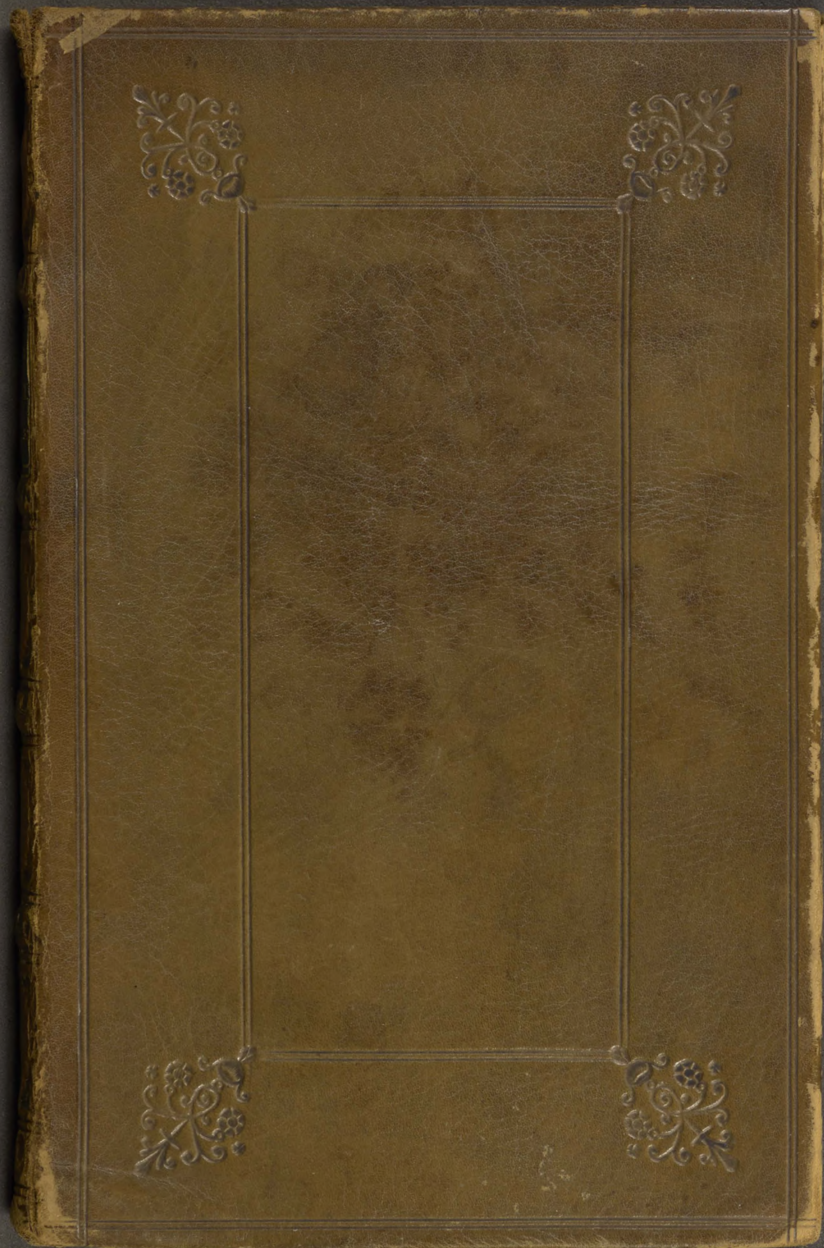
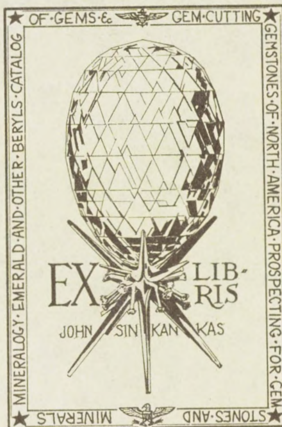

OF·GEMS·&c
GEM·CUTTING
GEMSTONES·OF·NORTH·AMERICA·PROSPECTING·FOR·GEM
STONES·AND
MINERALS
MINERALOGY·EMERALD·AND·OTHER·BERYLS·CATALOG
EX LIB-RIS
JOHN SIN KAN KAS

6/74
Marchmont
Cat 260=

Lacks final blank f.

Not in German STC

Adams M 519 only edn.

127 leaves (some pages misnumbered)

UP/X/X

Marbodaeus / Marbouef (1035 – 1123) Bp of Rennes. Edited by Alardus of Amsterdam
Scholia by Pictor Villing

(40)

£120.

MARBODAEI

GALLI CAENOMANENSIS DE

gemmarum lapidumq́; pretiosorum formis, naturis, atq; uiribus eruditũ cũ primis opusculũ, sane q̃utile, cum ad rei medicæ, tũ scripturæ sacræ cognitionẽ: nũc primũ nõ mõ cẽtũ ferme uersib. locupletatũ pariter & accuratius emẽdatũ, sed & scholijs q̊q; illustratũ p Alardũ AEmstelredamũ

¶ Cuius studio additæ sunt & præcipuæ gemmarũ lapidũq; ꝑtiosorũ explicatiões, ex uetustiss. quibusq; autorib⁹ coactæ. Cũ scholijs Pictorij Villingeñ.

Ἐν μαργάριτον τίμιον. Ἀπόδους ἅπαντα λάμβανε.
En margaritũ nobile, Eme si cupis ditescere.
Rationale. Exodi. 28. & 39. Leui. 8.

Coloniæ excudebat Hero Alopecius. Anno. 1539.

Autores.

Moses.
Prophetæ.
Ioãnes Theolog⁹.
Philo Iudæus.
Rabbini.
Plato. 3562. m.
Plinius. x. 114.
Discorides,
Galenus. 133. x.
Athenæus.
Seneca.
Hegesippus.

Solinus.
Origenes. 216. x.
Gregorius Naziã.
Tertullianus. 210. x.
Basilius. 348. x.
Athanasius. 333. x.
Cyprianus. 259. x.
Hieronymus. 375. x.
Ambrosius. 371. x.

Augustinus. 399. x.
Ioannes Chrysost. 413.
Theodorit⁹ Cyre. 414.
Beda. 722. x.
Hermolaus Barb. 1485.
Marsilius Ficinus 1460.
D. Eras. Roterod. 1520.
Erasmus Stella.
Augustinus Steu.
Alard⁹ Aemstelr.
Pictorius Villing.

Index.

He-

¶Hieronymus ad Fabiolam de uestitu sacerdotum.

SEptimum uestimentum est mensura paruum, sed cunctis supradictis sacratius. Intende quæso animum: ut quæ dicuntur intelligas. Hebraicè uocatur hosen, Græcè autem λόγιον, nos rationale possumus appellare, ut ex ipso statim nomine scias mysticũ esse quod dicitur. Pannus est breuis ex auro, & quatuor textus coloribus, hoc est ijsdem quibus & suphumerale, habens magnitudinem palmi per quadrum & duplex, ne facile rumpatur. Intexti sunt enim ei duodecim lapides miræ magnitudinis atq; precij p quatuor ordines: ita ut in singulis uersiculis terni lapides collocentur. In primo ordine sardius, topazius, smara

gdus ponitur. Symmachus dissentit in smaragdo, ceraunium pro eo transferens. In secundo Carbunculus Sapphyrus, Iaspis. In tertio Lincurius, achates, amethystus, In quarto chrysolitus, onychinus, beryllus. Satisq; miror cur hiacynthus preciosissimus lapis, in horum numero nō ponatur, nisi forte ipse est alio nomine Lincurius. Scrutās eos qui de lapidum scripsere naturis atq; gemmarum, Lincurium inuenire nō potui. In singulis lapidibus secundum ætates duodecim tribuum sculpta sunt nomina. Hos lapides in diademate principis Tyri, & in Apocalipsi Ioānis legimus, de quibus extruitur cælestis Hierusalem: & sub horum nominibus & specie, uirtutum uel ordo uel diuersitas indicatur. Per quatuor rationalis angulos, quatuor anuli sunt aurei, habentes cōtra se in superhumerali alios quatuor, ut cum appositum fuerit λόγιον, in loco quem in ephod diximus derelictum, anulus ueniat cōtra anulum, & mutuò sibi uittis copulent̃ hiacynthinis. Porrò ne magnitudo & pondus lapidum contexta stamina rumperet, auro ligati sunt atque conclusi: nec suffecit hoc ad firmitatem, nisi & catenæ ex auro fierent, quæ ob pulchritudinem fistulis aureis tegerētur, haberentq; & in rationali supra duos maiores anulos, qui uncinis superhumeralis aureis necterētur, & deorsum alios duos: nā post tergum in superhumerali contra pectus & stomachum, ex utroq; latere erāt anuli aurei, qui catenis cum ratiōalis inferioribus anulis iungebantur: atque ita fiebat, ut astringeretur & rationale superhumerali, & superhumerale ratiōali, ut una textura contra uidentibus putaretur.

¶Erasmus lib. Ecclesi. 1. In dextero lapide insculpta erant sex nomina filiorum Iacob maiorum, in sinistro totidem minorum: & addidit scriptura. Ponebatq; Arō nomina eorum coràm domino super utrunq; humerum ob recordationē. Ibidem. Epomidi super pe-

ctus

ctus catenulis & anulis aureis annexum erat, indumen-
tum cæteris magnitudine minus, sed omnibus alijs sa
cratius, λόγιον uertêre septuaginta, Hieronymus ratio-
nale. Textum erat ex auro, ijsdem picturatum colori-
bus, quibus superhumerale. Erat autem duplex ob fir
mitudinem, & quadrum undique palmi, siue quatuor di
gitorum spacium habens. In hoc erant quatuor ordi-
nes preciosissimarum gemmarum, quas nominatim re
censet scriptura: Quisque uersus habebat tres lapides, ut
essent numero 12: in singulis gemmis insculpta singu
la patriarcharum nomina. Arbitror hoc ipsum pecto
ris uelamen appellari δήλωσιν siue ἀλήθειαν, hoc est,
declarationem, & ueritatem, ob admirabilem gemma-
rum fulgorem, in qua putant & diuinationem quan-
dam fuisse. ¶ Erasmus lib. primo de ratione conci
onandi. Superhumerale pontificis erat catenulis, anu
lis, & uncinis aureis miro opere connexum, quatuorque
coloribus, hyacintho, cocco, bysso, & purpura pictu-
ratum in utroque humero habens gemmam onychinam
auro conclusam.

Ezechielis 28.

¶ Tu es signaculum similitudinis, plenus sapientia &
corona decoris, in delitijs paradisi dei fuisti, omni la-
pide primo indutus es, sardio, topazio, & smaragdo,
carbunculo, & sapphiro, & iaspide, argento quoque &
auro & lyncurio, & achate, & amethisto, & chrysoli-
to, & beryllo, & onychino: auroque replesti thesauros
tuos & apothecas tuas in te. A qua die conditus es, cum
cherubin posui te in monte sancto meo: fuisti in medio
lapidum ignitorum, immaculatus in diebus tuis ex quo
conditus es: donec inuentæ sunt in te iniquitates tuæ.

ALARDVS AEMSTEL-
redamus, lectori.

India quas affert, quas parturit Africa gemmas:

Quas tener è terra diuite mittit Arabs,
Quæ dat Erithræum preciosa monilia littus,
Quas dat & Aegyptus, hic liber has dat opes.

Eidem.

Thesaurum specie quidem pusillum,
Ast magnum pretio, parato paruo.
Noli spernere, nec putare parui,
Paruo q liber iste uænit ære.
Expendenda magis ualore res, quàm
Magno corpore, pluris æstimatur
Quàm uastissima saxa, parua gemma,
Et pōto erutus Indico lapillus.
Noli spernere, nec putare parui,
Quod crassa liber æditur papyro?
Nam uili pretiosa sæpe
Testa, materiaq; conteguntur.

Eidem.

An uix unius æstimabis assis
(Quantiuis pretij licet pusillus)
Quod crassa liber æditur papyro.
Permagni ecce refert tua profecto,
An conchylia, glareas, an algas,
Sparsum in littore & obuium lapillum
Conuexes piger, eruas supinus,
Contra an peruigil, abditas, opertas,
Abstrusas studeas parare gemmas.

Eidem.

Dignus es argento, fuluo quoq; dignior auro,
Atq; adeò superas uel pretium omne liber.
Tam stupidus nunquam nec tu (puto) Glauce fuisti,
χάλκεα donanti, χρύσεα qui dederas:
Quàm nunc nos merito sumus, & dicamur oportet,
Gemmarum uili qui damus asse penum.

Eidem.

Quædam mole placent, uelut Colossi,

Montes

Montes,pyramides,poli,Gigantes,
Mausolæa,theatra,& ambulacra.
Quędam grata magis,magisq́ chara
Hoc sunt nomine,quo minutiora:
Quorum de numero solent haberi,
Scalpturæ,lapidesq́,gemmulæq́,
Gnani,pumilio,libelluliq́,
Ipsa qui breuitate præferuntur.
Paruis gratia magna iuncta rebus.
Maior corpore uis uiget pusillo.
Non e littore colligit lapillos,
Passim cuilibet obuios in orbem:
Ast raras aliquot,nouasq́ gemmas.

REVEREN DISSIMO IN CHRISTO patri,&eidem principi illustriss.summoq́ reli giōis assertori D.Georgio Hęcmondēsi, Episcopo Traiectensi Alardus Aemstelredamus S. D.

Nter tot insignia donaria, quibus undiq́ cumulatissime aucta est,donataq́ regia il la Hollandiæ Hæcmunda,præsul amplissime, non alia res mihi semper impensius arrisit,quam quod D.Egbertus Theodorici secundi Hollandiæ Comitis, optimi patris optimus filius:Primū subitas fundatissimæ Hæcmundensium familiæ ruinas deintegro instaurauit. Deinde bibliothecam absumptam incendio impensissime reparandam curauit.Ad extremum apud Treuiros(ubi & olim D.Hieronymus Hilarium quoque descripsit) archiepiscopus,eam optimis quibusq́ autoribus,tum sacris,tum prophanis egregie instruxerit.Quam nimirum &

rum bibliothecam cum ſuperioribus annis diligenter excuterem, accuratéque luſtrarem, ut ſcholijs meis in opus diui Auguſtini de doctrina Chriſtiana nonnihil adiectionis adiungerem, atq; perquiſitius inueſtigarem, ecquid eſſet quod faceret ad cognitionem lapidum pretioſorum, quorum frequens admodum mentio fit in arcanis literis: Inci di in libellum Marbodæi Galli de lapidib⁹ pretioſis, perpuſillum quidē, ſed rei medicę ſacrarumq; literarum ſtudioſis mire utilem, & lectu non iniucundum, nempe in quo lector habeat, quod expēdat, non quod numeret. Non enim poteſt eſſe delectus, ubi numero laboratur. Quo reperto non minore mihi animus geſtijt lætitia, quam Alexander ille Magnus lętabatur, inter ſpolia Darij Perſarum regis unguentario ſcrinio capto, quod erat auro gemmiſq; ac margaritis pretioſum. Et queādmodum uarios eius ſcrinij uſus amicis demonſtrantibus, quando tædebat unguenti bellatorem, & militia ſordidum. Imò hercle inquit librorum Homeri cuſtodię detur, ut pretioſiſſimum humani animi opus, quā maximé diuite opere ſeruaretur: Ita deus optimus maximus uidetur mihi uoluiſſe non iniuria reconditiſſima naturæ miracula lapides pretioſos, gemmas & margarita rationali pontificio concredi. Nā ſicut Alexander ille magn⁹ uetuit, ne quis ſe gemma ſculperet pręter Pyrgotelem ſummum uidelicet artificem: Ita non conuenit doctrinam euangelicam abs quouis doceri, aut munus item eccleſiaſticum abs quouis adminiſtrari, ſed à ſcribis doctis ad regnum cęlorum, patribusfamiliâs de theſauro ſuo noua & uetera depromentibus ſimilibus, ab hiſq; duntaxat quibus reconditiores horum lapidum duodecim uirtutes atq; potentiæ ineēnt ne iuxta prouerbium uulgotritiſſimum dicatur ὄνος ἄγων μυσήρια. Et quemadmodum in opalo gemma, multarum gemmarum dotes eminent, nempe carbunculi

tenu

tenuior ignis,amethysti fulgens purpura, smaragdi uirens mare: cunctaq; hæc pariter incredibili mixtura lucentia: Ita multorum uirtutes in uno põtifice debent eminere, & in illo conuenit inuenire quicquid apud ullos alios placere potest. Atq; hoc est in causa cur in Exodo deus Opt. Max. maximum illum prophetarum Mosen rationale tam graphice, tamque operose iusserit apparare, apparatumque lapidibus aliquot pretiosis, atq; ijs multo rarissimis inuentu distinguere. Sed ut gemmas, aurum, & argentum, æs, ferrũ, frustra natura diuina genuisset, nisi eadem docuisset, quemadmodum ad eorũ uenas perueniretur, nec fruges terrę, baccasue arborum cum utilitate ulla generi humano dedisset, nisi earum cultus, & cõditiones tradidisset. Materia deinde quid iuuaret nisi confectiõis eius fabricam haberemus? Sic cum omni utilitate, quã dij hominibus dederunt, ars aliqua coniuncta est, per quam illa utilitas percipi possit. Quo nomine (quantum attinet ad lapidum indolem) nõ parum, imo plurimum debemus Marbodæo, qui nobis compẽdio perstringit, Quot species lapidum, quæ nomina, quiuè colores, Quęuè sit his regio, uel quanta potentia cuique. Proinde libellus hic non erit in postremis habendus, R. D. V. cum ob multa alia, tũ certe in primis ob tabulam auream, undecunq; pretiosis lapidibus eminus intermicantem pariter & irradiãtem. Nam etsi multa sint Hæcmundæ antiquitatum monumenta, tamen hoc è multis unum est maximũ, posset'q; fortasse (ut absit inuidia uerbo) non pessime uocari octauum orbis miraculum. Quandoquidem opinor nec Hannibalem post Canensem cladem tot anulorum modios misisse Carthaginem, nec reginam Saba tot gemmas pretiosas regi Salomoni dono attulisse, quot rationali pontificio, quot codici euangelico, quot fragmentis S. crucis, quot tabulæ illi aureæ D. Adelberto Deierorum

regi ſacrę, quot ſimulacrhis fabrè factis ex auro, quot deniq; cæteris aureis, & argenteis diuorum loculamẽtis ad miraculum uſq; interſignitis, aut auri puri pondo, aut arculas plenas argenti facti atq; ſignati, aut lapides pretioſos atq; adeò extra pretia omnia, taxationemq́; humanarum opum, nobilis illa matrona Hildegardis Theodorici comitis Hollãdiæ noſtræ ſecundi uxor ſuppeditauit. O inſignẽ animi in ſuperos candorem, atq; pietatem. Deum immortalem quotuſqſq; iam eſt ex Satrapis hiſce Sardanapalitijs, & præcipue Cleopatris iſtis oſtentatricibus, quę nõ potius pecuniam omnem, dotem, uaſa, fundos, agros, unà cum ipſis & uillis & pecoribus: in ſumma uniuerſum patrimonium quamuis alioqui ſic ſatis lautũ, in fragilibus falſæ gloriæ choragijs cõparãdis, in unionibus, in inauribus, in lautitijs, in cupedijs, in unguentis, in repotijs in choreis, in luſibus, in alea paucis diebus abſumant, abliguriant, abſorbeant, quàm uel minimum teruntium conferant in gazophilatium, & in alimoniã pauperum, uereq́; religioſorum. Tãtumq́; abeſt ut hodie quicquam ſperetur beneuolentiæ à magnatibus aliq̃t huius ſeculi, ut paſſim ſatagant rerum ſuarum eccleſiaſtici oĩes, quò ſe ſuaq́; ab harpyarum manibus tueantur, aſſerãtq;. Olim dominus deus de ſpolijs Aegyptiorum ditauit Hebræos, at nunc multi ditant Aegyptios de ſpolijs Hebræorum, hoc eſt, eccleſiaſticorum. Multi item ædificant parietes, & colũnas eccleſiæ ſubſtruunt, marmora nitent auro, ſplendẽt laquearia gẽmis, altare diſtinguitur, & miniſtrorum Chriſti nulla electio eſt. Quæ utilitas parietes ſplendere gemmis, & Chriſtum in paupere fame periclitari? Chriſti templum anima credentis eſt. Illam exornemus ueſte, illi offeramus donaria, in illa Chriſtũ ſuſcipiamus. D. Hieronymus tantopere laudat in epiſcopo quod ſacra uaſa in pauperum erogaret alimentum, & templum dei

ſpoli-

spoliaret, ne deesset pauperibus, cum nunc plusquã sacrilegum esse dicũt, aliquid de donarijs sacris tollere, etiam si uniuersi pauperes Saguntina (quod aiunt) fame laborent. Vale, ac quod superest etiamnum, cum plebeio transegero lectore. Coloniæ pridie Epiphaniæ dominicæ. Anno 1539.

ALARDVS AEMSTELREDAMUS Lectori.

IAm uero ne quemadmodum Gallus ille apud Aesopum, repertam à se gemmam, idcirco abijciendã esse arbitrabatur, quod quæ uirtus, quiúe usus eius gemmę esset, ipse nesciret: Ita fortasse & hic libellus Marbodæi de lapidibus pretiosis, minus in pretio sit futurus apud multos, quòd & nomen gemmarum apud omnes longe sit uulgatissimum, ita pauci quę uis quæúe indoles ipsarum gemmarum sit, satis norunt, aut magnopere nosse desiderant, adeò ut nõnunquam uel impudẽter addiuinantes, uel sordidos dictionarios consulentes, è Berillo faciant specillum, è Iaspide aspidem, ê Lyncurio Mercurium, è Saphiro papyrum, è Tecolitho acolithõ, è Magnete deniq; agnetẽ. Quid hic attinet referre, quæ scripturæ sacrę glossographi, & hos cæcos cæci sequuti theologi recentiores ex harena (quod aiunt) funiculum nectentes, commẽti sunt de gẽmis, deq; lepidib⁹ tam absurda ἀσύνετα καὶ ἄτοπα, ut uix lapides talia dicturi sint. Abũde satis doctũ uidetur istis, si modo adiecerunt est nomẽ gẽme, aut ẽ species lapidis, aut si quid aliud mauis. Operæpretiũ duxi ptincipio scripturæ sacræ, post deinde ueterum interpretum testimonia, in apertũ proferre, quibus ostẽdunt non raro lapidum pretiosorum uocabula, suis monumentis seu lunam interijcere Mosen, Dauidem, Salomonem, atq; cum primis prophetas omnes, Quorum ἀλληγορίαν si quis uelit apposite tractare, ut tractare per-

re per ſæpe neceſſum eſt, nec tutò, nec feliciter id fece-
ris, ſi uim, uirtutem, naturamq́ gemmarum prorſus
ignores. Quandoquidem plerunq; ex ipſa lapidũ pro
prietate pendet intellectus myſterij, & allegorię inuo
lucrum. Quod euidẽtius declarat D. Auguſtinus lib.
de doctrina Chriſtiana 2. capite ſextodecimo, alij itẽ
interpretes in arcanis literis abſolutiſſimi. Cæterum
quòd libellum hunc multis undiq́; oppreſſum lituris
nihil aut ferè nihil adiutus ueterum præſidio exem-
plariorum, ſed factis duntaxat coniecturis ex Plinio
iuxta ac Solino, quos uidetur mihi non infeliciter æ-
mulatus eſſe Marbodæus, à nobis accurate recognitũ,
& additis ſcholijs utcunq; illuſtratum, curauimus ex-
excudendum: In cauſa fuit, quod ſcripturæ ſacrę quas
iam ſuo ſibi more uendicant omnes, & una ſaliua con-
taminant omnes, multę aliâs in commemoratione la-
pidum pretioſorum, multa commemorant, quæ nõ ſa
tis expoſita uideãtur eſſe his, qui parũ exercitati ſunt
in Pliniana lectiõe. Rogatu igitur amicorum aliquot
quicquid eſt iſtuc ſcholiorum ut ἀυτοσχεδιασὶ ita compẽ
dio perſtrinximus. Mihi enim ſemper cum primis il-
lud arriſit βάια ἀλλ᾽ ὑμνούμενα, id ẽ, pauca ſed apta. Spe-
ro fore, ut breui, aut ego, aut meus ille Crocus carmi-
ne conſcribat, quæ uidebuntur etiamnum in Marbo-
deo deſiderari. Qđ ſi plura uoles Theophraſtũ, Dio-
ſcoridẽ & Pliniũ &c. euoluas licebit. Paucula hæc q̃lia
qualia quidem ſunt, non citrà magnum tamem labo-
rem multis magnis diſtenti negotijs hinc inde ſuble-
gimus. Vt em̃ natura gemmas altiſſime recondidit
uilia paſſim obuia ſunt, ita quæ ſunt optima pauciſſi-
mis nota ſunt, nec niſi ſummo ſtudio eruũtur. Et quẽ-
admodum quæ præclara ſunt, uix multo cultu proue-
niunt, contra cepe, allia, & quædam huiuſmodi etiam
repoſita aut ſuſpenſa proferunt ſeſe, Ita quæ ſunt egre
gia, non niſi multo contingunt labore, quę mala paſ-
ſim

ſim ſunt obuia. Qui uero in aureolis hiſce uerſibus, q tãtis exuberãt uirtutib⁹, de pauculis Magorꝫ uanitatẽ redolẽtibus cauillaẗ: idẽ facit q̃rẽti de natura, ꝙ quædam genuerit noxia, diſſimulatis tot bonis. Ne qs mihi nimium ſuperſtitioſus cognitionem lapidum, ceu ſuperſtitioſam arbitretur primum: deinde Marbodæum huius autorem operis, quòd nõ uno in loco curandis ægrotationibus, iuxtaq́ꝫ ſanandis corporibus lapides admouendos eẽ præſcribat, ut imagicum prorſus eliminandum, profligandumq́ꝫ, & explodendum eſſe uociferetur: Operæpretium duxi ex Auguſtino commonſtrare, quatenus id maximè nobis Chriſtianis, aut liceat aut religio ſit. ¶ Auguſtinus libro 2. de doctrina Chriſtiana cap. 29. Quanquam ubi prẹcantationes & inuocationes, & characteres nõ ſunt, plerunq́ꝫ dubium ẽ, utrum res quæ alligatur aut quoquomodo adiungitur ſanando corpori, ui naturæ ualeat quod libere adhibendum eſt, an ſignificatiua quadam obligatione proueniat. Quod tanto prudẽtius oportet cauere Chriſtianum, quanto efficacius prodeſſe uidebitur. Sed ubi latet, qua cauſa, quid ualeat, quo animo quiſq́ꝫ utatur, intereſt duntaxat in ſanandis, uel temperandis corporib⁹ ſiue in medicina, ſiue in agricultura. Hactenus Auguſtinus. Ad extremum qua cauſa, quoue caſu acciderit equidẽ neſcio: Illud ſcio in Marbodæo per Pictorium Villingenſem prodito, cum ſẹpe aliâs, tum in Galactite lapide non poſſe non inuerſum eſſe ordinem, eũque lapidem coniunctè ſtatimq́ꝫ ſequi debere Cryſtallũ, argumento quod poſteaq̃ ultimus de Cryſtallo uerſus ſic habeat:

Quo potu credunt implerier ubera lacte.

Mox in exemplari quo nos ſumus uſi Hæcmundenſi ſubijcitur:

Nec minus & cineri ſimilẽ Galactida dicunt,
Cum mulſo tritum lac multiplicare bibenti.

Ecquis non hãc malit lectionem, quam eam quam affert Pictorius?

Hunc lapidẽ cineri similem Galactida dicunt. &c. Quanquam quid attinebat unum hoc referre, cum huius farinę loca nusquam nõ sunt obuia? Bene ualebis, ac illud scias uelim lector in exemplari Villingẽsi nõ parũ multa etiamnũ desiderari: Nẽpe principio legitimũ totius operis ordinem, cũ epistolis duabus, & uersibus plus minus octodecim. Deinde octoginta, aut fere octoginta alios uersus Marbodæi aut alterius, quibus nos impertitus est Ioannes Nouiomagus, uir non tantum Græcè literatus, sed & in Mathematicis probe uersatus. Ad extremum nõ parum multa alia, quæ inter conferendum facile cognoris. Quæ ad unum omnia huic ascripta libello deprehendere est, ut omittamus innumera, quæ sustulimus errata. Verũ de ijs aliorum esto iudicium. Bene ualebis amice lector.

SALVTEM DICIT TIberio Euax.

DEsideranti tibi scribi à me mysteria om̃ium lapidum, † quæ generi humano, ea sapienti prodesse uideantur, negandum tibi non fuit. Tu itaq; custodi summa diligentia mysterium summi altissimiq; dei. Hoc enim mysterium cæteris gẽtibus incognitum, Aegyptijs uero cognitum, neq; ἀλλοφύλοις neque alijs hostibus tradideris, ne unquam ad sterilitatem huius scientiæ deueniat Aegyptus, & ne eadem ꝑ aliquem concremata, incendio conflagretur, aut immissis in Aegyptum regibus seruos efficiat omnes Aegyptijs dominantes. Hic enim alijs traditus nõ est, & ne alij in sua potestate detineant, perpetua custodia habeatur. Iuro autem tibi per summum deum, quod parem melioremue librum Aegyptus non habet, Cuius iuratiõis testis est summus deus. Mittam enim tibi bonum scilicet nomen, per quod genus noscetur. Igitur

† q̃ gñi humano ea ꝓdesse, sapiẽtibus uidebatur.

tur perpetualiter custodiatur in nobis. Præstat enim multum in omnibus actionibus per singulas Hierarchias, quas Græci uocant omnium lapidum Vale.

EVAX TIBERIO IMperatori Salutem.

MAgnifica tua dona accepi, per cẽturionem Lucinium, Frontonem nomine, quem dignatus es mittere ad me. Et ego tibi inuicem misi q̃d cunq; charius per terram in Orientis partibus de omnibus lapidibus remediorum nomen existit. Vale.

ALARDI AEMSTELREDAMI IN Marbodeum Gallum de lapidibus pretiosis Scholia. In epistolas.

REclamabit aliquis forte morosulus inconditiores, ne dicam bꝛta magis insipidas esse has epistolas, quàm ut scholijs illustrẽtur. Cui quãquam hac in re nolim esse peruerse contentiosus, ut q haud sciam casu ne factum sit an dedita opera, quod irrepserunt in hoc opus. Nam quemadmodum qui decretum inferunt ad populum, asscribunt bona fortuna, ne nihil de suo uid[an]etur addidisse: Ita quidam alienis libris nugas ascribunt, quæ nihil ad rem pertinẽt, & res nugaces nugaciter tractant, & in autorem indoctum indoctos scribunt commentarios. Tamẽ quum ex Homero nõnihil occureret memorabile q̃d ad has attineret epistolas, non libẽter antiquari passi sumus, ac uelut obolescere. Id adijcere superuacaneũ erat, nisi hoc seculo nihil non arroderet calumnia.

¶ Salutem dicit Tiberio Euax) Neq; ita longe hinc dissidet character ille salutandi, qui est in Persa Plautina Salutem dicit Toxilo Timarchides, & om̃i familię. Si ualetis gaudeo, ego ualeo recte, & rem gero, & facio lucrum. ¶ ἀλλοφυλοῖς) .i. alienigenis. Sic mysticus ille psaltes. ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ἐφίλωσαν .i. mihi alienigenæ amici facti sunt. ¶ Hic enim alijs traditus non est) Secretũ meum

um mihi. Esaias 24. ¶ Parem meliorem ue librum) Iuuenalis satyra 2. Donant arcana cylindros. ¶ Mittam enim tibi bonum scilicet nomen) Homerus Odissee. 3 ἐκ γάρ τοι τούτων φάτις ἀνθρώπους ἀναβαίνει. i. Quippe homini ex istis bona fama decusq; Idem alicubi ὧν κεν ἀλήιος εἴη ἀνὴρ ὅττόσσα γένοιτο.

Οὐδέ κεν ἀκτήμων ἐριτιμοῖο χρυσοῖο

Μέγα κεν οἱ ἐπουράνιον κλέος εἴη

πάντας ἐπ' ἀνθρώπου. καὶ οἱ δόσις ἔσσεται ἐσθλή.

Magnifica tua dona accepi) Quæ apud Græcos dicuntur ἐπάυλια δῶρα, siue ἀπερείσια. Erudite hoc, ut omnia, Democritus admonuit μικρὰ διδόναι βούλεν μᾶλλον, ἢ μεγάλα ἐγγυᾶν. ὅτι γὰρ κίνδυνος ἄπεστι. καὶ ὁ λαβὼν ἔργου οὐ λόγου χρείαν ἔχει. i. Coneris ad exigua largiendum, q̃ ad plura promittendum esse propẽsior, potissimum si fieri possit citrà iacturam. Nam penuria laborãtibus donum uel perexiguum prodest, uerba & magnificę pollicitationes nulli sunt utiles. ¶ Et ego tibi uicissim) Atq; ho ẽ, q̃d aiunt, δὸς καὶ λάβε. Hyram rex Tyri misit Salomõi pretiosissima quæq; ligna pro extructione templi. Et Saba regina regem Salomonem multis quoq; pretiosis gemmis impertita est. Verum hæc ceu πάρεργα paucis indicasse sat erit.

MARBODAEI GALLI CAENOMANENSIS

de gemmarum lapidumq; pretiolorum formis, naturis, atq; uiribus, eruditum cum primis opusculum, sane q̃ utile, tum ad rei medicæ, tum scripturæ sacræ cognitionẽ: nunc primum non modo centum ferme uersibus locupletatum pariter & accuratius emendatum, sed scholijs quoq; illustratum per Alardum Aemstelredamum.

Euax

Vax rex Arabũ † legitur scripsisse Neroni, † fertur
Qui post Augustũ regnauit ĩ orbe secũdus,
Quot species lapidũ, q̃ noĩa, quiue colores,
† Quæue sit his regio, uel quanta poten- † Quæq;
tia cuiq;.
Hoc opus excerpens, dignum componere duxi,
Aptum gestanti forma breuiore libellum,
Qui mihi præcipue, paucisq; pateret amicis.
Nam maiestatem minuit, qui mystica uulgat.
Nec secreta manent, quorum sit conscia turba.
Hunc tribus (ut multũ) dandũ sancimus amicis,
Qui numerus sacer est, & nos sacra pãdimus illis,
Qui secreta dei seruando decenter honorant:
Quos grauitas morum, uitæ commẽdat honestas.
Occultas etenim lapidum cognoscere uires,
(Quarum causa latens effectus dat manifestos)
Egregium quiddam uolumus, rarumq; uideri.
Scilicet hinc solers medicorum cura iuuatur,
Auxilio lapidum morbos expellere docta.
Nec minus inde dari cunctarum commoda rerum
Autores perhibent: quibus hęc perspecta ferũtur.
Nec dubium cuiq̃ debet falsumue uideri,
Quin sua sit gemmis diuinitus insita uirtus.
Ingens est herbis uirtus data, maxima gemmis.

IN MARBODEVM PER ALARDVM.

¶Euax rex Arabũ) Plinius naturalis historię lib. 25. cap. 2. Præter hos Græcię autores medicinæ prodidere, quos suis locis diximus. Ex his Euàx rex Arabum, qui de simplicium effectibus ad Neronẽ scripsit.

¶Nam maiestatem minuit qui) Conuenit ut quæ sunt arcana, non palam effutiãtur, sed secretò ijs qui digni sunt communicentur. D. Hieronymus in epistola ad Pammachium. Quamuis clarus honor, uilescit in turba, & apud uiros bonos indignior fit ipsa dignitas, quam multi indigni possident. Vnde egregie de Cæ-

ſare Tullius,Cum quoſdam(ait)ornare uoluit non il los honeſtauit,ſed ornamẽta ipſa turpauit. Perſius in quinta Satyra. Quàm latet arcana nõ enrrabile fibra.

(Vt multum)Quod Grȩci dicũt ὡς τὸ πλεῖστον, id latini efferunt ut plurimum, ut multũ,ad ſummũ,& ſummum.Horatius. Ad ſummum ſapiens uno mino minor eſt Ioue.Cicero lib.5.fami.epl'.Excepto uno, aut ad ſummum altero.Idem ad Atticum lib.12. Scies igit' fortaſſe cras,ſummum perendie.T. Liuius. Cum tribus ſummum militibus (Qui numerus ſacer eſt) Apud priſcos & abſolutiſſimus, & ſacer habebatur ternio:quicquid ter dictum,aut factum eſſet,id ratum efficax habebatur.Diuus Auguſtinus lib.de doctrina Chriſtiana.2.ca.16. Iudocus Clichthoueus de myſtica numerorũ ſignificatione. Vide adagium.Ter. (Autores perhibẽt) Eccleſiaſticus ca.38. (Ingens eſt herbis)Præſertim Aegyptijs Homerus Odyſſ.

Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε φάρμακα μητιόεντα
Ἐσθλὰ τά οἱ πολύδαμνα πόρε Θῶνος παράκοιτις
Αἰγυπτίη τῇ πλεῖστα φέρει ζείδωρος ἄρουρα.i.

Talia Iouis filia habebat pharmaca prudenti arte cõfecta,bona quæ ei Polydamna præbebat Iouis uxor Aegyptia.Et Plinius li.25.cap.2. Homerus quidem inqt primus doctrinarũ,& antiquitatis parẽs,multus aliâs in admiratione Circes, gloriam herbarum Aegypto tribuit.Et quæ his iſtic ſimilia ſequũtur.Diodorus Sicul'.Adeo exuberat herbis Aegypt',ut oues bis anno pariant biſq; prȩbeant lanam (Maxima gẽmis)Copioſius iſta perſequitur Celius Rhodoginus lectionum antiquarum lib.3.ca.25.Vehemẽter addubitandũ,utrum Natura ſȩpius nouerca ſit an mater,ut quæ tot uenena tot item remedia progignat.

¶Pictorius Villingius.

¶Euax rex Arabum)Euax rex Arabum, cuius Albert' cum multis locis,tũ de Mineralibus li.2.tract.3

tertio

ertio, meminit C. Tib. Neron. priuigno Augusti lapidariũ adscripsit, à Siluatico Pãdect. frequẽter citatũ

Paucis amicis) Nullus sibi tantum natus est, sed ortus nostri partem sibi uẽdicat patria, partem parẽtes, partẽ amici cæteri. Vt præclare scriptum est à Platone ad Architam. Marbodæus igitur ne sibi tantum natus uideatur, & priuati commodi impendio studiosus (licet uti uerbis Erasmi) noluit intus canere (quod dicitur) sed scriptum librum prȩsertim de re admodum preciosa, suis amicis communicare.

Maiestatem minuit) Qui ore ianitoris egenti, uitio naturæ, quouis loco, quauis de re, & apud quosuis prȩter dignitatem quiduis effutit, maiestatẽ minuit, asinusq́ꝫ portans mysteria dicitur, unde non minus uere, q̃ eleganter scripsit Erasmus. Arcana non committimus nisi selectis amicis, somnia uero narramus quiquslibet. Chrysippus argumẽto uincit eliminatorem arcanorum impiũ esse, scribẽs. Qui mysteria prophanis dicit, impius est. Hierophãta prophanis illa dicit, ergo impius est Hierophanta. Hæc Suidas. Maiestatem) quid maiestas sit, uide Ciceronẽ lib. 2. de oratore.

Nec secreta manẽt) Hinc Metell⁹ senex nec uni tm̃ credere uoluit rem sui cõsilij: Quippe interrogat⁹: qd facturus, respondit, si tunicam hanc mei arcani consciam arbitrarer, euestigio exutus eam concremarem, ut scribit L. Cœlius libro 7. cap. 26. Vnde Paræneticõ est elegans Vegetij: Quod facturus es tractato cum paucissimis, uel potius ipse tecum. Nam Flacco teste pri. epist. Nec retinent patulæ commissa fideliter aures.

Qui numerus sacer est) Apud priscos numerus ternarius in tantum absolutus & sacer habebatur, ut qcquid ter dictum aut factum esset, id ratum & efficax haberetur, dicit Eras. Vñ in magorum mysterijs adhiberi solitus. Verg. in Pharmaceutria:

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore

Licia circundo, ter'q; hæc altaria circum
Effigiem duco: numero deus impare gaudet.
Pythagoricos item Plutarch. scribit unitatem solitos Apollinem nuncupare, Diada litem & audaciam, Triada iustitiam quæ est summa perfectio. Cœlius libro duodecimo, cap. 9.

Qui secre) Innuit Poëta lapides ex dei consilio uires arcanas habere, imitatus quidem Democritum, q animas habere dixit: Vnde ne cibum in matellam immitteret (quod dici solet) ad amicos scribit librum suum, quibus morum sit grauitas, quos'q; uitæ commendet honestas. Nam etiam atq; etiam uidendum in cuiusmodi nimum mittamus ea, quæ sunt laborum studio acquisita, quod admonet apud Gellium Epictet⁹. Etenim si in uas insyncerum immiserimus rem quantumlibet charam, in acetum tamen & lotium uertitur Propterea Horatius Episto. 1.

Syncerum est nisi uas, quodcunq; infundis acessit.

¶ Morbos expel.) Nam chelidonio medentur febribus medici. Sed & oculis præsens ē remedium: Magnes hydropem leuat morbo: Lyncuri⁹ stomachi pellit cruditatem.

Perspecta feruntur) Fidem nobis magnopere conciliamus ab ijs, quæ nobis perspecta sunt, & quibus p̄sentes adfuimus. Hoc artificio Vergillanus etiam Aeneas utitur. Quæ'q; ipse miserrima uidi, Et quorum pars magna fui. Sic etiam Lucas Euangelista in suo euangelio præfatur. Nam Herodot. in Clione dicit oculos fideliores auribns esse. Quem imitat⁹ Horatius in arte poëtica.

Segnius irritant animos demissa per aures,
Quàm qnæ sunt oculis subiecta fidelibus.

Et Lucretius in 6. Quia semper ad aures Tardius adueniunt, q̄ uisum quæ moueant res. Fidem igitur sibi conciliaturus poëta dicit, q autores quasdam lapidū

uirtutes

¶ Adamas 1.

VLtima præcipuum genus India fert Adamãtis,
De Crystallorũ natũ sumptumue metallis.
Hunc ita fulgentem Crystallina reddit imago,
Vt ferruginei non desinat esse coloris.
Cuius durities solidissima cedere nescit,
Ferrum contemnens, nulloq; domabilis igne.
Hęc tamen hircino calefacta cruore satiscit,
Incudis damno, percussorumq; labore.
Huius fragmentis gemmæ sculpuntur acutis.
Hic sed auellana maior nuce non reperitur.
Alterius generis producit Arabs Adamantem
Non sic inuictum, nam frangitur absq; cruore.
Nec par huic nitor est, precijq; minoris habetur,
Pondere sit quamuis & enormi corpore maior.
Terti⁹ est Adamas, quē dat maris insula Cyprus.
Quartum produ it ferraria uena Philyppis.
Omnibus æqua tamen uis est adducere ferrum.
Quod facit & Magnes, absente potens Adamante.
Nam pñs Adamas, Magneti quod rapit, aufert.
Ad magicas artes idem lapis aptus habetur.
Indomitumq; facit mira uirtute gerentem,
Et noctis Lemures, & somnia uana repellit,
Atra uenena fugat, rixas & iurgia sedat,
Insanos curat, durosq; reuerberat hostes.
Clausus in argento lapis hic auroue feratur.
Cingat & hinc leuum fulgens armilla lacertum.

Alardus Amstel.

VLtima præcipuum genus) Plinius cap 4. libro ultimo Iulius Solinus cap 65. (Sumptumq; me tallis) Metalla sunt ipsæ fod næ, & loca. Lucanus 4. Cilicum lassata metallis (Cui⁹ durities solidissima) Adamanti ex natiua duritie nomen inditũ. Vocatus est ἀπὸ τοῦ ἀ μορίου στερητικοῦ καὶ δαμάζω. id ē ab à priua

tiua pericula, & domare. Vide Seruium in sexto Aeneidos libro. Seneca libro secũdo ad Serenũ. Quomodo quorundam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari adamas, aut cædi, aut teri potest: sed incurrentia ultro retundit. Vide adagium. Adamantinus. (Vt ferruginei non desinat) Ferrugineus est color ferro ardenti haud absimilis ut quidam putauere, qui & hiacynthinus ex Vergilio. Ait em̃. Ferrugineos hiacynthos. Plautus in Milite subindicat ferrugineũ esse colorem thalassicum, id est, cæruleum, & marinis fluctibus persimilem.

Facito ut uenias ornatu huc naucleriaco, causiam
Habeas ferrugineam, culturam ad oculos laneam,
Palliolũ habeas ferrugineũ: nã is color thalassic⁹.

Seruius subnigrum colorem interpretatus est super uersiculo Vergiliano in Georg.

Et pinguem tiliam, & ferrugineos hiacynthos.

Porro autem quando multi, nec minus uarij itẽ in lapidibus colores reperiũtur, ex Platone in Tymæo, ex Gellio lib. 2. cap. 26. ex Lazaro Baysio de re uestiaria, capite secũdo, ex Henrico Bebelio, Antonio Thylesio Consentino petas licebit, quæ p̃cipue ad noscẽdos colores facere uidebuntur: (Quæ tamen hircino fatigata.) Locus hic in omnibus plane codicibus deprauat⁹ habebatur. Quidam ita scriptum habebant, fatigata, alij rigata, mihi uidetur legendum macerata, quę uox est apud Plinium, ubi agit de adamante: Fatigo enim producit mediam. Vergilius. Terga fatigamus hasta. Quãquam Marbodæus, & aliâs sæpe non admodum anxiè obseruat legitimas syllabarum quantitates, quippe Gallus: Quod quidem cum tanti uiri pace dictum sit. Ezechiel 3. Vt adamantẽ & ut silicem dedi faciem tuam. Huc respexit D. Hieronym⁹ in epistola ad Pãmachium super obitu Paulinæ uxoris: Tale q̃d, inquit, & dominus loquitur ad prophetas, quod posuerit

erit faciem eorum quaſi urbem æneam, & lapidem a-
damātinum, & columnam ferream, ne pauerēt ad in-
iurias populi, ſed imprudentiam ſubſannantium frō
tis rigore cōtererent. Nō eſt animus cōuerrere in hoc
opus, quicquid aliquam gemmarum ſpeciem habet,
pauca quæ ſe caſu obtulerunt uiſum eſt non prçterire,
præſertim ſi commodius & argutius dicta uideban-
tur. Quod genus ſunt, quæ memoriæ prodidit Rhen-
nius Dionyſij interpres:

Hic fulget lymphata adamas qui pectora ſanat,
Et prohibens miſeris occulti damna ueneni,
Quem minime ualeat ferrum ſuperare nec ignis,
Frangitur hircino maceratus ſanguine tantum,
Sed tepido, fractis multis incudibus ante.
Hic iuxta poſitus magnetem uiribus arcet,
Occultus raptu ferri uel tractibus ante,
Admotum retrahit defendens robore miro.
Hic lychnis lucem ſimulat ſplendòre lucernæ.
Hinc meruit nomen præclaro nomine dignum.

Lucanus lib. 6. Aſperat & durum uinclis adamanta.
Statius lib. 3. Theb. Solidoq; datos adamante lacertos.
Strozius Filius. Fer durum ſilicem, indomitumq; ada
manta rigenti Pectore. Lucretius lib. 2. In quo iam ge
nere in primis adamantina ſaxa Prima acie conſtant,
ictus contemnere ſueta. Ouidius in Triſtibus.

Nil adeò ualidum eſt, adamas licet alliget illud,
Vt maneat rapido firmius igne Iouis.

Zachariç 7. Et cor ſuum poſuerunt ut adamantem, ne
audirent legem & uerba, quæ miſit dominus exercitu
um. Heſiodus:

ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχει κρατερόφρονα θυμόν. i.

Durus at his animus ſolido ex adamante creatus.

Propertius libro quarto:

Quum ſemel infernas intrarunt funera leges,
Non exorato ſtant adamante uiæ.

Manilius in primo:

Sed satis hoc fatis fuerit, iam bella quiescunt,
Atq; adamantæis discordia uincta cathenis,
Aeternos habeat frenos in carcere clausa.

Quanq̃ hæc non ità multum adferunt momenti, adiuuant tamen indoctiores, quibus ista parantur.

Pictor. Villing.

Vltima India) In India nocte tantum quæritur, quia nocte saltẽ lucet, per diem est obscurus propter solem, ut est in Speculo Vincentij.

Vt ferruginei.) Vnde à Plinio Sideritis uocatur.

Cedere nescit) Hinc uis indomita interpretatur Adamas, quod idem testatur.

Hæc tamen hircino) Fatiscit sanguine & carne hirci, prçcipue si hircus aliquandiu ante biberit uinũ, & petroselinum uel siler montanum, hoc est, si seleos comederit. Talis item sanguis ad frangendum lapidẽ in uesica conducit. Hçc Siluaticus Pandect. cap. 355.

Ferrum contẽ:) Omnia respuit metalla, excepto plumbo quo soluitur propter argẽtum uiuum quod est in ipso: & Chalybe, cui læsionis infert nihil, sic scribente Aristo. Cum igitur incredibilis huius lapidis adeo sit duricies, quicquid inuictum atq; inepugnabibile indicare uolumus, adamantinum uocamus ait Eras. Et sic Hesio. Durus at his animus solido ex adamante creatus.

Theocritus in Amaryllide.

Me quoq; respiciet, neq; enim est adamantina forsan.

Incudis dãno) Incudibus hi deprehenduntur, ita respuentes ictum, ut ferrũ utrinq; dissultet, incudesq; etiam ipsæ dissileant Plin.

Quod rapit aufert) Adamas dissidet cum magnete in tantum, ut iuxta positus, ferrum non patiatur abstrahi, sed magneti rapiat atq; auferat. Sic etiam alijs lapidibus iũctus omnem illorum uim in se transfor-

mat

mat,ut ait Anglicus libr.18.

Ad magicas artes)Magicam in se uirtutem habere creditur adamas.Si enim capiti dormiētis mulieris cautius supponatur,scire poterit maritus eius,an sit casta.Nam si est, dormiendo amplecti coniugem ui lapidis cogitur:Si uero infidelis fuerit,ab eo subito resilit,ueluti lapidis præsentia indigna.Dioscori.

Indomitumq́ꝫ facit)Hostilē edulcat furorem.Vnde gemma reconciliationis & amoris dicitur.Ad hęc, si mulier à uiro suo fuerit digressa,per uirtutem adamantis in uiri gratiam reuocatur.Dioscorides.

Lemures) Lemures dici putant uagantes umbras hominum ante diem mortuorū,quasi remures à Remo, cuius occisi umbras frater Romulus cum placare uellet,Lemuria instituit,id est parentalia.Ouid.Fasto.5. Marcianus uero lemures manes appellari existimat, qui post uitam ijsdem corporibus delectētur & cum his maneant Sed multa de his Augustinus de ciuitate Dei lib.9.& Varro de uita patrum lib. 1.quæ dilucidiora scripta sunt in Capite Gagates.

Somnia uana)Somnia uana sunt,quæ non ex reuelatiōe diuina,sed ex imbecillitate cerebri,uel per turbato animo proueniūt,dicit Mācinellus,quādo quod interdiu nimium cupim⁹,noctu uidemur uidere. De quibus est illud Terentianum in And.Num ille somniat ea quæ uigilans uoluit? Et Vergilij hoc: Credimus an qui amāt ipsi sibi somnia fingunt.Macrobius uir multa doctrina pollens,quinqꝫ somniorum species enumerat,Somnium,uisionē,oraculum,insomniū, & fantasma:inter quas duæ,insomnium & fantasma, uanæ sunt: somnia autem quæ post mediam noctem ostenduntur: uisiones & uisa non reprobātur Nam & Ioseph somnia,& Apostolorum uisa,& multorum uisiones credendæ fuerunt.Macrob.in Somnio Scip. libro 1.cap.3.

Repellit) Tanquam minime fides adhibenda sit illis, poëta dixit contemptiue repellit. Vnde conuenit huc, illud Catulli distichon:

Somnia fallaci ludunt temeraria nocte,
Et pauidas mentes falsa timere iubent.

Clausus in argento) Huius uis maior esse perhibetur, si sedes eius, cum in anulo ponitur, sit ferrea, anulo pro dignitate lapidis ex auro constante, sic est in libro de natura rerum.

De adamante plura Solinus cap. 65. Plin lib. 37. cap. 4 Alber. lib. 2. tract. 2. cap. 1. mineral. pandectarum Siluat. cap. 385. Serapio in aggregatione simpli. Isido. lib. 16. Aristo. in lib. de lapidibus.

¶ Achates. 2.

VT peribent primum lapis est inuentus Achates
In ripis fluuij, qui nomine dictus eodem:
Hic precio diues Siculas perlabitur oras.
Sit licet ipse niger, zonis tamen obsitus albis,
Hic lapis ingenitas perhibetur habere figuras:
Cuius natiuis facies interlita uenis,
Nunc regum formas, nunc dat simulachra deorum.
Rex Pyrrhus digito gessisse refertur Achatem,
† plana Cuius † plena nouem signabat pagina Musas,
Et stans in medio cytharam tangebat Apollo:
Naturæ non artis opus, mirabile dictu.
Hunc quoque Coralio similem gerit insula Creta,
† croceis Cuius planicies † chryseis est illita uenis.
Iste nepæ uirus fugat, & quod uipera fundit.
Reddentem facies uarias dat & Indus Achatem,
Nunc nemorum frondes, nunc dantem signa ferarum:
Hic sedare sitim, uisumque fouere putatur.
Est & qui myrrhæ succensus spirat odorem.
Sanguineas maculas est qui perhibetur habere.
Cerea cui facies, quia creber, uilis habetur.
Portantem munit, uiresque ministrat Achates,

Facundumque

Facundumq́ue facit, gratumq́ue, boniq́ue coloris.
Hoc Anchisiades comitante pericula uicit.

¶ Alardus Aemstel.

Vt perhibent primum) Plinius cap. 10. libr. 37. & Rhennius.

Cernitur egregius lapis hic cui nomen Achates.
Hoc dederat fluuius, cuius generatur ad undas.
Hanc simulachra uides uenis ostendere gemmam.

Zonis tamen tamen obsitus albis) F. de auro & argēto leg. L. uestis Vlpianus zonas inter muliebria numerat. Martial. Longa satis nunc sum: dulci sed pōdere uenter Si tumeat, fiam tunc tibi zona breuis. Ouid. Fast. 2. Dat teretem zonam, qua modo cincta fuit. Zona quoque erat uirorum, in qua solebāt deferre nūmos, iuxta illud Matthæi. Ne possideatis aurum, neque argētum, neque æs in zonis uestris. Vide adagiū, zonam perdidit. Vtitur & Plinius hoc uocabulo pro cinctura (ni fallor) cum sepe aliâs, tum lib. 37. cap. 6. Et si zona alba fundat se non colligit. Illud obiter annotandum, quod Strabo lib. Geor. 4. scriptū reliquit, Gallos olim solitos operam dare, ne obesi fierent & uentricosi, punireq́ue iuuenem certam zonæ mensuram excedentem. Verba Strabonis sic habent. ἴδιον δὲ καὶ τοῦτο ἀσκεῖν γὰρ αὐτοὺς μὴ παχεῖς εἶναι μηδὲ προγάστορας ὃν δ' ὑπερβαλλόμενον τῶν νέων τὸ τῆς ζώνης μέτρον ζημειοῦσθαι.

Rex Pyrrhus digito) Videtur Marbodæus hūc locū ut pleraq́ue alia omīa ex Soliniana transtulisse historia ca. 11. & is uicissim ex Plinio ca. 37. li. 37. Pyrrhus, inquit, qui aduersus Romanos bellū gessit, habuisse traditur Achatē, in qua nouem Musę & cytharam Apollo tenens spectabatur, non arte, sed sponte naturę ita discurrentibus maculis, ut à Musis quoque singulis sua redderētur insignia. Ismeniam Choraulē tradūt multis fulgentibusq́ue uti cousueuisse, quod regum amicitiam conciliare existimentur.

Croceis est illita uenis) Plinius cap. 10.37. Coralochates inquit guttis aureis saphiri modo distinctꝰ, qualis copiosissima in Creta sacra appellata. Ex quibus Plinij uerbis satis apparet esse reponendum, chryseis est illita uenis, id est, aureis ἀπὸ τοῦ χρυσός sive χρυσοῦς .i. aureis. Quanquã in exemplari habebat croceis.

Cuius plena noue(m) D. Augustinus de doctrina Christiana cap. 7. lib. 2. (Sanguineas maculas) Lucanꝰ. 10. Stabatq́ꝫ sibi non segnis achates Purpureusq́ꝫ.

Hoc Anchisiades) i. Aeneas, q testatur Anchisen fuisse patrem suum, apud Verg. lib. Aeneid. 2. Ascanium, Anchysenq́ꝫ patrẽ, Teucrosq́ꝫ penates Commendo socijs. Idẽ 6. Tros Anchysiade facilis descensus Auerni. Fuit autem Achates perpetuus Aeneæ comes idemq́ꝫ fidelissimus. Idem. 6. Aeneid. Cui fidus Achates It comes, & paribus curis uestigia figit. Et 1. Aeneid. Corripuit fidꝰ quę tela gerebat Achates. Athanasius de passione domini. Etenim qui erat in medio Cherubim omni indutus lapide precioso, Sardio, Iaspide, achate, nũc iam super papyrum, & arundinem, ac silicẽ dormit, quemadmodum in Iob de illo dicitur.

Pictor. Villing.

De Achate Plinius lib. 37. cap. 10. Solin. ca. 11 Siluati. Pandect. cap. 386. Albert. Mineral. lib. 2. Tract. 2 cap. 1. Anglic. de propriet. rerum lib. 16.

Rex Pirrhus) Pyrrhus iste Epirotis imperitauit, & post Alexandrum rei militaris peritissimus est iudicatus: unum os habuit dentium uice, lineis modo in superficie suppictum distinctumq́ꝫ. Testis est Ludo. Cœlius libro 2. cap. 33. De regis huius anulo scribit Plinius libro 37. cap. 1.

Cuius nati. interlita) Id est, commaculata. Nam interlino uerbum superinducto atramento, aut alio liquore, rẽ aliquam uel picturam est destruere, quod ex hoc Ciceroniano intelliges, Tabulæ sunt in medio

se corru-

se corruptas atq; interlitas esse clamant.

Nepæ uirus) id est scorpionis. Constat enim à Græcis scorpionem nepam uocari, uermiculi genus quod sub saxis latitet, quæ si quis tollat incautus, uulnus accipiat obliquo ictu à cauda uenenosa. Ita Plinius lib. 11. cap. 25.

Vipera fundit) Vipra genus serpẽtis est uenenosi, omnium serpẽtium nequissimum. De hac Isido. li. 12. Sic dicta quòd ui pariat: nam cũ eius uenter ad partũ intumescit, catuli non expectantes maturam solutionẽ naturæ, corrosis eius lateribus, cum matris interitu ui erumpunt. Dicit & idem quòd masculus suo ore inserto in os uiperæ semen expuat, & ex illa uoluptate libidinis in rabiem uersa, caput maris præscindat, unde parens uterq; pereat: masculus dum coit, fœmina dum parit. De hac Plinius libro 8. cap. 39.

Illita) Illino leniter induco significat, unde Horatius lib. 1. Epist. Quòd si bruma niues Albanis illinet agris. Et Plin. Fimum caprinũ ex melle illitũ epiphoris, prodesse putant.

Hoc Anchisiades) Achate multa pericula uicit Aeneas, ut qui non perpetuam dormiret noctem, sed cura agitatus, quæ regum comes est (unde achates dicitur) alijs somno indulgentibus, ipse uigilans, cogitabundus, sobrius de futuris agitabat animo. Hoc loco quid alij sentiant prætermitto, sed per achatem curã intelligo, quę maxime comitatur principes (libet uerbis uti Erasmianis) ut qui tantam negotiorum sarcinam sustineant humeris, quòd nunquam sine hac uiuant. Huius rei præclarum exemplum præbuit Epaminondas dux Thebanus. Siquidem cum Thebani ciues, festis quibusdam diebus solutius compotationibus insudarent, licentiusq; uoluptatibus fruerentur, ille solus uigil ac sobrius arma lustrabat, & cura pro achate comitatus urbis mœnia obambulabat: Rogatus cur

id fa-

id faceret,respondit, sobrium esse se ac uigilare quò reliquis liceret temulentis esse ac dormire,ut Plutarchus refert in libello aduersus ducem imperitū. Porrò apud Homerum Nestor ad Agamnonem:

Belliger Atridæ proles dormis ne Agamemnon?
Perpetuam noctē dormire haud principe dignū est,
Cui populi commissi,& tanta negotia curæ.

Non nescimus Aeneam in uagina secum tulisse Achatem.Nam lapis hinc armiger dictus est.

Si uis Achatem uirtutis potentem esse, feras eum in setis leoninis,ubi ad quoduis tempus ualebit,scribit Plinius.

Nunc nemorum frondes)Non refert an ramos arborum uel folia intelligas. Nam Plini⁹ scribit q̃ Indicus Achates non folia tantum,sed nemora quandoque repræsentet. Frondes autem propriȩ sunt arborum,folia uero tàm arborum quàm herbarum & florum,dicit Perott.

Quia creber,uilis habetur)Quod rarum,charum est.Vt dicitur unde Marbode.ca.4.ametyst⁹,ait,Charus haberetur merito,si rarior esset: At nūc negligit quoniam communis habetur.

Alectorius.

† spoliatus Ventriculo galli,qui testibus est † uiduatus
Cum tribus (ut minimum) factus spado uixerit annis,
Nascitur ille lapis,cuius non ultima laus est,
Et per bis binos capit incrementa sequentes,
Mensuramq; fabæ crescens excedere nescit,
Crystallo similis,uel aquæ,cum lympida paret.
Hinc Alectorium nomen posuere priores,
Nomen apud Græcos de galli nomine sumptum.
Nam quē nos gallum communi more uocamus,
Gramatici Græco hunc 'αλέκτορα nomine dicunt.
Inuictum reddit lapis hic quencunq; gerentem,
Extinguitq;

Extinguitq; sitim patientis in ore receptus:
Nam Milo Crotonias pugiles hoc præside uicit.
Hoc etiam multi superarunt prælia reges.
Hic † excussorum promptus solet esse reductor, †ex pulso-rum
Acquiritq; nouos ueteresq; † instaurat honores. †reforma
Hic oratorem uerbis facit esse disertum,
Constantem reddens cunctisq; per omnia gratum.
Hic circa Veneris facit incentiua uigentes,
Commodus † uxori, quæ uult fore grata marito. †& dñæ
† At bona tot præstet clausus portetur in ore. † aliâs Ve

Alardus Aemstel.

Ventriculo galli) Plinius Ca. 10. 37. Solinus ca. 4. sub calcem.

Viduat⁹) Pro eodẽ significato dicit &uiduus: Hinc ioc⁹ ille Plautin⁹ Cistellaria. Quotidie uiro nubit, nupsitque hodie, nubet mox noctu. Nunq̃ ego hanc uiduam cubare siui, nam si hæc non nubat, lugubre fame familia pereat. Horatius Viduus pharetra risit Apollo. Suetonius in. Galba. Ne Agrippinæ quidem uiduatæ morte Domitij. Catullus ad Flauium. Nam te non uiduas iacere noctes Nequicquam tacitum cubile damnat. Claudianus. Serpentum tellus pura ac uiduata ueneno. Viduatus ergo hoc loco est castratus, & cui testes executi sunt. ¶ Cum tribus ad mi nimum) haud dubie legendum est (ut restituimus) cũ tribus ut minimum. Sic enim prius usurpat, & is loquẽdi color pur⁹ & elegãs est. ¶ Spado uixerit) Spado castratus dicit, fitq; à uerbo σπάζω uel σπάω, quod est euello, aufero, traho, diuelloq;, testes enim euellũtur. Sunt qui putant eunuchum esse adolescentem, ac grãdiorem ætate spadonem, Iuuenalis satyra. Cum tener uxorem ducat spado, nenia luscũ. Martialis lib. 5, Spadone quum sis euiratior fluxo. Horatius. Et spadonibus seruire rugosis potest. Vide Galeotum de homine

Nomen apud Græcos) ἀλεκτρύων siue ἀλέκτωρ Græ

cis

cis dicitur gallus. Proinde ἀπὸ τοῦ ἀλεκτρυῶνος dictus est alectorius: Id quod indicat Græcus uersiculus. πρὶν ἢ δ' αὖτερον ἀλεκτρυὼν ἐφθέγγετο .i. Prius atque gallus cantet iterum cristiger. Et cõstabit autore Erasmo Se narius, si pro ἀλεκτρυὼν legas ἀλέκτωρ. Vide adagium, Priusquàm gallus iterum cecinerit. (Nam Milo Crotonias) Hunc Milonem Crotonienſem tradunt in certaminibus ubique uictorem euasiſſe. Lege Herodotum in Thalia. Galenum Exhortatiõe ad bonas arteis, Lege adagium, Crotoniatarum poſtremus, reliquorum Græcorũ primus eſt. Itẽ adagium, Crotone ſalubrius.

Pictorius Villing.

Solinus cap. 4. Plinius lib. 37. cap. 10. Alb. libro 2. tract. 2. cap. 1. Bar. Angli. libro 16. Dioſc. in Cap. Alector. ¶ Ventriculo galli). i. in orificio. Nã ut in homine ſtruma eſt, ita in gallo orificium quod patet.

Hinc alectorio) ἀλέκτωρ latine gallus eſt, unde nomen lapidi inditum Alectorius quaſi gallinarius.

Nam Milo) Milo hic Crotoniates, Priſci Tarquinij emicuit temporibus, cui elogium extat: Victor ille omnium certaminum. Nuſquam lapidis & uirium eſt ſuperatus fidutia, niſi ſemel à Tritormo Bubſequa, quod Cœlius ſcribit li. 11. cap. 70. Qui una manu, in armento ferociſſimi omnium & maximi tauri pedem corripuit, furentemq́ue ac inde ſe proripere adnitentem fruſtra, retinuit conſtantiſſime: altera prætereuntis forté tauri alterius pedem apprehẽdit audaciſſimé, ac cõpreſſit ferociter. Vide Eraſ. in ꝓuer. Alter Hercules. Hunc Milonem quercus lacerandũ feris præbuit, ſcribit Val. Max. lib. 9. cap. 12.

Geranites 4.

Hieracitẽ ET † Geraniten uetus experientia laudat
Iſte colore niger, ſuperat uirtute coloremi:
Quem prius abluto ſi quis geſtauerit ore,
Dicere mox poterit, quid de ſe cogitat alter.

Huic

Huic quoq; semper inest imperatoria uirtus,
Qua nequeat mulier quicquam prohibere petēti,
Cuius sic uirtus perhibetur posse probari:
Muscis expositum corpus nudato gerentis,
Lactis commixto mellisq́; liquore perunctum,
Intactum cupido miraberis agmine linqui:
Si lapidem cultris, facto grege spicula figent,
Imbutamq́; cutem sugent per uulnera mille.

Alardus Aemst.

¶Et Gerathitē) Legendum est haud dubiè: Et Geraniten uetus. Plinius cap. de gemmis, quæ ab animalibus cognominantur. Et à gruis collo geranites, hieracites accipitris, &c. Geranites similitudinē habet colli gruis, quam Græci γέρανον uocant. Hesiodus. φράζεσθαι δ' εὖτ' ἂν φωνὴν γεράνου ἐπακούῃ. Quanq̃ malim Hieracitē, nisi obstaret carminis ratio. (Lactis commixto) Homer⁹ Iliad. 15. utitur similitudine nimisq̃ apposita de muscis, uerno tempore circum mulctralia uolitātibus, ut sese satient.

Pictorius Villing.

Plinius lib. 37. cap. 10. Albert. lib. 2. cap. 7. sed corrupte ibi legit Gerachides. Aristot. in Lapidario suo. Barpht. Angli. lib. 16.

Hieracites à colore accipitris nomē habet, sed maioris uirtutis est, quā coloris, inquit Poëta: Niger etenim, qui color infamis est, ex opinione Pythagorica. q aiebat, quod esset colore candido, id ad boni naturam pertinere: quod atro, mali. Habentnr apud Plinium colores tres præcipui tantum, lib. 21. cap. 8.

¶Iaspis. 5

IAspidis esse decem species, septemq́; feruntur.
Hic & multorum cognoscitur esse colorum,
Et multis nasci perhibetur partibus orbis.
Optimus in uiridi, translucentiq́; colore,
Et qui plus soleat uirtutis habere probatur.

febrē fu- | Caste gestat⁹ ǂ fugat & febres, & hydropem:
it, arcet | Appositusq; iuuat mulierem parturientem,
ydropē. | Et tutamentum portanti creditur esse.
Nam consecratus gratum facit, atq; potentem,
Et(sicut perhibent)phantasmata noxia pellit.
putatur. | Cuius in argento uis fortior esse ǂ probatur.

Alardus Aemstel.

¶Iaspidis esse decē)Et hic rursus peccat uersus. Lucanus lib. Pharsaliæ decimo. Fulget gemma toris, & iaspide fulua supellex. Iuuenalis Satyra 5. Da ueniam præclara illi laudatur iaspis. Vergilius lib. 4. Aeneidos: Atq; illi stellatus iaspide fulua, Ensis erat. Statius lib. septi. The. Tænariam fulua mordebat iaspide pallam. Idē lib. 4. Electro pollens & iaspide clarus eadē. Claudianus: Collectæ tereti nodantur iaspide uestes.

Optimus in uiridi) Claudianus: Sæpe manu uiridiq; angustat iaspide pectus. Mantuanus: Multa sinus & colla uirens ornabat iaspis.

Et febres & hydropē) Aqua intercus à latinis appellatur, cum obstructo iecore cibus incoct⁹ inter cutem carnemq; dimittitur. Plau. Menechmis: Num laruatus ꝗrat, aut ceritus? Nū eum ueternus aut aqua intercus tenet? Serenus Samonicus. Corrupti iecoris uitio uel splenis acuto Crescit hydrops, aut cum siccatæ felle medullæ, Atque auidę fauces gelidum traxere liquorem. Cato ueternosum hydropicum intelligi uoluit, cum ait: Veternosus quā plurimum bibit, tā maxime sitit. Horatius lib. Carminum 2. Ode 2. Crescit indulgens sibi dirus hydrops, Nec sitim pellit, nisi causa morbi Fugerit uenis, & aquosus albo Corpore lāguor. Gręcis dicitur ὕδρωψ. καὶ ὑδρόπισις. cuius tres sunt species ὑποσάρκη subtercus, τυμπανίτης uētosa uel sicca, ἀσκίτης ab utre. i. aquosa. ¶Phātasmata noxia pellit) Rhēnius. Gignit enim egregiam crystalli pondere gemmam, Atq; malos lemures quod pellit, munus iaspis,

No

Nocturni manes fugitant quem membra tuētē. Idem
Atq; aura uiridi legitur q; splendet iaspis. Tametsi nō
sit οὐ κατὰ θύραν (quod aiunt) addam tamē. Idaspes fluui
us Indorum, aurum & gemmas habere dicitur: Stati⁹
lib. 8. Theb. Ceu modo gemmiferum thyrso popula-
tus Idaspen. Lucanus lib. 8. Qua rapidus Gāges, & qua
Nysæus Idaspes. Claudianus. Auriferum ueniam po-
turus Idaspē. Esaiæ 54. Ecce ego sternam per ordinē
lapides tuos, & fundabo te in sapphiris, & ponam ia-
spidem propugnacula tua, & portas tuas in lapides
sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desidera-
biles, uniuersos filios tuos doctos à domino.

Pictor Villing.

Albert. libro 2. cap. 8 Plin. libr. 37. cap. 8. & cap. 9
Dioscori. libr. 5. cap. 47. Galen. libro 9. simpl. cap. 11.
Aristo in lapid.

Iaspis græce, latine uiridis sonat. Nā tametsi mul-
torum est colorum: uiridis tamen & smaragdo simi-
lis, optimus est, scribit Isidorus.

Decem & septem) Iaspidis omnes species huc po-
nere longum est, sed bonitatem illius lapidis, hic bre-
uibus distinctam habes. Olim optima fuit, quæ pur-
puræ quicquam habebat. Secunda, quæ rosæ. Tertia,
quæ smaragdo similis. Apud Plinium hæc & alia mul
ta: Cui igitur cordi ē de his maiora scire, satis habeat
autorem monstratum lib. 37. cap. 8. & 9. Adscribā ta-
men & hæc Philosophi ex Vincētio, qui dicit peregri
nas quasdam inueniri species, ex Thetel enumeratas.
Nam inuenitur, ait, in Iaspide homo, scutum habēs in
collo, & cuspidem in manu, sub pedibus serpentem, q
habeat contra omnes inimicos uirtutem. Item alius, in
quo sit homo, habens fasciculum herbæ in collo, cui⁹
uirtus sit, omnes discernēdi morbos, & sanguinem re-
stringēdi, quē Galenū in digito tulisse ferūt. Hinc cru-
ce signatum, uiridem, & ne quis aquis submergatur,

efficacē, Hacten' Vincētius in specul. natur. li. 9. ca. 77
Et nasci multis partib') Nam in India, smaragdo similis inuenitur: in Cypro, glaucus & pinguis: in Persia, æris instar: In Phrygia, purpurea: in Capadocia, ex purpurea cærulea, atq; non refulgens: Thracia, Indico similem mittit: Chalcidia, turbidam. Hæc Plinius.
Consecratus) Cōsecratiōe uidelicet magica & charactere, ut in magicis docetur.
Iaspis) In capite Aspidis inuenitur lapillus, Iaspidi similis, qui miræ creditur esse efficacię & uirtutis, & ideo quidam Iaspidem, quasi aspidem uocari uolunt, scribit Anglicus lib. 16. de lap. & metal. Et tot habet uirtutes, q̊t diuersas uenulas & colores, inq̄t Dioscor.
Luxuriam cohibet] Impedit conceptum, menstruū restringit, & hæmorrhoidas si in puluerē redigatur, datus cum lacte, curat: uisum acuit & confortat.

¶ Sapphirus siue Syrtites 6.

SApphiri species digitis aptissima regum,
Egregium fulgens, puroq; simillima cælo.
†Inferior nullo est uirtutibus atq; decore. — lior est
Hic quoq; Syrtites lapis à plerisq; uocatur,
Quòd circa Syrtes Lybicis permixtus harenis,
Fluctibus expulsus, feruente freto reperitur.
Ille sed optimus est, quem tellus Medica gignit,
Qui tamē asseritur nunquam transmittere uisum:
Quem natura potens tanto ditauit honore,
Vt sacer & merito gemmarum gemma uocetur.
Nam corpus †uegetū cōseruat, & integra mēbra, — getat
Et qui portat eum, nequit ulla fraude noceri, — bstru-
Inuidiam superat, nullo terrore mouetur. — q;.
Hic lapis (ut perhibent) educit carcere uinctos,
†Obtrusasq; fores, & uincula tacta resoluit, — stri- / q;.
Placatumq; deum reddit, precibusq; fauentem,
Fertur & ad pacem bonus esse reconciliandam, — gromā / necro-
Et plus q̄ reliquas amat hāc †Hydromātia gēmā, — tia.
Vt

Vt diuina queant per eam reſponſa † mereri. † moue
Corporeis etiam morbis lapis iſte medetur:
Scilicet ardorem refrigerat interiorem,
Sudorem ſtringit nimio torrente fluentem,
Contritus † lacti ſuper illitus ulcera ſanat, † latcri
Tollit & ex oculis ſordes, & fronte dolores,
Et uitijs linguæ ſimili ratione medetur.
Sed qui geſtat eum, caſtiſſimus eſſe iubetur.

Alardus Aemſtel.

Egregium fulgens) Rhennius. Cur alij lapidem q rubro littore carpunt Sapphiriq́ꝫ decus nigri flauíque coloris, Saxorum cedunt uenis ac Marte beati.

Hic & Syrites] Plinius capite decimo, libro 30. Sytitę, inquit, in littore ſyrtium, iam quidem in Lucania inueniuntur melleo colore, croco refulgẽtes, intus autem ſtellas continent languidas. (Amat hãc nigromãtia) Fortaſſe Hydromantia, aut porro necromãtia potius quadrabit mea quidem ſentẽtia, ut intelligas hac euocari imagines mortuorum. Eſt & anãchitides, qua in necromantia euocari dicũt imagines deorum, ſicut Synochitidẽ umbras inferorꝫ. Sed de his pro ſuo qſqꝫ arbitratu, ut uelit, ſtatuat. Hieronymus in Eſaiæ cap. 19. Magi animas euocare dicuntur, & tenues umbrarum, imò dæmonum audire uoces. Trenorum 4. Candidiores Nazarei eius niue nitidiores, lacte: rubicundiores ebore antiquo, ſapphiro pulchriores. Ioſue 13 Portæ Ieruſalem ex ſapphiro & ſmaragdo ędificabũtur, & ex lapide pretioſo omnis circuitus murorum eius. Gregorius Moralium lib. 8. cap. 19. & 20. exponẽs illud Iob. Locus ſapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum. Iob 28. Nõ conferetur tinctis Indię coloribꝰ, nec lapidi ſardonyco precioſiſſimo, uel ſapphiro. Exodi 24. Et uiderunt deum Iſrael ſub pedibus eius, quaſi opus lapidis ſapphirini &c. Cant. 5. Venter eius eburneꝰ diſtinctus ſapphiris.

Diosc.lib.1,cap.146.Plin.lib.37.cap 9.Gale.lib. 9.cap.19.Alber.lib.2.ca.7.Aristo.in lapide suo.

Quod cir.Syrt) Syrtes duo sunt sinus Africani maris, dispari magnitudine, sed pari piculo, inqt Salusti⁹

Fluctibus expulsus) Vento ibi contrahuntur harenæ, scribit idem, unde locus fit uadosus, accedente cumulo harenarum Libycarũ: in quibus, ut Poëta uult, Sapphirus reperitur: quia sic medium maris accessibile efficitur.

Medica telus) Medicam regionem describit Strabo Gęog.lib.11.& Plin.libro 6.

Nunquam transmit.uisum) Nam dẽsus est, nõ pellucidus, Isidoro testante: nisi aliud Poëta innuat, quod est colligere ex libro de nat rerũ, ubi sic inuenio: Nunquam, quantumcunq; purus sit Sapphirus, imaginem in se ut speculum ostendit.

Vt uocetur sacer) Tantæ autoritatis fuit lapis iste apud ueteres, ut Apollini sacratum dixerint: Vnde gẽtiles cum pro responsis deum sacrificiorum tempore consuluerunt, certificari citius putauerunt si Sapphirum in præsentia haberent, Hæc Dioscorides. Vnde subiungit Poëta, Vt diuina queant per eam &c.

Necromantia hunc amat) Magi singulariter diligunt hanc gemmam, dicit Anglicus, quia ad eorum opinionem per ipsius uirtutem quædam mirabilia operari possunt, quod Poëta scribit satis dilucide

Ardorem interiorem refrigerat) In febribus incẽtiuis refrigerium præbet, si iuxta uenas cordis pulsatiles suspendatur, Dioscorides.

Sudorem stringit) Virtutem habet, fluxus sanguinis restrictiuam: unde si temporibus apponatur, solet restringere sanguinem de naribus profluentem, Sic Dioscorides.

Superillitus lateri) Apostematũ reprimit inflaturã

ram,si principio inflationis apponatur, Idē autor est.

Tollit & ex oculis)Sed uult Dioscorides prius in frigidam aquam poni.

Castissimus esse iubetur) Nam castitatis amatrix dicitur sapphirus,ait Isidorus.

Item uim habet ueneno cōtrariam:unde si araneam infra pyxidem posueris,& uerum sapphirum supra pyxidis orificium aliquādiu, aranea eius uirtute uicta perit.Hoc dicit insignis autor Dioscorides.

¶Chalcedonius 7.

CHalcedon lapis est hebeti pallore refulgens.
Inter Hyacinthum medioximus atq; Beryllū.
Qui si pertusus digito,collo úe feratur,
Is qui portat eum,perhibetur uiņcere causas.
Hæc species lapidis tm̄ tricolor reperitur.

Alardus Aemstel.

Chalcedō lapis est)Meminit huius Ioannes Apocalypseos 21.Cap.Fundamentum primum iaspis, secūdum sapphirus,tertiumChalcedonius. ¶Inter hyacintum medioximus).i.medius.PlautusCassina.Atq; ita me dij deęq;,superi,inferi,& medioximi.&c.Significat & medioacutum,teste Non.Marcel.

Pictor.Villing.

Albert.lib.2.cap.3.Isido.li.16.Bartph.Angli. de propriet.rerum lib.16.Matt.Siluat.cap.398.

Qui si pertusus)Calefactus paleam attrahit,& ualet contra illusiones dæmonum,&uirtutes conseruat corporis, agitationes phātasticas ex Melancholia exortas pellit,Albertus author est.

Inter Hyacinthum)Quid & cuius coloris Beryll⁹ sit,habes in littera B,quid Hyacinthus, in H require.

Tricolor species)Chalcedonij prim⁹ color est Sapphirinus:secundus,fuscus & pallidus,modicum albescens:tertius,permixtus rubeo:sic habetur in libro de natur.rerum.

Reperitur apud Nasomones in Aphrica, & inter Basileam & Argentinam, Isidorus.

Smaragdus. 8.

OMne uirens superat forma uiridante Smaragdus,
Cuius bis quinæ species binæq́; feruntur:
Sunt etenim Scythici, †Bractani, † Niliaciq́;,
Sunt & qui uenis nasci perhibentur in ęris,
Quos maculis uitiosa notat natura metalli:
Sunt † Carchedonij: reliquos piget enumerare.
Præcipuus Scythicis honor est, & † gloria maior:
Gryphibus eripiunt seruantibus hos Arimaspi.
Quos uisus penetrat, famæ potioris habentur,
Quorum luce uirens uicinus † tinguitur aër,
Quos nec; sol mutat, nec clara lucerna, nec umbra,
Strata superficies quibus est, uel concaua forma
More iacentis aquæ uultum spectãtis obumbrat:
His usum speculis testatur fama Neronem,
Cum gladiatorum pugnas spectare liberet.
Optimus his situs est, quorũ sunt corpora plana.
Commodus iste lapis scrutantibus abdita fetur,
Cum pręscire uolunt, † & diuinare † p undã.
Auget opes † lapis hic sese reuerenter habentes,
Omnibus in causis dans persuasoria uerba:
Tanq̃ facundi uis sit sermonis in illo.
Collo suspensus, durum fugat Hemitritæum,
Et sanare potest † ipsa ratione caducos,
Emendat fessos uiridi † medicamine uisus.
Et tempestates auertere posse putatur.
Fertur lasciuos etiam compescere motus.
Proficit in uiridem magis † exactumq́; decorem,
Ablutus uino, uiridiq́; perunctus oliuo.

Alardus Aemstel.

Omne uirens] Negant quicq̃ ęque uirere atq; smaragdum, cuius gemmę propria commendatio est uiror

ror.¶Forma uiridante]Lucretius lib.2.Inter cæruleum uiridesmiſcere ſmaragdos.Tubul.lib.2.O pereat, quicunq; legit uiridesq; ſmaragdos.Lactantius:Albicat inſignis mixto uiridante ſmaragdo. ¶Cuius bis quinæ ſpecies]Plinius cap.5.libro 37. Refert genera ſmaragdorum duodena; nobiliſſimos autẽ dicit Scythicos.Solinus ca.25.Nã licet ſint & Aegyptij & Chalcedonij,&Medici,&Laconici,præcipue tamen eſt honor Scythicis:& quæ ſequuntur illic,quæ in calce huius libelli curauimus adijcienda.¶Quos macul]Lucanus lib.Pharſalię 1.Terga ſedent crebro maculas diſtincta ſmaragdo.¶Sunt Chalcedonij]Plinius cap.5. libro 37.meminit ſmaragdi Carchedonij. Vnde in cõiecturam ducor legendum eſſe,Sunt Carchedonij.

Sunt etẽ Schytici]Plinius: Smaragdorũ nobiliſſimi ſuntScythici,deinde Bactriani,tertioAegyptij.Idẽ lib.7.cap.9.Et ſi uarię non ſint Bactrianę.Pamphyl⁹. Sardonyches aurum torquesScythicosq;Smaragdos, Plinius autor eſt Aegyptiorum Scythicorumq; ſmaragdorum tantam eſſę duriciem, ut nequeant uulnerari,Scythicos tamen omnium eſſe nobiliſſimos.

Gryphibus eripiunt]Has aliter ueteres latini(ut ait Nonius)Picos appellabant.Plautus in Aulula. Pici diuitijs,qui aureos montes colunt eos ſolus ſupero. Plura Philoſtratus libro tertio. Hoc genus ferarum, inquit Seruius,inferiori parte leones ſunt,alis & facie aquilis ſimiles,equis uehementer infeſtę.

Eripiunt] Sicut Hyperboreis rutilans in uallibus aurum Gryphes amant,auidiq; tenent, uigilesq; tuentur.Gryphen habet India quadrupedem,uolucrẽ, recuruis unguibus,dorſo nigro,priori parte purpureũ, alis albicãtibus,ore aquilino,igneis oculis, difficilem captu, niſi capiatur pullus & inuolucer: aurum fodit apud Bactrianos in deſertis locis, & nidificat in altis montibus,& prope accedentes abigit,nidos ex eo texit ſi

 bi,

bi,quibus inhiantes ferę pessimè pereunt.

Arimaspi] ἀρίμασποι lingua Scythica monophthalmi dicuntur,nā eorū uoce ἄριμα unum σπόυ oculum appellant,Autor Herodotus in Melpomene. Rhennius Quos supra.gryphes ditissima rura Smaragdo, Qualem non alius terrarum possidet orbis,Atq; aurum sibimet defendunt corpore puro. Omnia sed duri superans audacia lucri,Aduersus uolucres heu commouet arma uirorum.Prælia nam faciunt Arimaspi gryphibus hostes.Hic & Crystalli pellucet maxima moles. Pugnam Arimasporum & gryphū refert Plinius capite 2.libro septimo.& Solinus,Capite 25.

Clara superficies]Ouidius 2.Meta.In solio Phœbus claris lucente smaragdis.

Testatur fama Neronē]Memoriæ proditū est Neronem principem gladiatorum conflictus in smaragdo spectasse,cuius corpus si extendat, non aliter atq; speculum reddit imagines.

Durum fugat Hemitritæum] Famosissima omnium febrium compositarum species est ἡμιτριταῖος semitertiana uocata.Siquidem in Hemitritæo una semper est febris tertiana, species autem eius tres sunt:Maior fit melancholia inter uenas, cholera extra putrescentibus.Minor est,cum phlegma intrà uenas, extrà uero cholera putrescit:& hic quidem uerus Hemitritæus à medicis appellatur. Medi⁹ fit ediuersò cholera intrà, phlegmate extrà uenas putrescente.Cornelius Celsus libro tertio, capite item 3. Tertianæ febris duo sunt genera:alterum quod eodem modo quo quartana & incipit & desinit,nec aliud discrimen est,nisi quod unū tantum diem prętat integrum,tertio recurrit. Alterū lōgè perniciosius,quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autem & quadraginta horis ferè sex & triginta per accessionem occupat,interdum etiam uel min⁹ uel plus,nec ex toto in remissione desistit, sed tantum

leui

leuior eſt morbus. Et ob id medici Hemitritæum appellarunt quod imperfecta ſit tertiana, & propius ad quartanam accedat. Lege Arnoldum à Noua uilla in Breuiario, libro 4. cap. 17. Cyprianus in libello, ut uocant, de ſingularitate clericorum. Habes nunc carnem tuam quam ſuperes ſemper: quid tibi uis alteram uelle cõducere? Nemo ſuper unam febrem cupit adhibere peiorem ne incipiat Hemitritæo inſanabili laborare, cui nullus ualeat medic⁹ ſubuenire. D. Hieronymus in Hilarione. Ibi em̃ ſiue ob corruptũ aërem, ſiue ut poſteà claruit, propter gloriam Hilarionis ſerui dei, hemitritæo pariter arrepti, omnes à medicis deſperati ſunt. D. Eraſmus in adahio. *Smaragdus in luce obſcurus*: ἀρύγνωτος σμάραγδος. ἐν μὲν τῷ φάει σκοτεινὸς, id ẽ, inſignis Smaragdus, in luce quidem obſcur⁹. In eos iaci ſolitum, qui præpoſterè ibi ſe occultarent, ubi maximè conueniebat ædere uirtutis ſpecimẽ. Plinius inter Smaragdorum uarietates commemorat, qui dicti ſint cœciq́ꝫ colore ſint obſcuriore. Id uitiũ in ſole magis deprehenditur, cum ingens color ille ſuauiter uirens, nec ſole mutetur, nec umbra, nec lucernis, ac ne aquis quidem. Quemadmodum idem docet Plinius libro 37. cap. 6.

Proficit in uiridem] Eraſmus Stella in libello de gemmis. Ad hoc ſonat, inquit, uerſus iactatus autoris obſcuri, Proficit in uiridi magis, accenditq́ꝫ colorem, Elutus uino, aut uiridi præuentus oliuo. Quod ſi permittatur nobis diuinare (cur autem non permittatur in libello tam deprauato, non tamẽ prorſus indocto, nec ab obſcuro profecto autore?) malim legere ut noſtrum habet exemplar. Heſter 1. Et pendebãt ex om̃i parte tẽtoria aërei coloris, ac charpaſini, & hyacinthini, ſuſtentata funibus byſſinis atq́ꝫ purpureis: Lectuli quoq́ꝫ aurei & argentei ſuper pauimentum ſmaragdinum, & pario ſtratum lapide depoſiti erant.

Plini⁹ lib.7.cap.5,Solin.cap. 24.Serapio ca.384. Albert.lib.2.ca.170.Isidorus lib.14.cap.3.

Smaragdus à nimia uiriditate dictus est,nam omne satis uiride smaragdum dicitur,quod Isidorus ait.

Omne uirens superat] Etiam herbas uirentes, & circa se uiriditate nimia aërem repercussum,neq; illius uiror in sole aliquo modo obũbratur, ut Plin.ait.

Bis quinq; species] duodecim enumerantur genera smaragdi apud scriptores,præcipui tamen Scythici, quòd nullis minus uitij inest:qui quantum Smaragdi à cęteris gemmis distant,tantum isti ab alijs Smaragdis. Hinc Bactriani,quibus altera laus est,quos in cõmissuris saxorum,Etesijs flantibus colligunt:tunc enim detecto solo internitent,quia his uentis harenæ multum mouentur.Tertium locum Niliaci,hoc est Aegyptij tenent,qui eruuntur circa Copton,oppidum Thebaidis,in collibus & cautibus : reliqua genera in metallis ærarijs inueniuntur.Si narrationis fidem quæris,lege Plinium libro 37.cap.5.unde hæc suprà posita excerpta inuenies.

Scythici] Scytharum regio septentrionalis est, est ab India ad Germaniã porrecta, De hac & Bactris in Asia,legito Strabon.libro 2.

Niliaci] Id est Aethiopici,quia Nilus Aethiopiæ fluuius est.De hoc uide capite 31.in scholijs.

Carthedonij]Quod est Carthaginenses . Carthago enim & Carthedon est dicta à conditore Carthedone.Eius meminit Appianus.

Arimaspi] Scythiæ populi sunt unoculi, scribit Herodotus,q assiduè præliantur cum Gryphis,ferarũ uolucri genere, eruente ex cuniculis mira cupiditate aurum,ut Plinius. Ita nuncupatos asserit idem Herodot.quia illarum gentium uocabulo Arima unum significat,spu uero oculum.

Qui-

Quibus est strata superficies uel concaua forma] Hoc est, qui non ex toto æqualitatem habent, uultum spectantis adumbrant, quia tunc una pars obumbrat aliam, dicit Albertus.

His usum speculis] Smaragdis enim nihil iucundius, nihil'q; utilius uident oculi. Nam fatigatos obtuitus, coloris lenitate reficiunt, & quos alterius gēmæ fulgor retuderit, Smaragdi recreant, Solinus.

Corpora plana] Optimos sortiuntur situs, quibus planicies est resupina & extenta, ait idem.

Optimus situs] Ferunt nanq; in Cypro insula, in tumulo Reguli Hermiæ iuxta Cetarias Leoni marmoreo inditos oculos Smaragdinos, ita propter bonum situm, hoc est, planiciem resupinam, radiantes in gurgitem, ut piscatores territi refugerent, scribit Vincentius.

Reuerēter habētes] Expertum est, q; Smaragdus non fert coitus immūdiciem, quia rex Vngariç in coitus hora cum uxore sua Smaragdum habuit, qui in tres partes diuisus est propter hoc, quia ad castitatem se inclinat. Albertus hæc scribit.

Hemitritæus est semitertiana febris, quæ fit ex Cholera putrefacta extrà uasa, & non collecta ad apostema, dicit Anglicus.

Sanare caducos] Si ponatur ad Epileptici caput Smaragdus, iuuat: quando super arteriam, calorem eius temperat, inquit Aristoteles.

Qui dederit in potu, dè limatura eius lapidis pondus. 8. granorum ordei huic qui sumpsit uenenum, antequàm fecerit impressionem, liberat eum à morte, & non cadent capilli eius, neque excoriabitur, ut est Pādect. cap. 476.

Chrysopasius. 9.

AEthiopum tellus lapidē Chrysopassion ædit,
Quē tenebræ ꝓdunt, occultant tempora lucis.

No

Noctibus igne micans, uanescit luce diurna.
Absq; nitore iacet auri pallore sepultus.
Hic quoq; naturæ mutatus cernitur ordo.
Nam quem lux cælat, † subitò nox cæca reuelat.

† solitò nox more reuelat.

Alardus Aemstel.

Chrysopassiõ ædit] Chrysopassos latine sparsus, uel uarius auro dicitur, ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ.i.auro, & πάσσω.i. spargo uarioq;, q; is lapis aureis uenis sparsus sit uocatur & alio nomine Chrysolampis. Plinius. Chrysolampis, inquit, in Aethiopia nascitur, pallldi coloris die, & noctu ignei. Solinus cap.43. Ibi & Chrysolampis apparet, quem lapidem lux cęlat, prodit obscurũ. Hæc enim est in illo diuersitas, ut nocte igneus sit, die pallidus. Hæc ille. Inter alias quoq; gemmas lõgè preciosissimas, atq; adeò extrà precia omnia, taxationẽq; huamanarũ opum, quibus nobilis illa matrona Hildegardis olim Theodorici Comitis Hollãdiæ nostrę uxor, tabulam auream prorsus inæstimabilem D. Adalberti tutelaris Hecmundensium pręsidis, donatam intersignauit. Etiam fuit Chrysolampis, quem uulgò uocant Osculanum, qui nocturnis temporibus ita totum hinc inde illustrauit sacrarium, ut ad preces horarias noctu intempesta lectas uice lychnorũ perdiu haberetur, & etiamnum haberetur, nisi spe quæstus faciendi compilatus ab euolatico monacho Benedictiano bipedum auarissimo, q; ab eo lapide proditus esset sacrilegus, in pelagus Hæcmondense proximum præcipitatus esset. Manent huius lapidis nonnulla uéstigia hodieq; in supero limine, cuius modo memini tabulæ.

Nam quem nox cęlat solito lux more reuelat] Sic erat scriptum in peruetusto quodã codice bibliothecæ Veteris montis prope Coloniam, & ita adducit Ioannes Camers in commentarijs in Solinum. In exemplari autem (quod nobis exhibuit Outgerus Aemstel

redamus

redamus Harlemorum physicus, uir in re medica cum primis experiens, in historiisque cōscribendis non uulgaris artifex, habebatur) Nam quem luxc ęlat, subitò nox cæca reuelat. Quæ mihi lectio magis probatur. Simile quiddam est apud Pliniū li. 36. cap. 22. de Phēgite. Nerone principe in Cappadocia repert⁹ est lapis duricia marmoris, candidus atque translucens etiā, qua parte inciderant uenæ, ex argumento Phengitis appellatus: hoc cōstruxerat ędē Fortunę, quā Geiani appellatione dicebat, à Seruio rege sacratā, aurea domo cōplexus. Quare etiā forib⁹ opertis interdiu claritas ibi diurna erat, haud alio quā speculari modo, tanquam inclusa luce non transmissa. Dicitur autem Chrysolampis, ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ καὶ λάμπω. i. ab auro & splēdeo. Ab hac gemma sumptum est adagiū, ἐν νυκτὶ λαμπρὸς, ἐν φάει δ' ἄνω φέλης. i. In nocte lucens, luce uero inutilis. De præposteris, qui sapiunt, ubi nihil est opus, cum opus est dormiunt. D. Erasmus magis arbitratur competere in eum, qui inter indoctos uideatur aliquid esse in literis, inter eruditos nihil sapiat: & posse inuerti prouerbium, ἐν φάει λαμπρὸς. ἐν νυκτὶ δ' ἄνω φέλης.

Pictor. Villing.

De Chrysopasio Plin. libro 37. cap. 10. sed ab eo nominatur Chrysolampis, Solin. cap. 42. Albert. libr. 2. cap. 3. Chrysopagion uocat: quidam Chrysotopsin. Siluaticus Pandect. cap. 408.

Nocte igneus est Chrysopasius, die aureus, unde suum nomen habet, Isidorus.

Atque nitore iacens] In die enim euanescens, & fulgorem amittens, quasi aurum expallescit, Albertus.

Hic mutatus ordo] Nam fit in ipso secundum diuersitatem luminis & tenebrarum reciprocatio coloris non determinati, uelut in quercu putrefacta & noctiluca, de quibus rationem affert perfectam & ueram Albert. in lib. de anima.

SArdius à ſardis eſt à quibus ante repertus
Sortitus nomen, rubri ſolet eſſe coloris,
Hic inter gemmas uiliſſimus eſſe putatur,
Præter fulgorem cum nil ferat utilitatis,
Excepto, quod Onyx nequit hoc præſente nocere:
Huic quoq; dat quinas ſpecies ſtudioſa uetuſtas.

Alardus Amſtel.

Sarda ſignando utiliſſima eſt gemma, uulgaris & primum Sardibus reperta. Plin. cap. 7. 37. Solinus ca. 20. Præter marmor dat & Sardam lapidem; qui marmore quidem præſtat, inter gemmas uero uiliſſimus dicitur (Viliſſimus eſſe ꝓbatur) Lege adagiũ Σαρδιανοὶ ὤνιοι. i. Sardi uenales.

Excepto quod] Hoc loquendi modo utebatur aureum illud Ciceronis ſeculum, in eadem ſignificatiõe qua præterquàm. Horat. Excepto quod non mecum eſſes, cętera lętus. Sardo, ſiue (ut ſcribit Heſychi⁹) Sardon inſula ingens, oppoſita Italiæ, in qua uariæ purpurarum tincturæ laudatiſſimæq; fiebant. Itidem & Tyrium muricem, oſtrumq; Saranum legimus apud latinos. Ariſtophanes in Pace. ἣν ἐκεῖνος φησὶν εἶναι βάμμα σαρδινιακόν. i. Quam ille prædicat coloris eſſe Sardoniaci. Idem in Achar. ἵνα μή σε βάψω βάμμα σαρδινιακόν. Nec te linam colore Sardiniaco.

Huius lapidis & aliorum item omnium meminit Camillus Leonard⁹ Piſaurieñ in libello, cui titulum nuncupauit, Speculum lapidum. Qui ob id inter autores initio operis poſitos nõ eſt adlectus, ꝙ prius cœptus ſit excudi Marbodæus, q̃ quicquid eſt hoc ſpeculi exhiberetur. Poſteaquàm ergo plurimos ad lapides uſui futurum eſt, proinde uiſum eſt eius hic meminiſſe.

Pictor Villing.

Sardam uocat Albert. lib. 2. cap. 17 quem debuit Sagdam

dam nominare, hunc uero Sardinium. Plinio dicitur Sarda, lib. 37. cap. 7. Barpht. Angli. lib. 16.

Sardi pluraliter urbs est Lydiæ, regia Crœsi, præclara quidē: Huius mentionē facit Strab. Gęog. 13.

Onyx lapis qui multiplicat lites, & commouet undiq; rixas, ut habetur suprà cap. 46.

Quinas species habet, sed īter illas utilior est quæ mittitur à Sardis. Gaudium enim incendit, expellit timorem, audaces reddit, atq; mentem acuit. Ab incātationibus quoq; & maleficijs tuetur, si Dioscor. credendum. In lib. de natu. rerum, legitur ꝙ fluxum sanguinis, ut Corneolus, sanet.

Circa Leucadiam Epiri quoq; inuenitur hic lapis, & circa Aegyptum. In his autem mares excitatius fulgent, fœminæ uero pinguiores sunt, & crassius nitent, Plinius.

Sardonyx. II.

SArdonychē faciūt duo nomina Sardus, Onyx'q;,
Tres capit ex binis unus lapis iste colores,
Albus † in his nigro rubeus supereminet albo: † & hinc.
Istum distribuunt species in quinq; magistri,
Sed qui tres puros impermixtos'q; colores
Sic in se retinent ut distent limite certo:
His honor amplior est, & eorum forma ꝓbatur,
Densior & raro plus fertur habere † decoris. † coloris
Hic solus lapidum nescit conuellere ceram,
Hic humilem castum'q; decet, uultu'q; pudentem,
Cuius uirtutes alias reperire nequiui,
Partibus hunc nostris Arabes, sed & India mittit.

Alardus Aemstel.

Sardonychem faciunt] Plinius cap. 737. Solinus cap. 45. Hæc autem fuit gemma illa signatoria, quam Polycrates uolens proiecit in pelagus, erat enim tyranno ea gemma rerum omnium suarum gratissima, quū plurimum tristaretur. Quinto sexto ue, q̄

hæc acta sunt die, piscator quidam captum eum pisce qui Polycratis gemmam casu absorbuerat, Polycrati dono detulit, cuius euiscerati aluo gemma ea reperta est. Scribunt historiam hanc Herodotus in Thalia. Marcus Cicero in fine quinti de finibus bonorum & malorum. Plinius cap. 1. 37. natur. historiæ [Albus in his nigro, rubeus supereminet albo] Sũt qui sic habeant. Albus & hinc niger est, rubeus supereminet albo. Quæ lectio impendio plus arridet, nisi essent non parum multi, qui rubeum negent probum esse uocabulum. Persius Satyra. Et natalicia tandem cum sardonyche albus. Iuue. Ante pedes ideo conducta Paulus agebat Sardonyche. Martialis: Cuius & hic lucet Sardonychata man⁹ D. Gregorius 18. lib. Moralium, ca. 30. Lapis Sardonychus terrę rubrę similitudinem habet: Sapphyrus aëream habet speciem: Iaspis uiridis est coloris.

Hic humilem, castumq́ꝫ det uult) Extat prouerbium, βάμμα σαρδωνικὸν .i. tinctura Sardonyca: De colore præcellenti, præcipuè purpuræ. Per iocum autem trãsfertur ad eum, qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tangitur.

Pictor. Villing.

De Sardonyche Plinius li. 37. cap. 1. & 6. & 12. Solin. cap. 45. Alb. lib. 2. cap. 17. Arist. in lap. suo.

Albus & hic niger] Cœperunt pluribus hæ gemmæ intelligi coloribus, dicit Plinius: radice quidẽ nigra, medio candido, uertice non sine quadã specie purpuræ, candore in minium transeunte.

In quinq́ꝫ species] Inuenitur quinq́ꝫ modis Sardonyx, & forte pluribus, propter diuersam colorum cõmixtionem, & substantię densitatem, dicente Alberto.

Distent ut limite] Et laudabilior est q colores magis habet distinctos, Albertus.

Cæram conuellere nescit,] Sardonyx optimus est

ad sigilla

Hac gemma Polycrates tyrãnus ab inuidia Fortunæ sese redimere credidit, proiecta ipsa in mari, quæ à pisce eo die capto, regiꝗ in culinam deportato, relata est, dicit Plinius lib. 37. cap. 1.

Arabia & india mittit] Patet ex Plinio Arabicarũ & Indicarum argumentum: Arabicæ, inquit, excellũt candore circuli prælucido, sed non gracili, neꝗ in recessu gemmæ, aut in reiectu renitente, sed in ipsis umbonibus nitente: At hoc in Indicis cæreum aut corneum inuenitur, etiam circuli albi, quædamꝗ cælestis in ijs arquus anhelatio est, lib. 37. cap. 6.

Dominum illius lapidis oportet esse humilem & prudentem, sic est in libro de natura rerum,

Onyx 12

A † collo suspensus Onyx, digitoue ligatus,
† Insomnes lemures, & tristia cũcta † figurat.
Multiplicat lites, & commouet undiꝗ rixas,
Dicitur & pueris nimias augere saliuas,
Hanc quoꝗ dant nobis Arabes, dat & India gẽmã.
Hęc etiam quinas species perhibetur habere,
Nomen ab ungue trahens Græci sermonis in usu:
Nam quos nos ungues nostro sermone uocamus,
Hos ὄνυχας patrio solet ille tenore uocare,
Sardius at præsens si sit tibi, non nocet Onyx.

† Et
† In sõn
† repell

Alardus Aemstel.

Collo suspensus Onyx] Marbodæus pro iure suo priore producta usus est. Nos autem manẽte sensu incolumi ita mutauimus. Et collo suspensus Onyx. Hora. lib. Carmi. 4. Nardo uina mereberis, Nardi paruus Onyx eliciet cadũ. Lucanus li. Pharsal. 10. Totaꝗ effusus in aula Calcabat Onyx. Propertius li. 3. Et Crocino nares myrrheus ungat Onyx. Statius lib. 2. Syluarum. Gremio nec lubricus ossa Quod uallauit Onyx. Ponta. Et in dextra candidus ardet Onyx. Dicitur &

Onychinus, ut paratum eſt uidere in libris Bibliacis, Exod.cap.25.& 28.ὀνύχιος ſecundum Septuaginta Ezechiel.ca.28. (Græci ſermonis in uſu)Onyx Græce dicitur unguis. Plutarchus in Bommentario περὶ τῆς ἐυθυμίας. οὔτε πόδαγρας ἀπαλλάττει κάλτικιος, οὔτε δακτύλιος πολυτελὴς παρωνυχίας. οὔτε διάδημα κεφαλαλγίας. i. nec podagra liberat calceolus, nec pretioſus anulus unguem uitio, quàm παρωνυχίαν uocant, nec diadema capitis dolore. Plinius li.37.ca.6 Sardonyches olim, ut ex ipſo nomine apparet, intelligebātur cādore in Sarda, hoc eſt uelut carnibus ungue hominis impoſito & utroq; tranſlucido. Gen̄.2. Ibiq; inuenitur bdelliū & lapis Onychibus. Exod. 25. Hæc ſunt autem quę accipere debetis &c. lapides Onychinos ſiue ſardios, &gemmas ad ornandum Ephod ac rationale. Item 28. Capies duos lapides Onychis, idem Onychinos. De Onyche autē dubitatum eſt à priſcis, an inter gemmas cenſeri debeat: inuenitur enim tantæ magnitudinis, ut hinc pocula & unguentaria uaſcula ſculpātur. Eraſmus lib, Eccleſiaſt. primo, Paralip.29. Ego autem totis uiribus præparaui lapides onychinos & quaſi ſtibinos, & diuerſorum colorum, omnemq; pretioſum lapidē, & marmor parium abundantiſſime, &c.

Pictor Villin.

De Onyche Plin.lib. 37.cap.6.Gale.li.9. cap.11.Siluat.Pandect cap.453.Alber.lib.2.cap.13.ubi Onyx& Onycha tanquam diuerſi lapides ponuntur, cum tantum unus ſit.

Onyx lapis dictus, quòd habeat in ſe permixtum candorem, in ſimilitudinem unguis humani. Græci enim unguem dicūt onychem, ſic teſtatur Iſidorus. Plateaꝛius autem, Onyx, inquit, genus gummi eſt, fluens ex arbore quæ onycha dicitur, quod poſtea indureſcit in lapidem, ſicut de ſuccino legitur: Hinc lapidi hoc nomen impoſitum.

Qninas

Quinas habet ſpecies Indica onyx,corneam,igneā nigram,cingentibus cādidis uenis,& oculis modo interuenientibus,ſcribit Plinius.

Hæc gemma infirmo appoſita oculo, ſponte ſua, quaſi ſenſata res,intrat ſine læſione,circuitq́ꝫ oculum, & omnes partes interius penetrat, quosq́ꝫ contrarios uiderit eſſe humores,prorſus excutit,Sic Platearius.

Chryſolithus 13

AVro Chryſolithus micat & ſcintillat ut ignis:
Iſte mari ſimilis† quiddam uiroris adumbrās, †quodd[...]
Eſſe φυλακτήριον fixus perhibetur in auro,
†Nocturnos prohibet fortis tutela timores †Contra nocturn[...] fortis
Pertuſus ſetis ſi traijciatur aſelli,
Dæmonas exterret,& eos agitare putatur.
Traiectum leuo decet hunc † geſtare lacerto. †portar[...]
Aethiopes legimus nobis hanc mittere gemmā.

Alardus Aemſtel.

Auro Chryſolithus] Hyacinthos Aethiopia mittit,& Chryſolithos aureo colore translucentes. Plinius cap.9.37.

Scintillat ut ignis] Propertius.Quosúe dedit flauos lumine Chryſolithos:Ouidius.Per iuga Chryſolythi poſitæq́ꝫ ex ordine gemmæ.Mantuanus. Chryſolithis paſſim rutilātibus,atqꝫ Pyropis.(Eſſe φυλακτήριον).i.phylacterium, Græca uox,Latinis eſt conſeruatorium,à uerbo φυλάττω.Plautus in Captei. Illic eſt abductus rectà in phylacam,ut dignus eſt. Vſus eſt & eo uocabulo Matthæus,cap.23. Dicuntur etiam φυλκτήρια arma ſalutaria.Minutius quidem,ſed tamē obiter annotandum,non ſatis conſtare carmen hoc , ꝙ antepenultimam productā oportuit in phylacterion,quandoquidem per η, ſcribatur.Ezech. 10.Spes autem rotarum erat quaſi uiſus lapidis Chryſolithi.

Pictor Villin.

De Chryſolitho Plinius libro 37.cap.9. Alber. li.

ſecundo, tract. 2. cap. 3. Silua. Pandect. ca. 407. Dioſco. in proprio capite.

Auro micat] Ab auro nomen ſortitur hæc gēma: Nam χρυσός aurum eſt, λίθος uero lapis, latine igitur aureus lapis.

Phylacterium.] Phariſæorum proprium fuiſſe ſcribit Chryſoſtomus, & hoc in Euangelio ſignificat Mattheus cap. 23. ut decalogum in membranulis ſcriberent. Eas uero membranulas Hebræorum uocabulo dici phylacteria, idē Chryſoſtomus prodit. At hoc loco conſeruatoriū ſignificare uidetur, quod aliquando Magi ſeu præſtigiatores cōtra nociuas res offerūt, iuxta hoc quod in decretis Gregorij iunioris dicitur, Ariolorum & excantatorum phylacteria ſunt. Et q̊d in concilio Laodicenſi legitur, phylacteria facere, Lege Ludo. Cœlij antiquitates lib. 3. cap. 9.

Leuo lacerto] Si quis hūc portet leuo brachio, ſpiritualia confortat: propterea ꝙ tritus, Aſthmaticis, id eſt, qui anhelitus habent offenſionem, datur is lapis, q per hunc uigori reſtituuntur. Autor Albertus.

Dicit præterea Tethel, philoſophus Iudęorum in libro de ſcripturis lapidū, quòd quando inuenitur in Chryſolitho fœmina, habens in una manu auem, & in altera piſcem, ualet ad negotiandum, Pellit enim ſtultitiam & inducit ſolertiam, ut habetur in libro de natura rerum.

Aethiopes] Huius generis Aethiopicum, pręcellit Indicus: Deterrimus autem eſt Arabic⁹, quoniam turbidi coloris eſt, & fulgoris interpollati, nubilo maculārum. Plinius: Inuenitur hęc gemma & in Germania in iugis Myſniacis, & locis ſibi uicinis, ſed facile frangibilis, ſplēdore ad candorem declinans. Hanc uulgò Cetrinum uocant. Vincent.

Beryllus 14.

CONspicuos reddit sexangula forma Beryllos,
Quod nisi fiat hebes his pallor inesse uidetur,
†Eximiæ uiolæ similes, lymphæue marinæ
Esse uolunt, & eos probat horum gnara uetustas.
Hic lapis ad nostras partes descendit ab Indis.
Hic & coniugij gestare refertur amorem,
Et se portantem perhibetur magnificare.
Dicitur & sese † stringentis adurere dextram.
Infirmis oculis in qua iacet unda medetur,
Pota simul ructus simul & suspiria tollit.
Et cunctos hepatis fertur curare dolores.
Istius esse nouem species †uoluere magistri.

†Eximio oleo sil̃es

† gestant

† dixere.

Alardus Acmstel.

Conspicuos reddit] Scholiastes Solinian⁹ uult Beryllos à gẽtibus, apud quas proueniunt, nomen habere Græci etiam βηρύλλους uocant,

Sexãgula forma Beryllos] Cõtra syllabę rationẽ corripuit primam. Propertius lib. 4. Et solitum digito Beryllon adederat ignis. Iuue. Satyra. 5. Heliadum crustas & inęquales beryllos. Rhennius.

Quod fert Berylli munus preciosius auro,
Berylli lapidem liquidum, glaucique coloris
Scrutantur ripis, alij torrentibus.

Prudentius autem, ut Marbodæus primam corripuit: Hinc sibi sapphirũ sociauerat, inde Beryllum. Hæc leuicula non tam subinde admonerem, nisi perspicerẽ, hanc diligentiam uel illud præstaturam, ne posthac Marbodæi uersus facile queãt deprauari: aut si deprauati fuerint, ijs adminiculis possint restitui. Augusti. lib. 2. de doctrina Christiana, cap. 16. Et ignorãtia Berylli uel Adamãtis claudit plerũque intelligẽtię fores.

Istius esse nouem species] Plinius cap. 5. 37. & Solinius cap. 65.

Pictorius Villing.

De Beryllo Plinius lib. 37. ca. 5. Isido. in cap. de uiridibus gẽ-

mis. Solinus cap. 65. Albert. lib. 2. ca. 2 Siluaticus Pādect. ca. 395. Diosco. in proprio cap. Vincentius lib. 9 cap. 48. Serapio cap. 398.

Hębes pallor] Poliuntur omnes sexangula figura artificum ingenijs, quoniam hębescūt, ni color surdus repercussu angulorum excitetur. Aliter politi, nō habent fulgorē eundem, si Plin. credimus li. 37. ca. 5.

Descendit ab Indis] Cur magnus admodum prouentus ab Indis gemmarum sit, quære in cap. 4. Amethystus.

Potaq́ʒ ructatus] Ad omnem ualetudinem malam est remedium, si aquam in quam missus fuerit, potui dederis. Diosco.

Dolores hepatis.] Qui notandi sunt per siccitatem linguæ ac palati, per sitim continuam & cholericam urinam & tenuem, testis Rogerius in Lycurgia sua cap. 44.

Nouem species] India gignit Beryllos, rarò alibi repertos, dicit Plinius, ex quib⁹ probatissimi sunt qui uirilitatem imitantur puri maris: Proximi qui uocantur Chrysoberylli, paulo quidē pallidiores, sed in aureum colorem exeunte fulgore. Vicinum huic genus est pallidius, quod à quibusdam proprij generis existimatur, uocaturq́ʒ Chrysoprasus. Quarto loco numerātur Hyacinthizontes. Quinto illi quos Heroides uocant. Post eos sunt Cerini. Deinde oleagini, hoc est, coloris olei. Postremi ῦo Crystallis fere similes, & hi habent capillamenta sordesq́ʒ, alioqui euanidi, quę omnium uitia sunt. Indi & alias quidem gemmas Crystallo inuento adulterare repererunt, sed pręcique Beryllos minio, quod Plinius indicat lib, 37.

Topazius 15.

Qui quā rarus

NOminis eiusdem Topazion insula gignit:
†Qui quo rarior est, tāto magis est preciosus.
Hic species tantum binas perhibetur habere.

Alterius

Alterius puro color est uicinior auro,
Clarior alterius, tenuisq; magis reperitur.
Fertur hœmorrhoicis idem lapis auxiliari.
Quodq; magis mirum, lunam sentire putatur
Feruentes etiam compescere dicitur undas.
Hunc Arabum gignit tellus ditissima gemmis.

¶ Alardus Aemstel.

Nominis eiusdem Topazion] Infra habes ad uerbum quicquid ad huius loci faciat explicationem, annotatore Ambrosio in Psalmum. 118. Sermone. 16. super illud, Propter hoc dilexi mandata tua super aurũ & topazion. Sunt qui Topazion insulam esse affirmant in mari rubro nebulosam, & ideo sepe quęsitam à nauigantibus, ex eaq; causa ita uocatam. τοπάζειν em̃ Troglodítarum lingua idem esse, quod quærere. Rhennius. Cur aliiq; decus liquidi gratiq; topazi.

Fertur Hæmorrhoicis] Id est sanguinis ꝓfluuio laborantibus, ab αἷμα sanguis, & ῥόος fluxus: proinde primam syllabã oportuit extensam. Hæmorrhois fluxus sanguinis ex capitibus uenarum in ambitu ani nõ temerè restringendus, cum natura superfluitates suas isthac expectat. Lege Corne. Celsum lib. 6. sub calcem Et Plinium multis in locis. Sunt qui sic habẽt, Fertur Emoptoicis. Quam lectionem uidetur esse sequutus Erasmus Stella.

Lunam sentire uidetur] Plinius li. 37. ca. 8.

Hunc Arabũ gignit] Aliâs. Gignit & hunc Arabũ. Iob. Nõ adęquabitur aurũ uel uitrũ, nec adæquabitur ei Topazius & Sapphirus. Gregorius libr. 18. cap. 34. enarrans modo adductum locum. uitrum

¶ Pictorius Villingius.

De Topazio Plinius lib. 37. cap. 8. Albert. libr. 2. cap. 18. Isidor. lib. 16.

Nominis eiusdem] Iuba rex Mauritaniæ, in mari

rubro multas inuenit insulas, & inter eas unam quæ Topazion uocatur, uide Strab. 16. In insula autem cui nomẽ est Chytis Troglodytæ prędones cum diutius fame & tempestate pressi, herbas radicesq; effoderent eruerunt Topazion, quærendo herbas. Topazin em̃ Troglodytarum lingua significationem quærendi habet, scribit Plin. lib. 37. cap. 8.

Qui quantò rarus] Hinc Octauus Cleophilus ait:
Optima quadriuio non inueniuntur in omni,
Nobilius quanto rarius omne uides.

Hic species binas] Duo eius genera faciunt, Prasoiden atque Chrysopteron, similem Chrysoprasio, eius enim tota similitudo ad succum porri dirigitur. Hæc Plinius.

Hæmorrhoicis] Id est fluxum sanguinis patientibus: Hæmorrhogia em̃ uel Hæmorosagia, sanguinis fluxus est uel discursus, & Hæmorrhogida, ægritudo proueniens à fluxu sanguinis illius loci, sic Siluat. Pãdect. cap, 237.

Lunam sentire] Est amplissima gemmarum, & ea sola nobilium, limam sentit: Cæteræ saxo & cote poliuntur, hæc & usu atteritur: si autorem quæris, Plinius legas, 37.

Compescitur unda] Topazion cum ponitur super hominis uulnus, cessat fluxus: q; si super aquam bullientem, ampullæ eius cessant, Aristo.

Arabum ditissi. tellus] Est Arabia triplex, deserta quippe, petrosa, & felix: Quę, ut Dionysius scribit, ad orientem & austrum spectat, rubro alluitur mari: utq; Solin. ait, Arabia sacra interpretatur, propter odores quos plurimos creat. De hac scribit Plinius lib. 12 Strabo. lib. 16

Iram sedat Topazion & tristitiam, ualetq; contra noxios motus, phrenesim & mortem subitaneam, ut Dioscorid.

Chrysopra-

ET Chrysoprason lapidẽ domus Indica mittit.
Hic porri succum referens † mixtusq́ colore, † mixtũ colorem
Aureolis guttis quasi purpura tincta refulget. † reluce
Quas habeat uires nondum cognoscere quiui.
Sed tamen esse reor:nec enim fas omnia nosse.

Alardus Aemstel.

¶Hic porri succum]Chrysoprasus ab auro & porri succo nomen habet. Vide Plinium ca.5.& 8.lib.37. Et Solinum cap.65.Est autem Chrysoprasus unus é duodecim pretiosis lapidibus,qui ciuitati sanctæ Hierusalem fundamenta erant, quo in loco non satis arridet & satisfacit glossema illud,cuius cuius id fuerit in Apoc.cap.21.Vbi exponit atq́ interpretatur Chrysopasson.Chrysos,inquit,aurũ,passos porrum dicitur: Porrum enim non passos sed πράσον.i.prason nominat à græcè scientibus:πάσσον autẽ, unde Chrysopassus dicitur,latinè spargens,uarians,tingensq́ significat.

Quasi purpura tincta relucet] Purpura piscis ẽ ex concharum genere,congregatur uerno rempore, mutuoq́ attritu lentorem quendam ueluti ceræ emittit, sed nobilem illum succum ad tinguẽdas uestes,in medijs faucibus habet:uiuas conantur capere, quia florẽ illum morientes cum uita euomũt De purpura & primo eius inuentore nempè Hercule scripsit Iulius Pollux in Onomastico ad Commodum Imperatorẽ. Homerus Iliados ι. Ouidius Meta.11. Policianus libro Miscel.1.cap.12.& Lazarus Baysius lib.de re uestiaria. Plinius lib.37.Indicę absolutum purpuræ colorẽ habent,ad hanc tinguentium officinæ dirigũt uota:fundit autem eum aspectu leniter blãdum, nec in oculos ut Carbunculi uibrat.Idem libr 9.cap.36.de purpurę colore scribit in hunc modũ:Sed purpurę florẽ &c. Lege adagium,Tinctura Cyzicena.Iocus Martialis in Philenen.Tinctis murice uestibus, quod omni Et no-

ctu

ctu utitur,& die Philenis. Non est ambitiosa nec sup- ba, Delectatur odore non colore.

Quasi purpura tincta relucet] Est autem purpura piscis è conchiliorum genere, cuius cruori maxima fu it olim dignatio in tingendis lanis, prçcipue si lapidis ictu cædebatur. Verg. lib. 5. Aeneidos: Purpura Mæan dro duplici Melibœa cucurrit. Lucretius lib. 2. Meli- bœaq; fulgens Purpura Thessalico concharũ tecta co lore. Valerius Flac. Illi Tænario pariter tremit ignea fuco Purpura. Claudianus: Nobilis auratos iam pur- pura uestiat armos. Iuuena. Saty. 11. Qualeis esse decet quos ardens purpura uestit. Catullus. Tincta tegit ro seo conchilis purpura fuco. Politianus: Pingit lacteo las purpura grata genas.

Nec fas est omnia nosse] Hieronymus in quadam aduersus Vigilantum epistola: Non parum est scire, q̊d nescias. Cicero in 1. Tuscul. Nec me pudet ut istas fate- ri nescire quod nesciam. Prouer. 25. Sicut q mel mul- tum comedit, non est ei bonũ: Sic qui scrutator est ma- iestatis, opprimetur à gloria.

Pictorius Villing.

De Chrysopraso Plin. libr. 37. cap. 5. & 11. Solin. cap. 65. Albert. lib. 2. tract. 2. cap. 3. Barpth. Angli. de pp. rerum lib. 16. Isidorus. lib. 16.

Chrysoprason colore porri succum referens, auri interuenientibus guttis, unde si rationem etymi per- pendas, nomen habet.

Porri succum] Porri sunt duo genera, sectiuum & capitatum, sed unius coloris. Capitati succum lætife- rum esse ostendit Plinius libro 19. cap. 6. Qui scribit Melam equestris ordinis uirum, ex procuratione à Ti berio Cæsare accersitum, in summa desperatione suc- co porri ad trium denariorum argenteorum pondus hausto, confestim sine cruciatu animam exhalasse.

Esse reor] Hoc est reor esse in hoc lapide quid ui-

riũ

rium. Sed ut quid de uirtute huius gemmæ experimẽti habeas, subiunxi hæc ex doctorum pœnu. Diosc. inquit. Eius uirtus clarificat uisum, auri sitim pellit, & in omnibus bonis perseuerantiam subministrat, & ut est rarissimus, ita quoq; charissimus: Plin. uero. Solus omnium preciosorum limã sentit (cæteri enim aut saxo aut cote poliuntur) & aliquando usu atteritur. Et Euax ad omnes cordis passiões efficacem asserit.

Hyacinthus 17.

HYacinthi species docti tres esse loquuntur:
Nam sunt Granati, sunt Citrini, Venetiq;.
Confortatiuæ cuncti uirtutis habentur,
Tristitiamq; fugant, & uanas suspitiones.
Granatos præfert gemmarum quisq; peritus,
His † ruffus color est, & rarius inueniuntur. †rufus
Cęruleus Veneto qui protinus aëra sentit,
Nubilus obscuro rutilans clarusq; sereno,
Optimus huic tenor est quẽ nõ † aut densior ęquo †dẽpssior.
Obscurat succus, aut rarus perspicuum dat,
Sed flos purpureus mixtum componit utroq;,
Hic & in os missus, plus frigidus esse probatur.
Duritie solida cædi, sculpiq; recusat,
Fragmentis tantum superabilis est Adamantis.
Pallida Citrinos facies probat inferiores.
Sed quodcunq; genus collo suspendere possis,
Vel digito portes, terras securus adibis.
Nec tibi pestiferę regionis causa nocebit,
Sed magis hospitibus censebere dignus honore,
Iustaq; si qua petes, nullam patiere repulsam.
Aethiopes nobis transmittũt hanc quoq; gemmã,
Cum multis alijs, uitæ communis in usus.

Alardus Amstel.

Hyacinthi species] Versus hic plane uitiosus ẽ, posset utcunq; sic restitui. Tres & Hyacinthi species docti esse loquũtur. Hyacinthus rubro colore, diluto flori,

à quo

ā quo nomē habet,oppido q̃ similis. Plinius capite 9. libro 37. Ex similitudine floris sui nominis sic uocat. Marcialis in 2. Coccina famosæ donas & hyanthina mœchæ.i.uestimenta purpura uiolacea infecta. Persius: Hic aliquis cui circum humeros Hyacinthina læna est. Magnum sane discrimen esse inter Hyacinthinum & Amethystinum palam ex Plinio libro tricesimoseptimo,ubi agit de Hyacinthis. De Hyacintho autem uerso in florem lege Ouidium Transformationum decimo.

Nam sunt Granati] Lege Dioscoridem libro 5.

Qui protinus aëra sentit] Hæc & alia quæ sequuntur mutuatus est Marbodæus ex Solino, capite quadragesimotertio: Hic est,inquit,qui sentit auras, & cũ cœlo facit mutationem.

Quem non aut densior æquo] Ioannis Camers legit, Quem nõ depressior ęquo. Porrò Solinus habet, Optimus in illo tenor si nec densiore succo sit obtusior,nec propensa perspicuitate deiectior, sed ex utroque temperamento lucis & purpuræ moderatum suauiter florem trahat.

Aut rarus perspicuum dat] Scholiastes Solini adducit, Rarum Perspicuum dat,& mixtũ componit utrunq;. Illud haud quaquam silentio prætereundum, quæ Solinus de Hyacintho memoriæ prodidit, Sapphiro peculiaria uideri,minimeq́; hãc ab illa separasse,uel Erasmo Stell. teste.

Plus frigidns esse probatur] Cuius causa est, quoniam natiuum Hyacinthi frigus, calorem oris, lapidis huius nature contrarium fugiens, seipsum in unũ recolligit,sicq́; uis maior frigoris ex eo lapide omnino egreditur. Virtus enim unita seipsa dispersa (ut dicitur) maior est.

Cæruleus Veneto) id est,uiridis,qui color aliâs dicitur Cyaneus. Plinius de Halcyonibus scribens, auis

est

est,inquit,paulo amplior passere,colore Cyaneo.Politianus:Hæ niueos,hæ Cyaneos superare lapillos. Aliâs dicitur Ferrugineus autore Marcello. Vergilius quarto Geor.Et pinguem tiliã,&ferrugineos Hyacinthos.Columella:Necnon uel niueos uel cęruleos Hyacinthos.Manilius:Pallẽtes uiolas & purpureos Hyacinthos. Gregorius libro Moralium uicesimo quinto,capite uicesimo secundo.Canticorum quinto, Manus illius tornatiles,aureæ,plenæ hyacinthis. Hieremiæ decimo:Hyacinthus & purpura indumentum eorum.

Pictorius Villing.

De Hyacinth.Plinius libro tricesimoseptimo, capite nono.Isidor⁹ decimosexto.Serapio Aggregatio. capite 398.Aristot.in Lapidar.Solin.capite 42.Albertus lib.2.cap.8.

Species tres]Tria genera sunt Hyacinthi. Est genus rubei coloris,quod melius est aliis coloribus: & quando superadditur carbonibus uel prunis, magis rubescit.Est aliud genus crocei coloris, quod obscuratur in igne,& dicuntur isti Citrini. Tertium autem cærulei coloris est,quod Aethiopia mittit, & ignem non fert,qui dicuntur Veneti.Hæc ex Dioscoride.

Hyacinthus appellationem accepit à similitudine floris eiusdem nominis. Rittersporn. Nam & hic flos, qui aliquando adolescens fuit, in deliciis habitus Apollini (ut ait Lucianus) colorem purpureum aut uiolaceum habet. At magis dilutus est lapis Isidorus.

Confortatiuæ] Auicenna scribit de uiribus cordis, quòd hic lapis maximè imbecillitatem cordis pellat.

Optimus huic tenor] Optima huic est dispositio, quæ nec nimium obscura est,neq; clara nimium. Ex libro de natur.rerum.

Re-

Repulſam]id eſt,reiectionem,quę apud Romanos non ſolum ijs qui repulſam habebant, uerum amicis quoqȝ & familiaribus erat probri,ſi Anthonio Ferrarienſi,qui in præfationem Plinij non minus recte quã eleganter commentatus eſt,credimus. Illam Horatius in primo libro Epiſt. Epiſt. prima.repulſam turpem uocat.

Vanas ſuſpiciones]Melancholicam qualitatem illas ſuſpiciones interpretatur Iſidorus.

Amethyſtus. 17.

PVrpureus color ac uiolaceus eſt Amethyſto,
Qui q̃ſi gutta meri,ſolet aut roſa munda uideri.
Quidam marcidior,uelut euaneſcit in album,
Vt corruptus aqua uini rubor eſſe putetur.
India mittit eum,gemmarum maxima nutrix.
Hic facilis ſculpi,contrarius ebrietati,
Carus haberetur,merito ſi rarior eſſet.
At nunc negligitur,quando communis habetur.
Huic quoqȝ dat ſpecies ueterum ſententia quinqȝ.

Alardus Aemſtel.

Purpureus color]Ouidi⁹ libro tertio de arte. Hic Paphias myrthos,hic purpureos Amethyſtos. Rhen. Dionyſij Corinthij interpres.Purpureóque Amethyſtos ineſt ſuffuſa colore.Martialis libro ſecundo: Hic quem uidetis greſſibus uagis lentum, Amethyſtinat⁹ media qui ſecat ſepta. ¶ Amethyſtus dicitur quaſi minimè ebria,ἀπὸ τοῦ α priuatiua particula,& μεθυσθεὶς .i. ebrius.Magorum uanitas reſiſtere hanc gemmã ebrietati promittit,ideoq̃ uocatam Amethyſtõ.Fulgor q̃dam in ea purpuræ eſt,non ex toto igneus, ſed in uini colorem deficiens,& uiolæ ſimilis: de quo plura Plinius libro 37.cap.9. D.Hieronymus in Ezaiam prophetam cap.66.Commẽ.lib.18.Eraſ.Rot. in ſcholijs in Epiſtolam D.Hieronymi ad Fabiolã de ueſtitu ſacerdotũ.Plinius de tinguẽdo Amethyſt. Non eſt ſatis ab-

abſtuliſſe gemmæ nomen Amethyſtum, rurſus abſolutus inebriatur Tyro, ut ſit ex utroque nomen improbum, ſimulque luxuria duplex. Cum nuper admodum Ghisbertũ Longolium Colonienſium Phyſicum, nõ uulgariter doctũ, καὶ χρυφίης ἴσορα ἀκεσορίης ὃς τόσα φάρμακα ἤδη ὅσα τρέφει εὐρεῖα χθών, hoc eſt. Qui quot lata nutrit tellus, tot pharmaca noſcit: inuiſerem, ſerioque conſulerem ſuper βαρυηκοΐαν, ne id morbi mihi ſubinde aggraueſceret: neúe ſonitus, ac tinnitus, itemque ſordes aditum plane intercluderẽt: præter alias aliquot gemmulas recõditiores ex media uſque Italia adductas (qua eſt ciuilitate) nos donauit & Amethyſto, ceu μνημοσύνῳ, ſed ea lege, ut etiam eum darem aliquoties uicarium male præcinctis προγαστράσι, ſcis enim inquit, ut hoc hominũ genus nihil prius habet, quã ſplẽdidis adeſſe conuiuijs, καὶ παρὰ πότου βακχεύειν οἱ τὰς μεγάλας κύλικας ἐκπίνειν ἀναγκαζόμενοι μόλις καὶ στένοντες τὰ πρόσωπα διαστρέφοντες ἐκτελοῦσι τὸ προστατόμενον. Adhęc quũ ſciſcitarer nihil ne p̃tereà haberet, ad prohibendam ebrietatem turpiſſimam, Germaniæ tamen noſtrę cum primis ἐπιχώριον: reſpondit olim ad auertẽdam ebrietatem inſtitutum eſſe, ut in fine cœnę lactucis uterentur, quod in ſita frigiditate lactuca retundat ebrietatem. Martialis: Claudere quæ cœnas lactuca ſolebat auorum, Dic mihi, cur noſtras inchoat illa dapes? Addidit inſuper Androcyden contra ebrietatem Raphanũ mandi iuſſiſſe: Plinio uero uiſum braſſicam uino aduerſari, ut inimicam uitibus, & propterea antecedente in cibis caueri ebrietatem, poſtea ſumpta crapulam diſcuti. Sed hæc fuerit (ut ait Thucydides) ἐκβολὴ λόγου nõ inutilis. Cuperẽ in hoc amœniſſimo huius argumẽti diuerticulo poſſe diutius immorari, ſed ſcholiorum lex monet in eam unde digreſſus ſum, redire uiã. ¶ Quidã amethyſtum adhibent in compotationibus aduerſus ebriatatem, multomagis in audiendis poẽtis præcepta ſunt adhibenda, ne quid inficiant

animum. Plutarchus. πῶς δεῖ τὸν νέον ποιήματα ἀκούειν.

Pictor Villing.

De Amethyſto Plinius libro 37. cap. 9. Iſido. libro 16. Albertus libro ſecũdo, capite primo. Ariſto. in Lapidario ſuo. Siluat. Pande. capite 390.

Amethyſtus] Cauſam nominis adferunt, quòd uſq; ad uini colorem accedat, prius tamen quàm ipſum degustet in uiolam deſinit, ſcribit Plinius.

Amethyſtus an gemma uel lapis dici debeat, uidẽdum eſt in leg. Et ſi. ff. de auro & argento.

Si Amethyſto Lunæ nomen uel Solis inſcribatur, atq; ita ſuſpendatur collo, è capillis cynocephali uel plumis hirundinis, reſiſtere ueneficijs, & adeſſe quoq; reges adituris, grandines tempeſtatesq; auertere & locuſtas, precatione addita quam ipſi demonſtrant, propellere Magi dicunt. Plinius libro 37.

India nutrix] Vnde habetur epitheton gemmifer Indus. Sed quia orientalis regio eſt, ubi ſolis efficacior uirtus quàm in occidente, plura quoq; ibi proueniũt, quæ in alijs orbis partibus nuſquam comperiuntur, cuiuſmodi ſunt gemmæ, aromata, & id genus plura quæ ampliorem expetunt caloris copiam: uelut Leones, Tigrides, Elephanti. Sic Cœlius libro primo, capite nono memorat. Plinius. quoq; libro 37. cap. 10. fertilitatem gemmarum in India recitat.

Contra ebrietatem] Magorum uanitas reſiſtere ebrietati pollicetur Amethyſtos, indeq; appellatos q̃ minimè ebrios, uerba ſunt Plin. Sed non uanitatem eẽ ſentit Ariſtoteles, Vult enim Amethyſtum umbilico appoſitum, uaporem uini certiſſime prohibere, & ebrietati eſſe contrarium prorſus, hominemq; contagio liberare multum.

Quinq; ſpecies] Inueniuntur in iſta ſpecie multæ differentiæ, ſed quinq; ſunt magis notę, & per differẽtias obſcuritatis omnes acceptæ. Indica, quæ abſolutũ

purpuræ

purpuræ colorem habet,& inter omnes principatum tenet. Alia quæ ad Hyacinthum descendit, cuius colorem Indi Sacon, gemmamq́; Sacodion uocant. Tertia Paranitis, in contermino Arabiæ gentis, sed dilucidior. Quarta uini colorem habet. Quinta ad uiciniam Crystalli descendit, quæ minimè probatur. hæc Plinius libro 37. capite nono.

Chelidonius 19.

ET Chelidonius lapis est, quem gignit hirundo, [marginal: † ast ul:]
Ventre gerens pretiū quo digna sit ipsa necari.
Nec de fulgentum numero lapis iste putetur,
Paruus & informis, sed nulli uiribus impar,
Pręclaros quosdam lapides præit utilitate.
Huius sunt geminæ species, geminiq́; colores.
Nam niger & rufus, cęso de uentre trahuntur.
Cedit gestato lunatica passio rufo,
Curat & insanos,& languores diuturnos,
Facundos facit,& gratos, multisq́; placentes:
Ex lino facto decet hunc inuoluere panno,
Et sic † in chela clausum portare finistra. [marginal: † sub]
At niger in panno pacto gestatus eodem,
Ad finem dignum suscepta negotia ducit.
Obsistitq́; minis,& regum mitigat iras,
Et dilutus aqua languentia lumina sanat.
In croceo panno lini sub tegmine texto
Ipse lapis positus, febres extinguere fertur,
Et simul humores † expellere quosq́; nociuos. [marginal: † cōpes]

Alardus Aemst.

Et Chelidonius] Quid si legas? Atq́; chelidonius. Ad eundem modum errauit & Macer. Indeq́; nomen habet Chelidonia. Rhennius: Fama Chelidonias celebrat quas nomine terras. Columella 11. Purpureæq́; Chelidonię pinguesq́; mariscę.

Quem gignit hirundo] Quæ χελιδὼν gręcè dicitur: inde lapidi nomen inditum est. Democritus. αἱ μὲν χελι-

 δόνες

δόνες ἐνδίαν ἡμῖν προσημαίνουσιν· οἱ δὲ ἐκ φιλοσοφίας λόγοι ἀλυπίαν.
.i. Hirundines ſerenitatē nobis proximo imminere in dicant: ex Philoſophia autem depromptæ rationes, perturbationum ſedationem. Plinius libro 37. ca. 11. Taos pauoni eſt ſimilis, item aſpidi, quã uocari Chelidoniam inuenio. Chelidonia eſt herba, qua hirundines pullorum cæcitati medentur. Plinius libro 25. ca. 8. Chelidonia hirundinum colorē habet, quędam etiã purpureum nigris interpellantibus maculis, & chelidonia teſtudineo oculo ſimilis, & chelonitides ſimilis teſtudini, aureis quibuſdam guttis inſignis.

Huius ſunt generis ſpecies] Plinius capite decimo. & undecimo, libro 37.

Lunatica paſſio] Lunatici ſunt, qui laborant morbo comitiali: ſolet autem hic peculiaris eſſe his, qui interlunio naſcuntur.

Et ſic in cola] Perdiu miſere me torſit hic loc⁹ plane deprauatus: coniecturis aliquot adducor legendũ, Et ſic ſub ſchela &c. χῆλαι enim ſcorpionum & cancrorum brachia dicuntur. Lege Vergilium libro primo Georgicorum. Quà locus Erigonen inter, chelasq́ ſequentes. ¶ Languētia lumina ſanat] Plinius libro 25. capite 12. Idem libro 8. cap. 87.

Hæc gemma Plinio Chelidonia dicitur libro 27. capite decimo. Albertus autem habet Chelidonius libro ſecũdo, Tracta. 2. capite tertio. Dioſcó. in proprio cap. Vincentius in Specu. natu. lib. 9. cap. 53.

Pictor Villing.

Chelidon eſt hirundo, inde Chelidonius lapis, id eſt, hirundinarius, & chelidonia, id eſt, hirundinis herba, quę literis quibuſdã omiſſis & mutatis, ſchelcraut dicitur, cum potius ſchuualmcraut dici deberet. Nam hac herba hirundines, oculis pullorum in nido reſtituunt uiſum etiam erutis, teſte Plin. libro 25. cap. 8.

Digna necari] Etiam ſi in hac lapidis præda uenari non poſſit, eſt tamen digna ob totius corporis utilitatem

tatem necari.Nam cum quis præ dolore gutturis,quẽ ſquinantiam uocant,quidam anginam,loqui non poteſt,accipiat puluerem hirundinis peruſtæ melle temperatum,curabit morbũ.Dioſcorides teſtante & Auicenna,quorum ſententiæ accedit Aeſculapius.

Paruus & informis] Habes hic lapides, non æſtimandos nitore & magnitudine: Nam ſæpe quod illis eſt detractum in ſplendore,æquauit natura uiribus & uirtute.Hoc autem commune habent lapides cum hominibus. Vnde Homerus Tydeum paruo fuiſſe corpuſculo decoratum,in quo tamen uires ingentiſſimas fuiſſe teſtatur:quodquidem & Naſo ſcripſit in carmine obſcœno:Vtilior Tydeus,qui,ſi quid credis Homero, Ingenio pugnax,corpore paruus erat.

Cæſo de uentre]Notandũ eſt quo tempore debeat hirundo interfici,uidelicet menſe Auguſto, creſcente luna, antequam pullus pulli primogenitus attingat terram.Inuenitur autem uel unus uel duo in iecinore ſeu ſtomacho alitis,quemadmodum eſt in libro de natu. rerum:Non tamen hic lapis om̃ibus innatus apparet,etiam ſi debito tempore fuerint captæ & rite mactatæ:ſed ſi aliquas uideris coniunctis roſtris,innuentes per hoc concordiam,ex his lapidem nanciſci licebit,Vincen.libro 17.cap.99.

Lunatica paſſio]Eſt quam quidam Epilepſiam.quidam caducum morbum appellitãt,multi Herculeum, ꝙ Herculem hoc morbo laboraſſe conſtet, unde & ſacer dicitur:Sed Hippocrates,uir diuina ſcientia, coitũ uenereum cenſuit partem teterrimi morbi quem comitialem dicunt,unde paſſionem illam dictam innuit paruum morbum comitialem, teſtis Macrobius libro ſecundo,capite ſeptimo Saturnalium.

Inuoluere panno]Vim ſuam etiam ſeruat illęſam in corio uituli aut cerui,qui nondum coierit,ſub chela ſiniſtra,id eſt brachio ſeruatus,dicit Albert.

In chela ſiniſtra] Hic dura tranſlatione uſum eſſe Poëtam notabis, quia chelæ, ſcorpionum aut concroꝝ proprie dicuntur brachia, unde extat hoc Vergilianū: Qua locus Erigonem inter Chelasq́ꝫ ſequentes.

In panno cro.]Durat item hic ſuæ uirtutis potēs in herbam ſui nominis clauſus, autor eſt Alber.

Cui lapis non eſt, morbi comitialis remedium accipiat fel teſtitudinis & naribus illinat, oppreſſus ſtatim erigitur, quod Plinius ſcribit,

Gagates. 20.

NAſcitur in Lycia lapis, & prope gēma Gagates,
Sed genus eximium †fœcūda Britānia† mittit.
Lucidus & niger eſt leuis, & lęuiſſimus idem,
Vicinas paleas trahit attritu calefactus:
Ardet aqua lotus, reſtinguitur unctus oliuo,
Prodeſt geſtatus tumidis intercute lympha,
Et dilutus aqua, dentes firmat labefactos,
†Cuius fumigium mulieri menſtrua reddit:
Accenſus † prodit fumi nidore † caducos:
Effugat immites ſimili ratione chelydros.
Idem dæmonibus contrarius eſſe putatur.
Euerſos uentres iuuat, & præcordia tenſa.
Vincit præſtigias, & carmina dira reſoluit,
Et ſolet (ut perhibent) deprędere uirginitatem.
Prægnans potet aquā, triduo qua merſus habet̃,
Quo uexabatur partum cito libera fundit.

Naſcitur in Lycia]Plinius 19. cap. 36. natural. Gagates lapis nomen loci & amnis habet, Gagis Lyciæ, & quę ſequuntur. Solinus capite triceſimoquinto: Eſt autem Lycia regio minoris Aſiæ, ſic cognominata à Lycio Pandionis filio. Ouidius libro ſexto Metamor. Iamq́ꝫ chimęriferæ cum ſol grauis ureret arua Finibꝰ in Lyciæ. ¶Sed genus eximium fœcunda Britannia] Beda Angloſaxo libro primo, in principio de Britanniæ fertilitate, Quæ inſula, inquit, etiam uenis metallo-

lorum,æris,ferri,plumbi,& argenti fœcunda, gignit & lapidem Gagaten plurimum optimumq́. Est autẽ niger gemmeus, & ardens,igni admotus,incensus,serpentes fugat, attritu calefactus adplicita detinet æquè ut succinum. Rhennius: Insula perfulget nigro splendore Gagates.Hic lapis ardescens haustu perfusus aquarum,Ast oleo perdens flammas: mirabile uisu:Attritus rapit hic teneras ceu succina frondes.

Leuis & lęuissimus idem] Leuis priorem producit.Ouidius in Epistol.Quiq́ subest niueo leuis in ore pudor. Martialis libro secundo, Leuior ô conchis Galle Citheriacis. ¶ Cuius fumigiũ] Aliâs,Per suffumigium:an fortè? Cuius suffitus. Plinius deciminoni capite 36 depręhendit Sonticum morbum & uirginitatem suffitus. Apuleius in prima defensione,Herculanum morbum putat deprehendi potissimum incenso lapide Gagate,& rotę figularis circumactu.Vide adagium,Herculanus morbus.

Accensus prodest fumi nidore caducis] Aliâs, Accẽsus prodit fumi nidore caducos. Nidore,id est,odore. Martialis:Pasceris & nigræ solo nidore culinæ.

Simili ratione chelydros.] Chelydrus serpens est, qui eundo sese conuoluit per terram,& quà serpit,fumum emittit. Lucanus: Tractiq́ uia fumante chelydri. Vergilius in quarto Georgicorum: Cylindrum autem uocant instrumentum illud quo æquantur areæ. ¶ Idem dæmonibus contrarius esse putatur] Sapuit igitur uetustas,quæ hisce lapidibus numerare docuit salutationes angelicas, intermixtis quinque precationibus dominicis. Demiror ego quosdam oua serpentum uocare globulos,maximè Gagaticos,quibus utimur ad numerandas, imò expendendas preces,quòd sic oua serpentum,cum prodeunt,cohærẽāt.

Euersos uentres] Venter dicitur euerti cum stomachus ob nauseam uomiturit.Tunc enim sese uertendo

 chylũ

chylum(ut uocant)effundit. ¶Deprehendere uirginitatem] Si uirgo biberit Gagatis colaturam cum rasura, retinebit eam absque dubio, & nihil meiet: Si uerò uirgo non est, sed corrupta, extemplò meit. & cætera Plinius.

Pictor. Villing.

Fundit cito libera partum] Plinius 19.cap.26. De Gagate Plinius li.36.ca.19. Solinus cap.34. Galelenus lib.9 cap.8. Auicenna. lib.2. Alber·lib.2.cap.7. Vincent.lib.9.cap.23. ¶Gagates lapis] Nomē loci & amnis habet Gagis Lyciæ, quę est minoris Asiæ regio inter Pamphiliam & Cariam, cuius descriptionē Plin. habet lib.5.cap.27. ¶Lapis & propè gemma] Et sic Dioscor. Est lapis inquit ut gemma, unde anuli fiunt, Schuuartzer augstein. Sed quia lapidis mētio facta est unde lapis dicatur ex Isidor. 16. libr. operæcium fore adiungere duxi: Qui lapis, dicit, ꝙ pedem lædat etymum habet. Sed aliud sunt Cautes, inquit, aspera nēpe saxa in mari, dictæ à cauendo quasi caute. Et item aliud Murices, nam petræ sunt in littore similes muricis, nimis acutissimæ, & nauibus pernitiosæ: Icon uero saxum, quod humanæ uocis sonum captat, & uerba loquentium imitatur: ʼεικων enim gręce, latine imago dicitur: Licet hoc quidem & locorum natura eueniat & quandoqꝫ conuallium. Sed calculus, lapillus est terræ admixtus, rotundus atqꝫ durissimus, & omni puritate leuissimus. Dictus nāqꝫ, ꝙ sine molestia breuitatis suæ calcetur. Cui contrarius est scrupulus, lapillus minor & asper: qui si inciderit in calceamentum, nocet & molestus est: unde & animi molestiam scrupulū dicimus, hactenus Isodor. ¶Britannia] id est Anglia, eius gēmæ fœcunda, insula oceani inter septentrionem & occidentem, cuius situm describit Plin. libr.4. & Strabo Gęogr. li.1. ¶Leuis & lęuissimus] Leue quādo priorem syllabam corripit, significat id quod sine ponde-

re

re est, unde leuem stipulam dicimus: Et quandoq; trāſfertur ad animum, undè leues dicimus, homines incōſtantes, uileis, & nullo honore dignos: quemadmodū è contrario, graues uocamus, constantes, seueros, prudentes, testis est Perottus: Hinc Poëta Gagatem leuem dicit, qui ut Plin. ait, non multum distat à ligno, & sic natat in æquore quandoq;. Cum uerò læue primam producit, significat id quod tactu asperū non est, sed politum: Vt læue marmor. Sic igitur Gagates læuissimus dicitur, quia planus est læuigatus. At quemadmodum per nomina leuis & læuissimus diuersa intelliguntur significata, sic etiam diuersitati Gagatis attribuenda sunt. Nam duplex, teste Isidoro, color illi lapidi est: Glaucus quem lucidū dicit & læuissimum, quia planus: Niger quem leuem, nam punicatus est, unde parum ponderis habere fertur. Dicit tamen Albertus, quòd & unus crocei coloris reperiatur, qui perlucidus sit ut Topazion. ¶Tumidis intercute] qui hydropim patiuntur, hoc est morbum intercutaneum, de quo Corn. Celsus lib. 3. ca. 21. si gestauerint hunc lapidem, liberantur morbo. ¶Per suffumigium] Id est suffumigationem uel suffumentum. Non multum refert, etiam si legas suffimentum. ¶Menstrua reddit] Restinguit suffocationem matricis, quā etiam strangulationem uocant latini: hoc est, morbū curat, cui solæ mulieres, ut in Plin. legimus lib. 7. cap. 15. obnoxiæ sunt: qui nascitur quando mulier, menstrui non habet exitum naturalem, & frequenter cadit & nihil sentit. De menstruis Aristo. libro 9. cap. 2. At lapidem bene tritum ponas super carbones ardentes, ut fumigationes mulier bene tecta ad se admittat sic purgabitur, inquit Dioscorides, sine dāno & dolore. ¶Accēsus prodit.] Deprehendit sonticum morbum suffitus Gagatis, ita Plin. li. 36. ca. 19. Dioscorides autem, in aceto sumptus, Epilepticos (inquit) eri

git. ¶Chelydrus ſerpens eſt, fumum emittens quà ſerpit, ut Perotto placet: ſed intelligi ſerpentes, gene re non determinato uult Poëta. ¶Simili ratione,] quæ eſt per fumum: Et ſic cornibus ceruinis accen- ſis utrislibet, odore ſerpentes fugantur, & comitia- les morbi deprehenduntur: huius rei teſtis eſt Plini. libro 8.cap.32. Vnde ornitrophijs admonet M. Var- ro libro 3. de re ruſt. cornu ceruinum, ſed uſtum ad- hiberi. ¶Euerſos uentres] Stomachi nomine Pli- nius libro 11.cap.37. poſtremam gulæ partem acci- pit. Huic, dicit, mox adnectitur uenter, qui aliquando ſubuertitur, ita ut immiſſum cibum amplius capere non poſſit. Paſſionem hanc, uentris aut ſtomachi ſub- uerſionem Albertus uocat. Ni uelimus intelligere uẽ tres, quos Cælius libro 3. cordi ex medicorũ pœnu atribuit, qui tamen non ſubuertuntur.

Præcordia tenſa] Diaphragma dicitur membra na illa quæ cor ab inteſtinis diuidit inſtar retis, à La- tinis præcordium, quaſi ante cor poſitum, ſic Corn. Celſus libro quarto. Auicenna autem, Gagates ait, qui eſt genus electri uel ſuccini, proprietatem habet confortandi cor & lætificandi: Vnde per præcordia, quòd cor ipſum intelligat, auguror.

Dæmonibus eſſe contrarius] Plotinus philoſo- phus ſcribit animas hominum dæmones eſſe, & ex hominibus fieri lares ſi bene meriti ſint: Lemures ſiue laruas, ſi male: Manes autem dici, ſi incertum ſit, bene an male meriti fuerint. Laruas quippe eſſe noxios dæ- mones, ex hominibus factos: Hos Græci cacodæmo- nas uocant: Lares autem Eudemonas, hoc eſt, beatos, Hæc ex Auguſtin. de ciuitat. Dei libro. 9. At Cacodæ- monas & Eudęmonas interpretari licet, inquit A. Fa- ber ferrarienſis, Genium malum & bonum, ad priſco rum opinionem, qui ſingulis binos genios attribue- runt, quorum alter perniciem moliretur, alter iuua-

re

re studeat: cuius sententiæ fuit Empedocles, citante Plutarcho in libello de animi tranquillitate. Quò pertinet illud Bruti, quod in ei⁹ uita memorat idem Plutarchus. Nam Bruto cum dies ille fatalis immineret, & in Asia, nocte formè intempesta ex more uigilaret in tabernaculo, lucerna iam emoriēte, uidere uisus est personam quandam tragicā, & humana specie maiorem: Atq; ille protinus, ut erat animo interrito, percūctatus est, quisnā esset, aut hominū aut deorū. Cui illa cū murmure: Tuus sum Brute Geni⁹ malus: Philippis me uidebis: Eadem itaq; imago rursus apparuit cōfligenti Philippis, quæ quidē illi pugna postrema fuit.

At hoc loco p dæmones aliud intellige, uidelicet phātasmata melācholica, quibus est remediū Gagates quæq; dæmones uocātur ab Euace, quod est, Pādectarum 430. cap. ¶Vincit præstigias] Magicas præstigias uincit, per quas, ut Seneca scribit, messes in agros præstigiatores inferre possunt. Vnde in duodecim tabulis cautū erat, dicit Merula, ne quis alienam segetē pelliceret: Ad hoc Verg. Atq; satas, aliò uidi traducere messes. Consimilia sunt apud Ouid. de remed. amoris.

Dira carmi.] id est, incātationes. Ouid. in Amorib.

Euocat antiquos proauos, atauosq; sepulchris,
Et solidam longo carmine findit humum.

Ad hoc Verg.

Carmina uel cœlo possunt deducere lunam.

Tibullus,

Cautus & è cœlo deducere lumina tentat.

Deprēndere uirgi.] Si huius lapidis, mulieri detur limatura, quæ sentit carnis maculam, mingit: si autem incorrupta est, tenet urinam, dicente Alber. lib. 2. cap. 7. ¶Etiam si conteratur in puluerē, cui accedat cæræ commixtio, ut faciat emplastrum, illud depellit strumas in collo: nam libet credere Diosc. lib. x.

Magnetes. 21.

MAgnetes lapis eſt inuēt⁹ apud Troglodytas,
Quē lapidū genitrix nihilomin⁹ India mittit
Hic ferruginei cognoſcitur eſſe coloris:
Cui natura dedit uicinum tollere ferrum.
Decedō l ededō †Dorendus Magus hoc imprimis dicitur uſus,
Conſcius in magica nihil eſſe potentius arte.
Poſt illum fertur famoſa uenefica Circe
Hoc in præſtigijs magicis ſpecialiter uſa.
Hinc & apud Medos cum res ueniſſet in uſu,
Detexit lapidis magis experientia uires,
† num Nam qui ſcire cupit ſua† ſi ſit adultera coniunx,
Suppoſitum capiti lapidem ſtertentis adaptet:
Mox quæ caſta manet, petit amplexura maritum,
Non tamen euigilans: cadit omnis adultera lecto,
Tanquam pulſa manu, ſubito fœtore coacta,
Quem lapis emittit, cælati criminis index.
Si fur clauſtra domus ſpolijs, gazisq́; refertæ
Ingrediens, prunas ardentes per loca ponat,
Et ſupraſpergat Magnetis fragmina prunis,
Vt per tetragonum fumi calor alta uaporet:
Mentibus euerſis uelut impendente ruina
Diffugent omnes, in ea quicunq; manebunt,
Et fur ſecurus rapiet, quæcunq; libebit.
Conciliare poteſt uxoribus ipſa maritos,
Et uice conuerſa nuptas reuocare maritis.
Gratia præſtatur, ſimul & Suadela per ipſum,
Sermonisq́; decor, diſceptandiq́; facultas.
Cum mulſo datus, hydropem purgādo reſoluit,
Et combuſturas ſuperaſperſus medicatur.

Alardus Aemstel. Apud Troglodytas] Plinius libro ſexto, capi. 29. Troglodytæ à locis, in quibus degunt nomen habēt, .i. ἀπὸ τῆς τρώγλης, hoc eſt, à ſpecu & cauerna, ꝙ in ſpecubus & cauernis degant. Seneca libro naturalium quęſtionum quarto. Et Troglodytæ, quibus ſubterraneæ domus ſunt. Sūt autem Aethiopes perniciſſimis pedibus

bus

bus, serpentibus, lacertisq́; & alijs id genus reptilibus uescẽtes, lingua nulli alteri simili utentes, sed semper uespertilionum more stridentes.

Quem lapidũ genitrix] Plinius capite 16. 36. scribit Nicandri testimonio magnetem fuisse ab inuentore sortitum nomẽ. Lucretius libro sexto, à patria, hoc est à Magnesia sic uocatum: Quod superest agere incipiam, quo fœdere fiat Naturæ, lapis hic ut ferrum ducere possit, Quem magneta uocant patrio de nomine Graij, Magnetum quia sit patrijs in finibus ortus.

Vicinum tollens ferrum] Plato in Ione. Diuina, inquit uis est quæ te mouet, sicut in lapide quem magnetem Euripedes nominauit. Nonnulli Heraclitam uocant, qui lapis non solum anulos ferreos trahit, sed uim etiam anulis ipsis infundit, qua hoc idem efficere possint ac perinde ut lapis alios anulos trahere. Vnde longa plerunq; concatenatio ferri & annulorum inuicem pendet, & omnibus istis ex isto lapide uis attrahitur. Hæc fusius aliquanto scribit diuus Augustinus capite quarto, libro de Ciuitate dei 12. Lege Plinium capite 14. libro 34. & capite 16, 6, & 30. lib. Diogenianus uerum magnetem sic argento similem uult esse, ut sæpe aspicientes fallat: cum enim lapidẽ qui ferrum trahit non magnetem dici ait, sed Heracleon, siue Heraclium potius appellandum. Vide Dioscoridem cap. 168. quinti de materia medicinali libri. Magnetis contrariam naturam Theamedes lapis omnino possidet, utpote qui ferrum omne abigit respuitq́; id quod etiã Plinius annotauit. Lege Adagium. Magnete illicibilior.

Dorendus magus] Interstitio uersuum asscriptum erat in expẽlari bibliothecæ Hęcmõdensis Endegor, Deucalion, Ededon, Decedon. Verum (ut fatear ingenuè) nihil quicq̃ comperti de hoc Mago potui subodorari, ¶ Et per tetragonũ] Cum tetragono, quocunq; cadat pariter quatuor angulis nixo, confertur sapiẽs, suis

suis opibus felix, nec aliunde pendens, & quęcunq; inciderit fortunæ procella, sua uirtute firmus & immobilis. ¶Hic ferruginei] Claudianus. Lapis est cognomine Magnes, Decolor, obscurus, uilis. Idem: Sed noua si nigri uideas miracula saxi, Tūc superat pulchros cultus, & quicquid Eois Indi littoribus rubra scrutātur in alga. Idem: Venerem magnetica gemma figurat. ¶Venefica Circe] Homerus Odysseæ libro decimo. ¶Simul & Suadela per ipsum] Fortasse respexit ad id quod est apud Ciceronem de claris oratoribus: Suadæq; medulla, πειθὼ quàm uocant Græci, cuius effector est Orator. Hanc Suadam appellauit Ennius. Eius autem Cethegum medullam fuisse uult: ut quam deā in Periclis labris scripsit Eupolis sessitauisse, huius hic medullam nostrum oratorem fuisse dixerit.

Cum mulso] hoc est dulci. Plautus Persa. Age, circumfer mulsum, bibite usq; plenis cantharis. Iam diu factum est, postq̄ bibimus, nimis sicci sumus. Idem Rudente. Vt dulcis es, ut mihi mulsa dicta dicis. Idem in Aulula: Mulsi congialem plenam faciam tibi fideliā.

Vicinum tollere ferrum] Vide adagium: Omnes attrahēs, ut magnes lapis. ¶Vt nō ipse solū Magnes attrahit, uerumetiam aliud ferrum ad se trahit, ferrū Magneti affrictū: Ita cōtagio, uis uirtutis aut improbitatis, & hæreseos pernities ab alio in alium transit.

Pictor Villing. De Magnete Alber. lib. 2. cap. 11. Beroald. in annotation. in Galenū. Plin. lib. 36. cap. 16. & lib. 34 cap. 14. Augustin. de ciuitat. Dei lib. 21. Constantinus in lib. Graduum. Serapio. 394. Galenus lib. 9. ca. 10.

Magnes lapis, Heraclius dicit, teste Beroaldo, qui in celebri Græcorum est prouerbio, de his (ut Beroaldus ait) qui ad se omnes trahunt, ut Magnes, ferrū. Vocatur autem Heraclius ab Heraclia ciuitate Lydiæ uel Magnesiæ, ubi laudatissimus Magnes gignitur, unde & nomē. Quod Lucretius euident ostēdit his uersibus.

Quem

Quem Magneta uocant patrio de nomine Graij,
Magnetum quia sit patrijs in montibus ortus.

Plinius tamen sentit ab inuentore Magnete armẽtario nomen inditum lapidi: hic pastor fuit in India, qui cum crepidas haberet clauis combinatas, hinc inde cum pasceret ambulans, uenit ad locum ubi Magnes latitabat, qui ui sua clauos omnes extraxit, unde inueniendi facta est occasio. Syderitem alio nomine appellant, quòd ferrum trahat, Plinio dicente. Vide Erasmum in prouerbio, Hieraclius lapis, qui rem tractat hanc eleganter ut omnia.

Genitrix India] Gemmarum fertilitatem in India signat Plinius. lib. 37. Vide tamen Marbodæi. 5. cap. Ameth. ubi Indiam nutricem nominat gemmarum.

Circe uenefica] Circe filia Solis & Persæ nymphę homines ad se uenie͂tes carminib⁹ magicis, poculis & uirga, in quas uellet mutabat formas. De hac multa Homerus. Vide tamen Erasmi Chiliades in prouerbio, Ex eodem ore calidum & frigidum efflare.

Famosa] Capi potest dictio famosus in bonam & in malam partem. Apuleius lib. 11. Metamor. famosum cum laude & in bonam usurpat. Similiter Cicero in oratione aduersus Valerium: sed idem quoq; lib. 2. de oratore in malam, dicens, Nam me ad famosas uetuit mater accedere: Sed quid hoc loco significet, facile intelligis: forte Circen cuius fama apud multos circumuolet: nam & hoc modo Horatius lib. primo. Odar. scripsit, Famosus Hidaspes, ꝗ ob suam magnitudinem ab omnibus decantatus sit Poëtis. ¶ Gazis,] Gazã Persæ ærarinm uocant, ut scribit Mela. ¶ Per Tetragonum] Hoc est, per quatuor angulos: τετράγωνος enim quadrangularis latine significat: sed quia figura quadrangularis est perfecta (continetur enim quatuor lineis æqualibus, quatuor quoq; æquales habens angulos, & semper stat recta eodem modo se habens,

nam

nam portionnes omnes æquales sunt) uirum bonum ac facilem, semper eodem se habentem modo, & uirtutum potestate, quibus insignis est, retinentem in omnibus æqualitatem quandam, Tetragonum uocamus cuius rei testem accipe Lud. Cœlium lib. 10. cap. 34.

Et Suadela] Id est, persuadendi dea. Hanc Angelus Politianus, Miscella. cap: 91. Suadam & Pythô nominat. Et huius meminit Horat. Epist. ad Numitium li. 2. At bene nummatum decorat Suadela, Venusq́.

Hic lapis potui datus, est optimum remedium ei, qui de ferro toxicato uulneratus est. Et ualet ad sagittam uel gladium extrahendum de uulnere, scribit Galenus. Eius puluis datus in succo fœniculi, contra hydropisim efficax est, ut Platearius. ¶ Quum autem omnibus pateat D. Augustinum extitisse uirum incõparabilis fidei, libuit & ab eo uisum miraculum, huc adscribere de Magnete. Magnetem lapidem nouimus esse mirabilem ferri raptorem, dicit, quod cum primũ uidi, uehementer exhorrui Quippe cernebam à lapide ferreum anulum raptum, atq; suspensum, deniq; tã quam ferro quod rapuerat, uim suam dedisset, communemq́; fecisset, idem anulus alteri admotus est, eũdemq́; suspẽdit, sic accessit & tertius & quartus: iamq́; sibi per mutua circulis nexis, non implicatorũ intrinsecus, sed adhærentium extrinsecus, quasi cathena pependerat anulorum. Quis istam uim lapidis non stuperet, quæ illi non solum inerat, sed etiam per tot suspensa transibat, & inuisibilibus ea uinculis subligabat? Hæc Augustinus de ciuitat. Dei lib. 21. Sunt apud Plinium lib. 34. ca 14. his Augustini uisis consimilia.

Coralius 22.

Coralius lapis est, dum uiuit in ęquore, uimen.
Rectibus auulsus, uel cæsus acumine ferri,
† Aëre contacto fit durior, ac lapidescit: (Aëre contactus)
Quiq; color uiridis fuerat modo, punicens fit.

Hic

Hic uelut arbusti ramusculus esse uidetur
Circa semipedem, uix longior inueniēdus:
Ex quo finguntur gestamina commoda multis,
Quippe salutaris gestantibus esse probatur.
Illius est † (ut ait Zoroastes) mira potestas, †(ut dix
Et sicut scribit † Metrodorus maximus autor, †Meteo
Fulmina, Typhônas, tempestatesq; repellit r⁹ opti
A rate, uel tecto, uel agro, quòcunq; geratur,
Aut in uinetis aspersus & inter oliua,
Aut à ruricolis cum semine iactus in † agris, †agros
Grandinis auertit calamis contraria tela,
Multiplicans fructus ut fertilitate redundent,
Vmbras dæmonicas, ac Thessala mōstra repellit,
Introitus præstat faciles, finesq; secundos.
Alardus Aemstel.

Coralium lapis est] Forma ei est fruticis, color uiridis baccę cādidę sub aqua & molles, aiūt, tactu dū uiuit prorsus lapidescere, propter quod euelli retibus ac ferramēto præcidi, hac de causa Coralium uocitatum putant, ἀπὸ τῆς χειρὸς hoc est à manu, quòd ea tactū lapidescat. Quidam tamē potius ἀπὸ τῆς χείρος dictum uolunt, quod congestum quid ac testaceum significat. Probatissimum eximiè rubet, & quam ramosissimū est nec scabiosum aut lapideum. Religiosum id gestamē putant, & infantiæ pro amuleto id est pro fascinationibus amoliendis alligatur. Baccas quoq; ex eo faciūt & in collo pro monili utuntur. Hæc Nicolaus Sipontinus. Plinius lib. 19. cap. 36. Marbodæus ut aliâs sæpe, ita & hic quoq; pleraq; omnia mutuatus est ex Solino, cap. 8. Theophrastus κουράλιον appellat, ἀπὸ τῆς κουρᾶς, i. à tonsura, siue à radendo. Aiunt enim tactu protinus lapidescere si uiuat: itaq; occupari, euelliq; retibus, aut acri ferramento præcidi. Ouidius 15. Meta. Tempore durescit, mollis fuit herba sub undis. Sic & coralium, quo primum contigit auras Tempore.

Idem in calce.4.Transfor.fabulatur uirgas sanguine Medusæ contactas in hunc lapidē fuisse conuersas.

Dum uiuit in equore uimē]Claudianus de nuptijs Honorij.Mergit se subitò & uelit coralia Clotho:Vimē erat,dum stagna subit:processerat undis, Gemma fuit.Verg.in Cyri.Coralio fragili & lachrymoso mouit electro.Sidonius.Lactea puniceo sinuātur colla corallo.Sunt qui putant,sed falsò putant Coralium dictum à Corallis,qui sunt populi regionis Pōticæ.Ouidi.lib.4.de Ponto.Hic mea cui recitē,nisi flauis scripta Corallis? Illud obiter animaduertendū,non rarò Corallam inueniri pro corona.Plautus Bacchid.pro insigni sit coralla plectilis. ¶Hic uelut arbusti ramusculus] Coralium, ut libro qnto scribit Dioscorides alij lithodendron uocant: forma est ei fruticis marini,duraturq́ꝫ ilico exēptum. ¶Vt dixit Zoroastes.] Orosius de temporibus.Thare annorū. LXX. genuit Abraham,sub q̊ Zoroastus Magicæ artis inuētor.Hūc Berosus in.3.ait fuisse Noë filium eum, scilicet quem scriptura Cham nominat.Plinius cap.16.lib.7.& ca. 1.3.D.Augustinus cap. 14.21.de ciuitate dei. Solum quando natus est ferunt risisse Zoroastem,nec ei boni aliquid monstruosus risus ille portendit: Nam magicarum artium fuisse perhibetur inuentor, &cæt. Solinus cap.4. Itaqꝫ unum nouimus eadem hora risisse, qua erat natus, scilicet Zoroastē mox optimarum artium peritissimum. ¶Metrodorus maxim⁹ autor.] Plinius cap.2.25. ¶Fulmina Typhônas.] Est autem Typhon impetuosa uētorum rotatio, uortex item & uibrata procella.Plinius lib.2.cap.48. Aulus Gellius lib.19.cap.1.Quin turbines etiam crebriores, & cœlum atrum,& fumigantes globi, & figuræ quædam nubium metuendæ,quas τυφῶνας uocabant,impendere immincreq́ꝫ,ac depressuræ nauem uidebantur. Lucanus lib.7.Et trabibus mixtis auidos Typhonas aquarum

rum

rum Detulit. ¶Vmbras dæmonicas] Lege Dioscoridem. Atq; ab omni maleficio, atq; umbris dæmonũ, & inanibus studijs custodit. Non est igit ociosum, nec ab ratione prorsus alienum, cur sacras Coralij baccu-las, quibus in numerandis precibus utimur, prudens instituit uetustas.

Thessala monstra] Lege Plinium lib. 3. ca. 1. & uide adagium, Thessalica mulier.

Multiplicans fructus.] Stultè omnino faceret, qui super pomiferas arbores, uel fabaceas herbas, Coralia in pulueres redacta cum aqua asperserit, pomorũ aut fabarum sperans copiam. Eam lucri speciem si qs affectarit, Alberto gratias referat, qui id secretum posteris reliquit. Illud obiter addẽdum, Coralinm ex similitudine γοργονίαν appellari: quoniam Coralium exemptum aquis ex uimine durescit in gemmam: Sic ostenso Gorgonis capite in lapides uertebantur astãtia. Plinius 10.37. Gorgonia, inquit, nihil aliud est, q̃ Coralium: nominis causa, q; in duriciem lapidis mutatur, emollit marina, fulminibus & typhoni resistere affirmant. Pictor Villing.

De Corallio Plinius libro tricesimosexto, capite 19. & libro tricesimosecundo, cap. secundo. Solin. cap. 8. Diodo. lib. 5. cap. 129. Albertus lib. secundo, capite 3. Auicenna canone. 1. Hanc gemmam eleganter describit Naso. 4. Transfo. Et Isidorus in cap. de rubeis gemmis. Bart. Angli. libro decimosexto, Dioscorides in proprio capite.

Corallus nos dicimus, ueteres corallium, quidam Pyriten uocant, quoniam sit plurimus ignis illi: sed est alius etiamnum Pyrites similitudine æris, nonnulli λιθοδένδρον id est lapidem arboreum appellitant, & prima illius anceps habetur syllaba.

Zoroastes.] Hic dicitur eodem die risisse quo natus est, eidemq; cerebrum palpitasse ut impositam re-

pelleret manum, futuræ præsagio scientiæ, Plin. teste libro 7. capite 16. Ab hoc ut inter autores cõuenit, reperta est magica ars, quod idem scribit libro 30. cap. primo, de qua scripsit uigintiducenta milia uersuum, quos Ninus Assyriorum rex cremari fecit.

Metrodorus.] L. Paulus deuicto Perseo petijt ab Atheniẽsibus ut quàm probatissimum philosophum mitterent sibi ad erudiendos liberos, itemq; pictorem ad triumphum excolendum: Athenienses Metrodorũ elegerunt, professi, eũdem in utroq; desiderio præstantissimum, Plin. lib. 35. cap. 11. ¶ Typhônas] Typhônas uocamus fumigantes globos, & figuras nubium sine igne, scribit Plinius libro 2. capite 48. ¶ Thessala monstra,] id est, incantatiões, quarum propter herbas Medeæ Thessali abundant, ut Apuleius indicat. Nam cum illuc fugeret, per aërem uecta Medea, ut est apud Ouidium Transformationum sexto libro, scriniolum ueneficijs, ac magicis herbis plenum deiecit, eæq; sparsæ suppullularunt. Quin & Pli. docet, magiã ad Thessalos usque propagatam, diu ab ea gente cognomen obtinuisse, adeò ut Menander quoq;, literarum subtilitatibus peritus, Thessalam cognominarit fabulam, complexam ambages fœminarum, detrahentium lunam, ut Hypsipyle Ouidiana de Medea: Illa reluctãtẽ cursu deducere lunam Nititur, & tenebris abdere Solis equos. Vide Eras. in prouerb. Thessala mulier. Veneficia Propertius uocat toxica Thessaliæ. ¶ Si teratur & impleantur ex lapidis puluere concauitates infirmorum dentium, eradicat eos. Et est summus in cõfortatione gingiuarum uentrisq; cura, unde pueris adponitur gestamen. si Auicennæ credimus in 1. can.

¶ Alabanda Alabandina siue Alabãdicus. 13

AST Asiæ regio, quæ nomen habens Alabanda
Fert Alabandinam, cuius lux æmula Sardi,
Iudicis ambiguum de nomine fallit acumen.

Ast Asiæ regio] Strabo lib. Gæographię. 14. Iuuenalis Satyra 3. Hic Andro, ille Samo, hic Trallib⁹, aut Alabādis. Plinius ca. 8. lib. 36. E diuerso niger est Alabandicus terræ suæ nomine: & quę sequuntur. Stephanus in commentario de urbibus, tradit Alabandā Cariæ ciuitatem esse, conditam à Care, à cuius filio nomen sortita sit. Siquidē is postq̄ in equestri prælio strenue pugnasset Alabādus est dictus: Cares enim sua lingua Ala uocant equum, Bande uictoriam Eamq́ꝫ uocē ait Romanis etiam in usu fuisse, ut bādam uictoriam dicerēt. Equidem opinatur hinc Erasmus Germanis durare uocem eam, qua præpotentem & antiquę nobilitatis principem, Banderum uocant, ut qui uictor olim hoc honoris uirtute bellica sibi pepererit. Lapis iste sanguinis profluuiū & prouocat & adauget. Hermolaus Barbarus Corallarij lib. 5. ca. 988. annotauit promisciuè dici Alabandicum siue Abalandicum. Vide prouerbium. Alabanda fortunatissima.

Pictor Villin.

De Alabandina Plin. lib. 36. ca. 8. ubi Alabādicum nominat. Albert. lib. 3. ca. 1. Anglicus de propriet. rerum lib. 16. ¶ Aemula Sardi] Est rubei coloris ut Sardius, uel hebetis, quasi medij inter Beryllum & Hyacinthum, ut est Chalcedoni⁹, sic placet Isido. Secūdum Diosco. uero, Alabandina est clara & subrufa, liquatur igni & funditur ad usum uitri. Eius uirtus est sanguinem prouocare & augmentare. ¶ Aemula] Dicitur autem æmula teste Nonio Marcel. quæ aliquem imitatur & sequitur, quod non nisi amore fieri potest: unde Verg. lib. 10. Spemq́ꝫ meā patriæ quæ nunc subit æmula laudi.

Corneolus 24.

SEd neq; Corneolos lapides retinere libebit,
Qui licet obscurum uideantur habere † ruborē,
Non spernenda tamen his creditur insita uirtus. † color

Nam lapis hic digito collóue gerentis adhærens,
In diſceptando ſurgentes mitigat iras.
Quiq; lauaturæ carnis bonus eſſe uidetur,
Sanguinis ex membro ſiſtit quocunq; fluorem,
Præcipuè talem patitur ſi fœmina fluxum.

ardus mſtel. Illud per ſe quiuis animaduertat, quæ hic docet Marbodæus eadem eſſe fere cum ijs, quæ tradidit Pli. quæ quiſqs ſcire uolet, ex illo paratũ erit inqrere.

Flor. ling. De Corneolo Alber. lib. 2. cap. 3. ubi ſcribitur Corneleus. Serapio aggregatio. ca. 400. Anglicus lib. 16.

Corneolus] reperitur hic lapis apud fluuium ſui nominis, ut Vincent. ait. Dicit tamen Serapio apud Rhenum flumen. Horum multitudinem filij Iſraël in deſerto ſculpiſſe dicuntur, quorum ſculptura tam ſubtilis acuminis comprobatur, ut nullus huiuſmodi operis imitationem fuerit auſus deinceps aggredi, ſic eſt in lib. de natu rerum. ¶ Habens quis liuidos dẽtes Corneolos terat, & cum puluere fricet dentes, albeſcunt & omnes abiguntur ſordes, Sic in Pandectis inuenies. Vnde gemmam hanc non minus uere quàm eleganter dixeris dentifricium: quia omne medicamẽ, ad dentes potiſſimum dealbandos, dentifricium uocatur, inquit Galenus in Pharmacẽtria: Quod fit è pumice, cinere cornu ceruini, & ſale armeniaco: ſer nobilius, ex margaritis in pollinẽ redactis, ut idem teſtat.

Carbunculus ſiue Anthracites 25.

ARdentes gemmas ſuperat Carbunculus omẽs:
Nam uelut ignitus radios iacit undiq; carbo,
Nominis unde ſui cauſam traxiſſe uidetur:
Sed greça lingua lapis idem dicitur ἄνθραξ.
Huius nec tenebræ poſſunt extinguere lucem,
Quin flammas uibrans oculis micet aſpicientum.
Naſcitur in Lybia Troglodytarum regione.
Et ſpecies eius ter trinæ, treſq; feruntur.

rdus nſtel. Ardentes gemmas] Plinius lib. 37. ca. 7. [Nam uelut ignitus] Carbunculi à ſimilitudine ignium appel-

lati,cũ ipsi non timeãt igneis,ob id à quibusdam uo cati Pyroti. Est & Carbũculus anthracites appellata, carbonibus similis ignitis: nimirũ quod iacti in ignẽ uelut intermortui extinguãtur,contra perfusi aqua magis exardescunt.D.Aurelius Augustinus lib.de doctrina Christiana.2.cap.16.Nam & Carbunculi notitia,quod lucet in tenebris,multa illuminat,etiam obscura librorum,ubicunq; propter similitudinem ponitur.Lege Exod.28.Et Ezechiel'itẽ 28. ¶Sed Græca lingua lapis idem dicitur Anthrax] ἄνθραξ: Hinc anthracinus color dicitur,siue ꝗ carboni similis sit, siue quod huiusmodi color è tædis fit,ligno conbusto,tritisq; in mortario carbonib⁹.Hierony.ad Damascũ papã in epl'a cui⁹ initiũ est,Septuaginta.Vidẽtur aũt mihi & Septuaginta in eo,q̃d ἄνθρακα transtulerũt,idem sensisse,quod cæteri Anthrax.Quippe quẽ nos carbũculũ interp̃tamur,genus est lapidis fulgidi atq; nitentis,quẽ etiã in duodecim lapidib⁹ inuenim⁹. Hęc ille. Plin.Romano uocabulo Pyropũ uocat carbunculum ut q̃ ignes nõ sentiat,& ob id à q̃busdã uocat̃ Apyrausta.Lucre.li.2,Nanq; alias fit,uti claro sit rubra pyropo.Ouid.li.2.Meta.Clara micãte auro,flãmasq; imitãte pyropo,Manili⁹.Fœmineũ rubro uultũ suffusa pyropo.Frãcisc⁹ Petrar.Chysolit⁹,nitidusq; adamas,flãmãsq; pyropus.Mãtuan.Ignea & ardẽti circumuestita pyropo.¶Qui flãmas]Carbũculos quidã ab igneo colore Pyropos,& Apyrustas,ꝗ ignẽ nõ sentiant,uocãt. Mãtuanus.In fuluo radiãs carbũculus auro . Dicit̃ & pyrois ab igneo colore.Columella.Sic micat & rutil⁹ pyrois,& ore corusco Hesper⁹.¶Troglodytarũ regione]Plin.ca.29.li.6,idẽ ca.8.5.Mela Põponi⁹ li.1. Herodotus in Melpomene.Solin.ca.40.Eccl'i 32.Signaculũ carbũculi in ornamẽto aureo,cõcentus musicorũ in cõuiuio uiui,in fabricatiõe aurea signaculũ smaragdi,melodia musicorum super dulce uinum.

A

Pictor. Villin.

De Carbunculo Plinius libro. 37.cap.7. Albert. libro secundo. Mineral. tract. 2.cap. 3. Isidorus libro 16. ca. 15. Bartho. Anglicus libro. 16.

Ardentes gem.] Non solum ardentes. Quippe Carbunculus lapis omnium preciosissimus est, ut etiam charissimus, quem ad alios lapides, sicut aurum ad cætera metalla, se habere testatur Albertus. Carbunculum dicit Aristo. sigillum, gnomônem, & regulam gēmarum, qui omnibus lapidibus suam imprimere possit figuram, quum nullus sibi pressura noceat.

Troglodytarum regiõe] Trogodytæ habitant in finibus Aphricæ ultra Aethiopiam, qui velociores sunt equis, & in cauernis habitantes, carnibus serpentum uiuunt, de his. Plin. lib. 5. ca. 5. Strabo. lib. 11.

Ter trinæ tresq;] Id est duodecim. Inter gemmas quæ rubro colore sunt & pellucent, Carbunculi principatum tenent. A similitudine ignium, aut q̃ ignē nõ timeant, appellati. Vnde à quibusdam Apyroti uocantur, ait Plin. Sed optimos Carbunculos dicit idem Amethystizontas, hoc est quorũ extremus igniculus in Amethysti uiolam exit. Hinc proximos illis Syrtitas, pinnato fulgore radiantes. Carchedonij minores sunt & nigrioris aspectus, quibus signandis cæris uti solemus, sed tamen Sapphiros & Iaspides & dignitate & precio uincũt. Scimus quidem uarias apud scriptores de huius generibus opiniones relatas, nam Marbodęus hic duodecim memorat, Euax undecim, Pli. etiã plura. In lib. de natu. rerum saltem tria inuenio, sed operę precium esse non uidetur, multis expedire negotium, cum paucis sufficiat, præsertim cum hoc Carthaceum mare omnibus nauigaudũ pateat, apud Plin. li. 37. ca. 7. & apud alios. ¶ Sunt Carbũculi utriusq; sexus, Mares excitatius fulgēt, fœminæ pinguiores sunt & crassius nitēt. Sed difficilius est nihil, q̃ discernere ueros à falsis, quoniã magna est in eis occasio artis. Aliquãdo etenim

etenim subijciunt eis mangones fundamenta per quæ luceant & exoticum colorem accipiant: adulterantur & uitro, quo ueris sint simillimi. Aiunt & ab Aethiopib⁹ hebetiores in aceto maceratos, quatuordecim diebus nitescere, totidem mensibus durante fulgore. Sed cote depræhunduntur sicut aliæ gēmæ factitiæ, autor est Plin. ¶ Sculpturis] Sculpturis resistit: si uero sculptus fuerit dum signa in cerā imprimit, quasi quodā animali morsu partē ceræ secū tollit, dicit Isido. li. 16. ca. 13.

Lyncurium 26.

VErtitur in lapidē, q̊d stillat ab inguine Lyncis:
Lyncurium uocitāt, lapis est tamē hic p̃ciosus:
Nam credunt ipsas hoc præsentiscere lynces,
Quæ mox egestum properant operire liquorē:
Dum superaccumulant congestæ pondus harenę,
Scilicet inuidia, ne nostros cedat in usus.
Electro similem Theophrastus habere colorem
Hunc ait, & simili paleas adducere pacto:
Affirmans ipsum stomachi placare dolorem
Ictericis etiam priscum reparare † colorem, † fulgor
Et perturbati compescere reumata uentris.

Alardus Aemstel.

Vertitur in lapidem] Plinius lib. 8. cap. 36. Lyncū humor ità redditus, ubi gignuntur, glaciatur, arescit ue in gēmas carbunculis similes, & igneo colore fulgentes, Lyncurium uocatas, atq; ob id succino à plerisque ità generari prodito. Nouere hoc sciuntq; lynces, & inuidentes urinam terra operiunt, eoq; celerius solidatur illa. Idem lib. 37. cap. 3. Lyncurium tamen gēmam esse contendunt, fieri aūt ex urina quidem lyncis sed egesta terra, protinus bestia operiente, quonīā inuideat hominum usui. ¶ Scilicet inuidia ne nostros] Aristoteles in lib. de admirādis in nr̃a ca, 66. Et Lynces quoq; quod emingunt, obtegere harenis ferūt, cū uideantur intelligere, id ab hominibus quæri ad priua

tam utilitatem,& potissimam ad informandas imagines,decorandosq́ꝫ sculpturis anulos.Ouidius item 15. Meta.Victa racemifero lyncas dedit India Baccho, E quibus ut memorant quicquid uesica remisit,Vertitur in lapides,& congelat aëre tacto,¶Theophrastus habere]Plinius lib.37.cap.3. Quod Diocles quidem & Theophrast⁹ credidit,ego falsum id totum arbitror, nec uisam in æuo nostro gemmã ullam ea appellatione,& quod de medicina simul proditur,calculos uesicæ eo poto elidi,& morbo regio occurri, si ex uino bibatur,aut si portetur.Dioscorides libro secundo,cap. 63. Lyncis urina quam Lyncurium dicunt, creditur eiecta statim lapidescere,sed falso,eamq́ꝫ ob causam inanem & inutilem habet historiam:Est enim Lyncurion,quod à quibusdam electrum dicitur, cognomento pterygophoron,quod est plumas trahens: id in aqua positũ stomacho & fluẽti aluo illud accõmodatũ est.Iam uerò q̃ Plinius neget suo æuo ullum uisum fuisse Lyncurium,non satis est causę(quod pace tanti uiri dixerim) cur hodieq́ꝫ prorsus aut non sint,aut certe olim fuerint Lyncurij:& proinde inanem esse operã omnem, naturas lapidum perquisitius inuestigandi. Quandoqnidem abunde satis constet ex Exodo,Lyncurium τῷ λογίῳ, hoc est rationali pontificis intertextum, tertium angulorum ordinem sibi uendicasse. Præterea apud Ezechielem, Præter alios lapides,& hunc quoq́ꝫ legimus in Diademate principis Tyri repositum.Ad extremum in Apocalypsi Ioannis inter illos refertur,de quibus cælestis extruitur Hierusalem.

Ictericis etiam priscum]ἰκτερικία,Ictericia,latinis arquatus,& morb⁹ regius ex obstructiõe hepatis,& debilitate splenis obotrus.Nomen ipsum ab ἰκτερῶ auicula haber,quam quidam miluium interpretãtur, dictumq́ꝫ inde morbum, quod flaua bile oculi suffusi, miluinis similes fiant:alij galbulam uel galbulum, ut Pli

Plin.per icteron intelligunt.Est aūt & ictericiæ species altera,q̄ nigram uocant.Morbus is populis septentrionalibus ualde notus ē ꝓpter malos cibos(utputo) & frigus ingēs, corporis, & maxime faciei colorē in nigrorē cōmutans, adeò uehemēter corpus afficiens, ut nō solū dētes labefactati excidant,ueɴ mēbra solida à corpore ueluti mortuo,pcidāt, à qbusdā p̄lecēt. Lege Pli.li.30.ca.3.à Cor.Celso aurigo dr̄,qm̄ etiam dęmoniacus atq; comitabilis dr̄,ut testis ē Acrō in Poētica Horatij.Samonic⁹.Regi⁹ ē uero signat⁹noīe morb⁹,Mollit hic qm̄ celsa curat in aula.¶Rheumata uētris]Rheuma uel rheumatism⁹ dr̄ eruptio siue fluxus ἀπὸ τ͂ ῥέω.i.fluio.Pli.li.28.ca.8.Elephanti sanguis p̄cipuè maris,fluxiōes oēs,q̄s Rheumatismos uocāt,sistit.

De Lyncurio Alber.li.2.ca.10.Mineraliū,ubi scriptū ē Lygurius.Et idē de aīalibus,li.22.Solinus ca.8. Pli.li.37.ca.2.& 3.& li.8.ca.38.¶Lyncuri⁹]Lynx, animal p̄spicax est oculis, ita ut scd̄m poëticas fabulas, corpora solida penetret:linguā habet serpētinā,quam ultra modū extēdit:collū circūagit, & lupo lōgior ē. De urina eius dicit nasci lapis Lyncurius, sed inuidere homini fert,adeò ut urinā sub harenis abscōdat. Hæc Albert.de nat.anim.li.22.Cōfinia sunt apud Pli.li.8. cap.38.Et lib.11.ca.47.¶Ab inguine]quod est à pudendis.Et hoc mō dixit Horatius Sermon.1.li. Saty. 8.Fures dextra coërcet,Obscœnoq; ruber porrect⁹ ab inguine palus. ¶Electro similem] Electri color quis sit,habes in cap.Chrysolectros.18.

Pictor Villin

Paleas adducere] Nec folia tantum aut stramenta ad se rapere,sed aëris etiam ac ferri laminas,quod Diocles & Theophrastus credit,testante Plinio.

Ictericis priscū]Icterus, morbus, cum per totum corpus bilis suffunditur,quæ interdum nigra, interdum flaua est.Dictus autem ab Ictero aue,quam galgulum dicimus,aliquando ficedulam,crocei coloris.

Hic

Hic & regius morbus à Plin. dictus lib. 37. capite 10. quod mulso, potionis genere in delitijs regum habito, curaretur, inquit Varro: Et aurugo à colore auri, quia citrinum efficit hominem. Et aliquando Arquatus, quod stringat humana corpora, ut in arcũ ducat, de his multa Angli. libro septimo. ¶Reuma quilibet fluxus est: talis, fuit causa accelerationis mortis Manassę, ut est scriptum Iudith octauo. cap. Reumatismum Barpth. Anglicus describit libro septimo. Eiusq́ meminit Plinius libro 22. cap. 18. ¶Hic lapis Lyncurius, frigidę & siccæ cõplexionis est, rotundus, ualet pręcipuè uulneratis & à uulnere ferrum extrahit, Aristo.

Aëtites, 27.

INter præcipuos lapides numeratur Aetites,
Quem petit extremis orbis Iouis ales ab oris,
Custodem nidi, defensoremq́ futurum,
Quo ualeat pullis dubios auertere casus.
Continet hic alium prægnantis more lapillum.
Creditur ergo potens prægnantibus auxiliari,
Ne uel abortiuum faciant, partuúe laborent,
Appensus leuo solito de more lacerto.
Confert prætereà gestanti sobrietatẽ,
Auget diuitias, & amari cogit habentem,
Victoremq́ facit, populiq́ fauoribus ornat,
Incolumes pueros dat uiuere, siue puellas.
Atq; caducorum fertur † cohibere ruinas.
Si quis suspectus tibi sit de fraude ueneni,
Tuq́ probare uelis sua num sit iniqua uoluntas,
Participem mensæ, quem formidas adhibeto,
Pulmento posito, cui sit submissus Aetites.
Si fraus corde subest, tentans glutire nequibit:
Si tuleris lapidem, cupidè gustata uorabit.
Puniceum lapis hic memoratur habere colorem,
Oceaniq́ latens in littoribus reperitur,
Aut aquilæ nidis, aut Persarum regione,

† hibeere sedare.

Quem

Quem gemini, Pollux Castorq́ tulisse feruntur.

Inter præcipuos] Plinius lib. 36. capite 21. & 50. capite 13, Solinus cap. 50. Hunc Aëtitem Torastres p̃fert omnibus, maximamq́ illi tribuit potestatem: inuenitur autem in nidis aquilæ, aut in litoribus Oceani. ¶Numeratur Ethites] Sic in alijs codicibus erat, ut ab Alberto etiam nuncupatur Etites: sed utrunque æquè deprauatum est, quanq̃ ratio carminls non patiatur, tamen legendum est Aëtites ab aquila, quã Græci ἀετὸν uocitant, quod in aquilarum nidis reperiatur. Plinius 37. cap. Aëtites à colore aquile candicãte cauda. ¶Quem petit extremis] Philostratus 2. uitæ Apollonij. Aues quoq;, inquit, quis non uideat pullorũ causa multa facientes? uelut aquilas ac Ciconias, quæ nunquã nidos extruunt, quin lapides illis imponant, hæc quidem à se aquilinum uocatum, illa uerò lychnitem appellatum: propterea q facem adhibent, ut oua fœtum producant, & serpentes nidis non appropinquent. D. Hieronymus lib. 18. commenta. in Esaiam, cap. 66. Aiunt qui de animantium scripsere naturis, omnium quidem bestiarum, & iumentorum, & pecudum, auimq́ ingenitum esse in filios pullosq́ affectũ sed maximum esse amorem aquilarum, quæ in excelsis & in accessis locis nidos collocãt, ne colnber fœtus uiolet, amethystem quoq; inter pullos cuius lapidem reperit, quo omnia uenena superentur. Hæc ille. Demiror ego qua nam incuria acciderit, ut in omnibus exemplaribus & olim, & recens excusis, hoc loco subdititia uox. ¶Repserit Camethystes, cum mea quidem sententia rectius quadraret aetites. ¶Iouis ales] Aemulatus est locum qui est apud Vergilium lib. Aenei. 1. Aetherea quos lapsa plaga Iouis ales aperto Turbabat cælo. ¶Continet hic alium] Lege Dioscoridem. Aëtites lapis, inquit, ceu prægnans, intusq́ uelut in aluo alterum lapidem habens, sonum, si quatias, remittit.

Pli

Plinius lib. 10.cap. 3. Inædificatur nido lapis aëtites, quem alij dixere Gagatē, ad multa remedia utilis, nihil igne deperdens. Est autem lapis iste prægnans, intus cum quatias, alio uelut in utero sonante. Sed uis illa medica non nisi in nido direptis. Idem libro 30. capite decimotertio. Lapis aëtites in aqlæ repert⁹ nido, custodit partus contra omnes abortuū insidias.

Prægnantibus auxiliari] Rhennius. Hic est aëtites sonitum cui spiritus addit. Arcanum crepitans prægnantibus utilis ægris. Erasmus in adag. Scarabeus aquilam. Est gemma cum primis nobilis, quam ab aquilæ nomine Græci uocant aëtiten: non dissimilis est ouo, sexu quoq; distinguitur. Nam in fœmina fœtum inclusum inuenias, pulli propemodum specie. Mira uis ad eliciendum partum. Quamobrem hodieq; parturiētib⁹ admouetur, quò partum acceleret. Hui⁹ itaque generis par aquila solet in nido suo parere, alioqui nunquā positura oua, aut certe non exclusura pullos. ¶ Sua si sit iniqua] Videtur si positū pro an, quo pacto & Græci utuntur aliquoties εἰ. Cicero in oratore suo libro secūdo, si pro an dixit imitatus Grecos, apud quos εἰ bifariam significat. ¶ Quem gemini Pollux] Fuerunt filij Tyndari & Ledæ ac Helenæ fratres Castor equorum domitor, Pollux uero pugil. Ouidius libro fastorum quinto. Tyndaridæ fratres, hic eques, ille pugil. Homerus Odyssea λ. τοὺς ἄμφω ζωοὺς κατέχει φυσίζοος αἶα. Vergilius: Si fratrem Pollux alterna morte redemit. Leda grauida ex Ioue in cygnum conuerso ouum peperit, unde gemini prognati Castor & Pollux. Pictor. Villin.

De Aëtite Plin. lib. 37. cap. 11. Isido. lib. 16. cap. 4. Et iterum Plinius lib. 10. capite tertio. Solin. cap. 50. Diodo. lib. 5. cap. 148. Serapio. cap. 402. Albert. libro secundo. cap. 5. ubi male scriptum reperies Etices.

Aëtites à colore aquilę cādicante cauda, iuxta Pli.

lib.

lib.37.capite undecimo.Nam ἀετὸς aquila sonat, unde à quibusdam, teste Alber, & Aquileus dicitur, aliq dixere Gagatem, ut asserit Plin. libro decimo capite 3 ¶ Iouis ales] E uolucribus, sola aquila fulmen nõ sentit, unde armigeram Iouis, consuetudo iudicauit, & sic Iouis alitem: cuius rei testimonio est Plin. libro secundo, capite 55. & libro 3. cap. 10. & cap. 5. Possum quoq Luciani poëticum huc applicare, qui sub forma aquilæ Iouem ab Ida Ganymedem rapuisse scribit: unde, quia ipse in aquilam pater deorum atq hominum sese formauit, facile crediderim, hãc uolucrem Ioui in delitijs & sacram fuisse. ¶ Auertere casus] Albertus dubitare uidetur cur hanc gemmam in nido habeant aquilæ: Hic autem habes rationem spectatam utcunq. præsertim cum tantæ uirtutis sit habitus Aëtites. Non tamen latet nos, alios alia adducere: ut quædam apud Albertum, q habeant hunc ad mitigandum calorem ouorum, aut corporis aquilæ, ne oua nimis calefiant: Alium q conferat ad formatiõem, & ad futurum habitum pullorum. Sed nostri instituti non est, cuiusq rei singulorum autorum, ostendere causas. ¶ Abortiuum] Abortus causas plurimas in septimo libro, cap. septimo. Plin. enumerat, mulieribus obseruandas, quarum una est, inquit, à lucernarum odor extinctu.

More prægnantis] Est lapis iste pgnans: intus, cum quatias, alio uelut in utero sonante, Plinio autore.

Leuo lacerto] Et cruribus alligatus prægnantis, maturat partũ, scribit Isidorus. ¶ Aëtitis quatuor genera Plin. lib. 37. capite 21. inueniri ait, Marem & fœminam. Vnum nãq aëtitem in Africa nascentem, pusillum & mollem, intra se ac ueluti in aluo habentem argillam suauem, candidam, ipsum fricabilem, quem fœminei sexus putant: Marem uerò, qui in Arabia nascitur, durum, gallæ similem: aut subrutilum, in aluo habentenm durum lapidem.

Tertius

Tertius in Cypro inuenitur, colore illis in Africa na- scentibus similis: amplior tamen ac dilatatus, cæteris enim globosa facies: habet in aluo harenam iocũdam & lapillos, ipse tamen mollis ut etiam digitis frice- tur. Quarti generis Raphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem in Rhaphiusa, qui locus est dextra nauigantibus ex hac Leucadem. His eleuauit fidem Plinius testimonio libro 36. cap. 21.

Selenites. 28.

Nec tacere Quæ

NEcq; Selenitem fas est omnino † silere
Qui uelut herba uirens, & Iaspidis æmula gemma,
Lunares motus, & menstrua tempora seruat:
Crescit enim luna crescente, minorq; minuta
Efficitur, tanq̃ cœlestibus anxia damnis.
Idcircò sanctus lapis à plerisq; uocatur.
Dicitur esse potens ad amorem conciliandum,
Languentes etiam, Phthisicosq; iuuare putatur.
Toto gestatus crescentis tempore lunæ
Nec minus & toto per decrementa fluentis,
Effectus miros, & commoda plurima præstat.
Hanc autem gemmam memorant in perside nasci.

Alardus Acmstel.

Nec Selenitem] Primam corripit. Verg. 3. Aeneid. Teq; datis linquo uentis palmosa Selinis. & Silius. Au dax Hybla fauis, palmis quoq; onusta Selinis. Rhen- nius. Atq; Selenites lunaris imagine lucis. Quod dec9 & minuit proprij splendoris & auget. Proinde libens legerim. Necq; Selenitem. σελήνη lunam significat. Vnde Arcades, qui uolũt mortalium omnium antiquissimi uideri, προσέληνοι dicuntur, tãquam antiquiores ipsa lu- na. Huic lapidi à luna nomen inditum est, quæ Græce σεληνaῖα καὶ σελήνη dicitur: σέλας uerò siue σελίας iubar at- que splendor. Perinde igitur sonat, ac si lunæ iubar & splendorem dicas. Augustinus 21. de ciuitat. cap. 5. In

eadem

eadem Perside aiunt gigni etiam lapidem Selenitem, cuius interiorem candorem cum luna crescere atq; deficere. ¶Lunares motus.]Plinius libro 37. capite 10. & Solinus capite 50. ¶Phtisicosq; iuuare]φθίσις, Phthisis consumptio membrorum spiritus ac solidorum etiam, Latini tabem uocant, Græci etiam φθονὴν. Ptysis πτύσις uero frequenter accidere solet in morbis thoracis. Et est expuitio puris cum tussi uehementi. Proinde in dubium uocor phthisicosq; an ptysicosq; legẽdum sit. Liberũ per me erit cuiq; sequi quod uelit. Ptysis dicitur sputum, Phthisis uerò exhulceratio pulmonis appellatur, cum tabe & extenuatione totius corporis, ac sanguinis excreatione: ἀπὸ φθίνειν, quod est tabescere consumiq;: unde Pthisici. ¶Effectus miros] Illud mirum quod eò arbores fertiles fieri uidentur, si uinctum eum contineant. ¶Et commoda plurima p̃stat] Quæ compendio perstringit Dioscorides.

De Selenite Dioscorides libro 5. Pli. lib. 37. ca. 10. Auicennæ lapis lunæ dicitur libro secundo, cap. 412. Solinus cap. 50. Albert. libro secundo capite 17. Pictor ling.

Selenites, quia imaginem lunæ habet, sic uocatur, σελήνη enim lunam significat latine, uide Plinium libro 37. capite decimo. ¶Velut herba uirens] Ex candido translucet melleo fulgore. Plinius.

Menstrua tempora] Hoc est, quę sunt mensis unius. quia luna octo & uiginti propè diebus, totius Zodiaci ambitum conficit, qui mensem integrum faciunt, Macrobius in som. Scipion. libro primo. A mense autẽ deducitur adiectiuum menstruus, ut menstruum opus quod est opus unius mensis, Perottus.

Phthisis est consumptio naturalis in humore corporis ex ulcere pulmonis proueniens: fit aliquãdo ex rheumate à capite distillante in pulmonem, quẽ repercutit, & repercutiẽdo cauat, & hulcerat. Aliquando ex nimia pulmonis siccitate: nonnunquam ex sanguine:

cum in pulmone rumpitur uena,& eius fluxus in sani-
em conuertitur. Barpth. Anglicus.

Commoda plu. præstat] Nam qui portat eum, fer
tur habere præscientiam quandam futurorum, si sub
lingua portetur, præcipue prima Luna & decimo exi
stente, sic scribit Albertus. At Vincentius in spec. natu.
ait: Ista duo uocabula gemmarum Chelonites & Sele-
nites uidentur confundi, & unum loco alterius sumi,
uitioq́ue scriptorum corrũpi. Nam eadem ex parte hic
dicũtur de Selenite q̃ superi⁹ dicta sunt de Chelonite.

Gagatromeus 29.

AT diuersicolor, quem dicuntGagatromeum,
Pelli capreoli similis lapis esse refertur:
Quem qui gestarit dux pugnatur⁹ in hostem,
Hostem depulsum terraq́ue mariq́ue fugabit.
Istius Alcides ope multa pericula uicit,
Succubuit, quoties lapidem non sustulit istum.

Alardus Aemstel.

Hostem depulsum] ἀναδίπλωσις est. [Istius Alcides]
Hercules dictus est ἀλκείδης ab auo Alceo, Amphytrio
nis patre. Martialis lib. 4. Trux erat Alcides, sed Hylã
spectare licebat. Pictor. Villing.

De hoc lapide Albert. libro 2. Tract. 2. cap. 7. Sed
Gagatronica habet Siluat. Pandect. cap. 424.

Dicit Auicenna, q̃ uictores reddat se gestantes, &
hoc expertum sit in Alchite priucipe quodam: qui cũ
secum habuerit hunc lapidẽ, uicerit domi forisq́ue: quã
do uerò caruerit, hostibus succubuisse compertum sit.

Pelli capreoli] Capræ syluestres sunt, unde capre-
oli dicti. Verg. Capreoli sparsis etiã nũc pellib⁹ albo.

Pugnaturus in hostem, Hostem depulsum &c.] Fi
guram orationis nota, Anadiplosim, id est, reduplica
tionem, quæ summus carminis est ornatus, si non cre-
bro intercurrat. De hac Cicero ad Heren. 4. lib.

Ceramnius 30.

Ventorum

VEntorum rabie cum turbidus æstuat aër,
Cum tonat horrēdū,cū fulgurat igneus æther,
Nubibus elisus cœlo cadit ille lapillus.
Cuius apud Græcos extat de fulmine nomen:
Illis quippe locis,quos constat fulmine tactos,
Iste lapis tantum reperiri posse putatur,
Vnde κεράυνι⊛ est Græco sermone uocatus:
Nam quod nos fulmen,Græci dixere κεραυνόν.
Qui caste gerit hunc à fulmine non ferietur,
Nec domus aut uillæ,quibus affuerit lapis ille:
Sed neq; nauigio per flumina uel mare uectus,
Turbine mergetur,nec fulmine percutietur:
Ad causas etiam,uincendaq; prælia prodest,
Et dulces somnos,& dulcia somnia præstat.
Huic binæ dantur species,totidemq; colores,
Crystallo similem Carinaria mittere fertur,
Cæruleo tamen infectum rutiloq; colore:
Mittit & Hispanus, regione manens Lusitana
Flammas spernentē similemq; colore Pyropo.

Alardus Aemstel.

Ventorum rabie] De hac uentorum rabie, turbineq; Homer⁹ Iliad. 2, 13. & 14. Sili⁹ lib. 15. Et uaga late Per subitum moto strepuere tonitrua mundo. Valerius Flaccus lib. 1. Vasto pariter ruit igneus ęther Cū tonitru. Iuueñ. 5. Fremeret sęua cum grandine uernus Iuppiter,& multo stillaret penula nimbo. Politianus Tonitruq; coruscat Horrisono. ¶Cuius apud Græ.] Pli. cap. 9. 37. Quoniam non aliubi inueniatur,quam in loco fulmine icto,unde & nomen habet. κεραυνὸς enī Græcè,Latine fnlmen dicitur. ¶Græci dixere κεραυνόν] Hinc est illud prouerbiale Homericum, χαλεπὸς δὲ Διὸς μεγάλοιο κεραυνός .i. molestum est uero magni Iouis fulmē Albertus 2. Mineralium,ut fere omnia lapidum uocabula,perperam more suo craunū siue Coronū nominat. ¶Nec dom⁹ aut uillę] ὁμοιόπλωτον est siue παρόμιμον

Quale est illud Propertij li. 3. Lydus Dulichio nō distat Cresus ab Iro. ¶ Turbi. merge] ὁμοιοτέλευτον. ¶ Crystallo similē Germania] Quanq̄ & Alber. hāc sequut' lectionē fortasse constanter affirmet, et Cerauniā reperiri in Germania, tamen ex Plinio satis apparet esse legendum, Crystallo similem Carmania. Est, inquit Plinius, inter candidas, & quæ Ceraunia uocatur, fulgorem siderū rapiens, ipsa Crystallina splendoris cærulei in Carmania nascens. Vide Plinium libro sexto, cap. 23. Illud obiter adijciendum, Ceraunia mōtes eē Epyri, separantes Ionium mare ab Adriatico, qui crebro fulmine infestantur. Claudianus. Ignea fulmineis legêre Ceraunia Nymphę. Rhennius: Cū tollunt mōtes excelsa Ceraunia. Statius libro 10. Thebai. Qualiter aut Malæa, aut alta Ceraunia supra Cessantes in nube sedent, nigrisq́ꝫ leguntur Collibus, & subitæ saliunt in uela procellę. Ouidius: Cum poterā recto trāsire Ceraunia uelo. Silius libro octauo: Terruerūt pauidos accensa Ceraunia nautas. ¶ Regione manens Lusitana] Solinus cap. 36. Lusitanum littus pollet gēma Ceraunia plurimum, quā etiam Indicis præferunt Huius Ceraunię color est è Pyropo, qualitas igni probatur, quem si sine detrimento sui perferat, aduersus uim fulgurum creditur opitulari. Plinius lib. 4. ca. 21.

ictor. De Ceuraunea Plin. lib. 37. cap. 9. Albert. li. 2. ca. 3.
illing. ubi perperam scriptum est Ceraur⁹. Anglicus Ceranius scribit lib. 16. Corauius habet Siluat. cap. 404.

Nubibus illisis] Si in nube luctatur flatus aut uapor, tonitrua ędunturːsi erumpat ardens, fulmina: si longiore tractu nitatur, fulgetra: ijs finditur nubes, illis perumpitur, Plin. autor est. 2. lib. & tunc demum cadit ille lapillus. ¶ Turbidus & horrendum] Loco aduerbiorum posuit nomina, & hoc poëtice. ¶ Cuius apud Græcos] Non alibi quàm in loco fulminis, ictui proximo inuenit Ceraunius. Græca eñ lingua κεραυνός

fulmen

fulmen dicitur. ¶Igneus æther]Igneus, latinum æther est epitheton,sed græce dicunt ἔμπυρος,quod sonat etiam ignitus. ¶A fulmine non ferietur.] Et eius sortis est Laurus,si Pliu.credimus libro 2.cap.55. arbor Apollini, qui est fulminifer sacra,unde eleganter Lippius Poëta suæ ætatis primus:

Missa triumphalē non tangunt fulmina laurum.
Cingant belligeri tempora læta duces.

Nec domus] Quia finis & medium conueniunt carminis,leoninum dicetur.Si cui aurium sit iudicium,facile notat sonum,non lepidum admodum auditu.

Germania]Plinius habet Carmania libr.37.ca,9. quæ est regio orientalis prope Indiam & mare rubrū, Eius meminit Strabo lib.3. ¶Cœruleo]Cœruleo id est cæsio,quasi cœluleo:nam cœruleum mare dicitur à cæli colore,quem græci nominãt γλαυκός à noctua, cui talis est color,ait Sipontinus. ¶Pyropo] rubenti, ut splendescit qualitas ignis. ¶Rutiloq; colore] Si in die ceciderit,habet fulgorem sydereum,teste Isidoro.

Sotacus tradit apud Plini. libro 37.cap.9. Ceraunеas aliquot esse securibus similes, ut his liceat urbes expugnare & classes, easq; Betulos uocari. Aliquot item rotundas Ceraunеas nominatas, quibus nulla uirtus adscribitur.Isidorus tamen,eiusdem operationis utranq; gemmam participem testatur.

Heliotropia 31.

EX re nomen habens est Heliotropia gemma,
Quæ solis radijs in aqua subiecta batillo,
Sanguineum reddit mutato lumine solem,
Eclipsimq; nouam terris effundere cogit.
Deniq; post modicum uas ebullire uidebis,
A spergiq; foras subitæ scaturiginis imbrem:
Vt fit,cum nimbos distillar turbidus aër.
Se quoq; gestanti dat plurima uaticinari:
Imbres de cœlo uocat astringitq; serenum,

dicere Atq; futnrarum quædam †prænoscere rerum,
Hos'q; bonæ famę, qbus est data, laudibus ornat,
Seruat & incolumes producens tempora uitæ:
Sanguinis astringit fluxum, pellitq; uenena,
Nec falli poterit, lapidem qui gesserit istum.
Tot bona diuino data sunt huic munere gemmę,
Cui tamen amplior ijs concessa potentia fertur:
ngatur Nam si † cingatur eiusdem nominis herba,
Carmine legitimo, uerbo'q; sacrata potenti,
Subtrahit humanis oculis queæcunq; gerentem.
Hanc nūc Aethiopes, nūc Cyprus & Africa mittit,
Sanguinis asperſam guttis, similem'q; Smaragdo.

lardus Ex re nomen habens est] Græci ἥλιον solem di- ıftelre. cunt, τροπὴν mutationem cōuersationem'ue. Plinius ca. 10.37. Causa nominis, quoniam deiecta in uas aquæ, fulgorem solis accedētem percussu sanguineo mutat, & quæ sequuntur. Rhēnius: Hic lapis Heliotropius ē, qui nomine uero Dicitur, inuertit radios nam solis in unda, Si quis eum fusum labris immergat ahenis, Sanguineiq; rubens resplendet luce coloris, Purior ac sole renitet nudatus ab undis. Idem: Gemma'q; , quæ radios immitit candida solis. ¶ Subiecta parillo] Oēs quos uiderim codices habebant aut parillo, aut bacillo, aut patillo, autBathyllo, ceu uideatur fieri mentio deBathyllo adolescente Samio, cuius meminit Apuleius libro secundo Floridorum. Iuuenalis Satyra 13. et Satyra 6. Horatius libro quarto Odarum. Non aliter Samio dicunt arsisse Bathyllo Anacreonta. Verum ego uel omnibus refragantibus exemplaribus nō dubitem legere batillo, ut sit diminutiuum ἀπὸ τοῦ βάτος. i. cadus, uoce nulli nō nota: ut sit sensus, in aqua subiecta batillo. i. deiecta in uas aquæ. Nec me præterit, quod interpres Origenis Homelia in Leuiticū. 9. ex cap. 16. legit. Et sumet, inquit, plenum batillum carbonibus ignis de altari quod est contra dominum. τὸ πυρεῖον Grę

cè est,

cè est,quod alij uertunt thuribulum. ¶Astringit fluxum] Eleganter admodum usus est astringit pro densat,cui contrarium est relexat Cicero de natura deorum. Eaq; tum astringitur,tum relaxatur.Ibidem . Quemadmodum enim reliquę cibi propellãtur, tum astringentibus se intestinis,tum relaxantibus,haud sanè difficile dictu est.Ouidius 9.Meta. Vtq; ferũt imbres gelidis concrescere uentis,Inde niues fieri, niuibus quoque mole rotatis Astringi,& spissa glomerari in grãdine corpus. ¶Eiusdem nominis herba] Plinius lib. 22.capite 21.Poëtę fabulantur Clycien Nympham in hanc herbã fuisse conuersam,quod à Sole,cuius amore tenebatur,fuerit derelicta.Attamẽ illa,suum , quãuis radice tenetur,Vertitur ad Solem,mutataq; seruat amorem. ¶Aphrica mittit] Albertus lib . Mineralium secundo, eam non in Aphrica sed in India cõtra aliorum sententiam prodidit inueniri.

¶Vt Heliotropium circumagitur cum sole, & quocũq; se mouerit ille, eodem deflectit & hoc cacumen: Ita proceres aulici quòcunq; regis animus uergit,eò ꝓpendent omnes.Quemadmodum Heliotropium herba semper in eam spectat partem,qua sol est,& eo cõdito florem contrahit:Sic nonnulli ad regis omeis nutus obsecundant, & in quodcunq; uiderint illum esse propensum,in id feruntur & ipsi.

Pli.li.37.ca.10.Solin.ca.39.Alb.li.2.Trac.2.ca.5.ubi Eliotropia scripsit.Arist.in lap.Isid.16.Quæ solis] Hæc gẽma in obbã aq̃tilẽ uel in batillũ, hoc ẽ, in uasis aliq̃d gen⁹(nã Pli.uas habet,nõ batill⁹)posita,oppletũ lucida aq̃,radios solis mutat,&ex aëris repcussione obumbrare uidetur radiorum solarium claritatem, & quendam inducere in aëre sanguineum colorem,ac si sol ex interpositione corporis lunaris ad solem,eclipticas pati tenebras uideatur.Et ideo,quia ita uidetur solis posse mutare claritatem, Heliotropia,id ẽ, solis

Pictor. Villing.

auerſo nuncupatur. Hæc Dioſcorid. ¶ Deniq; poſt modicum] Hic cum Ariſtotele loquitur poëta, qui Heliotropia, dicit, ſi ponatur ſuper aquam, euaporabit eam. Nam in nebulam reſolui ſcribit Vincentius, quæ poſt paululum, imbrem inducit: unde ſubiungit Marbodæus, Imbres de cœlo uocat &c. ¶ Atq; futurarum] Propter quod, templorum pontifices iſto lapide utebantur, & maxime in feſtis Idolorum, ſic Albert. 5. ca.

Diuino munere] Habetur in libro de natura rerũ, quòd omnibus gemmis à Deo inſita ſit natiua uirtus.

Eiuſdem nominis herbæ] Magorum impudentię uel manifeſtiſſimum, hoc quoq; eſt exemplum, quòd admixta herba eiuſdem nominis (aliter ſolſequium, uueguuart) Heliotropio, quibuſdã quoq; additis precationibus, gerentem conſpici negent, uide Plinl. lib. 37. cuius hæc fermè uerba ſunt. ¶ Aethiop. Cyprus & Aff.] Sed quoniam horum populorum, inſularum & regionum nomina, & ſitus, ferè omnibus ſunt obuia, libuit pręterire hic. At quis color Smaragdo, uide literam S.

Hepheſtites ſiue Epiſthites. 32.

NAſcitur in bimari precioſior ære Corintho,
Dictus Hephęſtites, rutilãs lapis & rubicũdus:
Qui ſi feruenti fuerit cõiectus aheno,
Ignibus exultans prius, ilico ſiſtitur unda,
Frigida poſt modicum lapidis uirtute futura.
Fructibus à terræ uolucres arcere locuſtas,
Et nebulas ſteriles, & grandinis improba fertur
Verbera, nec turbo (quos protegit iſte) nocebit.
Ad ſolem poſitus, radios emittit & ignem,
Mirantes oculos perſtringens luce choruſca.
Accenſas idem compeſcit ſeditiones,
Et tutum ſeruat dubia ſub ſorte gerentem:
Pectore ſed memori fixum teneamus oportet.
Qua cor parte iacet, lapides hos eſſe gerendos.

Naſcitur

Nascitur in Bimari] Aemulatus est Horatium libro Carminum primo, Ode 7. Aut Ephesum, Bimarisúe Corinthi. Strabo libro 8. Solinus capite 7.

Qui si feruenti] Hic lápis in aquam feruentem missus, continuo tepidiorem eam, & si aliquantulum steterit ibi, omnem ardorem tollens, frigidam eam facit. Hũc cũ aliqs in manu dextra cõtra solem tenuerit, radios emittit, & ignem uomit, ità ut uidentes mirẽtur. Qui uero circa brachium sinistrum eum portauerit, omnes turbas contemnit. ¶ Ignibus exultans] Nimis quã apposita apud Vergilium est similitudo lib. Aeneidos 7. Quæ cum nonnihil ad explicandas huius lapidis uires faciat, ad uerbum subijciam. Nam ueluti cũ flamma sonore Virgia suggeritur costis undantis aheni, Exultantq́ꝫ æstu latices, furit intus aquæ uis, Feruidus atqꝫ altè spumis exuberat amnis, Nec iam se capit unda, uolat uapor ater ad auras. ¶ Teneamus oportet] Peruenustus est loquendi modus omisso ut, in id genus orationibus. Cæsar in Commẽta. Iter cautè diligẽterq́ꝫ faciat præscribit. Cicero ad Atticum. Tribunum aliquem censeo adeant: à me istam exceptionem nunquam impetrabunt. Verg. libro Aeneidos 7. Dic in amicitiam coëant, & fœdera iungant. ¶ Radios emittit & ignem] Vt quædam corpora lumen solis exceptum suo fulgore uicissim augent atqꝫ illustrant: Ita quidam aliorum fauore commendati, uicissim suis dotibus eos commẽdant. Vergilius libro Aeneidos 8.

Sicut aquæ tremulum labris ubi lumen ahenis
Sole repercussum, aut radiantis imagine lunæ,
O mnia peruolitat late loca, iamq́ꝫ sub auras
Eri gitur, summiq́ꝫ ferit laquearia tecti.

Pictor Villin.

De Hephest. Plin. lib. 37. cap. 10. Albert. lib. 2. ca. 5. sed Epistrites ibi legitur. Dioscorides quoqꝫ.

In Bimari Corintho] In Bimari Corintho ait, q̃-

niam Isthmos, Peloponesi promontorium, ubi sita est, ab altero latere Ionium, ab altero Aegeum mare habet, de quo etiam Solinus cap. 7. De Corintho scribit multa Strabo lib. 8. Hic imitatur Poëta Horatianum carmen, Ode. 7. primi libri,

Bimarisúe Corinthi Mœnia laudabunt alij.

Preciosior ære.] Ex antiqua gloria Corinthium laudatur æs, cuius sunt tria genera teste Plinio lib. 4. cap. 2. Candidum, quod ad nitorem quàm proxime argenti accedit. Alterum, in quo auri fuluus color cõspicitur. Tertium, in quo æqualis temperies omnium sit.

Dictus Hepesthit.] Hoc est lapis igneus, uel rutilãs nam ignẽ emittit, ut Poëta fatetur. ¶ Sistitur unda.] Caussa huius rei alia esse nequit, nisi quòd frigidissimus est. Quapropter in aquã bullientem proiectus eius motum sistit: nam frigiditas suæ complexionis agere incipit, si testimonium accipimus Alberti.

Locustæ] Locustæ, à locis urendis uocitatæ, inquit Perottus, ob iacturam, quam messibus afferunt, tactu multa urentes. De his scribit Aristoteles de natura anima. libro. 5. cap. 17. & cap. 28. ¶ Sub dubia sorte] Si alea fottuuæ iacta fuerit, præsens & efficax hic lapis est. Nam fortunam (quæ sæpius appellatur sors, & anceps quidem, ut Verg. in Choriambico suo ostendit) multum oppugnat: & ex dubia sorte in indubitatum, & felicem traducit euentum, si circa brachiũ sinistrum portaueris, ait Dioscorides.

Hæmatites 33.

SVmpsit Hæmatites Gręcum de sanguine nomen,
Naturæ lapis humanæ seruire creatus,
Stiptica cui uirtus per multa probatur inesse:
Nam palpebrarum superillitus asperitatem,
Et uisus hebetes pulsa caligine sanat.
†Huius fragmento si glarea mixta sit oui,

Succo

Succo dilutus, quem punica mala remittunt,
In medicinali ueluti collyria cote,
Vel resolutus aqua iuuat hos, qui sanguinis ore
Spumas emittunt, & quæ linit ulcera † sanat. †curat
Potatus stringit patitur quem fœmina fluxum.
Carnes crescentes in uulnere pulueris huius
Vis premit, & uentrem redimet sine more fluentē.
Vino dilutus ueteri, bibitusq; frequenter,
Serpentis morsum, uel quod fit ab aspide uulnus
Egregiè † sanat, resolutus aquis & inunctus: † curat
Mixtus melle potest oculos sanare dolentes.
Vesicæ lapidem bibitus dissoluere fertur.
Hic ferrugineo ruffoúe colore notatur.
Africa mittit eum, sed & Aethiopes Arabesq;.

Alardus Aemstel.

Sumpsit Hęmatites] Contrà syllabæ rationē primam corripit, id quod satis liquet ex disticho quodā Gręcanico, quod extat in Cappadocas de sale immodico, quod in gratiā Ioānis nr̄i Valioleti Zelandi Canonici concionatoris Mittelburgensium latinitate donauimus. καππαδόκην ποτ' ἔχιδνα κακὴ δάκεν 'αλλά καὶ 'αυτή κάτθανε γευσαμένη ἅιματος 'ιοβόλου .i. Noxia Cappadocem mordebat uipera salsum, Pestiferum gustans sanguinē, & ipsa perit. ¶ Græcum de sanguine] ἅιμα Gręcis sanguinem esse nemo non nescit. Plinius lib. 37. ca. 10. subindicat à sanguineo natiuo eius colore nomen inditum. Solinus capite quadragesimotertio.

Naturæ lapis humanæ] Rodolphus Agricola libro de Inuentione Dialectica primo, capite de adiacētibus. Vt in Magnete colorem quidem & figuram uidemus, uim qua ad se ferrū rapit, intellectu depręhēdimus: Sic in Hæmatite, sic in Smaragdo, alterius ruborē, alteri⁹ uirorē oculis est cognoscere: causam autē qua hic ĩpudicitiæ impatiēs est, ille sanguinē sistit, sola mēs ꝑspexit. ¶ Si glarea mixta sit oui] Glareā uocār

terram

terram ſiccam & ſterilem, quæ reperitur in ripis fluuiorum,&littoribus maris. Vergi. Nam ieiuna quidē lincoſi glarea ruris. Gierony. in Hilarione. Arenis in ſaxa dureſcentibus aſperatur paulatimq́ cohæreſcēs ſibi glarea perdit tactum, cum non perdit aſpectum. Idem alicubi. In terra aurum quæritur, & de fluuiorum alueis ſplendens glarea profertur. ¶Collyria] Collyria ἀπὸ τοῦ κολλούριον, quam uocem dictam putant ab his, qui trūcatam habent caudam, & hoc loco, ut in Apocalypſi, cap. 3. Phœmaci genus, Horatius: Hic oculis ego nigra meis collyria lippus Illinere. Sic dicim⁹ uulgò: Imperiti medici ad omnes oculorum dolores uno utuntur collyrio. ¶Et potus ſtringit] An legendum? Potatus ſtringit. Plin. lib. 36. cap. 20. Siſtit pro fluuium mulierum potatus. ¶Africa mittit eam.] Plin. eodem, quem modo citaui lib. & cap. item.

Pictor. Villing.

De Hęmatite Plin. lib. 37. cap. 10. & li. 36. ca. 20. Soli. cap. 42. Galenus lib. 9. ſimplicium in cap. Sedeneg. Serapio aggregat. capite 421. Albertus lib. 2. cap. 5.

Hæmatites] Hæmatites inquit Platearius, quia Hæma ſanguis, tites ſiſtens dicitur: habet enim ſtringendi fluxum ſanguinis, uirtutem, Ein blut ſtein. Aliter ſanguis draconis, Auicenna. ¶Stiptica uirtus] Eſt conſtrictiua: nam ut hoc loco poëta ſcribit, & Alberto teſtante, ualet cōtra fluxum ueſicæ, uētris, menſtruorum, & hebetes oculos ex humida cauſſa confortat & ſanat. ¶Punica mala] Punici mali nouē genera ſunt: ex his, dulcia quæ apyrana alio nomine dicuntur, ſtomacho inutilia habentur: inflationes enim pariunt, dētes, gingiuasq́ lædunt: Quæ uerò ſapore maxime uinoſo ſunt, paruum nucleum habentia, utiliora intelliguntur: nam aluum ſiſtunt. dicit, Plin. cuius uerba hæc ſunt lib. 23. cap. 6. Et horum ſuccum Poëta intelligit circa Carthaginem cognomen acceperunt: aliqui Granatum

55

Collyria] Medicamenta oculorum, collyria appellant: Cornelius autem Celsus, tam oculorum quàm fistularum, collyria uocat, ut apparet in 5.lib. suæ medicinę. ¶ Aspidis uulnus] Aspis, ut apud Isidorum inuenies lib.12.cap.4. anguis est morsu uenenato perniciosissimus. Eius diuersæ sunt species, dicit, ut est Hypnalis, qui somno necat: quem Cleopatra sibi apposuit, ut morti sic quasi somno satisfaceret, ut est Seps, & Hæmorrhois &c. Cum sentit incantatorem Aspis, qui eã carminibus euocet de cauerna, unam aurẽ in terram premit, alteram cauda obturat, & sic magicas uoces obaudiens, non exit, de his & Plinius lib.8.cap.23.

Vesicæ lapid.] Qui est durior & maior, ualde declinans ad albedinem: cum lapis renum sit læuior & minor, declinans in albedinem, sic Auicenna.

Africa mittit] Hæmatitis genera quinq;, præter Magnetem, tradit Sotacus apud Pliniũ. Ex his principatum Aethiopico dat, oculorum medicamẽtis utilissimo: Alterum uocari dicit Androdamanta, colore nigro, pondere & duritia insignem: & inde nomen traxisse, præcipueq; in Africa repertum. Ad se aut argentum, aut æs, ac ferrum trahere, sanguineum colorem reddere, & ad iecinoris uitia, præcipui remedij. Tertium genus Arabici facit, duritia simili, uix reddentis succum ad cotem aquariam, aliquando croco similem. Quarti generis Elatiten uocari dicit, quàm diu crudus sit, inutilem: coctum uerò utilem ambustis. Quinti generis Schistos, hęmorrhoidas reprimit. In totum autem Hæmatitas omnes, tritos in oleo trium drachmarum pondere, à ieiunis sumendos ad uitia sanguinis. Hæc ex libro 36.cap.20.

Abestos 34.

ARchadiæ lapidem tellus producit † Abeston † Ebe
Ferreus huic color est, naturæ mira potestas.

Nam

Nam semel accensus conceptos detinet ignes,
Extinguiq; nequit, collucens perpete flamma.
Ebeston. Hinc & apud Græcos † Asbeston dicitur inde,
Quòd semel accensum, iam non extinguere posses.
Mardus Aemstel. Arcadiæ lapidem] Plinius libro 37. capite 10. Solinus capite 12. ¶ Tellus producit Ebeston] Omnes quos uiderim codices sic habebant, uerum uel omnibꝰ refragrantibus, non dubitem legere. Producit Asbestos. ¶ Hunc & apud Græcos Ebestõ] Rursus idẽ mẽdi, cuius loco substituimus Asbestus. Rhẽnius. Hic merulas perhibent albas, mirabile dictu: Hic nasci lapidem, qui tacto accẽsus ab igni, Extingui nequeat, quẽ Graij nomine uero Asbestum memorant, ferri nitet ille colore. Illud notius, q̃ sit pluribus inculcandum nomen lapidis huius ab effectu sumptum, quod Græcis ἄσβεστος dicitur, quasi inextinguibilis, ἀπὸ τοῦ σβέω. κὰ ἀ † στηρητικοῦ. Copiosius istam rem prodidit D. Augustinus lib. 21. Ciuitatis diuinæ, cap. 5. Bernardus Homilia 2. de uirginibus. Asbestus lapis talis fertur naturæ, ut semel accensus inextinguibiliter ardeat, igni lapide inhærente, nec tamen consumente. Tali modo ignis ille sulphureus inflammabit inimicos domini. Lege Plin. caput primum, libro 19. de lino Asbestino: & Strabonem in 10. de lapide Caristio. Huc refer, quod est apud Rhennium de Medica herba: In quorũ terris quas Põti profluit unda, Ignipotẽs oleo commixto gignitur herba, Medica cui nomen, cuius compescere flammas Si quis aqua cupiat, plus ignem pascit in illa: Pulueris hunc iactus potis est extinguere solus. Eodem spectant quæ Plinius libro 36. capite 19. narrat de Amianto lapide. Basilius magnus sermone primo de Ieiunio. Est enim natura corporis cuiusdam, quod Amiantum uocãt, indomitus igni, in quo positum ardere q; dem, & in carbonem uerti uidetur: Extractũ uerò more aquæ splendens, purius longè atque prius erat, fulgen

gentiusque fit. Talia autem trium puerorum corpora illorum apud Babylonem.

Pictor. Villing.

De Abesto Plinius libro 37. capite 10. Asbestō habet. Solinus capite duodecimo. Albertus libro secundo. Mineral. tract. 2. capite primo. Isido. libro 16.

Abestos ab igne sortitus est nomen Abeston, eo quod semel accensus nunquam extinguitur. Ex hoc lapide in Veneris quodam templo factum est candelabrum, in quo erat lucerna, sic ardēs, ut nulla tempestate, nullo imbre extingui posset, sic scribit Isidorus libro. 16. Hoc etiam ex natura lanuginis salamandræ quam cōmunē habet cum Apisto. Vnde pluma quoque Salamandræ nomen accepit iste lapis, dicit Albertus.

Pęanites siue Pęantis. 35.

GIgnitur in Macedum regione lapis Pæanites,
Fœminei sexus referens imitando labores,
Sed quibus ex causis dubium: nam tēpore certo
Concipit, & parit, & parientibus auxiliatur,
Vltima quas urget dubij discriminis hora. uexat

Gignitur in matrum] Et hic locus non uno modo fuit corruptus, alij codices habebant mateum, alij mitheum: Non succurrentibus exemplaribus, ità legendum arbitror. Gignitur in Macedum. Solinus cap. 12. Macedonia lapidem gignit, quem Pęantidē uocant, hunc eundem & concipere, & parere, & parturientibus opitulari fama prodiga est. Plinius cap. 10. lib. ultimi Pæantides, inquit, quas quidam Gemonidas uocant, prægnantes fieri & parere dicuntur, mederique parturientibus, & quæ his isthic similia sequuntur. ¶ Regione lapis Pæanites] Nec hic quoque uersus satis legitima constat structura. Quid si ita mutes? Et Pæaniten lapidem Macedonia gignit. Rhennius: Concipit & parit hic naturę munere gēmā, Quā Pęanitē phibēt: pgnātibus ista, Auxiliū cōfert facilis releuamine partus.

Picto-

De Peanite, Plinius libro 37. cap. 10. qui Peantitē nominat, Solinus cap. 14. Anglicus lib. 19. Albert. li. secundo, capite 14. sed Peranites scribit.

Peanitē quidam Gemonidam appellitant, ait Plinius, & species ei est aquæ glaciatæ.

In Macedum regio.] In Macedonia iuxta monumentum Tyresiæ inuenitur. Plinius.

Sagda. 36.

Difficilis gemmas super omnes Sagda repertu,
Nunquam sciretur, nisi se daret inueniendam:
In medio siquidem † natus lapis iste profundo, incautas.
Naues ui quadam petit è regione meantes,
Et prælabentis tabulis hærendo carinæ,
Ad portum † trahitur maris, ignaris data nautis. uehitur
Est autem morsu tabulæ sic fixa tenaci,
Quod nequit abrasa ligni sine parte reuelli.
Huic prasius color est, regio Chaldaica tellus.

Alardus Aemstel.

Difficilis gemmas.] Plinius capite 10. lib. ultimi: Solinus capite 50. Cuius sententiam ut sæpè aliâs, ità & hic potissimum æmulatur Marbodæus. ¶ Prasin⁹ huic color est] Haud dubium est, quin legēdū sit, Huic prasius color est. i. uiridis, ἀπὸ τοῦ πρασίζω, quod significat uiresco. Sidonius Saphiratos. Flectit per prasium uitrum lapillos.

Pictor Vil.

De Sagda Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 50. Alber. li. 2. ca. 17. sed pperā Sarda ibi legit. Vincent. li. 9. ca. 95.

Morsu tenaci] Sicut Magnes ad ferrum se habet, ita Sagda ad lignum. Alber. ¶ Prasinus color. i. uiridissimus, ut Siluat. Pādect. ca. 579. à colore foliorum porri. πράσον enim græcè, latine porrum. Ibidem:

Chaldaica tellus] Chaldæa est regio orientalis, quę & Babylonia dicitur, ab urbe Babylone, de hac Strabo Gęograph. libro decimosexto.

AST in Medorum regione lapis reperitur,
Quē † Medū uocitāt, mortis dator atq; salutis. † Medea
Nanq; super cotem mulieris lacte solutus,
Quæ semel atq; marem peperit persanat inunctus 57
Visu fraudatos multo iam tempore cæcos:
Cos medicinalis, uiridis solet esse coloris.
Lacte solutus ouis, semel atq; marem parientis,
Expellit ueterem simili ratione podagram,
Et fessas reficit sub anhelo pectore fibras:
Hoc & nephritici sanescunt unguine renes,
Debet in argento mixtus uitroúe reponi,
Ieiunoq; dari, sic utile fit medicamen.
At resolutus aquis cotis sibi fragmine mixto,
Et porrectus ei tibi quem decreueris hostem,
Vt lauet inde suam, quasi pro medicamine frōtem,
Obducet miseros extincto lumine uultus:
Si potum dederis uomito pulmone peribit,
Hic totus niger est, sed non † est nigra potestas: † ingrat
Candida, dum prodest, dum lædit, nigra uocetur.

Alardus Aemstel.

Quem Medeam uocitant] Vergilius libro secūdo Georgicorum de malo medica. Flos apprime tenax, animas & olentia Medi Ora fouent illo, & senibus me dicantur anhelis. Idem in eodem libro. Et gens illa q- dem sumptis non tarda pharetris Media fert tristes succos. Plinius libro 37. ca. 10. Medea nigra est à Me- dea illa fabulosa inuenta: habet uenas aurei coloris, su dorem reddit croci, saporem autem uini. Rhennius: Ad Nothon inclinant Medorum rura tenentes, Medea huic fugiens dederat cognomina terræ. Huic Medi ua rios usus nouere ueneni, Quorum per multas spatiū diffunditur oras. Hæc generat Narcisiten oriente sub ipso, Qui lapis est fuscus. ¶ Nanq; super cotem muli eris] Hic lapis tritus in coctura medicinali cum lacte

mulieris,quæ semel puerum primo partu ædidit, & unctus,albugines oculorum curat,&omnem illorum dolorem,etiam si fuerit desperatus.¶Quos medicinalis] Mira uerborum portenta huc irrepserunt, nempe hos,quos & dos.Fortasse legendum est, Cos medicinalis.¶Hoc & Nephritici[νεφρῖτις,hoc est renum adfectus,aliquando ex innato lapide,aliquando ex apostemate,aut ulcere,dolor non dissimilis colico, cõtingit etiam ex eorũ imbecillitate tenuis sanies, ac quasi sanguinis mixtio. Sũt qui legant phrenetici,sed male.Est autem Phrenesis morbus lædens mentem, & ad insaniam furoremq; deducens, & à cordis uitio nasci putatur. Serenus Samonicus. Ex cerebri uitio phrenesis furiosa mouetur, Amissasq; refert frendens amentia uires. Iuuena. satyra 14. Quum furor haud dubi⁹,quum sit manifesta phrenesis. ¶ Et porrectus ei,tibi quem decreueris hostem] Simile quiddam refert Suetonius in uita Domitiani. Tempore quoq; suspecti periculi appropinquante solicitior in dies, porticuum in quibus spatiari consueuerat, parietes Phengite lapide distinxit,è cuius splendore per imagines quicquid à tergo fieret prouideret. ¶Candida dum prodest] Hac gemma,sicut aliĳs rebus utimur,uel ad salutem,uel ad perniciem.Nam ut inquit Ouidius libro secundo Tristium:Igne quid utilius? si quis tamẽ urere tecta Comparat,audaces instruit igne manus. Eripit interdum, modo dat medicina salutem:Quemq; iuuet monstrat, quæq; sit herba nocens.

Pictor. Villin.

De Medo Dioscorides in proprio capite.Plini, lib. 37. capite 10. Albert.lib. 2.cap. 11.

Medus à regione Medorum ubi plures inueniuntur nomen habet,ut scribit Albertus.Plinius autem à Medęa fabulosa Mediam dicit uocari . De Media habes apud Strab.lib. 11. Isidor.autem Myrrhiten nomi

ant

nat,quia myrrhæ color est in eo. ¶Mortis dator atq; salut.]Est duplicis potentiæ Medius,bonæ scilicet & malæ. Nam tritus in coctura medicinali cũ lacte mulieris,quæ semel puerum primo partu ædidit, & unctus, albugines oculorum curat,& omnẽ illorum dolorem.Podagricos eodem modo,cum lacte ouis quæ semel genuit masculũ,curat.Verum si quis ex eo biberit,pulmonem euomet, Sic notauimus ex Dioscorid.

Veterem podagram]Quæ aliter nequit curari iuxta illud Ausonij:

Non est in medico semper reueletur ut æger,
 Interdum docta plus ualet arte malum.
Tollere nodosam nescit medicina podagram,
 Nec formidatis auxiliatur aquis.

Nephretici dicuntur,quibus dolent renes.Nephritis enim passio renum est seu morb⁹,qui inter acutos numeratur,Vide L.Cœlium lib.2.cap.36. ¶Debet in argento]Hoc medicanem præparatum habeas in uase uitreo uel argenteo,iuxta Dioscor. ¶Cotis fragmine mixto]Et cotis alia uis est:nam fricatio illius prohibet augmentari mammillas puellarum ante tẽpus,& testiculos puerorũ,quia infrigidat,sic Auicen.

Non nigra potestas] Id est,non mala & infelix ex toto,quia rite utentibus cõducit, Vide tamen Erasm. Chiliad.in prouer. Albus an ater sis nescio:ubi solito more quid albus , quid niger color significat, digito monstrat.

Chalazia 38.

Est quæ candorem fert grãdinis atq; figuram,
Ictibus omnimodis inuicta Chalazia gemma.
Eius naturæ uis tanta probatur,ut omni
Tempore frigida sit,nulloq; calescat ab igne.

Alardus Aemstel.

Est quæ candorem]Sumptumest nomẽ ἀπὸ τῆς χαλάζης. i.à grandine,q grandinis candorẽ figuramq; plu

rimum imitetur. Plin. lib. 37. ca. 11. Chalazias, inquit, grandinum & colorem & figuram habet, adamantinæ duriciæ, narrant etiã in ignẽ additę manere suũ frigus. Solin. cap. 44. Huc adde quod est apud Rhẽnium de fonte quopiam. Hæc regio fontem mirandæ concipit unde, Quem meritò ueteres dixerunt nomine sacrum: Nam gelidus superat cunctarum frigus aquarum, Accẽsasq́ faces, si quis prope duxerit undam, Extinguit flammas, recipit sed rursus easdẽ, Admoueat dextra cum extinctam lampada fonti.

Pictor. Villing.

De Chalazia Plinius libro 37. cap. 11. Solinus. 50. Albertus lib 2. cap. 7. sed male ibidem Gelosia legitur.

Calescat nullo tempore] Est tantæ frigiditatis, ut ab igne uix uel nunquam calefieri possit. Caussa autẽ est, nimia pororum constrictio, quæ ignem ingredi non permittit, Albert. ¶ Hunc lapidem iram & luxuriam, & cæteras huiusmodi calidas passiones & desideria mitigare Albertus scribit.

Hexecontalithos 39.

HExecontalithos lapis ex re nomen adeptus,
Quod sexaginta modico gerit orbe colores:
Corporis exigui numero dispendia supplet.
Dum tot gemmarum fert gemmula sola decorẽ.
In Lybia lapis hic reperitur apud Troglodtyas.

Alardus Aemstel.

Hexecontalithos lapis ex re] Porrò is lapis ita dictus est, quod sexaginta gemmarum colores in se habeat. Græci enim ἑξήκοντα sexaginta, & λίθον lapidem dicunt. Plin. cap. 10. libri ultimi. Hexecontalithos, inquit, in parua magnitudine multicolor, hoc sibi nomẽ adoptauit. Reperitur in Troglodytica regiõe. Solin. capite quadragesimoquarto, sub calcem.

Pictor. Villing.

De Hexecon. Solinus capite 43. Plinius libr. 37. capite 10. Alber,

10. Albertus libro 2. cap. 5. Apud Anglicum Excoliceros ſcriptum, ſed perperàm.

Execonta, id eſt, ſexaginta, unde ſibi hoc nomen adoptauit, ſcribit Plin. 37. ¶Troglodytarum regio quæ ſit, quæras. 11. capi. Carbuncu. Nocet, inquit Albertus uehementer neruis: propter quod etiam oculos hominis dicitur efficere tremulos. 59

• Chelonites 40.

INdica teſtudo lapidem mittit Chelonitem,
Gratum, purpureo uarioq; colore nitentem:
Quem ſi ſub lingua, loto quis geſſerit ore,
Poſſe magi credunt hunc diuinare futura,
Orto mane die ſextam duntaxat ad horam,
Tempore quod lunæ ſuccreſcere cernitur orbis.
Sed luna prima, lapidis prædicta poteſtas
Totius fertur ſpatio durare diei.
Quintæ poſt decimam concordant tēpora †lunæ: †prin
At decrementi lunaris tempore toto
Ante diem tantum lapidi manet illa poteſtas.
Eſt etiam nulli lapis hic obnoxius igni.

Mittit Chelonitē] χελώνη Græce dicitur teſtudo: cū igitur ſcribatur per ω, oportuit antepenultimam eſſe productā. Vide in Chiliadibus. καὶ τὴν σφαῖραν νικῶνται χελῶναι. ¶Poſſe magi credunt] Plin. lib. 37. cap. 10. Chelonia oculus eſt Indicæ teſtudinis, uel portentoſiſſima magorum mendacijs. Ala Aen

De Chelonite Pli. lib. 37. cap. 10. Albertus libro 2. cap. 3, ſed male ſcriptum eſt Celontes. Vincentius libro nono cap. 54. Silua. Pandect. cap. 402. Pict Vil

Indica teſtudo] Teſtudines tantę magnitudinis Indicum mare emittit, ut ſingularum ſuperficies, habitabiles caſas integant, atq; inter inſulas rubri maris præcipue his nauigent cymbis: dentes nō habent, ſed dētium loco ſunt illis roſtri, ad margines acuti, ſuperna parte inferiorem claudente, pyxidum more: pariūt

oua, auium ouis similia, ad centena numero: Educant fœtus annuo spatio. Plin. lib. 9. cap. 10. ¶Chelonites est testudo: ut autem in gallo est Alectoria, sic Chelonites in testudine. Plin. tamen ait, quod Chelonia sit oculus indicæ testudinis, sic enim uocat hanc gemmam.

Magi credunt] Quos Aegyptij prophetas, eos Latini sapientes, Persæ magos, Græci philosophos, Indi gymnosophistas, Assyrij Chaldæos dicunt, author est Strabo. ¶Prima luna] id est, luna silente, cum minime lucet uel cum est lunæ coitus: quem quidam interlunium uel nouilunium, quidam Neomenias dici uolunt, quando luna conuenit cum sole, & in orbem circumacta. ¶Quintæ post] Et decima quinta dies concordat primæ nouilunij.

Prasius 41.

COnspicuis Prasius gemmis solet annumerari,
Sed non est carus: contentus quippe decore,
Vtile nil affert: nisi quod uiret, & decet aurum.
Altera sanguineis species est illita † uenis,
Tertia candidulis tribus est inscripta lituris.

guttis
figuris

Alardus Aemst.

Conspicuis prasius] Huic lapidi atque gemmæ inditum est nomen ἀπὸ τοῦ πράσου. i. à porro, siue ἀπὸ τοῦ πρασίζω quod significat uiresco. Viridis color maxime recreare oculos existimatur. A uiriditate succi foliorũ porri, quæ summa est Prasius dicitur. Hinc uestis è uiridi lana prasina uocatur. Plaut⁹. Prasina, coccina, tyria, focale, soccos, monilia misit. ¶Altera sanguineis species.] Plinius libro 37. capite octauo. Viridantium & alia plura sunt genera, uilioris est turbę prasius, cuius alterum genus sanguine abhorret, tertium uirgulis tribus distinctum est cãdidum. ¶Tribus est inscripta lituris] Aliâs figuris. Plinius habet uirgulis. ¶Quod uiret & decet aurum] Vt gemmæ omnem prope decorem inde accipiũt, quod auro intextæ natiuos colores rutilo

tilo illius fulgori permixtos, incredibili suauitate de se diffundunt: Ita summa ista & uere gemmea studia, Theologiæ dico, & iurisprudentiæ (medico enim sufficit puritas sermonis) horrida mihi esse uidentur & squalida, nisi aurea dicendi facultate uestiantur. Silius libro octauo: Et fuluo micat ignea gemma monili.

Pictor. Villin.

De Prasio Plinius libro. 37. ca. cap. 8. Specul. nat. libr. nono. cap. 81. Albertus lib. 2. cap. 14.

Prasius colorem habet qualem prasion, hoc est, Marubium, unde tale nomen sortitur, Albertus. ¶ Expertum est quod confortat uisum, & quasdam Iaspidis, & quasdam Smaragdi habet operationes, sic Albertus.

Crystallus 42.

CRystallus glacies multos durata per annos,
Vt placuit doctis, qui sic scripsere, quibusdam,
Grandinis antiquæ frigus tenet atque colorem:
Pars negat, & multis perhibent in partibus orbis
Crystallum nasci, quas nec uis frigoris ulla,
Nec glacialis hyems, unquam uiolasse probatur.
Sed certum cunctis, nec stat dubitabile cuiquam,
Quod lapis hic soli subiectus concipit ignem,
Admotosque sibi solet † hic accendere fungos. † hinc
Hunc etiam quidam tritum cum melle propināt
Matribus, infantes quibus assignantur alendi,
Quo potu credunt implerier ubera lacte.

Alardus Aemstel.

Crystallus glacies] Græci κρύος frigus uel gelu dicunt, στέλλω contraho: atque ita Crystallus non nisi cōcretum gelu esse dicitur. Est enim Crystallus aqua à niue solidius latiusque concreta, eam κρύσταλλον Græci appellant. Autor Aul. Gellius cap. 5. 11. Statius primo Syluarum: Raraque lōgęuis niuibus Crystalla gelari. Propertius libro quarto. Crystallusque tuas ornet aquosa manus. Claudianus. Qua frigoris arte Torpuit, & ma

duit prodigiosa silex.Idem:Actus honor, liquidi crescunt miracula saxi,Et cõseruatę plus meruistis aquę. Idem : Possedit glacies naturæ signa prioris, Quæ sit parte gelu,frigora parte negat. Soles lusit hyems imperfectoq́ rigore,Nobilior meris gemma tumescit aquis. ¶Multos durata p annos.]Augustinus in præfatione Psal. 147.Crystallus est indurata nix.Idem in tertia quinquagena,in Psalmum 146.Mittit Crystallum sicut buccellas. Creditur enim Crystallus durata per multos annos,& nonresoluta niue congelascere,ut resolutio non facilis sit. Niues præteritę hyemis facile dissoluit æstas adueniens:Non enim eis ad confirmandam duriciem accessit annositas,ubi autem niues multæ per annos multos super inuicem missæ fuerint,& copia sua uiolentiam æstatis euicerint, non æstatis unius,sed multarũ, præsertim in his terræ partibus, in quibus Aquilonia plaga, ubi nec æstate sol feruentissimus inuenitur, ipse diurna & annosa duricia reddit hãc speciem,quæ Crystallum dicitur. Idem ibidem:Crystallũ est nix glacie durata per multos annos,ità ut à sole uel igne facile dissolui non possit.D. Gregorius super primumEzechie. Habet,inquit,aqua ex se fluiditatem,sed per frigoris uehemẽtiam inCrystalli conuertitur firmitatem;unde in Eccle.scribitur. Flauit uentus Aquilo,& congelauit Crystallum.

Quas non uis frigoris] Diodorus Siculus sub finẽ libri tertij.Crystallus,inquit,lapis ex aqua oritur pura,congelata,nõ quidem à frigore sed diurna caloris ui,qua duriciem seruet,uariosq́ colores suscipiat.

Accẽdere fungos]Origo fungorum(teste Plinio) est ex pituita arborum. Sunt autem multa fungorum genera.Horatius libro secundo Sermonum. Pratensibus optima fungis Natura est. Ouidius lib.quarto Fastorũ : Aut uirides maluas,aut fungos colligit albos. Martialis.Sunt tibi Boleti,fungos ego sumo suillos.

Plau-

Plautus Bacchi: Terræ odium ambulat, iam nihil sa-pit, nec sentit, Tanti est, quanti est fungus putidus. Idē in eadem Comœ. Adeon me fuisse fungum, ut qui illi crederem. ¶ Vt placuit doctis] Plinius libro 27. capite secundo. Contraria huic causa Crystallū facit gelu uehementiore concreto, nec aliubi certè reperitur, quam ubi maximè hybernæ niues rigent, glaciem'q; esse certum est, unde & nomen Græci dedere, cui sententiæ refragatur Solinus capite uicesimoquinto, eò q; in Cypro & Alabanda regione, Asiæ locis admodum calidis generetur.

Pictor. Villing.

De Crystallo Plinius libro 37. cap. 2. Solinus cap. 24. Isidorus lib. 16. cap. 13. Gregorius in Ezechie. cap. 1. Alber. libro 2. cap. 3. Anglicus lib. 16.

Crystallus glacies] Crystallus lapis est ex aqua purissima, sub terra congelatus per multos (uidelicet triginta) annos, teste Philosopho. Vnde græcum nomen habet κρύσαλλος, id glacies sonat. ¶ Vt placuit doctis] Diodoro, A. Gellio ex Aristotelis libris, & Senecæ naturalium quæstionum lib. 3. Et Ecclesiastico cap. 43. Aquilo flauit & gelauit crystall⁹ ab aqua, & Pli. li. 37.

Frigus tenet atq; calorem] Absq; calore legendum censeo, dicit enim Pli coloris impatiens est, nec aliud quàm frigidum ferre potest Crystallus. ¶ Pars negat &] Arnoldus cuius frequenter meminit Vincentius in Speculo suo, homo nō indoctus, in libro de lapidibus, Crystallum non uehementia frigoris in glaciem conuerti scribit, sed potentia terrestri indurescere, instar aquæ congelatæ: Cum & hæc in regionum partibus etiam reperiatur, ubi solis ardor uehemētissime æstuet, cuius opinionem nōnihil comprobat Solinus. Facile tamen crediderim ex glacie lapidem formari, præsertim cum aliquando pluuialis aqua non frigoris rigore, sed terræ in quam ceciderit proprieta

te,& etiã lignum, in lapides transformentur. Huius ſignum eſt lapis qui Corallius dicitur, qui abſq; dubio de lignis generatur & plantis. Scribit Albertus, q; aliquando arbor in quam aues nidificarint, cum auibus in mare aliquod iuxta ciuitatem quæ eſt Lubicenſis, ſit ui & impetu uentorum de littore deiecta, unde fortaſſis propter aquæ conditionem, & arbor & aues lapidum tulerint ſortem. Et aliud cui fidem adhibendam cenſet: In Gotthia, inquit, fons eſt, quicquid huic immittitur, lapideſcit: Vnde imperator Fridericus, rei incredulitate perculſus, chirothecam anulo ſignatorio notatam (ut probaret ſi quid ueri eſſet) immiſit, quæ ex illa parte quæ fuerat immiſſa, paucis dieb' lapidea cum ſigno eſt reperta. ¶ Accēdere fungos] Oculo ſolis ſubiecta fungos accendit, ſi frigida eſt: calida eñ nihil operatur, dicit Plin. ¶ Implerier ubera lacte] Si lac fluere deſierit ex calida cauſa, ut ſcribit Iſidor. li. 16. ¶ Sumptus in potu, ualet cõtra Colicã & uiſcerum paſſionē: ſi non adſit cõſtipatio, eodē dicente.

•Galactis ſiue Galactites. 43.

NEc minus & cineri ſimilem Galactida dicunt,
Cum mulſo tritum, lac multiplicare bibenti:
Si tamē antè cibos fuerit poſt balnea ſumptus,
Aut ouis ex grauidæ lana traducere filum
Pertuſo lapidi decet, & circundare collo,
Sic ſe portantis fœcundet ut ubera lacte.
Dat facilem partum ſimili ratione ligatus
Ad femur illius, quæ parturiendo laborat.
At ſi mundato circumſpargatur ouili,
Cum ſale mixtus aquæ, ſolis redeuntis in ortum,
Lacte replentur oues, ſcabieſq; fugatur ab illis.
Præterea tantis ueteres hunc laudibus ornant,
Vt bona cuncta putent ſolum præſtare gerenti,
Quæ ſimul à reliquis cuncta uirtute darentur.
Sed turbat mentem, ſi clauſus in ore liqueſcat.

Hunc

Hunc mittit Nilus, producit & hunc Achelous,
Lactis dat succum tritus, lactisq; saporem.

Nec minus cineri similem] Dioscorides. Galactites lapis colore cinericeus est, gustu dulcis, sic dictus, quia tritus colorem lacteum emittit. ¶Galactida dicunt] Plinius libro 37. cap. 10. Galactites ex uno colore lactis. Eandem dicunt leucogeam & leucographiam appellant, & symphitem, lactis succo ac sapore notabilem, in educatione nutricibus lactis fœcunditatem, infantium quoque alligata collo saliuam facere dicitur, in ore autem liquescere: eandem memoriam adimere dicunt, mittit eam & Achelous amnis. Hæc ille. Solinus capite duodecimo. Sumpsit autem nomen ἀπὸ τοῦ γάλακτος id est, à lacte, quod lacti assimiletur plurimum. Quod γάλα Græcis dicitur lac testatur Homerus quoque Odyssea κ. ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δ' εἴκελον ἄνθος· μῶλυ δέ μιν καλέουσι θεοί. id est, Radice est nigra, prorsus flos lacteus illi, Quam moly uocitant superi. ¶Cũ mulso] Lege Diosco. li. 5. ca. 8. ¶Scabiesq; fugatur ab illis] Aliâs, scabiesq; maligna fugatur. ¶Lactis dat succũ] Rhenius. Galactitem ripis ostẽdit in altis, Vberib⁹ ꝓdest, nec nõ infantibus idẽ, Et si quis terat hunc, albescit lacte liquescens. Alardus Aemstel.

De Galact. Pli. li. 37. ca. 10. Solin. ca. 12. Auicẽna li. 2. ca. 47. cui lapis hic lacteus dicit̃, Marbodæo cineri similis. Siluaticus aũt, ex uno lapide, qui lacteus dicit̃ à qbusdam, à quibusdã cinerius dicitur, duos fecit, fortassis non admodum de industria. Albert. lib. 2. cap. 7. Galaricidem uel Galaractiden nominat. Aristote. in lapidario suo, etiam de hoc quædam. Pictor. Vlling.

Galactita] Est hic lapis colore & etiã sapore lactis instar, dicit Plin. Vnde lacteus nomẽ habet teste Isidoro. Sed Dioscor. inqt, Lætheus dicitur, qa præcedẽtia mala ducit in obliuionẽ: unde mulierem absq; labore parturire facit, doloris uidelicet oblitã ꝑcedẽtis part⁹

Tritum

Tritum mulſa] Mulſa hydromel eſt,inquit Gra- paldus,quod Plin.dicente lib.31.cap.6.appetentibus ægris uinum,datur,ueluti innocentiore potu.Hydro melis rationem quære apud Plin.lib.14.cap.17.

Solis redeuntis in ortum] Veſperi ſol maturat in ortum,hoc eſt in locũ unde exierat mane. ¶Scabiesq́ꝫ fugatur] Auſtrinos uentos Landimus docet ſcabiem inferre ouibus:At Petrus Valla Placentinus illis obeſ ſe tineas affirmat, indeq́ꝫ dicit tineanas oues à Plauto in Bacchidibus. ¶Præterea]Tali elogio hunc lapi- dem commẽdat Dioſcorides,ſcribens,ſi in faſcia por tetur,pellit dolorem dentium.Et ſi quis ſecum porta uerit,qui principem uel alium offenſum habeat,in o- bliuionem adducat principis uel alterius aduerſantis iram,& dominum ſuũ ex toto reddat omnibus ama- bilem.Item Ariſtoteles, lapis hic,dicit, dum ponitur contra incendium,ignis extinguitur.Collo quoqꝫ al- ligatus,ſaliuam aufert. autor eſt Plin.libr.37. ¶Ni- lus ab ultimis Aethiopiæ finibus fluit ad Septentrio- nem,dicit Strabo 15.lib.Præclara quoqꝫ eſt Auicennę de hoc ſententia, qui Nilum,inquit,ita laudo,ut boni tatis excellentia,paucis admodum comparari poſſit fluminibꝰ. Nam mulierum partus inſigniter adiuuat, unde & huius lapidis uim,quam in nixu mulierũ re- fert,uenire auguror. ¶Achelous] Sunt fluuij Ioni- um irrumpentes ſinum,& in Auſtrum uergentes,Ina- chus,Achelous & Euenus,Strabo lib.7.

Orites 44.

LAetiferos morſus niger atqꝫ rotundus Orites,
Quos fera,uel cornu,uel ſęuo dente peregit,
Cum roſeo mixtus perfectè curat oliuo.
Per uaſtas heremos,interq́ꝫ feras gradientes
Illęſos ſeruat,morſus abigendo ferarum,
†Qui uiret,& maculas albas habet,alter Orites
Caſibus aduerſis portatus ubiqꝫ reſiſtit:

†Hic

Tertius

Tertius asseritur famæ grauioris Orites,
Altera pars cuius crebris nimis aspera clauis,
Altera lęuior est,† duri quasi lamina ferri. † corpus
Hic facit appensus ne fiat fœmina prægnans:
Aut ut si prægnans fuerit, cito fundat abortum. 63

Alardus Aemstel.

Læti feros morsus.]Plinius capite 10.lib. ultimi. Orites globosa specie,à quibusdam & Sideritis uocatur,ignē nō sentiens. ¶Per uastas eremos]Scđa producitur,tametsi Prudentius etiam corripiat. Excidit ergo animis eremi sitis.

Pictor Villin.

De Orite Plinius libro tricesimoseptimo,capite 10. Vincentius libro nono capite 89. Alber.lib.2.ca.13.

Orites, uocatur à quibusdam Siderites, q; ignem non sentiat,dicit Plinius libro 37.Tres habet species, quarum una est nigra & rotunda,alia uiridis,maculā habens albā:Tertia cuius pars altera aspera est, altera plana:& est color,quasi ferri lamina, Verba sunt Alb.

Hyænia. 45.

TOllitur ex oculis lapis extollendus Hyęnæ,
Dictus Hyęnia, quam ueteres(si credere dignū)
Fatidicum numen memorant inferre gerenti,
Quò queat imbutus prædicere quæq; futura,
Sub lingua lotus si contineatur in ore.

Tollitur ex oculis)Plinius capite 40.37. Hyæniæ ex oculis Hyænæ,& ob idem in ua se inueniri dicūtur, & (si credimus) linguæ hominis subditæ futura prædicere.Solinus capite 40.Qđ si cupias nosse cuiusmodi belua sit Hyæna,legito Plinium capite 30. libro 8. Aristotelem capite 32.6 libri naturæ animalium:eundemq; capite 5.8.naturæ animaliū,& cap.6.3.De generatione animaliū. Ouidium 15. Metamor. Si tamē est aliquid miræ nouitatis in istis,Alternare uices & q̄ modo fœmina tergo Passa marem est,hinc esse marem (Alardus Aemstel.)

miremur Hyęnam: Mātuanus: Callida & (ut perhibēt) nostræ æmula uocis Hyæna. Idem in Bucol. Est in eis pietas Crocodili, astutia Hyænæ. Hyæna uocē humanam imitatur, & nomen alicuius ediscit, quem euocatum lacerat: Ità quidam obsequio blandiuntur, donec in pernitiem trahant, Hyæna sic auida est excrementorum hominis, ut si in uase suspendantur altius quàm ut possit attingere, enecet sese defatigata porrectu corporis. Ità nonnullis quod est fœdissimum, id dulcissimum est. Pictor. Villing.

De Hyenia Plinius libro 37. capite 10. Albertus libro secundo, capite octauo. sed ibi legitur Iena. Soli. capite 39. in Pandect. capite 434.

Ex oculis) Ex oculis tollitur Hyænæ, uel ut aliqui dicūt, ex fronte, ut Aristo. ¶ Hyæna] Hyænis utranq; esse naturam, & alternis annis esse marem, alternis fœminam fieri, parere sine matre uulgus credit. Aristo. in sexto libro, capite 32. negat. Multa mira traduntur de hac, sed maximèquòd sermonem humanum inter pastorum stabula assimilare, nomenq; alicuius addiscere fertur: quem euocatum foras, laceret. Huius natura descripta apud Plinium, cuius prædicta uerba sunt, libro octauo, capite 30.

Liparæa siue Liparis 46.

† Liparis uocitatus.

PArtibus in Lybicis lapis est † Liparæa uocatus,
Ad quem sponte sua properat genus omē ferarū,
Quas uenatorum sueuit labor exagitare.
Non eget ergo canum cursu, cura ue sagaci,
Saltus perlustrans, lapidem qui gesserit istum:
Sternendæ satis est uenabula tollere prædæ.

Alardus Aemstel.

Partibus in Lybicis] Lipara una est de illis septem insulis, quibus Aeolus imperauit. Lege Seruium in librum Aeneidos octauum, super illud: Insula Cicaniū iuxta latus, Aeoliamq;. Sic denominata à Liparo rege, In ea fuisse fertur officina Vulcani & Cyclôpum, ut in

Lem

Lemno. Claudianus. Ignifluisque gemit Lipare fumosa cauernis. Mantuanus; Regis habens primi Lipare Vulcania tellus. ¶Lipares uocitatus] Plin. cap. 10. lib. ulti. de Lipare. Hoc tantum traditur, suffita ea omnes bestias euocari. ¶Non eget ergo canum] Ferę quęcunque in uenationibus à canibus exagitatæ, confestim ad Lipaream, tanquã ad singularem patronum cõfugiunt, quamdiu illic steterint fiunt inuisibiles: Ita ut nec à canibus nec à uenatoribus agnosci queant.

Plinius libro 37. capite 10. Vincentius libro 9. ca. 80. Albertus libro 2. cap. 10. In Pandect. 442. Pictor. Villing.

Proprietatem illius gemmæ (si modo uerum est) potẽtiæ diuinæ iuxta Alber. acceptã referre debemus.

Enydros. 47.

PErpetui fletus lachrymis distillat Enydros,
Quæ uelut è pleni fontis scaturigine manant,
Cuius naturæ graue sit deprendere causam:
Nam si decurrit lapidis substantia, quare
Non minor efficitur, uel non omnino liquescit?
Sin ros exterior descendit ad interiora,
Vt semper refluat, cur se non impedit ipsum,
Scilicet ingrediens contrarius egredienti?

Perpetui fletus] Græcis ἔνυδρος aquosus uel aquatilis dicitur. Plinius capite undecimo libri ultimi; Enydros semper rotunditatis absolutæ in candore est lęuis, sed ad motum fluctuuat intus in ea, ueluti in ouis liquor. Solinus capite 50. Enydros exũdat, ut clausam in eo putes fontaneam scaturiginem. Alardus Aemstelre

Nam si decurrit] Sunt qui putent, quòd uirtus lapidis in aquam aẽrem sibi uicinum appropinquantem decurrat, ut iam uideatur exire de substantia lapidis, quod egreditur de substantia aẽris circunstantis.

Fontis scaturigine manant] Apud Homerũ Iliad. nono & 15. Similitudo ẽ sane quàm apposita de aqua è fonte scaturiente.

Pictor Vil.

De Enyd. Plinius libro 37. capite undecimo. Soli. capite 50. Albertus libro secundo. Tract. 2. capite 5. Etyndros habet. Isido. uero Enydros.

Enydros lapis est ab aqua uocatus, q̃si aqueus: semper est rotonditatis absolutæ, ut in candore læuis, sed ad motum fluctuat intus in eo, ueluti in ouis, liquor, sic Plinius habet libro 37. capite undecimo, magnitudinis est auellanæ nucis. ¶Graue sit deprehen.] Quòd ingrediens non repellat egredientem, qui fiat, durum est fingere, nisi ex hoc quod Albertus effinxit: Ex substantia profecto, inquit, huius lapidis non ueniũt guttæ, sed ex nimia frigiditate qua tenetur, quæ aërem, ꝓpinquum, & se tangentem in aquam mutat. Hanc quidem rationem teste Siluatico, Albertus ex Euace sibi adscripsit. Quòd tamen multum emolumenti aut gratiæ hæc gemma conferat, nondum reperi. At guttę, inquit, Albertus febricitantibus sunt remedio.

Iris 45.

IRin dant Arabes, sed gignit eam mare rubrum
Crystallo similem, cuius sexangula forma
Clara luce micans, fert causam nominis huius:
Nam si sub tecto radijs sit subdita solis,
†Proximus inficitur paries, uarioq; colore
Arcus cœlestis depingit utrinq; figuram.

Alardus Aemstel.

Irin dant Arabes.] Hæc gemma idcircò Iris dicta est, quoniã figuram & colorẽ iridis arcus cœlestis plurimum imitetur. ¶Mare rubrum] Solinus cap. 46. inuenit & Iridem in mari rubro sicut Crystallum sexangulatã, quæ radijs icta solis, rutilo aëris repercussu cœlestis arcus ex se iacit speciem. ¶Nam si sub tecto] Plin. ca. 9. 37. Nam sub tecto percusso sole species & colores arcus cœlestis in proximos parietes eiaculatur, subinde mutans magnaq; uarietate. ¶Varioq; co-

lore

lore] Vergilius: Nuncia Iunonis uario decorata colore. Ouidius 1. Meta. Nuncia Iunonis uarios induta colores. Vergilius quinto Aeneidos: Ergo Iris croceis per cælũ rosida pennis Mille trahens uarios aduerso sole colores. Statius lib. 10. Huc se cęruleo librauit ab æthere Virgo. Seneca. Imbrifera qualis implicat uarios sibi Iris colores. Ouidius 3. Meta. Qui color infectis aduersi solis ab ictu Nubibus esse solet, aut purpureæ Auroræ, Is fuit in uultu. Arcus cælestis,] Lege Aristotelem 3. Meteororum. Senecam primo naturalium, & Pliniũ libro secũdo. Plutarchus Che. in Cõso. ad Apollo. Iris nihil aliud est, q̃ relucentia solis refracti in nubibus. Silius Italicus libro 7. Sicut aquę splendor radiatus lampade solis Dissultat per tecta uaga sub imagine uibrans Luminis, & tremula laquearia uerberat umbra. Pict. Villin.

De Iride Albertus libro secundo cap. 8. Plinius libro 37. cap. 9. Barpth. Anglicus libro 16.

Effoditur Iris, ut Plinius narrat, in quadam insula rubri maris, quæ distat à Beronice urbe. 60. millia passuum, lib. 37. ca. 9. Nos item inuenimus maximam copiam horum lapidum in montibus Germaniæ, qui sunt inter Rhenum fluuium & Treuerensem ciuitatẽ. Albert. lib. 2. ¶ Crystallo similem] Sexangulam, ut Crystallum, esse cõstat, unde quidam radicem Crystalli esse dixerunt. Plinius. Causam nominis huius] Vocatur ex argumento Iris, ut Plinius ait. Nam sub tecto percussa sole, species & colores arcus cœlestis in proximos parietes eiaculat, subinde mutãs, magnaq; uarietate admirationem sui augens. Easdem creditur habere uirtutes quas & Beryllus, nisi q; tantæ non inuenitur quantitatis, Diosco. Cooperatur hic lapis parturienti, uel ut citius pariat, uel saltem ut dolorem partus facilius sustineat, & non tantum de periculo pertimescat. Iridis colores inter naturę mira esse,

neminem præterit, quod maximo argumento esse po
test, quia à pictoribus, eiusmodi forma, speciesúe colo
rum, exprimi non queat: unde super omnem Irim dici
tur, quod adagionis formam habet, de ueste splēdida,
coloribus uariantibus, ac omnino cōtexta preciosius:
Sunt hæc notata ex 12. antiquar. lect. Cælij.

Androdamas 49.

ANdrodamāta (lapis formæ quasi tessera q̃dræ)
Dicunt argenti repræsantare nitorem:
Cuius durities quasi durities Adamantis.
Ipse maris rubri mixtus reperitur harenis:
Quem Magus affirmat tantæ uirtutis haberi,
Vt possit præsens animos sedare calentes.

Alardus Aemstel.

Androdamāta lapis] Androdamas, qui & Argyro damas dicitur, argenti nitorem habet ut Adamas, ità uocatus, quod impet⁹ hominū, & iracundiam domet. ἀπὸ τοῦ ἄνδρα δομάζειν, hoc est, à domandis uiris. Rhennius: His pueros seruans Molochites splendet harenis, Androdamasq́ lapis, compescens pectoris iras.

Dicitur argēti] Plinius libro 37. capite 10. Andro damas argenti nitorem habet ut Adamas, quadrata & semper tessellis similis magnis, putantq́ nomē impositum ab eo, q᷑ impetus hominū & iracundias domet. Solinus capite 46. Pictor. Villin.

De Andromante Albert. libro secundo, Tract. 2. capite primo. Plinius libro 37. capite 10. Vincentius in specu. natu. libro 9. ca. 45. Solinus ca. 45.

Androdamas] Putant huic lapidi nomen inditum ab eo, quòd domare ac refrenare dicatur impetus uel iracundias animorum. Sic Plinius libro 37. dicitur & Argyrodamas, quod idem narrat. Calētes animos] Id est, ira concitatos. Cui autem lapis hic non est, maximum remedium nouerit moram atq́ dilationem, ut primus iræ furor relanguescat. Proinde Athenodori

illud

Illud salutare præceptum habere cordi atq; memoriæ opere precium duco, qui Augusto Cæsari sic præcepit, Quum ira te Cæsar ceperit, nihil prius neq; dixeris neq; feceris, quàm ipsas uiginti quatuor literas elementarias tecũ ipse percurreris, sic enim futurũ ut impetum animi suffrenes. Vide Beroal. de optimo statu.

Ophthalmius 50.

AVertens oculis morbos Ophthalmius omneis
Asseritur furum tutissimus eẽ patronus,
Ac circunstantes obducta nube recondit:
Vt spoliare domos possint impune latrones.

Alardus Aemstel.

Auertens oculis] Oculorum morbis ac uitijs infinita pœne nomina à quibusdã excogitata sunt, & maxima ex parte cum aliorum membrorum affectionibus coincidentia. Apud medicos frequenter ocurrunt ὀφθαλμία. i. lippitudo, λεύκωμα, quod item uitium ἄργεμον uocatur, γλαύκωμα, αἰγίλωψ, ἀμβλυωπία, καταρακ') suffusiões Plura apud Celsum. Iulius aut Pollux cauitatẽ dixit ex corpis ęgritudine. Galenus in Isagoge sua ait, Oculi ophtalmiã esse, quotiẽs rubet candida oculi pars, extolluntur cilia, simulq; fit, ne possint sine dolore coniungi palpebræ, & tractatus manibus oculus dolet. Idem morbus dicitur Glaucoma. Plaut⁹ Milite. Et nos facticijs fabricis, & doctis dolis Glauconiam ob oculos obijciemus, eumq; ità Faciemus, ut quod uiderit non uiderit. Pictor. Villing.

De Ophthal. Albert. lib. 2. cap. 13. Anglicus li. 16.

Ophthalmius nomen à patria habet, testis Isidorus, uarijs coloribus distinctus est, sed tot uirtutes habet quot colores, ut idem.

Vnio 51. Sive Margarita

TOllitur è conchis species memoranda marinis,
Vnio dictus ob hoc, quòd ab una nascitur unus,
Nec duo, uel plures unquam simul inueniuntur.

66

Cuius ad ornatum laudatnr candida forma,
Quód deceat ueſtes, deceat nihilominus aurum.
Conchæ temporibus certis referuntur hiantes
In cœlum, patulæ rores haurire ſupernos,
Ex quibus orbiculi candentes concipiuntur:
De matutino fit clarior Vnio rore.
Ros ueſpertinus fœtus ſolet ædere fuſcos,
Et iuuenes conchæ dant baccas candidiores,
Baccarũ Obſcurat fœtus † concharum grandior ætas.
Quanto rorantis fuerit plus aëris hauſtum,
ed creſce Tanto maiorem gignit roratio baccam.
Vlrà ſeminucem † concreſcere nulla putatur.
Quód ſi celſa micent tonitru conuexa coruſco,
Conchæ diffugiunt ſubita formidine clauſæ.
Sic intercepto conceptio deperit hauſtu,
Et fit abortiuum, quod cœperat inde creari.
ittit Inſignes baccas prædam maris India † gignit,
Gignit & inſignes antiqua Britannia baccas.
Alardus Aemſtel.

Tollitur è Conchis] Plinius libro 9. capite 33. Cõchæ dicuntur aliquotiens duriores piſcium teſtæ, capiunturq; interdum pro ipſis piſcibus, interdum quoq; pro gemmis, quæ in his reperiuntur, nonnunquam etiam pro tubis: Cuiuſmodi eſt illud Vergilianum, Sed tũ forte caua dum perſonat æquora concha. Politian⁹ Et nunc tortilibus permulcent æquora conchis. Ouidius libro Meta. 13. Læuior aſſiduo detritis æquore conchis. Ioſuę 6. Et de nocte conſurgens, expreſſo uellere concham rore impleuit. Ouidius libro 10. Collocat hanc ſtratis, cõchaq; Sidonide cinctus Munera fert illi, cõchas, terretesq; lapillos. Martia. libro 13: Ebria Baiano ueni modo cõcha Lucrino. Idem: Sed cui ſolus erit concha Lucrina cibus. Vergilius: Vt concha bibat, & Sarrano dormiat Oſtro. Quem locum adducit & Eraſmus in Colloquijs. Hæc pluribus fortaſſis admonuimus

nuimus, quam res ipſa poſtulat: niſi quod uideo quoſdam lapidum cognitionem ueluti rem nullius momẽti exiſtimare, uel ſomniũ potius arbitrari. Memoranda marinis] Epitheton eſt. Ouidius 15. Et procul à pelago conchæ iacuere marinæ. Illud quoq; uulgatum licet, attamen indicandum eſt diſcrimen, quo Cõchæ dicuntur, quæ teſtã lęuem habent, ac politam, ſiue uniformiter rugatam, ſiue denticulatam: Oſtrea uerò, quæ aſperam ſcabramque. Quamuis generali nomine Oſtrea quoq; conchæ uocentur, teſtæ ipſæ duriores. Propriè conchæ dicuntur, quales ſunt coclearum. Ouidius: Oſtreaq; in conchis trita fuere ſuis. Columella: Implicitus cõchæ limax. Cicero libro 3. de finibus. Vt enim in membris alia ſunt tanquam ſibi nata, ut oculi ut aures, aliqua etiam cæterorum membrornm uſum adiuuant, ut crura, ut manus: Sic immanes quędam beſtiæ ſibi ſolum natæ ſunt. At illa quæ in concha patula pinna dicitur, in ijsq; qui nante cõcha, quod eam cuſtodiat pinnophylax uocatur, in eamq; quæ ſi recepit includitur, ut uideatur monuiſſe, ut caueret. Itemq; formicæ apes ciconiæ, aliorum etiam cauſa quædam faciunt. Multo magis hæc cõiunctio eſt hominum. Itaque natura ſumus apti ad cœtus, concilia, ciuitates. Idem libro ſecundo de diuinatione. Oſtreis & conchylijs omnibus contingit, ut cum luna creſcãt, pariterq; decreſcant. Plautus in Capt. Paraſitorum genus ſimile eſt cochleis: Nam cum humor eſt lambunt, ſi nõ, ſuo uiuunt ſucco. Vnio dictus] Vniones alio nomine uocantur Margaritę ſiue Margarita: utrunq; enim dicitur Latine. Hieronym9 in Epiſtola ad Pammachium Licet margaritum in ſordibus & fulgor gemmæ puriſſimæ, etiam in luto radiat. Idem: Si tanti uitrũ quãti margaritum. Quod ab uno tollitur unus] Plinius li. 9. cap. 35. Dos omnis in candore, magnitudine, orbe, lęuore, põdere. haud promptis rebus, in tantũ, ut nul-

li duo reperiantur indiſcreti, unde nomen unionum Romanę ſcilicet impoſuere delitiæ. Quod deceat ue ſtes.]Luxuria(ut ait Plinius) ueſtitus prouocauit eos flores, qui colore comẽdantur, quos conſtat treis eſſe præcipuos, è quibus tertius eſt qui in conchylijs propriè intelligitur. Hieronymus in Epiſtola ad Lætam de inſtitutiõe filiæ. Caue ne aures eius perfores, ne ceruſſa & purpuriſſa conſecrata Chriſto ora depingas, nec collum auro & margaritis premas, nec caput gem mis oneres, nec capillum cerufes, & ei aliquid de gehẽ næ ignibus auſpiceris. Habeat alias margaritas, quib⁹ poſteà uenditis, emptura eſt precioſiſſimum magaritum. Pro gemmis & ſerico diuinos codices amet, in q-bus non auri & pellis Babylonicæ uermiculata pictura, ſed ad fidem placeat emẽdata & erudita diſtinctio. Idem ad eandem: Secularis homo in quadrageſima uẽtris ingluuiem decoquit, & in cochlearũ morem ſucco uictitans ſuo, futuris dapibus ac ſaginæ aqualiculũ parat. Virgo & monachus ſic in quadrageſima ſuos admittat equos, ut ſibi meminerint ſemp̱ eſſe currendum. Illud paucis adijciendum, quod in Cô inſula ueſtes ſanguine conchyliorum olim tingebantur, uocabanturq́ conchyliatæ .i. purpureæ. Iuuenalis ſaty. 8. Spartana chlamys conchylia Coa. Cuius ad ornatum]Plinius in proœmio libri. 12. Quo magis ac magis admirari ſubit, unionem in rubri maris profundo, ſmaragdum in ima tellure quæri. Ad hoc excogitata ſunt aurium uulnera, nimirum quoniam parum eſt collo crinibusq́ geſtari, niſi infoderentur etiam corpori. Vergili⁹ 10. Aeneidos libro: Qualis gemma micat, fuluum quę diuidit aurum, Aut collo decus eſt capiti, uel quale per artem Incluſum buxo, aut orytia terebintho Lucet ebur, fuſos ceruix cui lactea crines Accipit, & molli ſubnectit circulus auro. Ouidius in Metamor. Inſtruxere epulis menſas, dapibusqúe re-

mo

motis In gemma posuere merum. Gemmarum precia simul & ornatus mutantur cum ætatibus, sicut & cæterarum rerum. Summum autem precium olim fuisse margaritis, hoc est unionibus, abunde testatur Plinius. Deceat nihilominus aurum] Adelphasium meretrix in Penulo Plautina:

Bono ingenio me esse ornatam, quàm auro multo mauelo,
Aurũ in fortuna inuenitur, natura ingeniũ bonũ.
Bonam ego q̃ beatam me esse nimio dici mauelo.
Meretricem pudorem gerere magis decet, quàm purpuram.
Magis meretricem pudorem, quàm aurum gerere condecet.
Pulchrũ ornatũ turpes mores peius cœno colluũt.
Lepidi mores turpem ornatum facilè factis comprobant.

Conchæ temporibus] Eadem hæc in finem usq; à Plinio cap. 35. lib. 9. Solinoq; fusius aliquanto explicantur. Ex quibus orbiculi] Horatius libro 2. Sermo. Lubrica nascentes implent conchylia lunæ. Atq; hoc est in causa, cur cõchylia uocentur à Plinio lunata, uel quòd curua sunt in modũ bicornis lunæ, uel noua impleantur luna. Vltra seminucẽ] Aliâs semissem siue semiuncẽ, & putant ratione carminis u posse elidi, cuiusmodi est & illud Lucani libro Pharsaliæ quarto: Semianimes traxere foris. Cæterũ satis apparet esse legendum semũcẽ. Plinius li. 9. cap. 36. Pondus ad hoc, cui senunciæ pauci singulis scrupulis excessere. Et Solinus cap. 66. Vltra semunciales inuentos negant. Gignit & insignes] Anadiplosis est) Oceanus Indicus mire prodigus est margaritorum, quæ oriunrur in conchis, & concipiuntur ex rore. Pli. existimat nihil aliud esse margaritas, quam partum concharum. Properti⁹ lib. 1. Hanc ego non auro, non Indis flectere conchis.

Idem libro 2.Indica quos medio uertice gẽma tenet.
Martialis libro 1. Iſta eſt charior Indicis lapillis.

Antiqua Britannia]Cornel. Tacit.in uita Iulij A-
gricolæ:Ferè Britannia aurum & argentũ,&alia me-
talla gignit,& Oceanus Margarita ſuffuſca & liuẽtia.
Suetonius ait Cęſarem in Britanniam nauigaſſe cauſ-
ſa margaritarum.Olim omneis inſulæ, quæ iuxta eã
inſulam,quã nunc Britanniam dicimus,ſitæ ſunt,Bri-
tanniæ uocabantur teſte Plinio cap.16.lib.4. Ea uerò
quæ Britannia dicitur,antea Albion dicebatur,ab al-
bis aliquot montibus, qui primum illuc nauigãtibus
procul apparent.Cuius inſulę ueteres incolę Britones
fuerunt,à quibus Britannia dicta eſt,autore Beda An-
gloſaxone.Ea inſula poſteà dicta ẽ Anglia, ab Angla
regina,qua duce Saxones eam inſulam ſubegiſſe dicũ-
tur.Atq; eo uerboſius iſta retulerim,quã inſtitutæ no
ſtræ conueniret breuitati,quod cum hęc tumultuarie
annotarem, non ita procul ex aduerſo littoris Bri-
tãnici,nempe apud regiam Hollandiæ Hæcmundam,
religioſiſſimæ olim Auglorum genti ἐπιχώριον,ſed ta-
men νόσφιν ἀπὸ φλοίσσου degeremus. Baccas.i.gemmas]
Vergilius in Culice,Conchea bacca maris precio eſt à
pectore puro.Claudianus:Et uarijs ſpirat Nereia bac
ca figuris.Sidonius:Baccarũ profert lęues aſprata la-
pillos.Verg.Aeneidos 1.Colloq; monile Baccatum,&
duplicem gemmis auroq; coronam.Bacca inter unio
nes gemma nobiliſſima.Vt uniões tametſi in mari na-
ſcuntur,tamen plus habent cognationiſcum cælo,cu
ius faciem reddunt:Ita pius ac generoſus animus ma
gis à cælo pẽdet,unde ducit originem,quam à terra,
in qua uiuit. Pict.Villing.

De Vnione Plinius lib.9.cap.35.Solinus cap. 66.
Serap.cap.397.Albertus libro 2.cap.11:Iſidor.lib.16
Platearius in lib.de ſimplici medicina.

Ab una naſcitur unus.]Nunquam duo reperiũtur
indiſcreti

indiſcreti, ideoq́ꝫ & nomen Vnionum Romanæ deli-tiæ impoſuerunt eis. Nam id apud Grecos non eſt, nec apud Barbaros inuentores aliud quàm margaritæ nomen, dicit Plinius, ꝙ in cōchis marinis reperiatur hoc lapidis genus. Sic Iſidorus. Laudatur candida forma] Talis autem ipſis eſt conchis ſenſus ut partus ſuos timeant maculari, cum ſol urentes ac feruentes orbes emerſerit. Itaqꝫ ne calore nimio fuſcētur lapides, conchæ ſubſidunt in profundum. Solinus. Deceat ueſtes] Margaritas digitis ſuſpēdere, & binas trinasq́ꝫ auribus, gloria fœminarum fuit: quin & pedibus, nec crepidarum tantum obſtragulis, ſed & totis addebant ſocculis. Neqꝫ geſtare ſatis erat, niſi calcaſſent etiā pedibus, per uniones ambulando. Plinius. Prædā maris] Concha ipſa cum manum uidet, ſeſe comprimit, opesq́ꝫ ſuas operit, adeò prædę timet, gnara propter uniones ſe peti, ſed manū ſi præueniat, acie ſua abſcindit. Plinius. Antiqua Britannia] Hoc eſt Britannicū mare, quod nunc Anglicum dicitur. Albert. Quod ſi micent celſa conuexa.] Si fulgurat, comprimuntur conchæ pauefactæ, ac pro ieiunij modo minuuntur, uitia contrahentes abortiua, quæ Phyſemata à bullarum ſimilitudine dicuntur, dicit Plin. lib. 9. Habēt uirtutem confortandi albæ & clarę margaritæ, contraq́ꝫ debilitatem & fluxum uentris uel ſanguinis, necnon cardiacam paſſionom ſanāt. In febribus datur puluis earum cum zaccarem roſarum, Sic Platearius.

Pantherus 52.

PAntheron multos teſtantur habere colores:
Nam niger & rubeus, uiridis, pallēſqꝫ uidetur,
Purpureus, roſeusq́ꝫ ſimul ſparſiqꝫ coloris,
Hos habet, & uario diſtinctus ſchemate uernat:
Expedit hunc orto quàmprimum ſole uideri,
Vt uictor poſſis omnes exire per actus:
Ipſo nanqꝫ die poterit te uincere nemo.

Pantheram patet esse feram diuersicolorem,
India quam gignit,cuius pauefacta leonum
Voce fugit rabies,quam bestia contremit omnis:
Huius ad exemplar sic est lapis iste uocatus.

Alardus Aemstel.

Pantheron multos] Plinius capite 11.37. Sunt & à leonis pelle & Pantheræ nominatæ Leoncios Pardali os. Pantheram patet esse feram]. Ab effectu nomẽ sumptum est, πᾶν enim totum,& θὴρ ferã Grę̨ci dicunt, ꝙ scilicet hæc belua tota fera sit. Vergilius li. Aenei. 8. de Euãdro. Tum lateri atꝗ humeris Tegeceũm subligat ensem, Demissa ab lena Pãtherę terga retorquẽs. In pantheris quod speciosissimum esse oportuit, id cælandum est, ut placeat reliquo corpore maculis pictu rato. Ita in quibusdã omnia placent præter uitã, quod totius negotij caput. Cuius pauefacta leonum] Aristoteles lib. 9. naturę animalium, cap. 6. Idem cap. 6.6. naturæ animalium. Plinius lib. 8. capite 17. & Solinus capite 27. Voce fugit rabies] Atꝗ hoc tale tamꝗ ferox animal, inquit Plinius, rotarum orbes circumacti, currusꝗ inanes, & gallinaceoꝝ cristæ, magisꝗ etiam cantus terrent, sed maxime ignes. Homerus Iliados λ. Lucretius libro 4. Quinetiã gallũ &c. Lege adagium, Leonem larua terres. De Panthera herba uide Plinium lib. 27. cap. 2.

Pictor. Villing.

De Panthero uide Speculum naturale lib. 9. ca. 90 Albertus lib. 2. cap. 14. Barpth. Angli. lib. 16.

Tot uirtutes habet Pantherus, quot colores, ut in lib. de natur. rerum scriptum est. Bestia contremit omnis] Ferũt odore earũ mire solicitari quadrupedes cunctas, sed capitis toruitate terreri. Quamobrem caput occultant, & pulchritudine reliquæ partis, bestias ad se inuitant, & sic inuitatas arripiunt ac deuorãt: Hæc Plinius lib. 8. cap. 17. Vnde Poëta dicit, quam be

stia

ftia contremit omnis. Cuius uoce rabies draconum fugit pauefacta] Dicitur hoc animal infestũ esse draconi,& ob hoc Pantheræ uocem draconem fugere in latibula antrorum.Hæc Albertus de nat. anim.li.22.

Apistos 53.

APistos nigri non ultima gemma coloris,
Ad gratam speciem rubeis interlita uenis,
Pondere maioris mensuram corporis æquat.
Hanc;semel admoto si ceperit igne calorem,
Testantur calidam septem durare diebus.

Alardus Aemstel.

Apistos nigri]Plinius libr.37.cap.10. Apistos septenis diebus calorem tenet ex calefacta igni, nigra ac ponderosa,distinguentibus eam uenis rubentibus: putant prodesse contra frigora.

Chalcophonos 54.

CHalcophonus pulsata refert tinnitibus æra,
Qui si tractetur reuerenter corpore casto,
Vocis dulce melos aiunt conferre gerenti,
Et ne rauescant,liquidas defendere fauces,
Hic etiam nigrum perhibetur habere colorem.

Alardus Aemstel.

Chalcophonos pulsata] Plinius cap.10. libri 37. Chalcophonos nigra est,sed illisa æris tinnitũ reddit,Tragœdis ut suadeut gestanda. Solinus uerò cap. 50.eandem uocat Chalcophthongon.Chalcophthõgos,inquit,resonat ut pulsata æra,pudice habitus seruat uocis claritatem. Ab ære & sono compactum nomen,latinè ærisonum diceremus. Græci enim χάλκον æs, φθόγγον .sonum nuncupant. Chalcophonos autem dicitur à χάλκον.i.æs & φῶν uox , ueluti dicas æreuocum. Et ne rauescant] Ab raui,hoc est raucitate(sic enim utitur Plautus in Aulu. Vbi,inquit,si quid poscamus, ad rauim poscamus prius]fit uerbum rauceo & rauesco,& raua uox.i.parum liquida. Pict.Vil.

De Chal.

De Chalcophono Plin. lib. 37. cap. 10. Solinus cap. 50. Albert. lib. 2. Tract. 2. ca. 3. ubi perperam scribitur Calcafanos. Habet Siluat. Pãdect. ca. 399. Calefarios.

Chalcophonos] Quia timitum habet æris, tale nomen accipit. Nam χαλκόφωνος, Latine habens uocem fortem, interpretari potest.

Molochites 55.

INfantum cunas uirtute sua Molochites
Protegit, & casus abigit quoscunque sinistros,
Ne teneros artus pars possit iniqua nocere.
Dat lapidi precium uirtus cumulata decore:
Crassum quippe uirens similis solet esse Smaragdo,
Hunc Arabum gentes prius inuenisse feruntur.

Alardus Aemstel.

Infantum cunas] Plinius lib. 37. cap. 8. Non translucet Molochites spissius uirens, à colore maluæ nomine accepto, reddendis laudata signis, & infantium custodia quadam, innato contra pericula ipsorum medicamine. Solinus cap. 46. Rhẽnius. His pueris seruãs Molochites splendet harenis. Est color in purpuram inclinans qui Molochinus dicitur, quod maluæ flori similis similis sit, quasi Malachinus. Gręci enim μαλάχην maluam appellant. Hinc Melochinarios Molochini coloris infectores Plautus appellat.

Pictor. Villing.

De Molochite Albert. lib. 2. cap. 11. Plin. lib. 37. ca. 8. Solin. cap. 45. Siluaticus Pandect. cap. 448.

Molochites à colore maluæ nomen accepit, si Plinio credimus.

Tecolithus 56.

TEcolithos nucleo similis perhibetur oliuæ,
Aspectu uilis, naturæ ui preciosus.
Namque solutus aquis, & ab his quibus expedit haustus,
Dicitur esse potens, lapidosos soluere renes,

Vesicæque

Vesicęq́ꝫ simul purgare dolentis harenas.

Alardus Aemstel.

Tecolithos nucleo.] Plinius lib. ultimi, capite 10. Tecolithos oleæ nucleo similis uidetur. Neq́ꝫ est gemmæ honos, sed lingentium calculos frangit pellitq́ꝫ. Sunt qui putēt appellari lapidem calcularem, τῆκος calculus Græcis dicitur, & λίθος lapis. Dioscorides Iudaicum lapidem nuncupat, nomen, inquit, à gente, cui nascitur. Si cum aquæ calidæ cyathis ternis bibatur, urinæ difficultatibus auxilium præstat. Ab Alberto 2. Mineralium Cagolithos dicitur, sed ei nulla nominū cura. Nancq́ꝫ solutus aquis] Solinus capite 50. cuius sententiam hoc carmine non infeliciter æmulatus est Marbodæus. Vesicęq́ꝫ simul] Galenus negat eum haustum pulsis calculis, renū dolores ac uesicę leuare.

Pictor. Villing.

De Tecolith. Plinius libro 37. capite 10. Solinus capite 50. Albert. libro secundo, capite tertio, sed perperam ibi scriptum est Cecolites.

Tecolithus] τηκόλιθος calculi lapis dicitur, oliuæ nucleo similis: τῆκος calculus, λίθος lapis est. Huius meminit Auicenna libro secundo, ubi uesicæ lapidem nominat. Camillus aūt lapidē Iudaicū, de quo Pandect. ca. 436.

Pyrites 57.

CVi fuluus color est, cui nomen ab igne Pyrites,
Se uetat astringi, pertractariq́ꝫ recusat,
Tangi uult leuiter, pauidaq́ꝫ manu retineri,
Nam pressus, nimium digitos stringentis adurit.

Alardus Aemstel.

Cui nomen ab igne Pyrites] πῦρ Græcis dicitur ignis. Homerus Odyss. χ. πῦρ νῦν μοι πρώτιστον ἐνὶ μεγάροισι γενέσθω. Nunc mihi cū primis lucescat in ædibus ignis. Idem alicubi. πιθομένου δὲ πυρὸς γεραρώτερος οἶκος ἰδέσθαι. i. Scilicet accēso domus est ornatior igni. Ab effectu igitur gemmæ nomen inditum, quòd teneri se uehemen

tius

tius non finat, aduratqúe digitos, si quando arctiore manu premi contingat. Plinius capite undecimo libri ultimi. Pyrites, inquit, nigra quidem, sed attritu digitos adurit. Idem capite 19.36. Coralium, inquiunt, lapidem quidam Pyritem uocãt, quoniam sit plurimus ignis illi, sed est alius etiamnum Pyrites similitudine æris. D. Aure Augustinus lib. 21. de Ciuitate dei. ca. 5. Pyritem lapidem Persicum, tenentis manum, si uehementius prematur adurere, propter quod ab igne nomen accepit. Solinus capite 50. Rhennius: Nec non Pyrites, digitos qui strictus adurit, Gemmaq; quę radios emittit candida solis. Nascitur hic scopulis Pallenes gemma refulgens, Asterinm perhibent, stellis certare putatur. Et flammę similis splendenti lumine lychnis. Eras. Rot. in adagio, Ignarium dare. Seneca li. de beneficijs 4. refert, ut uulgo iactatum. Vt doleat, inqt, tibi, ut postea cõsiderati⁹ loqris, qd dicere solem⁹, Ignariũ dabo: De lapide Pyrite sentit (ni fallor) quẽ alij Vrium, nonnulli Ignarium uocant, quod plurimũ habeat ignis, ut attritu digitos adurat, & alioqui põderosissimus. Itaq; dicebatur Ignariũ dare, qui suggereret, quod dolore quodã reuocaret. Vide Plinium libro 11. cap. 36. Pictor. Villing.

De Pyrite Albertus lib. 2. ca. 14. Plin. lib. 37. ca. 11 Solinus ca. 50. Galen. li. 9. cap. 4. Apud Albertum corrupte legitur Perithe uel Peridonius.

Pyrites caligines oculorum purgat, duritiem mollit, & digestionem facit, addita resina, carnes peræquat. Sic Dioscorides.

Furuus color] Id est niger, ut Festo Pompeio placet libro sexto.

Diadochos siue Diadocus 58.

Diadochos per quàm responsa petẽtibus aptus,
Dæmonis effigies uarias ostendere fertur,
Nec lapis est alius, qui fortius euocet umbras,

Sed si defuncto quis forsitan applicet illum,
Protinus asseritur solitas amittere uires:
Nãq; sacer lapis est,& quæ mors sternit, abhorret.
Hunc autem perhibent similem fulgore Beryllo.

Alardus Aemstel.

Diadochus perquam] Plinius libro 37. capite 10. Diadochos Beryllo similis est. Nanq; sacer lapis est] Allusum est fortasse ad Etymon lapidis: δῖος enim .i. diuus & humidus dicit à Græcis,& δόκος siue δόκησις cōsideratio: Tum legendum esset Diadocos, non ut Plinius diadochos: sed cui non post Varronem in Etymis sit uenia? Lege Fabium Quintilianum libro de Institutione oratoria pri. ca. 10.

Pictor. Villing.

De Diadocho Plinius lib. 37. cap. 10. Alber. lib. 2. Tract. 2. cap. 4. sed male ibi scribitur diacodos. Angli. de propriet. rerum lib. 16. Siluat. Pandect. cap. 412.

Dæmonis effigies] Sunt quidam magicis quibusdam piculis etiam nõ intellectis, dæmonicas effigies, & umbras mortuorum flectentes, ut ad singula interrogata diligenter respondeant: magis uerò impie & cum periculo, quàm Christiane & cum securitate. Tales Arnoldum de noua uilla in suam Pharmaceutriã inseruisse legimus, & Varronem in coxendicem. At huic, q tam impias nugas spernit, satis est Diadochos.

Sed si defuncto] Tam pura tantæq; synceritatis ex propria natura est hęc gemma, ut cadauerum nequeat ferre impuritatẽ, scribit Albert⁹: quibus plerũq; inest aut malus fœtor, aut exotica forma, ut uidemus indies. Euocat umbras] Magi cadauera faciunt reuiuiscere, & ex sepulchris exire umbras, ut de Erichth. legitur apud Lucanum in. 6. li. Vnde Ouid. de Amoribus:

Euocat antiquos proauos, atauosq; sepulchris,
Et solidam longo carmine findit humum.

Lapis sacer] Sacratã esse hanc gemmã uitæ, auguror quæ

quæ morti eſt contraria, unde corruptionem mortis abominatur. Scribit tamē Albertus, poſſe reperiri aliam ratiorem ex libris Magorum, Hermetis, Ptolomæi & Thebith, quos libros ad manus nō habemus.

Dionyſias 59.

NIgra micat rubeis Dionyſia conſita guttis:
Hanc in aqua tritam uinū flagrare loquuntur
Et tamen ebrietas ipſius odore fugatur,
In quo naturæ ſolito nihil ordine currit,
Dum lapis ex lympha uini producit odorem,
Quamq; creare ſolet uinum fugat ebrietatem.

Alardus Aemſtel.

Nigra micat rubeis] Plinius capite 10. libri ultimi. Dionyſias nigra ac dura, mixtis rubentibus maculis, quæ ex aqua trita ſaporem uini facit, & ebrietati reſiſtere putatur. Solinus capite 50. Dionyſia conſita guttis] A Dionyſio Bacchi cognomento (iuxta illud prouerbiale ſchema, ὀυδὲν πρός διόνυσον .i. Nihil ad Bacchum) nomē inditum. Verum etiam his (quamuis ὑπὲρ ἐσκαμμένα, hoc eſt aſtra ſepta) adijciendum eſt Epigrāma illud.

Αἱ νύμφαι τὸν βάκχον, ὅτ' ἐκ πυρὸς ἥλαθ' ὁ κοῦρος
νίψαν, ὑπὲρ τέφρης ἄρτι κυλιόμενον
Τοὔνεκα σὺν νύμφαις. βρόμιος φίλος ἢν δέ νιν εἴργῃς
μίσγεσθαι, δέξῃ πῦρ ἔτι καιόμενον.

Pict. Villin.

De Dionyſia Vincentius lib. 9. cap. 65. Plin. lib. 37 cap. 10. Iſido. lib. 16. Albert. lib. 2. cap. 4.

Dionyſia] Dionyſius Bacchus eſt, quaſi Διὸς, hoc eſt Iouis filius. Hinc dicta hæc gemma Dionyſia, q uini fragrorem habeat, ut Iſido. lib. 16. Fragrare] id eſt odorem ſpirare, quia ſpecie fracta, odor redditur maior. Odore fugatur] Sobrio adhuc homine, uetat ne inebrietur ſitiēs. Nam odor ex hoc lapide, bibendi deſiderium ſaciat. Talis ad extremos fines Indiæ eſt terra,

ra,

ra,ab oriente circa fontem Gangis, quæ ex uehementi fragrore florum,herbarum & syluestrium malorũ, Astomorum gentem absq; cibo & potu nutrit:si tamẽ fidem quæris,legito A.Gell.lib.9.cap.4.Plin.lib.7.

Ordine naturæ]Secum diffidet natura, cum lapis ex aqua uinum elicit.Sed quosdam est reperire,q̃ præter naturæ diffidium ex uino eliciant aquam: potissimum cum bibunt,ut oculos lachrymis obortis fluentes,crebro tangere cogãtur, aquam à uino separãtes, quam immiscẽt caupones,in hospitum (ut ipsi dicũt) gratiam,ne cito ebrietatis sentiant fœdissimam ac turpissimam molem,cum uinum tale, sit præsentissimæ ebrietatis efficax.Nam Aristote. Vinum,inquit, per se crassius,accessione aquæ factum subtilius,citius penetrat angusta formina capitis:meri noxam, cuius adhuc multam uim obtinet,eodem transmittens.

At quoniam in ebrietatis mentionem incidimus, nõ inscitum,opinor,quę nobis uaria suggerit lectio, huic potissimum parti subscribere: de his nempe quæ ebrietatem discutiãt,ut est lactuca,quæ non in procemio cœnæ ad conciliandam appetentiam, ut Plinius disputat lib. 19.cap.8.habenda, sed in fine: quoniam insita frigiditate retundat ebrietatem lactuca, si uerus est Cælius li. 14.Proinde Martialis distichõ noti⁹ sit:
Claudere quæ cœnas lactuca solebat auorum,
Dic mihi cur nostras inchoet illa dapes?

Recensentur à Plin.li.23.ca.8.& amariores amygdalæ,de q̃bus Pallidius de Agricultura libr.2. Quoniam amaritudo illa exiccandi habeat uim, nec opplcri uenas permittat, quibus præter modum distentis obturbatisq;,contingere ebrietatem credimus, peritis.Suggerit & aliud testimonium Plutarchi, dulcia si infundantur uino,ebrietatem discutere. Proinde medicos peritiores iubere,q̃ se amplius inuitarint,quieti sese daturos,melle litum panem uorare, quoniam

meracam potionem hebetet dulcedo. Tu autem salubrius si uis habere remedium, ut tutius ab ebrietate bibas, parcius bibe. Harum rerum mentionem Macrobius facit libro septimo, capite septimo.

Chryselectrus. 60.

Chryselectrus auris.

Ast Chrysolectrus similis describitur auro,
Cuius ad electrum color inclinare uidetur.
Hic matutinis uisu iocundior horis,
Dissimilem speciem post aspicientibus offert,
Cuius materies rapidissima dicitur ignis:
Nam cito uicino correptus flagrat ab igne.

Alardus Aemstel.

Ast Chrysolectrus] Plinius lib. 37. cap. 9. Tametsi iam expertes gemmarũ usu appellãtur aliqui, et Chryselectrum in colorem electri declinãtes, matutinus aspectus iucundior &c. Cuius ad electrum] Plinius li. 3. cap. ultimo. Iuxta eas electridas uocauere, in quibus prouenit & succinum, quod illi electrum appellant, uanitatis Græcæ certissimum documentum: adeo ut ijs quas earum designent haud quaquam constiterit. Plinius cap. 2. & 4. libri ultimi. Græci succinum ἤλεκτρον dicunt. Seruius super 8. Aeneidos lib. refert esse tria electri genera: unum ex arboribus, quod succinum dicitur, aliud quod naturaliter inuenitur, tertiũ quod fit de tribus partibus auri, & una argenti. Est autem electrum gummi, populorum, arborum, quod si candidum fuerit præstantissimum reddit odorem, eius natura est, ad lucernarum lumẽ clarius argento splendere. Rhennius: Nascitur electrum præfulgens luce nitenti. Lucanus de Electro siue oloribus. Ouidius 2. Transfor. Iñ fluũt lachrymæ, stellataq; sole rigescũt De ramis electra nouis. Ver. in Cyri. Choralio mouit fragili, & lachrymoso electro, Quod fieri ferro, liquidoue potest electro. Apud ueteres Græcos sol ἠλέκτωρ .i. Elector dicebatur. Putant autem sorores Phaëthõtis fulmine icti, nimio fletu in populos arbores mutatas

74

tas, lachrymis electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum uocamus. Nam cito uicino] Vt ad Chrysolectrum etiã procul uisum, ignes transiliunt ob naturæ cognitionem: Ità ingenia uirtuti nata statim eam arripiunt.

De Chrysolectro Plin. libro 37. cap. 3. Aristo. in lapidario suo. Vincentius libro nono cap. 59. Pictor. Villing

Chrysolectros] dictus quasi aurei coloris: est enim colore Electri quod uocatur, eo quia solis radius auro clarius luceat & argento, testis Isido. Nanq; ἀλέκτωρ ορ, sol per epitheton dicitur, quia homines ἀλέκτρους, id est sine lecto faciat, hoc est à somno excitet, uulgo geler augstein. Id olim Germani uocabãt gẽtiliũ glesum, q instar uitri pelluceret, Germani enim nitrum Glass appellant, testis est Corne. Tacitus. Rapidissima materies) Validissimum enim elementum, omnia conuertens in sui naturã est ignis, unde futura est uniuersi resolutio per huius conflagrationem. Hic lapis collo alligatus, medetur febribus. Tritus cũ melle rosaceo, aurium uitijs. Et si cum melle Attico conteratur, oculorum quoq; obscuritatibus. Stomachi postremo doloribus, uel per se farina eius sumpta, uelc um mastice ex aqua pota nimium conducit, Hæc Plinius.

De anuli lapidumq; repertore.

ANulus ut gemmam digitis aptandus haberet,
Dicitur in primis fecisse Prometheus usum,
Caucaseæ rupis quem fragmina † lucida ferro — † scrup
Inclusisse ferunt, digitoq; recepta tulisse.
Aetas posterior iunxit preciosa metalla,
Et lapides caros adiecit, & insuper artem,
Insuetamq; manum triplici uestiuit honore.
Sed fraus intactum quia nil humana relinquit,
(Inuida naturam dum scilicet ars imitatur)
Veras à falsis labor est discernere gemmis,
Callida quas didicit † uitro simulare doloso, — † uultu

Dum ueram ſpeciem mentitur adultera forma.
Inde fit ut uirtus gemmarum nulla putetur,
Ignaros quoties tentata probatio fallit.
Sed ueras ſpecies (fuerint ſi rite ſacratæ)
Effectus miri procul ambiguo comitantur.

Alardus Aemſtel.

Anulus ut gemmam digitis aptandus haberet] Aliâs, Anulus ut gemma digitis aptandus adhæret. Lege adagium. Anulus aureus in naribus ſuis: Quod refertur à Salomone Prouerbiorum capite 11. Martialis, Sæpe grauis digitis elabitũ anulꝰ unctis, Tuta mea fiet ſed tua gemma fide. F. de auro & argento leg. L. ueſtis. Ornamenta muliebria ſunt, inquit Vlpianus, quibus mulier ornatur, ueluti inaures, armillę, uiriolæ, anuli præter ſignatorios, & omnia quæ ad aliam rem nullam parantur, niſi corporis ornãdi cauſa: Quorum in numero hæc ſunt, aurum, gemmę, lapilli qui aliam in ſe nullam utilitatẽ habent. Mũdus muliebris eſt, quo mulier mundior fit. Margarita ita ſi non ſoluta ſit, uel qui alij lapides ſi quidem exemptiles ſint, dicẽdum eſt ornamentorum loco haberi, ſed & ſi in hoc ſint ſoluti, ut recomponantur, ornamentorum loco ſunt, quod ſi adhuc rudes ſint lapilli, uel Margaritæ, uel gemmæ, ornamentorum loco non erunt. Illud non iniucundũ ſcitu, quod anulus inſigne erat equeſtris ordinis, quo à plebę diſtinguebatur: utebantur tamẽ eo ſenatus, & nobilitas. Plin. lib. 33. Promiſcuum cuius uſum fuiſſe bello ſecundo Punico ſcribit: Nam alioqui, inquit, nõ potuiſſent trinodia illa anulorum Carthaginem ab Hannibale mitti. D. Auguſt. lib. 3. de ciuitate dei cap. 19. Vnde tres modios anulorum aureorum Carthaginem miſit, &c. Rodolphus Agricola. Apud ueteres auri anuli erant inſignia equeſtris ordinis: qui id ius habebãt, hi equites uocabantur. Vnde Horatius dicit in Arte. Romani tollent equites peditesq́ꝫ cachinnum.

Quos

Quos nunc uulgus milites uocant:cum quibus & hodie ius est aureorum ornamentorũ, equites aut equestris ordinis uiri dici debent.Miles uerò est ille,qui in bello armatus operam dat,quos hodie indocti stipendiarios uel satellites,uel quid uis aliud uocant,ait ille. Illud admonere libet,quòd olim remedia quędam anulis inesse creditum est:uelut aduersus serpentũ morsus,aut morbum aliquẽ,aut fascinationem. Apud Aristophanẽ Pluto,iactãti annulum magicum,in quò remedium esset aduersus omne malorum genus,respondetur,ἀλλ' οὐκ ἔνεστιν συκοφάντου δήγματος.i.aduersus ictum sycophantę non est,subaudiendum pharmacum, id ẽ, remedium. Liuius ab urb.cond.lib. 1.decad. 1. Additur fabulæ,quòd uulgò Sabini aureas armillas magni põderis brachio leuo,gemmatosq́; magna specie anulos habuerunt:pepigisse eã,quod in sinistris manibus haberent,eò scuta illi pro aureis donis congesta. Fecisse Prometheus usum] Plinius in Procemio libri ultimi. Fabulæ primordium à rupe Caucaseoq́: tradunt Promethei uinculorum interpretatione fatali,primumq́; saxi fragmentum inclusum ferro,ac digito circundatum,hoc fuisse anulum ,& hoc gemmam.Idem capite primo.lib.33.Pessimum uitæ scelus fecit,qui anulum prim⁹ induit digitis,nec hoc quis fecerit traditur. Nã de Prometheo omnia fabulosa arbitror, quanq̃ illi quoq; ferreum anulum dederit antiquitas, uinculũq́; id non gestamen intelligi uoluerit. Caucaseæ rupis] Ouidius lib.Transfor.primo.Pli.ca.56. lib.7. Augu. lib.de Ciuitate dei 18.cap.8.Seruius Honoratus Grãmaticus sic refert fabulam hanc: Prometheus post factos à se homines,dicitur auxilio Mineruæ cælum ascendisse,& adhibita facula ad rotam,Solis ignem furatus,quem hominibus indicauit: ob quam causam irati Dij Prometheum per Mercurium in monte Caucaso religauerũt ad saxum,& adhibita est aquila,quæ

eius cor exederet. Vergilius in Bucoli. Concaſeaſque refert uolucres, furtū́q; Promethei. Martial. in primo. Qualiter in Scythica religatus rupe Prometheus, Aſſiduam nimio gutture pauit auem. Statius lib. 11. O furor, ò homines, dirǽq; Prometheos artes. Tripli ci ueſtiuit honore] Plutarchus Sympoſ. lib. 1. Aulus Gellius lib. Noct. Atti. 10. ca. item 10. Macrobius ca. 13. libro Saturnaliorum 7. Cælius lib. Anti. lectio. 3. cap. 26. Prouer. 20. Magni fiunt aurum & gēmæ, ſed precioſius uas labia ſcientię ſunt. Rodolphus Agricola. Cemma nihil, nihil eſt aurū, niſi terra: ſed arte Creſcit honos, artem ſecula nulla premunt.

Iunxit precioſa metalla.] Claudianus. Quid fului uaſta metalli Congeries. Idem, Fulgētes uiridi ramos curuata metallo. Statius lib. 3. Syluarum. Sed nitudos poſtes, Graíjśq; effulta metallis Culmina. Veras à falſis labor eſt] Certiſſimum indiciū ex collatione naſcirur. Vnde emptores mercaturi purpuram, ne fallātur, alteram adhibent purpuram: Hinc illud Gręcorū prouerbium, ἡ πορφύρα πρὸς τὴν πορφύραν διακριτέα, id eſt, purpura ad purpuram dijudicanda. Plęraq; per ſe habent admirationem, ſed admotis ijs quæ ſunt eximia deſinunt eſſe admiratiōi: ut lana tincta fuco, citra purpuras placet, at ſi contuleris, etiam lacernæ conſpecta melioris obruatur, ut Ouid. ait. Plin. cap. 12. ultimi libri. Veras à falſis diſcernendi magna difficultas, quippe cum inuentum ſit ex ueris gemmis in alterius generis falſas traducere: Neq; eſt ulla fraus uitæ lucroſior.

Mentitur adultera formam.] Mētitur dixit pro imitatur, effingit, ac præſe fert. Ad eundē modum utitur & D. Hierony. in quadam ad Ruffinum epiſtola. Et humanos pro diſpenſatione carnis mentitur affectus. Vergilius in Pollione. Nec uarios diſcet mentiri lana colores. Quidam Galieni uxori gemmas uitreas pro ueris uendiderat: re comperta, mulier flagitauit

uindictam

uindictam, Cæsar iussit hominem corripi, quasi leoni obiecturus. Dein in caueam, dum impostor & populus expectat terribilem leonem, prosilijt capus. Cunctis rem tam ridiculam mirantibus, per Curionem dici iussit: Imposturam fecit & passus est. Eadem opera fefellit impostorem & irrisit uxorem. Tentata probatio fallit.] Plin. cap. ultimo libri ultimi. Translucētes matutino, pbari censent, aut si necesse est, in quartā horam, postea uetant. Lege adagium, Lydius lapis, siue Heraclius lapis. Fuerint si rite sacratę] D. Augu. lib. de doctrina Christiana 2. ca. 29. Idē alibi dicit (nisi fallor) q̄d per has dæmones alliciunt. Vnde & Solomon inclusisse sub gēmis & in anulis legitur. Sed sicut in peccato primi hominis, oīs creatura corrupta est: Sic etiā cum ipsis uirtutes, quæ post pctm̄ in eis remāserant, per attactū & usum immundorꝝ & impiorꝝ hominū, præcipue & lapides corrumpunt, sed sanctificatione cōsecrationis ad uirtutū efficacias reparant. Hæc ille. Omnes creaturæ maledictę sunt, propter peccatū hominis. Geñ. 3. Maledicta terra in opere tuo, spinas & tribulos germinabit tibi. Pictor. Villing.

Fecisse Prometheus] Consentit huic inuētioni nō admodū Pli. li. 33. ca. 1. & in pœmio li. 37. utpote cui fabulosa uideatur. Nam ꝙ Prometheo anulū ferreum asscribant, magis uinculū q̄ gestamen ornatus in digito esse asserit. At cur uinculum intelligi uelit Plin. apertissime patet ex Luciano, q Prometheū uinculis qbusdam fortissimis Caucaso adligatum fuisse effinxit.

Anulus] Super anulis nēpe, quid physicus, æstiuus leuis, pronubus, lege Ludouic. Cęlium Antiq. lect. li. 3 ca. 20. qui eam rem nō ineleganter tractauit. Digitis aptandus] Anulum in digito, qui minimo uicinus est, quem medicinalem uocant, gestari debere, ex autoribus cognoscitur. Constat enim neruum ab eo uno digito ad cor hominis pergere ac peruenire, ut ita non

Inſcitum receptum uideri poſſit,eum potiſſimum tali honore decorandum,qui continens & quaſi connexus eſſe cum principatu cordis uideatur.Lege Macrob. libro 7.cap.13.Satur.A.Gell.lib.10.cap.10. Prometheus.]Promethei in Caucaſo mõte religati meminit Quint.Curtius rerũ geſtarum Alex.Mag.lib.6.Quid autem Caucaſus,Strabo Gęogra.lib.11.dicit.Et quia notæ ſunt eiuſmodi hiſtoriæ,prętereũdas cenſuimus.

Specioſa metalla]Scribunt quidam ꝙ antiquitus aut homicidæ aut adulterantes ſimiam circunferre, quoquò irent,ſint coacti,hac tamen lege,ut ſimiæ anũ is qui crimen patraſſet ad os ſuum haberet.At quia id probri exceſſum plus æquo uehementem præ ſe ferebat,ſtatuerunt ut ſimiæ loco à ceruice pendentis,anulum ferreum in digito haberet, flagitij ſymbolum. Quod quidem Romanis nobilibus cum pulchrum uideretur,& magis honeſtum q̃ dedecoris,aureos fecerunt,peſſima uitæ ſcelera (ſi Plin.credendum) quibus poſt uſi ſunt ad noſtra ſecula.Habes tamen apud Plin. multa alia.Hæc ſaltem appoſuimus , enarraturi quæ metalla poſt ferrum ætas poſterior adiecerit anulo.

Et claros lapides)Gemmæ olim anulis incluſæ in effigies uarias per ſculptores formabãtur ſignãdi gratia.Quemadmodũ D.Auguſtus initio imperij Sphinge ſignauit,mox Alex.Magni imagne,nouiſſime ſua, ut referunt Plin.lib.37.cap.1.& Suet.in uita Auguſti.

Nihil tamen uetat ꝙ lapides aliquando non arte, ſed natura(rerum magiſtra)in effigies formatos inueniamus.Talem Pyrrhus habuit, qui cõtra Romanos bellum geſſit.Vide Plin.lib.37.cap.1.& Vincentium in ſpeculo naturali.lib.9.Tit.35 . ubi conſimiles ſunt adſcripti,& à rege quodã Perſarum in templo Apollinis ſignati.Habes quoqꝫ grauem adeo teſtem Albertum de Mineral.lib.1.tract.2.cap.8. Artem adiecit] Dioſcorides ſculptor in gẽmarum artificio optimus,

D.Augu.

D. Augusto gemmam signatoriam fecit multa arte adhibita: Necnõ Samius Theodorus Policrati Samiorum regi Smaragdum suum uel Sardonycem, ut Pli. & Vincentius lib. 9. Tit. 31. Triplici honore] Metallo, lapide & arte. Sed fraus intact.] In herbis quidem est mediatrix, operatio naturæ (ut est in libro de natura rerum) uidelicet ꝙ per hanc aut calidæ aut frigidæ sint: Sed in lapidibus est uirtus adeo perfecta, ut sine ullo medio tantũ à deo uenire credantur. At fraudulenta in tantum est nostra ætas, ut nihil (licet à deo uim habeat suam) intactum, uel ut Plinius 14. ait, intentatũ permittatur. Vnde non minus recte q̃ eleganter idem Plinius dixit lib. 7. cap. 28. Plurimum refert in quæ cuiusque rei uirtus tempora inciderit.

Inuida ars] Alchumiam aut Chalcomiam innuit, quibus Mangones astuta & ingeniosa solertia in uendendis gemmis hominibus imponũt, ut deceptorias uel adulteratas, aut quas ficticias uocant, loco uerarũ non sine magno lucro (quia non est fraus uitæ lucrosior gemmis, teste Plin. lib. 37. cap. 12.) exponant. Nẽpe cum lapis minoris precij accipit formam alterius maioris, Vt cum perforant Amethystũ & implent furtiuo colore: Vel cũ ex Crystallo Smaragdum faciunt, unde ueras à falsis discernendi magna difficultas innata, inquit idem Plinius in præfato libro.

Tentata prob.] Experimenta quatuor modis constare inuenio, Primum pondere, nam artificiales lapides sunt plerunq; leues, naturales, ponderosi: Smaragdum excipias. Secundum, omnes cognoscendi naturales non accipiunt limam, nisi Smaragdus & Topazion. Tertium, lapis natura formatus, quo magis inspicias, eo magis delectat & pascit oculos, sed non saciat. Quartum, ignis est gnomon & certissimus index, adulterati enim per hunc uel consumuntur uel maculas accipiunt peregrinas, cum ueri euadant illæsi, ex-

cepto Chrysolectro. Sed cui hæc non satis sunt, legat Plinium libro 37.cap.13. Et Speculum naturale lib. 9. Titulo 33. Rite sacratæ] Sacratæ pro ueueratæ positum est, nam adeo uenerationem suam expetunt, Vt Diadochos (quando Plin. credimus) si mortuo applicatur, uim omnem amittat. Hephestites, nisi hominis sinistrũ latus ubi cor est occupet, desinit esse quod est. Smaragdum regem quendam Vngariæ in anulo coitus hora cum uxore sua habuisse constat, sed lapidem propter impatientiam non seruatæ castitatis in tres partes diuisum, scribit Albertus libro secũdo Mineral. ca. 17. Et Siluaticus Pandecta. ca. 472. Gemmis à gum.] Huc testem adducẽdum habeo Isidorũ li. 16.

De gemmis in uniuersum.

GEmmis à gummi nomen posuere priores,
Quòd transflucerent gũmi splẽdentis adinstar:
Quæ non transflucent cæcas uoluere uocari,
Nomine sed lapidis species signantur utræq;:
Propter quod lapidum titulo liber iste uocatur.

Alardus Aemstel.

Gemmis à gummi] Plinius lib. 13. ca. 11. & li. 24. cap. 11. Gemma est unio quam & margaritum uocãt: ea nascitur in conchis purissimis, non aliunde concepta, quàm ex ipsis conchis, quibus cohæret. Plinius è rore cœlesti concipi putat, ac miram habere cum cœlo cognationem. Lege Plinij caput 35. libri 9. Martialis lib. 8. Cedet Erythræis eruta gemma uadis. Quòd transflucerẽt] Manilius, Et perlucentes cuperet prænsare lapillos. ff. de auro & argẽto leg. l. Et si non sunt. Gemmæ autem sunt perlucidæ materię, quas (ut refert Sabinus lib. ad Vitellium) Seruius à lapillis eò distinguebat, quòd gemmæ essent perlucidæ materiæ, uelu ti Smaragdi, Chrysolithi, & Amethysti. Seruius li. Aeneidos primo, & Placidus sexto, Thebaidos annotãt, parum multos gemmam à margarita separare, quod

ita

ità uidetur uoluisse Cicero, cum dicat, Nullam gem- mam aut margaritam, &c. Horatius, Vel nos in ma- re proximum Gemmas, & lapides, aurum & Summi materiam mali Mittamus, scelerum si bene pœnitet. Alexander Seuerus Imp. Roma. semel duntaxat dum consul esset picta toga usus est. Gemmas reiecit ut res muliebres, dictitans in Vergilio & plures & meliores gemmas esse. Suetoni. in C. Cæsare, Ante alias dilexit M. Bruti matrem Seruiliam, cui & proximo suo con- sulatu sexagies sestertium margaritam mercatus est. Dioclesianus primus gemmas uestib. calciamētisq́ in- serui iussit, dum sola purpura initio principes uteren- tur. Vt autor est Orosius de temporibus. Valla libr. 6. cap. 64. Gemma dicitur omnis lapillus preciosus, siue perlucidus, siue non. Gemmæ autem non dicuntur la pilli, nisi per subintellectionem preciosi, nam si gran- des essent, pretiosi uocari nō possent. Margaritum nō continetur sub gemma. Gemmi splendentis ad in- star] Ouidius in epistolis, Nec premit articulos luci- da gemma meos. Statius lib. 6. Teretesq́ hic undiq́ gē mæ Irradiant. Nomine sed lapidis] Valla libro se- xto cap. 64. Lapillus & gemmarum, & margaritorū commune est uocabulnm, sub intelligiturq́ precio- sus, q̄d si maiusculi fuerint, pretiosi lapides dicuntur: nam quod Serui⁹ scribit gemmas diuersi coloris esse, margaritas uero albas, uel gemmas integras, marga- ritas pertusas, ridiculū esse uult Sipontinus. Iam ue- rò q̄d Sabinus, & Pōpo. iurecōsulti margaritas scribūt lapillorū noīe nō cōtineri, falsum esse multorū exēplo docet. Curtius. Lapilli aurib. pendēt. Idē. Pēdebant ex aurib. insignes cādore & magnitudine lapilli. Ouid, li. 2. Eleg. Nec medius tenues conchas, pictosq́ lapillos Pōtus habet. Horat. li. 1. Epl'arū. Deterius Lybicis olet aut nitet herba lapillis. Martia. lib. 5. Cui nec lapillos p̄feras Erythræos. Idē: Issa est carior Indicis lapillis.

Apoc. 21

Apoc.21.Et duodecim portæ, duodecim margaritæ sunt. Sed in rebus apertissimis nimium longi sumus.

Epilogus.

HAec ex innumeris † excepta uocabula gēmis,
Sufficiant nostro collecta labore teneri,
Quæ decies senis distincta patent capitellis.

excerpta

Hæc & his similia testimonia lector optime, hinc atq; hinc plusquā tumultuario studio fortasse nimis ambitiose conquisiuimus, atq; adeò alba (quod aiunt) amussi quiduis congessimus: non quo longius redderemus opusculum, sed ut hac sane in parte, mirè inopem rem literariā, quibusquibus possemus adminiculis utcunq; locupletaremus. Equidem paulo facilius est dicere, exquisitam lapidum cognitionem à multis etiamnum desiderari, quam instaurare, quod desideratum est. Iam uero cum sacræ scripturæ interpretes, nimium sæpe perperam citent hæc lapidum uocabula, & plane ignorent, quid distēt æra lapillis, quorum (ut absit inuidia dicto) in primis sunt Neoterici quidam: Proinde operæpretium duxi indicare, ut petant studiosi uerum eorum etymon simul & intellectum. Quæ quisqs scire uolet, ex illis paratum erit inquirere. Sufficit hoc pacto quærere uolētibus aperuisse uiā. Hoc ideo admonendum putauimus, quo docti, quib⁹ plusculum & ingenij & otij suppetit, hāc syluulam limatius dedolent iuxta ac perpoliant.

Alardus Aemstel.

MARBODAEI SIVE POTIVS INcerti autoris uersus aliquot hacten⁹ desiderati.

Capnites.

CApnites specie crystallinus optima gemma,
Facundos faciens, curansq; potenter hydropē,
Magna sui gerulis est uirtus & medicina.
Reddit formosos, & cunctas mitigat iras.
Pellit & ipse metus, fit gratia se comitanti.

Ophthalmius.

Magna

Magna salus oculis Ophthalmius esse ꝓbatur:
Sed fures utuntur eo, & quos nemo tenere
Hoc p̃sente potest, cur hoc fit, nouerit autor.

Obsianus.

Obsianus lapis est, incerta repellere semper
Somnia qui potuit, securus eo comitante,
Qui dormire potest, nõ illum somnia fallunt.

Ignites

Ignites lapis est, cui subuitreus color esse
Cernitur, & mundus, qui fluxum sanguinis omnẽ
Stringere consueuit, tantum sit fronte ligatus.
Infirmos aliena loqui uetat hęc quoq; gemma:
Verrucas, nœuosq́; fugat, Stygesq́; malignas
A pueris arcet, quorum sitiere cruorem.
Conflagrare uides incendia forte domorum,
Si tamen hunc adhibes, incendia sponte quiescunt.

Diadochos.

Diadochos specie, similisq́; colore Beryllo,
Plus omni speculo probat effigies speculantũ:
Et nullus lapidum tantum medicatur adustis.
Hic ubi defunctis adhibetur, sistere fertur
A uirtute sua, fit hebes, neq; lenit adustos.

Exebenus.

Exebenus lapis est albus, satis & speciosus.
Hac gemma manus aurificũ dũ lympidat aurũ,
Nil magis appreciat, nil illi charius illa.
Hæc ualet ad stomachum, si sit consperſio facta
Cum uino uel aqua fractæ de puluere gemmæ.
Nouit & Exebeni uires insanus & amens.
Conseruat partum, citò liberat & parientem,
Si dextro femori connexus erit parientis.

Lingurus.

Lingurum prægnans, lingurum si gerat infans,
More suo minus ut timeant, lingurus habebit.
Regius & morbus linguro uincitur hausto,

Si teris in uino permixto puluere gemmæ.

Daphnius.

DAphnius eximius facit ut lymphaticus om̃is,
Se præsente statim mereatur habere salutem,
Daphnius assueuit requiem dare dæmoniosis.
Daphnius ad fluxum ualet & compescit hydropen.

Mennonius.

MEnnonius morbos, languores atq; tumores,
Virus & omne fugans, inimicitiasq; repelles,
Facundum reddit, firmum facit atq; fidelem,
Quencq; sui gerulum: uicerunt prælia reges,
Euasere necem causis capitalibus acti,
Præside Mennonio, quem qui gerit effugit iras.
Nauita naufragium nunquam timet hoc comitante.

Galactites.

IPsa Galactiten lapidem natura uocauit,
Hoc à facte trahens Græcum simul atq; Latinum,
Lac utrunq; sanans, in eodem nomine iunges.
Nanq; γάλαξ Græc, lac dicimus esse latine,
Fœmina deficiens à lacte, per hanc sibi gemmam
Lac suffire potest, cũ mulso puluere sumpto.
Contriti lapidis si fœmina respuit haustum,
Vellus ouis grauidæ colló circumliget illa,
Sic galactites super udo uellere sparsus,
Mox plenis puer uberib. lac sugere quibit.

Odontes.

Odontem lapidem si quis uenator habebit,
Si latro, si raptor lapidem gestauerit illum,
Pro uotis succedet eis: quanquam pietatis
Officijs careat, nec erit culpabilis actor
Naturæ lapidumq; deus, qui nil sine causa
Efficit in rebus, cuius sunt omnia facta
Ponderis & numeri mansuræ subdita legi.

Lapis qui fronte nascitur asini.

Frõs

FRōs onagri uel frons, asini plerunq; tumescens,
Fert lapidem quandoq; suum, qui pota uenena,
Atq; uenenosos fertur compescere morsus.
Hunc in aqua radens, ut aquam pallere uidebis,
Mox euasuro dare ne tardes patienti.
Hunc nuce maiorem forma crispante uidebis,
Atq; superficie pallescere non renitere.

Trisutes.

IRim cælestem tricolor lapis est imitatus,
Nomine Trisutes, iuris facit esse peritos
Iste sui gerulos, regum digitos decet ergo.

Phrygius.

NAscit̃ in Phrygia phrygi9, sed hic ẽ q̃si pumex,
Pumice sed grauior: facit hunc perfusio uini
Follibus afflatum procul ignis uiribus uri,
Et uelut ignitum candescere siue rubere,
Fertur & extingui perfusus nectare tantum:
Vtilis iste lapis tingendis uestibus esse
Dicitur à Phrygijs fullonibus, hisq; peraptus.

Sarcophagus.

SArcophag9 lapis est, qui mortua corpora fertur
Ferme quaterdenis consumere posse diebus.
Huius apud Troiam reperitur plurima uena.
Eiusdem generis sunt plurima saxa reperta,
Quæq; etiam erodunt uiuentia corpora tactu,
Et minus obseruant, quæcunq; cadauera claudunt.

Specularis lapis.

COpia dat uilem, licet insignem Specularem:
Hunc primum lapidem terris Hispania misit,
Nunc legimus multis regionibus hũc reperiri.
Hic effossus humo, sic fissilis extenuatur
Quaslibet in crustas, ut uitro tenuior omni
Cernatur, neq; iam nisi uitrum credere possis.

FINIS.

PRAECIPVAE LAPIDVM PRECIOSORVM

gemmarumq́ꝫ explicationes, ex uetuſtiſſ. quibuſque autoribus coactæ per Alardum Aemſtelredamum.

Philo Iudęus libro Biblicarum Antiquitatum.

T exculpſit in his nomina tribuū, Et ſurgens Tenezin craſtinum, inuenit lapides illos duodecim ſuper uerticē montis, ubi ipſe poſuerat illos ſeptē. Et ſculptura eorum erat talis, ut tanquam oculorum forma deſignaretur in eis. Et primus lapis, in quo ſcriptum erat nomen tribus Ruben, conſimilabatur lapidi Sardino. Secūdus autem lapis ſculptus erat de dente, & ibi exculpto nomine tribus Simeonis, ſimilitudo Topazanis uidebat̃ in eo. Et in tertio lapide ſculptū erat nomen tribus Leui, qui Smaragdino lapidi erat ſimilis. Nam quartus lapis Cryſtallus nominabatur, in quo erat ſculptum nomē tribus: inde & lapidi Carbunculo ſimilabatur. Quintus uero lapis erat Praſinus, & ſuper ipſum ſculpta erat tribus Iſachar, & lapidis Sapphiri color erat in eo. Et ſexti uero lapidis ſculptura erat tanquā Chryſopraſſus eſſet, diuerſis diſtinctionibus ſignatus, & ibi erat ſcripta tribus Zabulon, & lapis Iaſpis aſſimilabatur ei. Nam ſeptimi lapidis reſplendens ſculptura, oſtendebat in ſe uelut infuſum liquorem profundi: & ibi ſcriptum erat nomē tribus Dam, q lapis aſſimilabatur lapidi Liguro. Octauus lapis ſculptus erat de Adamāte, & ibi ſcriptum erat nomen tribus Neptalim, & Ametyſtho lapidi aſſimilabat̃. Et noni lapidis ſculptura erat terebrata ex mōte Ophir, & ibi ſcripta tribꝰ Bad, & lapis Achates aſſimilabatur ei. Et lapidis decimi ſculptura excauata erat

ta erat, & expressit similitudinem lapidis Theman. & ibi erat scriptura tribus Aser, & lapis Chrysolitus assimilabatur ei. Et undecimus lapis electus de Libano, & ibi scriptum erat nomen tribus Ioseph, & lapis Beryllus simulabatur ei. Et lapis duodecimus excisus de excisiõe, & super ipsum scripta erat tribus Beniamin. & lapis Onychinus simulabatur ei.

Hegesippus de excidio Hierosolymitano libro quinto, capite nono.

INter omnia tamen opera tẽplum præcellebat amplissimo opere, & fulgenti marmore, in quo erat peripetasma preciosum, maximum, cocco & hyacintho, byssoq; intextum & purpura. Non otiosa materia tantæ diuersitatis, sed cuius species materiam rerum latentium significaret: eo quòd eius esset templũ qui cælo, & aëri, terræ, & mari quasi creator elementorum dominaretur, atq; omnia solus regeret & gubernaret. Cocco enim igneum cælum figuratur: Hyacintho aër: bysso terra, q in ea nascit: purpura mare quæ conchylijs maritimis inficit, ut duo ex colore, duo ex generatione colligat. Deniq; princeps sacerdotũ hæc quatuor indumento suo exprimere consueuerat, quando maxima celebritas festorum dierum erat, quasi totum mũdum indueret, ut pro populo supplicaretur, in eius figuram, qui uenturus erat princeps sacerdotũ Iesus, qui tolleret pctã mũdi. Femora princeps sacerdotum linteo interius operimento tegebat, eò q pro cæteris in sacerdote fides quæritur, & corporis testimonia, quæ succingere debent carnis intemperãtiam.

Rabbini. Apud Samuelem libro 1. cap. 20.

ET sedebis iuxta lapidem, cui nomen est Ezel. Ezel appellatiuum nomen est, non proprium alicui⁹ lapidis, sed quiuis lapis hoc nomine adpellatur, qui uiam facientibus iter metitur aut commonstrat.

strat. Nomen est uerbale deductum à uerbo azal, quod Hebræis transire aut recedere significat. Duo illi lapides ex arca fœderis deprompti, qui in hoschen hoc ē, uestitu pectorali sacerdotis erant, in quibus non secus ac in speculo aliquo perfecto & pellucido resplendescebat diuina uolũtas: unde etiã lapides illi dicti sunt illuminationes & perfectiones: idq́; τυπικῶς, q̃ adumbrarent omnem illuminationem perfectionemq́; non aliunde petendam, quã è pectore sacerdotis, in quo perfecta notitia dei ac legis esse debebat, non consulenda esse oracula dæmonum, neq; oraculis illorum fidendũ esse significabant. Hęc Rabbini disserunt contenti lapidum significatiõe, de nominibus ptoprijs ipsorum quibus dicti fuerint, omninò silent, sic ut non recenseant nomina propria ipsorum mysterij loco, ut id quoque textum intuentibus liquet. Porro Ezechielis 28. quod noster interpres Sardius transtulit Hebræis est odem, à rubore nomen habet, Germanicè Rubijn. Et quod topazius uertit, lapidem esse dicũt Rabbini preciosum, quem tantum in Aethiopia inuenire est: à colore uiridi originem habet, rectius smaragdus interpretaretur, nam Rabbi Ionas ait hunc lapidem Arabice uocitari Smerad. Insuper quod in Latinis Biblijs iaspis redditum est, Hebræis est Iahalom, de quo Ezraides scribit, uir summæ autoritatis apud Hebræos, hunc lapidẽ esse adamanta, cui⁹ uis ex etymologia nominis cognoscitur: sic em̃dr̃ ac nominatur Iahalom, q̃ frangat, diuidatq́; gemmas summi roboris. Est prætcrea apud Latinos, aut si malis Græcos, Chrysolithus, quasi dicas aureus lapis, Hebræis tarschisch: hunc docti quidam Rabbini .i. hyacinthum esse dicunt. Onyx autẽ Hebræis Schoham uocatur: de hoc etiam Geneseos capite secundo habes. Vbi autem latina Biblia Beryllus habẽt, Iaschpe, quod uocabulum latinis auribus inauditum non est, Hebræi habent, id est, Iaspis.

spis, Ionathas autem & Onkelus, à quibus targum, id est, Chaldaicam accepimus interpraetationem, habet burla. Et quod apud Hebraeos est Saper, Latinus interpres sapphirus uertit, addens ei faciem latinae linguae. De hoc uocabulo scribit Ezraides, quòd gemma sit quędam rubra. Sed Rabi Geon asserit lapillum album esse, quem Crystallum uocant: Ionathas autem transfert lapidem preciosum.

Carbunculus, Hebraeis est Nopech, Dauid kimhi scribit hunc lapidem colore fusco & rutilanti esse. Postremò ubi nos smaragdum habemus, Hebraei habent bareketh aut barekath, & à fulgore ac resplendescentia nomen habet: unde lapis esset similimus carbunculo, si non carbunculus. At bona pars sentit carbunculum esse & coniunctionem, & sumi interpretatiuè, ut sit Macrologia.

Carbunculus, qui & bareketh dicitur, Chaldaeus barkan habet, qui terminus prorsum idem significat, quod uocabulum Hebraicum, quia ab eodem themate deducuntur.

EX RABBI ABEN EZRA COMmentarijs Exod. uicesimo octauo. Petro Vbbelio Vuormariano interprete.

IN secundo ordine lapidum rationalis aut pectoralis, ubi in nostra tralatione est Iaspis: magnus quidam Rabbi Hispanus ait hunc Arabicè uocari Almam, hoc est, Adamantem: perfringentem omnes lapides, ac perforantem Vnionem siue Margaritam. Procꝫ hac re facit etymologia uocabuli, cum deducatur ab halam, quod significat conterere frangereꝗ. In quarto ordine apud Hebraeos planè uox Iaspe, id est. iaspis habetur. In tertio ordine, ubi nos legimus Amethystũ Graecè ab ebrietate arcenda dictũ, Hebraica uox deducta est ab chalam, quod somniare significat,

quia cum quis hanc gemmam in digito suo habuerit, somnia uidebit. Nec mirum est (ut ille inquit) nã uirtus inuenitur in omni lapidis natura, cum sit lapis qui ferrum attrahat, sanguinem sistat, acetum fugiat &c.

Dioscorides libro 5. Capite. 93.

De Corallio.

COrallion (Romani pariter Græcis corallium dicunt) Corallium quod quidam lithodendron, .i. lapideam arborẽ uocant, maris creditur plãta esse durariq́; cum ex profundo magis ducta, à circunfuso nobis aëre ueluti candens ferrum aqua mersum temperatur & solidescit. Inuenitur plurimum Corallium ad promontorium Sicilię Pachinũ prope Syracusas. Probatissimum est quod rubet, sandarechæq́; aut sandici colore simile est. Fragile item totaq́; cõcretione sua æquale, quod terram, muscum, algamq́; simul olet. Præter hæc ramosum, cinnamomiq́; modo fruticosum. Damnatur contra quod lapidosum, concretione sua scabrum, cauernosum & inane est. Adstringit Corallium leniter & refrigerat: coërcet excrescentias, oculorum cicatrices exterit, concaua explet, & ad cicatricem perducit. Contra sanguinis excreationes efficacissimum est. Confert urinæ angustijs: lienẽ pręterea minuit cum aqua potum. Quod autem antipathes dicitur, corallium pariter æstimandum est, specie tantum diuersum: nigro enim colore, magis quam corallium arborescit, ramosiusq́; est. Easdem habet antedicto corallio uires.

De Phrygio lapide. 94.

PHrygion lithon [Romani lapidem Phrygium uocant] Phrygius lapis quo tingendis uestibus in Phrygia utuntur, unde & nomen inuenit, in Cappadocia nascitur. Probatissimus qui pallet, mediocriter ponderosus, & inæquali coloris concretione est: candidas siquidem cadmiæ modo uenas habet. Co

qui

quitur lapis hic Phrygius optimo primum uino re‐ſparſus, tum ignitis carbonibus obrutus, & in coctu‐ra uſq; dum mutato colore ruffeſcat, follibus uentila‐tur. Ex igne admotus deinde, eodem reſtinguitur ui‐no: rurſusq; carbonibus obrutus, iterum pariter co‐quitur & reſtinguitur. Tertiò itidem coquendus eſt, curandumq; ne diſſiliens frietur, & in fuliginem tran‐ſeat. Habet crudus coctusq; Phrygius lapis efficacem adſtringendi uim. Repurgat item, cruſtas ignis modo inducit, & ambuſtis cum çæra medetur. Lauatur cad‐miæ modo Phrygius lapis.

De lapide Aſio. 95.

ASion lithon[Romani Aſium lapidem dicunt] Aſius lapis colore pumicis, fiſtuloſus, non pon deroſus, friabilis, & uenis in profundo luteis. Flos eius eſt quæ ruffo colore in ſumma ſuperficie cõ creſcit ſalſugo, concretione quidem ſua tenuis, colore autem cum candido, tum pumici ſimili in luteum uer‐gente. Linguæ admotus hic flos, eam leniter mordet. Habet lapis, lapidisq; flos adſtringendi uim: ambo le‐niter exedunt, panosq; terebinthina reſina aut liqui‐da pice excepti diſcutiunt: efficaciorem tamen florem exiſtimant. Sictatus hic, præter antedicta, uetuſtis, & quæ ad cicatricem ægrè perducuntur, ulceribus egre giè medetur. Carnium excreſcẽtias reprimit. Purgat cum melle malefica, & quæ fungorum modo concre‐uerunt ulcera: Concaua itidem explet, & cum melle purgat. Siſtit çeræ mixtus, quæ paſcendo ſerpunt. Po‐dagris mixto lomento fabæ emplaſtri modo impoſi‐tus medetur. Lienoſis cum aceto & calce: tabidis itidẽ prodeſt cum melle linctus. Conficiuntur ex Aſio lapi‐de etiam in balneis pelues, in quibus podagrici pedes utiliter habent. Fit ex eodem etiam farinæ modo pul uis, minuendis carnibus utilis: carnoſa craſſaq; extenu ans corpora, in balneis pro nitro illitus. Quod ſi quis

antedictos florem & lapidem lauare uoluerit, cadmię modo lauandi erunt.

De Pyrite lapide 96.

PYritem [Romani pariter Græcis Pyritem dicunt] Ex quo conflatur æs, Pyrites lapis est. Probatur æri maxime similis, & qui facile percussus scintillat. Cremandus Pyrites lapis hoc modo: Madētem melle lentis carbonibus imponito, flatuq́ꝫ continue donec ruffescat accendito. Quidam multis & ignitis carbonibus copioso melle consparsum imponunt: cumq́ꝫ in ruffum transire colorem cœperit, ab igne amouent: flatuq́ꝫ cinerem diiicientes, rursus madentem melle coqunnt, donec totus æqualiter contracta siccitare fragilior fiat: sæpe enim sola superficies tantum coquitur: sic deinde coctum siccatum reponunt. Quod si è loto lapide hoc erit, cadmiæ modo lauabitur. Est cocto pariter & crudo uis calefaciendi, exterendiqúe, & repurgandi quæ oculorum claritati officiunt. Durities præterea discutit & maturat. Resina idem exceptus, excrescentia cum caliditate & adstrictione aliqua reprimit. Vocant sic crematum aliqui diphryges, quasi iterum coctum.

De Hæmatite lapide, 97.

HAematiten [Romani pariter Græcis hæmatiten dicūt] Probatissimus Hæmatites lapis qui friabilis, rubeus, aut niger est, in seipso durus & inæqualis: Qui nullas habet admixtas sordes, nec lineis aliquibus uariatur. Est illi uis adstringere, calefacere leniter, extenuare, oculorum cicatrices & asperitates cum melle exterere. Cum humano lacte lippitudines, rupta, & cruoris suffusiones in oculis emēdat. Contra urinæ angustias cum uino bibitur. Contra muliebres fluctiones itidem, & cruenta sputa cum succo Punici mali. Fiunt ex eo etiam contra oculorum affectiones accommodata collyria & aconia. Crematur

Hæmati

Hæmatites lapis Phrygio similiter, sed nullo uino p-
funditur, urendiq; modus & finis est, cum bullare in-
cœperit, & pondus amiserit. Adulterant eum quidam
lapide, qui Schistos, id est, scissilis dicitur. In quem u-
sum lapidis eius densam & rotundã glebam sumunt:
talis autem pars est, quæ radices eius uocantur: conijci
entesq; in uentrosum fictile feruenti cinere obruunt,
non multo post auferentes, attrituq; in cote probãtes
si Hæmatitę colorem duxit. quem si duxerit, reponũt:
sin minus, iterum nouo cinere obruunt, intuentes con
tinue probantesq;: in feruenti enim cinere illo longi-
us relictus colorem mutat, mox etiam diffluit. Depre
henditur adulteratus, primum quidem diuisuris & li
neis, quas pectinum modo per longitudinem diuisas
habet; at non sic Hæmatites. Deprehenditur preterea
colore quem hic floridum habet, Hęmatites uero pro
fundiorem & cinnabari similem. Inuenitur Hæmati-
tes prærerea in Sinopide rubrica. Quinetiam ex Ma-
gnete lapide conficitur ad extremum cocto: qui uero
per se nascitur, in Aegypto fossilis eruitur.

De Schisto.i.scissili lapide. 98.

SChiston[Romani pariter Gręcis schistum dicũt]
Nascitur Schistos lapis in Hispaniæ Iberia. Pro-
batissimus, luteo croci colore aliquo, friabilis, &
in seipso facillime scissilis, concretione, linearumqúe
quas pectinum modo habet, mutua compactione: am-
moniaco, id est, harenario sali similis. Easdem Hæma-
titæ uires habet, minus tamen efficax est. Concaua ex-
plet humano lacte dilutus. Cõtra rupta procidentiaq;
in oculis, crassas item palpebras, & oculorum uuas ef
ficacissimus.

De Gagate lapide. 99.

GAgatem[Romani pariter Græcis Gagatem di
cũt] Probatᷣ Gagates, q celerrime accẽsus flãmas
agit, & in urendo bitumis odore sentitᷣ. Niger

plerunq; Gagates lapis, ſqualet, cruſtaceus, & nullius ferè ponderis eſt. Molliendi diſcutiendiq; uires habet. Comitiales ſuffitu deprehendit. Strangulatu uuluæ procidentes reuocat. Fugãtur eiuſdem ſuffitu ſerpentes. Acopis & podagricorum remedijs miſcetur. Naſcitur in Lycia non longè ab oſtijs fluminis in mare exeuntis, quod prope Plagyopolim ciuitatem Gagam uocant: prope cuius oſtia lapis hic inueniatur.

De pluribus alijs lapidibus, primumq; de Thracio. 100.

THracium (Romani pariter Græcis Thracium dicunt) Naſcitur Thracius in Scijthiæ fluuio, qui Pontus dicitur. Poteſt Gagatæ eadem. Fertur quod in bitumine fit, accendi aqua, oleo autem reſtingui. Inter magnetes lapides probatiſſimus eſt, qui ferrum facile trahit: colore ad ceruleum inclinato: denſus itidem, nec magnopere ponderoſus. Vis illi eſt craſſa ducere, ſi cum mulſa aqua pondere triũ obolorum detur. Quidam Magnetem coquentes pro Hematite uendũt. Qui Arabicus lapis nominatur, maculoſo ebori ſimilis eſt. Tritus hic illitusq; hæmorrhoidas reprimit. Cremati cinis dentifricijs accommodatus eſt. Qui uero Galactites, id eſt lactarius ladis dicitur, ꝙ lacteum ſuccum ex ſe mittit, nomen inuenit: alioqui cinereo colore, & dulci ſapore eſt. Oculorum deſtillationibus ulceribusq; utiliter inũgitur. Oportet ob glutinoſam uim quę illi ineſt, tritum cũ aqua in plumbea pyxide ſeruare. Melitites, in cunctis lactario ſimilis eſt. Eo ſolum differt, ꝙ dulciorẽ reddit ſuccum. Facit ad eadem omnia ad quæ lactarius. Morochthus lapis qnem aliqui à lacteo candore Galaxiam aut leucographida nominant, in Aegypto naſcitur. Vtuntur eo lintealiorum officinæ ad cãdorem ueſtium, quoniam mollis eſt, & facilime diluitur. Opplendi illi uis eſſe creditur, ideoq; ſanguinem expuentibus

expuentibus utili. Cum aqua idem cœliacis, & contra ueſicæ dolores utiliter bibitur. Prodeſt & contra muliebres fluxiones potus pariter & appoſitus. Oculorum quoq; mollibus medicamentis miſcetur. Explendis cauis eorum ulceribus accommodatus. Deſtillationes ſiſtit, & in teneris corporis partibus ulcera ad cicatricem perducit. Alabaſtrites, quē Onychē etiam nominant, in cinerem crematus, tum reſina, piceúe excepto cinere illo duricies diſcutit. Cũ cera ſtomachi dolores lenit, & gingiuas reprimit. Thyites, q̃ ꝙ eo medicinalia mortaria fiunt, nomen inuenit, naſcitur in Aethiopia, uiridi Iaſpidis colore: cum diluitur, lacteo colore conſpicitur. Erodit hic ualidiſſimè, eſtq; illi præcipua uis purgandi, quæ claritati oculorũ officiũt. Iudaicus in Iudea naſcitur, figura glandis, candidus, eleganter & concinne confectus, lineis inter ſe æqualibus ueluti torno factis. Cum diluitur, nullas habet ſaporis qualitates. Poteſt ciceris qualitate collyrij modo in cote attritus, tum cum calidæ aquæ cyathis tribus dilutus potusq;, urinæ anguſtias ſoluere, & ueſicæ calculos frangere. Naſcitur in Cypro Amiantus lapis, ſciſſili alumini ſimilis. Telas ex eo ad ſpectaculum faciunt, quæ in ignem coniectæ accenduntur quidem, aguntq; flammas, ſed nulla in igne amiſſa parte, nitidiores eo incendio euadunt. Creditur Sapphirus lapis ſcorpionum ictibus potus aduerſari. Bibitur & contrà intrinſecas exulceratiões. Reprimit prętereà quæcunq; in oculis excreſcunt, uuas, puſtulasq;: quinetiam ruptas eorũ tuniculas glutinat. Inuenitur ad Memphim in Aegypto Memphites lapis calculorum magnitudine, pinguis, colore uario. Fertur hic tritus inunctusq; locis, quæ ſecanda urendaúe ſint, ſine periculo aliquo omnem in eis ſenſum extinguere. Selenites, quē Romani lunarem dicunt, plærìq; uero Aphroſelenem, id eſt, lunæ ſpumã: nomē in-

uenit, q per noctem ad incrementa luminum lunę plenus inuenitur. Nascitur Arabia colore candido, pellucidus, minime ponderosus. Dantur bibenda comitialibus ramenta eius. Quinetiam pro amuleto adligant sibi eum mulieres. Creditur & arboribus appēsus fœcunditatem earū augere. Plures Iaspides sunt: in eorum genere ali⁹ uiridi Smaragdi colore est, alius glaciem repræsentat, saliuæ similis: aërius alius, fumosus alius, fumo ueluti denigratus: Assyrius uocat alius, albescētibus p trāsuersum lineis renidēs: ali⁹ postremò à terebynthinę resinæ colore Terebynthizon dictus, calai gēmæ similis. Oēs pro amuletis adalligari ferū tur: priuatimq́ femoribus pgnantiū adalligatos, puerperij celeritatē facere. Resonat cōmotus Aëtites, ceu lapide alio intra se cōcepto prægnās. Sinistro brachio adalligatus cōtra muliebriū locorū lubricitatē, fœtus in utero retinet. Parturiētibus tamē à brachio sublatus, fœmori adalligandus est, ut sine dolore fœtus excludatur. Tritus hic, cæraq́, ligustrino unguento, musteoue, aut aliquo ex his quæ calefaciēdo sint cōfecta, exceptus, comitialibus magnopere prodest. Plures Ophitæ lapides sunt: graui enim odore & nigro colore quidam est: quidam cinereo colore & pūctis uariatus: alius intercurrentibus candidis lineis: Omnes adligati, contra serpentiū morsus & capitis dolores utiles sunt. Læthargo & capitis doloribus priuatim opitulari fertur, qui candidas habet lineas. Inueniuntur & in spongijs lapides: hi cum uino poti, calculos uesicæ frangunt. Ex marmore aut pario lapide admixto tauri glutino, lithocolla fit. Potest ignito specillo palpebris admota incōmodos earum reglutinare pilos. Testæ similitudinem Ostracites habet, crustaceus facileq́ scissilis. Vtuntur eo in leuiganda cute pro punice mulieres. Bibitur idem cum uino ad, sistendos mēses, drachmarum duarum pondere. Quinetiam si quis

quatuor

quatuor diebus à puerperio biberit, sterilitatē in posterum facit. Idem ex melle contra mammarum inflāmationes utiliter inungitur: & præter hæc sistit quæ pascendo serpunt. Vtilis emplastris, quæ exterendo & exedendo sunt. Smyris lapis, quo gemmas anularij exterunt, facit adhumentes gingiuas, & dentifricijs accommodatus est. Exiccat corporis aquas litoralis harena sole feruens, obrutis usque ad capita in ea hydropicorum corporibus. Calefit eadem ad sicca fomenta pro sale & milio. Inungitur contra capillorum defluuia, quas alopecias dicunt, expletq; eas quod confricato in Naxia cote ferramento detritum fuerit. Virginum mammas augeri idem prohibet. Bibitur cum aceto ad minuendos lienes, & comitialibus prodest. Lapis quē quoniā terrā intra se cōplexus est, Græci Geoden nominãt, adstringit, siccat, & quæ claritati oculorum officiūt, purgat. Ex aqua idem inunctº mammarum genitaliumq; inflammationes sedat.

Hermolaus Barbarus in Dioscoridem Coralliorum lib. 5. Corallium Ca. 974.

QVātum apud nos Indicis margaritis precium, tantum apud Indos corallio. Gignitur & in rubro mari, sed nigrius: Item in Persico uocatur Iace. Laudatissimum in Gallico sinu circa Orchadas, & in Siculo circa Heliam & Cepranum. Nascitur & apud Grauiscas in Italia, & ante Corniculum, & Neapolin Campaniæ, maximeq; rubeº, & ideò uilissimū Erythris. Color sub aqua uiridis. Baccæ eius candidę ac molles. Extra rubescunt, indurantur'q; ceu corna satiua magnitudine ac specie. Aiunt tactu protinus lapidescere, si uiuat: itaq; occupari euellíq; retibus aut acri ferramento præcidi. à quo & corallio quasi curallio, ἀπὸ τῆς κούρας nomen inditum. Nec aliter sane Theophrastus, quàm curallium appellat, à radendo scilicet: ob id & Gorgoniam quoque dictum putatur, itemque dendrite

dendrite,hoc est arboreũ. Probãt q̃ maxime rubẽs & q̃ ramosissimũ:dãnãt inane aut cõcauũ. Autoritas baccarũ Indis utroq; sexu p̃ciosa. Religiosum etiã id gestamẽ aruspices uatesq; in primis habent. Priusq̃ hæc notescerẽt,Galli gladios,scuta,galeas adornabãt corallio. Postea Indis uniões suas,p corallio mutãtib. in penuria esse cœpit. Surculi eius infantiæ adalligati,tutelã habere creduntur. Ignib. diu repugnant. Est & lapis corallius,uel ut quidam scribũt, colaris, multum à corallio diuersus, Pyrites à quibusdam appelatus, quoniam sit plurimus ignis illi. Sed est alius etiamnũ Pyrites,in mentionẽ suã seruãdus. Qualis porrò lapis Erythros hoc est rubeus ab Hippocrate significetur, quo mulieres,inquit,explorant, an sint prægnantes, nisi aut corallium sit,aut Pyrites, aut etiã Hæmatites affirmare nihil habeo.

Antipathes 975.

ANtipathes pro genere corallij, quale sit in Plinio,haud facile docuerim : nisi quis intelligat fruticem circa Troglodytarum insulas nascentem in alto,quẽ Isidos plocamon uocari tradit,corallio similem:sine folijs sentiri eum,se capi durariq; colore in nigrum,cum cadat frangi. Theophrastus corallij duo uidetur statuere fastigia:unum quod rubẽt rotundumq; est,ut radicula in mari nascens : alterum huic nõ multum dissimile,quod calamus,inquit,uocatur Indicus,qui duratur in silicem. Plin. inter gemmas numerat corallida nimio similem,quæ in India Syeneq; gignatur. Fortasse per Theophrasti tempora minus erat corallij uulgatus usus.

Lapis phrygius 976.

LApis Phrygi⁹ gleba est pumicosa. Plinius medicinæ utilem negauit. Lapis Asius 977.

ASius & asia petra dicitur. Est & Assius per duplex ss. ab Asso Troadis,ut inquit Plin. sed al

Asi

Asio diuersus. Ille sarcophagos quoq; noīatur ab effectu, qualis & in Lycia & in Oriente habet, & in Mysia quoq; inueniri eum Stephanus affirmat. At noster hic per simplex s. fere scribitur ab autorib. nostris, gustu salsus. Corpora defunctorum condita sarcophago, consumi intra quadragesimū diem, sed illata quoque mortuis lapidea fieri, traduntur. In Oriente adalligata uiuentibus, erodunt ea.

Pyrites 978.

PYriten sunt qui & sideriten uocitent, & androdamanta & bostrichiten. In Cypro reperiri uolunt, & in metallis, quæ sunt circa Acamaniā. Vnum argenteo colore, qui & argyritis à Democrito cognominatus uidet: alterū aureo. Aliq terreū genus faciūt, quod plurimū ignis habeat, pōderosissimumq; sit, quos & uiuos appellamus. Hi exploratorib. castrorū maxime necessarij: qa clauo, alteroue lapide pcussis excutiuntur scintillę: quæ sulfure exceptæ, aut fungis aridis, aut folijs, celerrime ignem trahunt. Pyrites & gēma est, nec scio an diuersa ab hac. Nigram esse inuenio, & attritu digitos urētem. Pro pyrite in medicinas uenit mylios seu mylitis, cochlax appellatus, hoc est molarius, insula Nysiro plurimus, ab Hipocrate lapis niger, ut Galeno placet. Mylias ab Theophrasto & Aeliano ex Aethna monte fluens, luti nigri modo in Sicilia, post durescens colore custodito. Fluunt & pyromachi dicti, ut idem Theophrastus ait.

Lapis Hæmatites 979.

HAematites reperit in metallis. Vstus minij colorem imitatur. Adulterāt schisto, sed distinguūt uenæ rubētes. Est & Magnetis genus unū hæmatites appellatū. Præter hoc quinq; genera Hæmatitarum tradūtur: Aetiopicū, cui & principatus datur. Alterū androdomāta uocāt, colore nigro, pondere ac duritia insignē, & inde nomē, pcipueq; in Africa. Trahere

here autem in se argẽtum æs,ferrũ . Exprimentũ eius esse in cote ex lapide basanite,reddere enim succũ sanguineũ. Tertium genus Arabici,uix reddẽris succum ad cotem aquariã,aliquãdo croco similem, pari duritia cũ secundo. Quarti generis Helatites uocatur,quã diu crudus sit,coctus uero mllites,aut etiam miltites ad oĩa utilior quam rubrica. Quintum ijs adijcitur schistos,de quo protinus mox agitur.

Lapis Schistos 980.

LApis schistos cognationẽ cũ hęmatite habet,sed peculiare in schisto,ꝙ splendet. Est & schistos alterius omnino generis,quẽ cognominãt anthracitin,nasci tradentes in Africa nigrũ,quia attritus reddat aquarijs cotib. ab ea parte,quæ fuerit ab radice,nigrum colorem,ab altera parte croci. Sunt & gemmæ plures,hoc nomine carbunculi:quarum aliæ preciosæ sunt,aliæ uiliores,ut quæ nascunť in Gręcia: Theophrastus autor ac Plinius.

Lapis Gagates 981.

GAgatem aiunt & in Leuco Pamphiliæ (ut arbitror) promontorio, aut Lycię propeCyprũ insulam expelli mari, atq; infra duodecim stadia colligi. Solinus & in Britãnia Gagatẽ gigni tradidit. Planus est,pumicosusq;,non multũ à ligno differens, fragilis,odore,si teratur,grauis. Fictilia ex eo inscripta non delentur. Accenditur aqua,oleo restinguitur. Deprehendere dicitur uirgines suffitu. Hoc & Magi utuntur in ea,quam à securis argumento uocant axinoman:peruri eũ negantes,si euenturũ sit, quod quisquam optet. Dictũ à fluuio in Lycia cognomine Dioscorides affirmat. Nullum se in Lycia Galenus comperisse tradit amnẽ, qui Gages aut Gegates appelletur. Phocion grammaticus oppidum in Lycia fuisse Gagas à Rhodis conditum scribit. Plini⁹ Rhodiopolin à Gagis diuersam facit . Stephanus Gagas oppidum

in

in Lycia fuiſſe,quod Palęõtichos ante diceretur.Cru-
ſtaceos uero lapides atq; nigros,& qui in ignem addi
ti exilem flammam ęderent,biuminis odore in Syria
cœle inuentos ſibi meminit,in collibus mari mortuo
circundatis ad orientem ſolem ſpectantibus,ubi & bi
tumen quoq; naſcitur, utiliſſimos tumoribus in genu
diuturnis.

Lapis Tracias. 982

EST lapis Thracias,qui exemplaribus Plinij qui-
buſdam meiulla quoq; dicitur,trium generum,
uiridis,pallidus,ſanguineis guttis, non habeo
certum proferre. Nomen gentis ſuæ habet, ut cecinit
Nicander,quemadmodum & Cappadoces in Argæo
Capadociæ naſcentes,ſimili cum prioribus natura, q
& in lacteum cremorem ſoluantur,ut Galenus & Pau
lus Aegineta ſcribunt,qui & ageraton lapidem com-
memorant,aſtrictoriam & diſcuſſoriam uim haben-
tem,& gutturis inflammationibus auxiliares, quo ſu
tores uti ſoleant ad dãdum calceis nitorem. Præterea
& hieracitin,ut Diogenes ſcriptum reliquit, ſubuiri-
dem ex atro,item coloribus alijs reſparſum,quem qui
geſtet, muſcæ non infeſtent. Hunc literis quibuſdam
inſcriptis contra ſanguinis eruptiones ualere perhi-
bent. Addiderunt ijs & Indicum,ſubruffum colore,at
trituq; ſucco purpureo manantem,nec ualido nec den
ſo corpe. Inuenio & Perdicitin, ſiue Perdiciatin ,& a-
liũ à ſorbi ſimilitudine, ut uitrum cognomẽto Schy-
ticũ , ad om̃es duritias pollentes,in compoſitionem il
lam quæſitas,quæ pamplethes & diacinnabareos uo-
catur ab Aegineta Paulo. Vitem ad oculorum quoq;
ſuffuſiones commendant,cum felle aſpidis acontię uo
catæ,mirabili effectu,poſt quintum diem repræſenta
ta curatione:id fel in ſerpentis eius dorſo iocinori an
nectitur,ut Aëtio placet.

Lapis Magnes. 983

Lapis

LApis Magnes,quem & Magnitin Græci dicunt. Item sideritin & Heraclion id estHerculeum. Magnes ab inuentore uidetur appellatus. In India nunc,& passim inuenitur in Hispania quoq; Rupertus autem scribitur clauis crepidarum, & baculi cuspide ferrata hęrentibus,cum armenta pasceret. Quinq; genera eius feruntur. Aethiopico principatum dant,argentoq; rependitur. Inuenitur in Aethiopia Smiri: Ita uocatur regio harenosa. Ibi & sanguinei coloris, sanguinemq; reddens,si teratur. Sed & crocum Hæmatites cognomine,in trahendo ferrum non eadem natura,qua cæteri magnetes. Aethiopici argumentum est, quod Magnetem quoq; alium ad se trahit. Secundum genus Magnesiacum, à Magnesia: contermina ei Macedonia: à Bebonea locatum petẽtibus dextra. Tales ruffi nigriq; sunt. Tertium in EchioBoœtię,ruffi coloris plus habens quam nigri. Quartum circa Alexãdriam Troadem,nigrum,& fœminei sexus, ideoq; sine uiribus. Quintum in Magnesia Asiæ deterrimum: nam & candidus est,neq; attrahit ferrum, similis pumici. In eadem Aethiopia mons haud procul gignit lapidem Theamedem,cui contraria Magneti natura, ferrum omne abigens respuensq;. Trahitur ad Magnetem ferrum,quia sola fere materia ea uires à lapide cõceptas diu retinet. Aliud apprehendens ferrum, ut annulorũ catena uideatur: quod quidem imperitum uulgus ferrum uiuum appellat,uulneraq; ex tali asperiora fiũt. Lapis hic & in Cantabria eruitur: non ille Magnes uerus caute continua, sed sparsa bubbatiõe, ita appellãt: nescio an uitro fundendo perinde utilis: Nõ enim expertus est quisquam: autor Plinius. Ferri utiq; inficit aciem ut Magnes. Dinocrates architectus Alexandrię, templum Arsinoës concamerare cœperat Magnete lapide. Intercessit mors & ipsius, & Ptolomæi regis, qui id sorori suæ fieri cupierat, ut simulachrum eius è ferro

ro pendere in aëre uideretur: Quod genus præstigiæ Arabes ad superstitionem suam commenti dicuntur, in eo feretro, ubi autor eius sectæ conditus existimatur. Diogenianus Magnetem argento tam scribit esse similem, ut decipiat. Nec hunc lapidem, qui ferrum ad se trahat, Magnetem, sed Heracleoten appellãdum esse.

Lapis Arabius. 983.

Lapis Galactites. 985.

GAlactites, ait Plini⁹, ex uno colore lactis est, succo quoqꝫ eius & sapore, à quo nomen: De hac intelligat, an diuersa, dubium: quando cineris colore traditur à Dioscoride, non lactis. Est & Galaxia, quam aliqui Galactiten uocant, intercurrentibus sanguineis aut candidis uenis. Nam Chalaxia grãdinum & colorem & figuram habet, unde & appellata est, adamantinæqꝫ duritiæ. Narrant etiam in ignem additæ manere suum frig⁹. Ergo Pliniana galactites, quã aliqui & Leucogageam, & synephiten, & leucographin appellant, uidet ei propior, quæ & marochthos, & leucohraphis, & Galaxia Dioscoridi & Galeno dicitur, ut paulò post liquebit. Vtcunqꝫ infantium adalligata collo, saliuam facere dicitur: in ore autẽ liquescere: memoriam adimere uel iniuriarum. Mittit eam Nilus, & Achelous quoqꝫ amnis. Sunt qui & smaragdum albis uenis circumligatum galactiten, inquit, uocent. Est & gemma galaicos distans ab hac, argyrodamãti similis, paulo sordidior. Inueniũtur autem binę aut senæ.

Lapis Melitites. 986.

MElitites lapis dictus, quia succum tonsus mel leum emittat. Differt ab hoc melichrus, cuius plura sunt genera, melleus colore. Differt & melitis à malo, cuius imitatur colorem, appellatus.

Lapis Molochthus. 987.

M Lapis

Lapis Molochthus aut Morochtus, siue ut Paulus & Galenus uocauit, Moroxus & Graphis, haud uideo eundem cum eo esse, qui molochitus à colore maluæ dicitur, spissus, uirens, nec translucida, reddendis laudata signis, & infantium custodiæ. Sit autem morochthus, quem Plinius ait in ore liquescere, de quo in Galactite diximus, ex collatiõe Dioscoridis subodorari potest aliquid, dicentis mollem eum esse, diluique facilem: ut uel idem cum Pliniano, uel similis esse uideri possit. Nominatur & morochthos Plinio, sed inter gemmas lacte sudans porraceo. Idem autor & Leucographin inter herbas collocat, nec qualis ea sit, reperisse unquam fatetur, eosdem ei effectus reddens, quos hoc loco Dioscorides, Galenus, cæteri: ut propterea non desint, qui Plinio, quasi pro herba lapidem acceperit, increpitẽt. Sed autor grauissimus aliorum sententiam, non suam opere toto recitat.

Lapis Alabastrites. 988.

Alabastrites siue Onyx in Alabastro Aegypti circa Thebas, quem in ædificiorum ornamentis quoque includunt. Nascitur in Syriæ Damasco, candore intercincto, uarijs coloribus, cæteris omnibus cãdidior. Probatissimus in Carmania, mox India. Iam quidem & Pyria, Asiaqúe. Vilissimus & sine ullo nitore in Cappadocia. Probatur maximè mellei coloris in uertice maculosi, atque non translucida. Vitia in ijs corneus color atque candidus, & quicquid uitro simile est. Alabastrites ad unguentorum fidem. Vnde uas, id est, Onychem unguentarium uocamus, quod & Alabastum, & Alabastrum quoque dicitur, etiam è uitro interim. Est & onyx inter ostrea, ut uolumine secundo patuit. Habetur & onyx gemma, in qua unguis humani similitudine candorem esse dicunt. Alabastrites porrò & in Arabiæ

biæ montibus,& in Germania quoque reperitur: Ex quo & uasa potoria,& pedes lectorum, & sellæ delicijs factæ. Item amphoræ & urcei cadorum magnitudine. Iam columnæ triginta duos pedes longæ. Sunt qui hac amplitudine non onychen sed onychitin uocent. Differt ab Alabastrite Alabandicus, siue Abalandicus: etenim utroque modo legitur. Color alabandico subnigrat ex ruffo. Perspicuus est ut ignis, & quibusdam quasi rimulis uenisqúe dehiscit. Capillos albos attritus inficit. Dicitur Alabastrus Democrito & sal omnis,& calx uiua, quæ de putaminibus ouorũ conficitur. Hæc ipsa encephalos quoque dicitur à chymicis,& marmor Thebaicum & Claudianum.

Lapis Thyites. 989.

LApis Thyites à Plinio mortarium uocatur, quoniam thya mortarium significet, etiam acone dictum Hippocrati, ut Galeno placet.

Lapis Iudaicus. 990.

HIc & Tecolithos uocari cœptus, quia calculos absumat, quod à Galeno falsum existimatur.

Lapis Amiantus. 991

LApis Amiantus ueneficijs resistit omnibus præsertim Magorũ. Hoc quod de lapide Adiante dicitur, texi ex eo uela, quorum ignis uelut aqua sordes eluat, de lapide quodam nascente in Carysto Eubœæ Strabo retulit.

Lapis Sapphirus. 992.

SApphiri aureis punctis collucent, cœruleæ, raroqúe cum purpura. Optimæ apud Medos, nusquam tamen perlucidæ. Præterea inutiles sculpturæ, interuenientibus crystallinis centris. Sapphirum gemmarij inter Iaspides collocant.

Lapis Memphites. 993.

LApis Memphites gemmantis est naturæ.

Lapis Selenites. 994.

SElenites fulgore melleo perſpicuus, nomine accepto, quia imaginem lunæ reddat, in dies ſingulos augeſcentis minuentisq́ʒ numero. Hunc ſemper Galenus Aphroſelenō appellat. Chymiſtę Aphroſelenon, etiam Comarin, & à leuitate ponderis etiam Cupholithō, & Argyrolithon quandoq́ʒ uocitant. Habetur & Comaris apud eos Scythica pro arſenico & ſulfure: itemq́ʒ pro lapide philoſophico toties à nobis indicato, coarguendi potius & irridēdi propoſito, quam monſtrandi. Seleniten Euſtachius al um quoq́ʒ lapidem intelligit, qui & Aſterius & Lychnites uocet, naſcens in Thracia, Pallenes littorib: autore Dionyſio. Plinius Lychniten ab Aſterio diuidit, itemq́ʒ Selenite. Sed ut herbarum, ſic & lapidū uocabula cōfundimus.

Lapis Iaſpis. 995

LApis ſæpe tranſlucet ac uiret. Smaragdo ſimilis Indica eſt. Cypria colore glauco & pingui. Perſica ſimilis aëri, quæ ob id aërizuſa uocatur. Thermodontiaca cœrulea. Scythica inter cœruleas omnes optima. Phrygia purpurea. Cappadox ex purpureo cœrulea, atq́ʒ non refulgens. Thracia Indicæ ſimilis. Chalcidica turbida. Præfertur omnibus, quæ purpuræ quicq̄ habet, ſecunda quæ roſæ, tertia quæ Smaragdi. Quarta cœlo autūnali matutino ſiſ̄s, quæ boëa appellatur & aërizuſa. Similis eſt & Sardæ: imitata & uiolas. Non minus multæ ſpecies reliquæ, ſed omnes in uitro cæruleæ, aut Cryſtallo ſimiles, aut pituitæ atque muco, ſiue ut Plinius, myxis: Item reſinæ terebynthi, quàm & terebynthizuſam uocant, inter cœruleas & ipſam marem exiſtimantes. Nam quæ Iaſpichates appellat̄, ex Iaſpide Smaragdo ſimili, & Achate proprietatem ſuam habet. Præſtantiores ſphēdone, id eſt funda cludi ſolent, id eſt, patentes, nec præterq̄ margines auro amplectente. Vitium & breuis nitor & longe ſplendens, & ſal, & omnia quæ in cæteris gemmis.

Vitro

Vitro adulterata coarguitur,extra fulgorem ſpargen
do,& non continendo in ſe,nec in diuerſa, quæ ſphra-
gides uocantur , quoniam optimè omnium ſignent.
Ea quæ Smaragdo ſimilis, per tranſuerſum linea can
dida præcingitur. Orienti familiariſſima pro amu-
leto Garamantias uocatur,quæ pluribus polygram-
mos. Eſt & Onichypuncta,quæ Iaſponyx dicitur, &
nubem complexa,& niues imitata,quę ſtellata rutilis
pũctis eſt,&ſali Megarico ſimilis,Capnias ſiue Ccapni
tis appellata. Magnitudinẽ Iaſpidis undecim unciarũ
uidit antiquitas,effigie Nerõis thoracata. Inter cœru-
leas poſt Scythicã Cypria, poſt quã Aegyptia. Adulte
ratur maxime tinctura, idq́; in gloria regũ Aegypti aſ
ſcribitur ei qui primus tinxit. Ineſt aliquãdo cœruleis
aureus puluis,non in Sapphiris puncta. Galenus Iaſpi
dem medicinæ utilem chloron iaſpin hoc eſt uiridem
cognominat. In ſcribi iuſſit in Iaſpide draconem radi-
os habẽtem Necepſos rex,ad ſtomachi fulturam. Sed
idem profectus eſt in torque, ſuſpenſo eo rudi, ita ut
os ſtomachi attingat. Lapis Aëtites. 996.

LApis Aëtites,quem aliqui gãgitẽ dixere. Strabo
Gangitẽ in Armenia repertũ ſcribit,quo ſerpen
tes fugantur,hũc an aliũ accipiãt, nondũ liquet.
Inædificatur nido aquilarũ,non tamẽ omniũ,nihil i-
gne deperdẽs,ſed uis eius medica non niſi nido dire-
pti. Aiunt binos inueniri marẽ & fœminã, nec ſine iis
parere aquilas,& ideo binos tantũ. Gnã eius quatuor
feruntur. In Africa puſillus & mollis,& uelut in aluo
habẽs argillã ſuauem,candidam. Ipſe friabilis,quẽ fœ
minam exiſtimãt. In Arabia mas durus,&ſimilis gal-
læ,aut ſubrutilus,in utero cõtinens lapidẽ durũ. Ter-
tius in Cypro,colore Africani,amplior tamẽ atq; di-
latatus:cæteris enim globoſa facies. Habet in aluo ha
renam iocundã & lapillos,ipſe tã mollis,ut etiã digi-
tis fricetur. Quarti generis Taphiuſius uocaẗ,naſcens

Iuxta Leucaden in Taphiusa, qui locus est dextra nauigantibus, ex hac ad Leucaden. Inueniturq́ꝫ in fluminibus candidus & rotundus. Huic est in aluo lapis, qui uocatur Callimꝰ, nec quicq̃ tenerius. Nã Calais aliud genus est lapidis, à quo & calainns color pro Veneto, si Photioni credendũ est. Ego etiam sordidum colorẽ Plinium secutus, calaini appallatione possum capere. Amplitudine, inquit, conspicua, sed fistulosa & sordium plena est Calais. Hinc & Augites à multis dicitur. Quæ uero calaina ostraca nominat Aëtius, pilos extenuantia, considerantibus relinquo. Apud Chymistas uiuæ calcis aquam inuenio calaion uocari. De calaino etiã colore Dioscorides in Iaspide supra mox commeminit. Iidem Aëtiten pro Chrysolitho, & Porphyrite, & Chrysolochromo cognomĩe Macedonico & polychromo accipiunt.

Lapis Ophites. 997

OPhites marmor est serpentium maculis simile, à quo nomen, molle, candidum, nigricans, durum. Ex ophite columnæ nisi paruæ admodũ inueniũt. Inter Ophitas existimari fere possunt, ꝓpter colorem quod Augusteum uocant & Tiberium, in Aegypto utriusq́ꝫ principis temporibns reperta. Differunt, quod maculas diuerso modo colligunt. Augusteum undatim crispatur in uerticem. Tiberium sparsim conuoluta canicie specie spectatur. Theophrastus lapidem Chium uocãdo, uidetur Ophitem intellexisse. In Aegypto, inquit, nascitur lapis niger, translucidus, Chio similis. Quem locũ Plinius ità uertit: Theophrastus, inquit, autor est in Aegypto translucidos lapides inueniri, quos Ophitę similes ait, fortasse quia uersicolores illas maculas, ut ait Plinius, primæ Chiorum lapidicinæ ostenderunt.

Lapides Spongiarum. 998

Lapides

LApides qui naſcuntur in ſpongijs,& ipſi uocantur ſpongiæ. Quidam eos cyſteolithos uocant, quia ueſicę medeantur. Sunt & pumicum in genere,quos ſpongias uocant,ut in Pumice docuimus.

Lithocolla. 999

LIthocolla nomine ſignificat glutinum ex lapidibus.

Lapis Oſtracites. 1000

OStracites à teſta nomen habet. Trãſilit & ad gẽmas. Siquidem:ut Plinio placuit:Oſtracias ſiue oſtracites altera eſt teſtacea & durior,altera Achatæ ſimilis:niſi quod Achates politura pingueſcit. Duriori tanta uis ineſt,ut aliæ gemmæ ſcalpantur fragmentis eius. Habetur & Oſtracides,cui oſtrea nomen & ſimilitudinem dedere.

Lapis Smiris. 1001

NOta uulgo Smiris uel ipſo nomine. Quanquã Smirium potius q̃ Smirin officinæ appellant, cuius fragmentis gemmæ aliæ ſcalpãtur. Quo uſu Plinius Secundus non Smirin ſed Oſtraciten uocauit,ut ſuperius proximè notauimus.

Cotes. 1002

COtes ſiue lapis Naxius id eſt acone,ſicut olearis cotes olæacone. Diu placuit cotes è marmore Naxio,ut & ſimpliciter naxium dicatur. Ita uocant in inſula Cypro genitas. Vicere poſtea ex Armenia. Differre putãt Cotem à lapide coticula,non ſolitum inueniri,niſi in flumĩe Timolo ſiue Tmolo (nam utroq; modo recte dicitur) à monte, ut arbitror, cognomine in terra Lydia: nũc uero paſſim,quę alij Heracliũ aut Lydium appellant. Sunt autem leues & calculis ſimiles,quaternas uncias longitudinis, binaſq; latitudinis non excedentes: ſiue (ut Theophraſtus inquit) calculi ampliſſimi, dupla magnitudine, præterea ſpecie lata,non rotũda:quod à ſole fuit in ijs,melius quã q̃d à terra. Sed & colorib. immodicis deteri'

reſpondent. Fiunt enim aſpergine quadam ex alto re- uocata quaſi lubricæ, ut idem Theophraſtus ait. Iis co- ticulis periti, cum è uena ſiue nummo lima rapuerint, experimentum protinus dicunt, quantum auri, quan- tum argenti, quantum æris habeant, ſcrupulari diffe- rentia, nunquam fallente ratione. Incipientibus à mi- nimis notis, hoc erat granũ, poſt colybus, tũ duo chal chi, dein q̃tuor moria, ut Theophraſti uerbis agã. La- pis & Chryſitis, & baſanos Chryſochoice, hoc eſt, in- dex aurarius uocatur, quo, ut Græci aiunt, aurum ex- ploratur, obryzum ſit atq; probum, an improbum, ui tioſumq́;. Quanq̃ baſanyſtes & pro mortario quan- doq; accipitur. Porrò dicitur obryzum quaſi abryzũ, hoc eſt delicatum, ſyncerumq́;: ut Photionis etymo u- tar. Vocant autem obryzum, quoties ſimili colore ru bet ignis, ut inquit Plinius, Et aurum, quod apyrõ ap pellant, purum eſt, idq́; nomen habet, quia igne nõ e- geat, quale Arabicum eſſe Diodorus tradit, quod in- ter Abileos Gaſandosq́; foditur. De Arabico auro & li teræ ſacræ meminerunt.

Lapis Geodeos. 1003.

GEoden ex argumento appellant, quoniam am- plexus eſt terram.

Galenus in lib. περὶ ἁπλῶν, ſiue de ſimplicibus me- dicamentis nono. De lapidibus.

EX ſponte natis corporibus ſunt & lapides, hoc diuerſi à uulgo nuncupata terra, quod rigari nõ ſuſtinent. Vires habent partim ſecũdum totius ſubſtantiæ proprietatem, partim ſecundum qualita- tes effectrices. Porrò ut hæc differant, ſuperius docui. Nunc autem ſermo nobis eſto de illis, quę ſecundũ ef- fectrices agunt qualitates: in quibus ſane eſt & utendi ratio ac methodus. Siquidem, ut oſtendimus, faculta- tes quæ proprietatis totius ſubſtantię ratione inſunt, à methodo ac ratione alienæ ſunt, & per ſolam noſcũ tur

tur experientiā. Nam cur hic lapis tacto uulnere, unde sanguis prorumpit, cursum eius reprimat ac sistat, haud nouimus. At cur lapis, quem uocant Hęmatiten, in oculares facultates indatur, haut latet. Nam & rationis inuentum est. Si enim in cote oculari eum teras cum aqua donec mellis crassitiem accipiat, astringentem facultatē percipies. Atq didicisti, q̄ phlegmonas etiamnum gliscentes, potissimum quæ contingunt in partibus neruosis, medicamētis repercutere oporteat. At ubi haud etiam sanguis in partem affluit, astringētibus medicinis, quæ digerant, adungere, & sensim ad ipsa sola transire. Atq; de huiusmodi quidem facultatibus in lapidibus differemus, ubi ea prius in memoriam reuocarimus, de q̄bus fuse locuti sumus in libro contra eos conscripto, qui insultant ijs qui uoce solœcismum committūt. Nam horū quidm λίθον (quæ uox lapidem Gręcis significat) masculino genere efferri nō sinunt: uerum si dicas ἔμβαλλον τὸν λίθον ἐπὶ τὸν κήνα, non aliter uociferantur, quam si ipsis in caput lapis esset cō iectus: uelut etiam si quis dixerit τὸν δρῦν (quercum sonat) exclamant tanquam fuste percussi. Itaq; si quis eorum suasu consueta medicis nomina mutare in animū inducat, dicens τὴν λίθον, τὴν αἱματίτιν, καὶ τὴν πιρίτιν, καὶ τὴν γαλακτίτιν, καὶ τὴν χιστὸν, ut curiosus sane & stolidus dānabitur: Nimirum quum ueteres ex more omnes masculine efferant eorum differētias, αἱματίτιν, πυρίτιν, γαλακτίτιν, μελιτίτιν, γαγάτιν, χίστον, φρύγιον, ἀράβιον, μεμφίτην. E contrario uero τὴν πέτραν fœminine pronunciāt, nō τὸν πέτρον masculine. Nam ἀσίαν πέτραν, non ἄσιον πέτρον nomināt, neq; λίθον ἄσιον, hoc est lapidē asium, ceu etiam asiæ petrę florem. Porrò ex petra cōbusta calcem fieri dicūt. Attamen Heraclides Tarentinus, & alij nonnulli, non ex quouis lapide, calcem fieri uolunt, sed ex sola petra, nuncupantes ita per excellentiam solum, qui sit lapidū durissimus. Equidem ego uel ex industria & studio

dio consueui mutatis inuicem nominibus utroq; modo talia efferre, de quibus inutiliter nõnulli rixantur, id reipsa cõmonstrans, nihil offendi enarrationis claritatẽ utrouis modo qs dixerit. Cætrũ mirandũ nõ est qui ignorãt enarrationis naturalis aut unã solãq; habendam uirtutẽ, ipsam scilicet perspicuitatẽ ac claritatẽ, aut certe oĩm aliarũ primã principẽq; atq; optimã, si ad tãtas uertãtur nugas. Itaq; de ijs lapidib. primum disserã, q mortarij aut cotis attritu in liquorem succũ ue soluuntur. Ciseris. Pumex.

CAeterum si Pumex inter lapides recenseri potest, & ip̃e eiusdẽ est facultatis, q̃ certè ad abstersionẽ attinet, uelut etiã figulina testa, ac multo magis ea q̃ fornaciũ est. Sed Smiris acrimonię quiddã obtinet: proinde causticis & desiccãtib. facultib. addit, rebusq; q̃ curãt gingiuas laxas, ac mollitie fluidas. Pumex autẽ si cõburat, haud erit inferior eosdẽ ad usus Smire. De lapidib. q in spõgijs reperiuntur.

LApides qui reperiũtur in spõgijs, frangẽdi uim obtinẽt, nõ tamẽ ita ualidam ut lapides in uesica cõminuant, & q id scriptũ reliquerũt, mẽtiti sunt Verũ q in renibus cõsistunt rũpunt, uelut q ex Cappadocia cõuehunt, q̊s in Argeo nasci aiũt. Soluũtur aũt hi in succũ colore lacteum: ex q̃ liquet, q̊d extenuãdi uim obtinẽt absq; ut insigniter excalfaciant. Ostracites.

POrrò Ostracitẽ uocatũ lapidẽ p̃dicare quosdã audio, quasi desiccãdi ualenter facultatẽ obtineat, tẽperatã ex astrictione & acrimonia, uelut Geodẽ noĩe pupillas expurgare, & uberũ testiũq; phlegmonas sanare, ex aqua uidelicet inunctũ. Attamen Cotis Naxiæ ramentũ mãmas uirginib⁹ suo tẽpore prohibet tumescere, & puerorum testes, tanq̃ uidelicet particeps facultatis refrigeratoriæ. Ophites.

SEd ophites quẽ uocãt lapis extergẽdi cõfrigẽdiq; uim possidet, ceu etiã uitrũ. Admodũ ẽn ip̃m ex uino albo ac tenui epotũ, lapides uesicę cõterit atq; con-

fringit. Verꝝ ipm in lapidibus quispiam forte non numeret.

Iaspis uiridis.

PRoprietatē nōnulli lapidib. qbusdā testimonio suo adscribūt, qlē reuera habet Iaspis uirens, nēpe stomachū adhæsu uētrisq; os adiuuās. Ac nōnulli quoq; annulis inserunt, scalpūtq; in eo draconē radios habentē: uelut rex Nechepsos mēoriæ ꝓdidit in 6. & 10. lib. Sane hui⁹ ego quoq; lapidis abūde feci piculū. Torquē em̄ ex hmōi lapillis cōfectū à collo suspēdi, ita ut lapides os uētris cōtigerēt. Apparebāt autē nihilo seci⁹ ꝓdesse, etiā si sculpturā nō haberēt quā scripsit Nechepsos. Porrò lapidē Phamin uir fide dignus reuera iuuare morsos à uipera suspensum retulit. Sed eiusmodi facultates extra usum sunt methodo cōstantē: uelut etiā quū Hieracites & Indicus profluentē ex hæmorrhoidib. sistūt sanguinē.

Sapphirus.

SEd & Sapphirus ictos à scorpio epotus iuuare credetur.

Aphroselinus.

ET aphroselinus quē uocāt, comitiali morbo uexatos: nō tñ nos expti sum⁹. Sūt uero & alij lapides nōnulli, q aduersus qdā suspēdunt. Cęterꝝ quidā characteres qsdā & literas inscriptas habēt: sicut q hæmorrhoidibus cōgruit Hieracites, cuius nos fecimus periculū. Sed nō est nūc tēpus de illis differere, q sola experiētia fidē habēt, ac nō ratiōali quadā methodo in usum ueniūt. Aliud de his tēpus erit & locus. Nūc aūt ad id qd toto opeꝛ ꝓpositū fuit, reuertor.

Dioscori. Thyites.

OMniū dictoꝝ lapidū ualētissimā uim habet is, q ex Aethiopia affert, qdantenus subuiridis, ut Iaspis quē uocāt. Soluit hic lapis in succū colore lacteū, gustu uero acrē, ac ꝓinde illū nemo ocularibus miscet facultatibus, nec fluxiones repercutientibus, neq; ulcera sanantib. sed tantū ad purgandū, & abstergendū, q pupillā offuscāt absq; phlegmone: ex qbus sunt cicatrices recētes, quas attenuare pōt: sed & oculoꝝ ungues (Gręci pterygia uocāt) utiq; si nō admodū duri fuerint,

Iudaicus.

EST & alius lapis uiribus ualentioribus in Palæstina Syria proueniēs, colore candido, specie cōcinna, lineas habens ceu torno ductas. Appellitant eum à loco in quo nasci consueuit, Iudaicum: utūturq́ue ad uesicæ lapides, in cote soluentes, & ex aquę calidæ tribus cyathis potui præbentes: Sanè in quibus nos experti sumus, profecit nihil, quod ad lapides uesicæ pertinet: uerum ad eos qui in renibus hærent, efficax est.

Pyrites.

VNus eorum qui ualidam facultatem possident, est & Pyrites quem uocant, quo utimur digerenti emplastro admisto: adijcitur ei & schistos: ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spatijs intermedijs musculorum nata, per halitum digesta sunt. Cæterum ubi in usum uocantur lapides, admodum uehementer contusi, atque ad liuorem redacti sint oportet, similiter atq; ea q̄ in ophthalmicas facultates admiscētur. Etenim nisi pollinis instar comminuātur, adeò ut in profundum corporum quibus applicantur subeant, assimiles manēt istis marinis, ac fluuiatilibus harenis, quæ & ipsę communem omnium lapidum uim possident. Siquidem exiccant tumentem ab aqua intercutem carnem, uidelicet laborante in eis excalfactis decumbente. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur tanquam prædictis, puta ad ophthalmicas & sistētes tum sanguinem, tum muliebre profluuiū facultates, prætereа ad glutinādа ulcera, cicatrice claudenda, carne implenda. Nā qui ex eis acres non sunt, ad hæc omnia sunt utiles: uelut & acres, quorum posterius mentionem faciam, ad detergendum abstergendumq́ue, tum detrahendum, ualenterq́ue siccandum, & colliquandum.

Phrygius.

Huius

HVius facultatis habetur & phrygius quem uocant. Sed eo semper utor combusto quidem ad ulcera putrida, idq; aut ipso per se, aut ex aceto, aut œnomelite, aut oxycrato: ad oculos uerò medicamentum siccum efficiens. quod multi nunc acceptum à me obtinent. Miscētur ei & alia quæpiam. Dicetur autem de ipso in opere de componēdis pharmacis: nunc satis est de generali eius facultate explicuisse: ualide enim desiccat, habens quiddam adstrictionis simul & mordicationis. Dictū uerò superius est ea esse omnia optima medicamina, plurimiq; usus, quæ mistas in sese hasce facultates habent, nempe repercutientem, & digerentem.

95

Ageratus.

a

ESt autem lapis Ageratus quē uocant, quo utuntur coriarij, facultatis mistę, adstringentis scilicet & dirigentis. Sed de sola adstringente considerandum. Iuuat quidem euidēter columellas phlegmone grauatas, non tamen apertam gustu adstrictionem præ se ferre aut acrimoniam conspicitur.

Assius.

a

ESt & alius lapis in Asso prouueniens, quem ob id ipsum Assion cognominant, nō durus ut petræ. Siquidem color illi est pariterq; consistentia ceu tophi, friabilis & laxus. Innascitur ei quiddam farinę tenuissimæ similimum, qualis in molarum parietibus adhærere uisitur. Appellitant hoc medicamentum petræ asiæ florem. Est uerò & subtilium partium, ut sine morsu nimis molles carnes ac fluidas eliquet. Petra uerò in qua nascitur, tametsi uim habeat illi similem, actionis tamen uehementia inferior est. Hoc enim ea potior est flos, non tantum quod magis colliquet ac digerat, & uelut sale condita seruet, sed & quia hæc præstet absque uehementi mordicatione. Habet & salsedinem quandam in gustu hic asiæ petræ flos: ut con

iectura

iectura sit illum nasci ex eo, quod ros ex mari in petra residens, postea à sole desiccetur.

Gagates.

8 EST & alius lapis colore atro, qui ubi igni admotus fuerit, persimilem bitumini odorem exhibet: quem Dioscorides nonnulliqúe alij in Lycia inuenire prodiderunt, ad fluuium nomine Gagatem, unde & ipsi lapidi nomenclaturam inditam dicunt. Ego tamen eum fluuium non uidi, tametsi parua nauicula totius Lyciæ littora legerim, quo uidelicet quæ in ea sunt inspicerem. Crustaceos uero lapides, & qui in ignem additi exilem flammam æderēt, cōplures ex Cœle Syria asportaui, natos in colle mari mortuo, quod uocant, circundato, quà orientem spectat, ut & bitumen est: eratqúe lapidum odor similis bitumini. Vtebarqúe eis ad tumores in genu diuturnos, & ægre curabiles, mistis uidelicet facultatibus, quæ ad hoc symptoma probatæ fuerant. Planeq; uisum est mihi euidentiorem earum facultatem addidisse. Miscui uerò ipsum & Barbaro quam uocant, & palam medicamentum effectum est exiccantius, adeò ut & sinus contraheret, nedum cruenta uulnera glutinaret, ad quæ competere maximè creditur. Est & alius lapis, cuius meminit Nicander hunc in modum.

Si lapis uratur cādenti Thracius igne, &
Post madefiat aqua, flagrabit totus: at idem
Mox oleo affuso penitus restinguitur: adfert
Thracius hunc ad nos pastor de flumine, nomen
Cui Pontus.

Verum nullus eius in medicina usus est: neq; Nicander præter graueolentiam, quæ suffitu feras fugat, quicq̄ ei adscripsit.

Magnetes, quæ & Heracleia,
Magnes.

Ex

EX lapidibus unus ē & magnes,& heracleia quã uocant,adſimilem hæmatiti uim obtinens.

Arabius.

ATtamen arabius quem nominant,lapis elephã ti ſimilis, deſiccantis abſtergentisqúe faculta- tis eſt. Alabaſtrites.

ET alabaſtrites uocat⁹ unguis,in medicinæ uſum ingreditur combuſtus.Quidam eum bibēdum dant ſtomachicis. Smiris.

SEd & ſmiris quod multam abſtergentem habet facultatem,clarum eſt,uel ex eo quod dactylio- glyphi,hoc eſt qui annulos exculpiunt,eum in u- ſum illo utantur.Quin etiam quod dentes puros effi- ciat,experti ſumus.

Hæmatites,Galactites,& Melitites.

POrrò talium quoq; unus eſt hæmatites quem uo cant,à coloris ſimilitudine id appellationis ſor- titus:ſicut & Galactites, quando & ipſe in ſuccũ ſolutus,lacti ſimilis cōſpicitur.Huic autem colori ad- ſimilem ſuccum efficiens militites à mellis ſimilitudi- ne,ꝙ guſtu reprę ſentat,nuncupatus eſt. Porrò oſten- ſum eſt in quarto horum Commētariorum,quod ſuc cus omnis dulcis à temperato calore talis eueniat, ad ſtringens uerò à frigore.Habebit ergo lapis hæmati- tes tantum frigiditatis,quantum habet adſtrictionis: melitites uerò calorem temperatum : mediam autem utriuſque temperiem galactites . Merito itaque auſi ſunt medici ocularibus facultatibus lapidem miſcere hæmatitem . Ac ſolo eo uti poſſis ſuperciliįs exaſpe- ratis , ſi quidem cum phlegmone aſpera ſunt reddi- ta , ex ouo ipſum diluens : ac ſi magis , etiam per decoctum fœnigræci . Seu uerò citra phlegmonem ex aqua . Incipito uerò ſemper à modice humido per ſpecillum infundens . Vbi autem quod uires eius ferat reſpexeris , magis ac magis craſſum ef- fici

ficies:ac tandem adeò crassum facies,ut specilli cuspi-de inungas secũdum subiectionem aut euersionem supercilij.Hic idem lapis similiter in cote contritus,sanguinis expuitioni competit, omnibusq́ꝫ ulcerib9. Porrò siccus si ad tãtum redactus fuerit liuorem,ut pollinem tenuitate æquet,reprimit excrescẽtia.Atqꝫ eo nullus solo atqꝫ persese utitur.Ego uerò, uti proposui,usus sum facultate eius ex gustus qualitate comperta, cum mox experientia periclitari uellem,nunquid recte coniecissem.Et ipsa quidem oculorum ulcera solus per se cicatrice includit, ut paulò antè comprehẽsum est,attritus,cęterum aut affusus,aut inunctus.Nã & id experientia exploratum habeo.

Schistos.

HVic lapidi persimilem uim obtinet, uerum infirmiorem,is qui uocatur Schistus,ac post eum Galactites:ac melitites caliditatis etiam nõnihil,ut dixi,adiunxit.Vt itaqꝫ unusquisqꝫ leuiter ac sensim ab hæmatitis facultate recedit,ita ad oculos in usum ducitur:est tamẽ mitior. Porrò mitiora remedia partibus etiamnum phlegmone afflictis semper gratiora sunt atqꝫ iucundiora:cæterum liberis iam phlegmone partibus infirmiora, quàm quę persanare ualeant.Porrò quũ lapidibus omnibus commune sit,ut desiccent,quotquot ex ijs ut succum soluti,aut alioqui ad leuorem triti,nullam continuo qualitatem in gustu obtinent,hos putãdum est esse cum infirmissimos, tum mitissimos,tum minime mordaces. At qui manifestam gustui qualitatem offerunt, hi pro qualitatis proportione potentiam possidẽt:ac si quidem adstringant,ad comprimendum,constringendum,spissandũ & contrahendum. Si uerò mordicent, ad excalfaciendum,digerendum,& liquandum. Medij eorum sunt, qui abstergent citra mordicationem. Igitur hæmatites,schistos,galactites,ac melitites in succum soluuntur

tur quo posui modo, ad cotem aut mortarium attriti quum sunt & alij lapides in succum solubiles, ut qui in Aegypto nascitur, quo utuntur ad splendorem linteis conciliandum. Est autem omnium dictorum minimè qualitatis particeps, nec adstrictionem, nec morsum, nec abstersionem præseferẽs: quocirca hoc ipsum duntaxat lapidi huic inest, quòd desiccet uidelicet: Proinde cerato eum miscentes, ad cicatricem ulceribus inducendam in mollibus corporibus usurpant. Sed & ocularibus miscetur facultatibus perinde ut modo dicti: at quanto est maiore emolliẽdi ui quàm prædicti: quòd nullam uidelicet effectricem qualitatem habeat: tanto etiam moderatior est, minusq́; sentiri potest. Hunc lapidem quidam moroxum, nonnulli graphida nuncupant.

Seneca libro 2. ad Serenum, cap. 3. Quomodo quorũdam lapidum inexpugnabilis ferro duritia est, nec secari Adamas, aut cedi, uel teri potest, sed incurrentia tela ultrò retundit: Ita sapiẽtis animus solidus est, & id roboris collegit, ut tam tutus sit ab iniuria, quàm illa quæ retuli. Idem naturalium quæstionum 3. Vñ autem fiat eiusmodi lapis, apud Græcos ex ipso nomine apparet: κρύσαλλον enim appellant æquè hunc perlucidum lapidem, quam illam glaciẽ, ex qua fieri creditur. Aqua enim cælestis minimum in se terreni habens cum induruit, longioris frigoris pertinacia spissatur magis ac magis, donec om̃i aẽre excluso in se tota compressa est, & humor qui fuerat, lapis effectus est.

Athenæus libro 3. De Margaritis.

DE ostreis autem, quæ fert Indicum mare (arbitror autem non intempestiuum de his uerba facere propter margaritarũ usum) Theophrastus in libro de gemmis ita scribit: Inter lapides preciosos & admirandos unio est margaritus appellatus natura pellucidus. Monilia ex ea parantur quæ admo u

dum sunt in precio: innascitur autem ostreo cuidã nõ absimili pinnis uocatis, nisi quod paulo magis exiguum est: magnitudo uero uniõum ad piscis oculum utcunq; accedit.

Androsthenes uerò in nauigatione Indica, sic tradit: Conchulæ autem quæcunque uarietate colorum spectabiles sunt, ut Strombæ & Chœriæ, suaues sunt, & à nostris admodum distantes, inueniuntur & purpureæ colore. Ostreorum autem reliquorum genera uaria, habent autem peculiare quoddam genus, quod lingua sua Berberi uocant, è quo margarites lapis prodit. Est autem carus in Asia, & à Persis superioribusqúe gentibus ad aurum ornandum emitur. Est autem ostrei facies similis pectini, nisi quod testam non habeat persculptam, sed in leuitate modicè asperam. Neque etiam auriculas habet geminas instar pectinis, sed unam duntaxat. Lapis uerò in carne ostrei generatur, quemadmodum in suilla, id quod uocatur grando. Sunt autem inter hos quidam adeò fului, ut appositi auro uix ab illo dinoscantur: quidam autem argenteo colore admodum candidi oculis piscium pæsimiles.

Chares uerò Mitylenæus in septimo libro rerum ab Alexaudro gestarum, inquit: Reperitur non solum ad Indicum mare, sed & per Armeniam, Persicen, Susianen & Babyloniam simile ostreo. Est autem tenerum & in longum porrectum, in se carnem copiosam, albam & odoratam habens. Eximunt autem ex eo ossa alba, quas appellant margaritas, è quibus monilia & brachialia manuum pedumqúe præparant. Gaudent autem huiusmodi delicijs Persæ & Medi, omnesqúe reliqui Asiani, pluris quam aurum æstimantes.

Iulius Solinus Polyhistor.
Caput. 4.

Sa-

SAnè Alectorius traditur lapis, qui Cryſtallina ſpecie in modum fabæ, gallinaceorum uentriculis inuenitur, aptus (ut dicunt) præliantibus. In hoc animalium genere numerantur & Lynces, quarum urinas coire in duritiem pretioſi calculi fatentur, qui naturas lapidum exquiſitius ſunt perſecuti. Iſtud etiam ipſas Lynces perſentiſcere, hoc documento ꝓbatur, quod egeſtum liquorem ilicò arenarum cumulis, quantum ualent, contegunt, inuidia ſcilicet, ne talis egeries tranſeat in noſtrum uſum, ut Theophraſtut perhibet. Lapidi iſti ſuccini color eſt, pariter ſpiritu attrahit propinquantia. Dolores renum ſedat. Medetur regio morbo. λυγκούριον Græcè dr̃. Ca. 8.

Liguſticum mare frutices procreat, qui quantiſper fuerint in aquarum profundis, fluxi ſunt, tactu propè carnulento. Deinde ubi in ſupera tolluntur, natalibus derogatis lapides fiunt. Nec ſolum qualitas illis, ſed & color uertitur: Nam puniceo protinus rubeſcunt. Ramuli ſunt, quales arborum uiſimus, ad ſemipedem frequentius longi. Rarum eſt pedaneos depræhendi. Excuduntue ex illis multa geſtamina. Habet enim (ut Zoroaſtes ait) materies hæc quandam poteſtatem, ac propterea, quicquid inde fit, habetur inter ſalutaria, Coralium aliâs dicunt. Nam Metrodorus γοργίαν nominat. Idem, quod reſiſtat Typhonibus, & fulminib⁹, affirmat. Eruit̃ gẽma in parte Lucaniæ facie adeo iucũda, ut lãguẽtes intrinſicus ſtellas, & ſub nubilo reni tẽtes croceo colore ꝑfundat. Ea qm̃ in littore Syrtiũ in uẽta primũ ẽ, Syrtites uocat̃. Eſt & Viẽtana gẽma à loco dicta, cui ſupfities nigra, quã ad gr̃am uarietatis limites interſecãt albi, notis cãdẽtib. Cap. 9.

Vero ager Corſicanus, quod in eo agro unicũ ẽ, ſolus ędit, quẽ Catochiten uocant lapidẽ fatu digniſſimum. Maior eſt cęteris, qui ad ornatum deſtinant̃. Nec tam gemma, quã cautes. Idẽ impoſitas manus detinet,

ita seiunctis corporibus annectens, ut cum ipsis hærẽat, à quibus tangitur. Sed ei inest uelut deglutino lentiore nescio quid par, atq; gummi. Accepimus Democritum Abderiten ostentatione scrupuli huius frequẽter usum ad probandam occultam naturæ potentiam in certaminib. q̃ cõtra Magos habuit. Ca. XI.

a Achatem lapidem Sicilia primum dedit in Achatis fluminis ripis repertum, non uilem, cum ibi tãtum reperiretur. Quippe interscribentes eum uenę naturalibus sic notant formis, ut cum optimus est, uarias p̃ferat rerum imagines. Vnde anulus Pyrrhi regis, qui aduersus Romanos bella gessit, non ignobilis famæ fuit, cuius gemma Achates erat, in quo nouem Musæ cũ insignibus suis singulæ, & Apollo tenens cytharam uidebantur non impressis figuris, sed ingenitis: c nunc diuersis locis apparent. Dat Creta, quem Coralochatem dicunt coralio similem, sed illitũ guttis auro micantibus, & scorpionum ictibus resistentem. Dat India reddentem nunc nemorum, nunc animalium facies, quem uidisse oculis fauet, quiq; intra os receptus sedat sitim. Sunt & qui usti redolent mirrhę odorem. Achates sanguineis maculis irrubescit. Sed qui maxime probantur, uitream habent perspicuitatem, ut Cyprius. Nam qui sunt facie cærea abundãtes triuialiter negliguntur. Cap. XII.

a Nec lapidẽ spreuerimus, quẽ Arcadia mittit: Asbesto nomen est, ferri colore. Hic accensus semel extingui non potest. Cum inter calculos quibus ripæ eius g micãt, Galactites inueniat̃, q scrupulus ipse ater, si teratur, reddit succum album, ad lactis saporẽ. Fœmĩnis nutrientibus illigatus fœcundat ubera. Subnexus paruulis largiusculos haustus saliuarũ facit. Intra os receptus liquescit. Cũ soluit̃ tñ memoriæ sonum perimit. Quẽ post Nilũ Achelous dat, tertiũ nemo. Carbasa, q̃ inter ignes ualẽt] Strabo li. 10. Ad Carystũ, inq̃t, lapis

pis nascitur,quem pectunt,nent, texunt, Inde mãtilia conficiuntur egregiè contexta.Ea ubi sordescũt, in flã mã,piecta, nõ secus emundat,q̃ si macula erueris.Multa esse,quæ igne absumi nequeant,sciunt, q rerũ naturalium cõmentaria studiosè legũt.Tradit Pli.ca. 1.decimononi Natu.histo.esse lini genus,ex q̃ facta mantilia,ignem non sentiant. Caput. 20.

Præter marmor dat, & Sardã lapidẽ,q marmore qdẽ pstat,inter gẽmas uerò uilissimus dr. Ca. 23.

Mittit Pontus & gemmas, quas à patria Ponticas dicimus,genere diuerso.Quippe aliæ aureas, aliç sanguineas stellas habent,& eæ quidem inter sacras habentur.Nanq; ostentationi potius,q̃ usui deleguntur. Non guttsi asperæ sunt, sed longis colorũ ductibus liniantur. Cap. 25.

Smaragdis hic locus patrià est,quibus tertiam inter lapides dignitatem Theophrastus dedit. Nam licet sint & Aegyptij,& Chalcedonij,& Medici, & Laconici,præcipuus tamẽ est honor Scythicis. Nihil his iucundius,nihil utilius uident oculi.In primis uirẽt ultrà irrigua gramĩa,ultrà amnicas herbas.Deinde obtutus fatigatos coloris reficiunt lenitate. Nam uisus, quos alterius gemmæ fulgor retuderit,Smaragdi recreant,& exacuũt.Nec aliam ob causam placuit,ut nõ sculperentur , ne offensum decus imaginum lacunis corrumperetur,quãq̃ qui uerus est difficulter uulneretur.Probantur hoc pacto, si aspectus transmittant, si cum globosi sunt,proxima sibi inficiant aëre repercusso,aut cum concaui sunt,inspectantium facies ęmulentur,si neq; umbra,neq; lucernis, neq; sole mutẽtur. Optimos tamen sortiuntur situs,quibus planicies resupina est,& extensa.Inueniunt Etesiis flantibus . Tũc omni detecto solo facillime internitent. Nam Etesiæ plurimum harenas mouẽt.Alij minus nobiles in commissuris saxorum , uel in metallis ærarijs apparent,

quos Calcosmaragdos nuncupant. Vitiosi eorum intrinsecus quasdam sordes habent, uel plumbo, uel capillamentis, uel etiam sali similes. Lauātur austero mero, sed uiridi proficiunt oleo, quamuis natura imbuātur. Et Cynacus lapis è Scythia est optimus, si cæruleo coruscabit, cuius gnari in marē, & fœminam genus dīuidunt. Fœminis nitor purus est, mares punctulis ad gratiam interlucentibus auratilis puluisculus uariat. Isthic & Crystallus quem licet pars maior Europæ, & particula Asiæ subministrent, pretiosissimum tamē Scythia ædit. Multus ad pocula destinatur. Nam fert calorem præcipuè, quālibet nihil aliud, quā frigidum pati possit: exangulus inuenitur. Qui eligunt purissimum captant, ne quid rufum, neúe nubilum, uel spumis obsitum, arceat perspicuitatem. Tunc ne duritia iusto propensior obnoxium fragilitati magis faciat. Putant glaciem coire, & in Crystallum corporari, sed frustrà. Nam si ita foret, nec Alabanda Asiæ, nec Cyprus insula hanc materiam procrearet, quibus regionibus incitatissimus calor est. Liuia Augusti ad magnitudinem .cl. librarum inter Capitolina donaria Crystallum dedicauit. Cap. 33.

Nam in Germaniæ continentibus Callais reperitur, quam gemmam Arabicis anteponūt. Vincit enim gratia. Arabes quidem dicunt non alibi eam deprehendi, quam in nidis auiū, quas μελαγκορύφους uocant. Quod nullus recipit, cum apud Germaniæ populos, quamuis rara, in saxis tamē appareat. Honore, & pretio ad Smaragdos uiret pallidum. Nihil iucundius aurum decet.

Ceraunarum porrò genera diuersa sunt. Germanica candida est, splendet tamē cęruleo, & si sub diuo habeas, fulgorem rapit siderum. Caput. 35.

Prȩterea ut taceam metallorum largam, uariamq; copiam, quibus Britanniæ solum undiq; genere pollet uenis locupletibus, Gagates hic plurimus, optimusq;

musq; ē lapis. Si decorē reqras, nigroge mmeus. Si q̄- 98
litatē, nullius ferè pōderis. Si naturā, aqua ardet, oleo
restinguit. Si potestatē attritu calfactus applicita de-
tinet, æque ut Succinum. Cap. 40.

Varietas multiplex inest in oculis, colorūq; muta-
tio. In quorū pupillis lapis inuenit, Hyæniū dicūt, p̄-
ditū illa potestate, ut cui⁹ hoīs fuerit linguę subditus,
p̄dicat futura. De gēma Heliotropio inter Aethiopi-
am, Africā & Cyprū certamē fuit, q̄nā mitteret gn̄is hu
ius eminētissimā, dep̄hēsumq; ē documentis plurimis
Aethiopicā, aut Lybicā palmā tenere. Viridi colore ē,
nō ita acuto, sed nubilo magis, & rep̄sso stellis punice-
is supsparsa. Causa noīs de effectu lapidis ē, & ptāte.
Deiecta in labris ęneis radios solis mutat sāguineo re
pcussu, extraq; aquā splēdorē aëris abiicit & auertit.
Etiā illud posse dr̄, ut herba eiusdē noīs mixta, & p̄cā
tatiōib. legitimis cōsecrata, eū à q̄cūq; gestabit, subtra
hat uisib. obuiorū. Nasamonitē lapidē Nasamones
dāt sanguineū uniuersum nigris uenulis adumbratū.
Pli. Ab Hāmaniētib. ad Troglodytas hyberni occasus
plaga, dierū q̄tuor iter, cū qb⁹ cōmerciū gēmę tm̄, quā
Carbūculū uocamus ex Aethiopia uectę. De Carbū-
culis, q̄s qdā ab igneo colore Pyropos, & Apyrustas q̄
ignem nō sentiāt, uocāt. Pli. ca. 7. 37. Ca. 43.

Excidit ex cerebris draconū Dracōtias lapis, sed la
pis nō ē, nisi detrahat uiuētib. Nā si obeat prius serpēs,
cū aīa simul euanescit durities soluta. Vsu eius Oriētis
reges p̄cipue gloriāt, q̄q̄ nullū lenociniū artis admit-
tat soliditate, & qcqd in eo nobile ē, nō manus faciūt,
nec alteri⁹ q̄ naturę cādor sit, q̄ reluceat. Autor Sotac⁹
gēmā hāc etiā sibi uisā scribit, & qbus intercipiat mo-
dis, edocet. Pręstātiss. audacia uiri explorāt anguiū fo
ueas, & recept⁹, iñ p̄stolati ad pastū exeūtes, p̄teruectiq;
pcipitis cursibus obiiciūt gramina medicata, q̄tū pōt
ad incitandū soporē. Ità somno obsopitis, e capitibus

execant lapides,& de manubijs præcipitis ausi prædã reuehunt temeritatis. Inter hæc omnia, quæ diximus nitore cęruleo Hyacinthus inuenitur lapis preciosus, si quidem inculpabilis inueniatur. Est enim uitijs non parcè obnoxius. Nam plęrunq; aut uiolaceo diluitur, aut nubilo obducitur, aut albicãtius in aquaticum eli quescit. Optimus in illo tenor, si nec densiore succo sit obtusior, nec propensa perspicuitate deiectior. Sed ex utroq; temperamento lucis, & purpurę moderatũ sua uiter florem trahat. Hic est, qui sentit auras, & cum cę lo facit mutationem, nec æqualiter rutilat, cũ aut nu- bilus subest, aut seren⁹ dies. Prętere a in os missus ma- gis friget. Sculpturis certe minime accommodatus, ut qui attritum respuat. Nec tamen penitus inuictus. Nã Adamante scribitur, & notatur. Vbi Hyacinthus, ibi & Chrysolampis apparet, quem lapidem lux cælat, prodit obscurũ. Hæc enim est in illo diuersitas, ut no- cte igneus sit, die pallidus. Ex ipso solo sumimus Hæ matiten rubore sanguineo, ac propterea Hæmatites uocatus.

Caput 44.

Troglodytæ specus excauant, illis teguntur. Nul- lus habendi amor, à diuitijs paupertate se abdicarunt uoluntaria. Tantum lapide uno gloriantur, quẽ He- xecontalithon uocant, tam diuersis notis sparsum, ut sexaginta gemmarum colores in paruo eius orbiculo depræhendantur. Ex istius littoris sinu Polycrati regi aduecta Sardonyx gemma, prima in orbe nostro luxuriæ excitauit facem. Nec multum de ea differen- dum puto, adeo Sardonyx in omniũ uenit notitiam. Superficies eius probatur, si meraci⁹ rubeat, arguitur si fuerit fœculentior, medietas circuitur limite candi- dante. Optima est, si nec colorem suum spargat in pro ximum, nec ipse ex altero mutuetur. Reliqua nigro fi niuntur. Quod si transluceat uitio uertitur, si perspi- cuitatem arceat, proficit ad decorem. Et Molochitẽ

Arabs

Arabs inuenit, uirẽtem craſſius quam Smaragdus, cõtra infantum pericula ingenita ui reſiſtentem. Inuenit & Iridem in mari rubro, ſicut Cryſtallũ ſexangulatam, quæ radijs icta ſolis rutilo aëris repercuſſu, cœleſtis arcus ex ſe iacit ſpeciem. Androdamantem ijdẽ legunt Arabes nitoris argentei, lateribus æqualiter quadris, quem de Adamante nonnihil mutuatum putes. Datum illi nomen ex eo cenſent, quòd animorum calentium mollit impetus, & timentes refrenat iras. Pæderotem etiam Arabicum inde ſumimus. Arabica aſpectu eburnea eſt, radi abnuit. Cõtra neruorum moleſtias prodeſt habentibus. In Pæderote congruit, qcquid eximium eſt, quadam decoris prærogatiua. Cryſtallinum lucet, rubet purpuram, in orarum extimis corona crocea uelut è liquido renitẽte. Hac ſuauitate oculos afficit, uiſum illicit, detinet intuentes, hac etiam gratia Indis placet.

Quæcunq; Euphratem bibunt gentes, diuerſo nitent lapide. Zmilaces in ipſo Euphratis alueo legitur, gemma ad imaginem marmoris Proconneſi, niſi quod in medio umbilico lapidis iſtius, glaucum uelut oculi pupula internitet. Sagda à Chaldæis ad nos uſque profluxit, haud facilis repertu, ni (ut perhibent) ipſa capeſſendam ſe daret. Nanq; ingenita ſpiritus efficacia ſupermeantes naues è profundo petit, & carinis ita tenaciter adcorporatur, ut niſi abraſa parte ligni ægre ſeparetur. Ea Sagda apud Chaldæos propter effectus, quos ex ea ſciunt, habetur loco principe, cæteris propter gratiam magis complacet iucundiſſime uirens. Myrrhites Parthis familiaris eſt. Hunc ſi uiſu æſtimes, myrrhę color eſt, & non habet quod afficiat aſpectum. Si penitus explores, & attritu incites ad calorem, ſpirat Nardi ſuauitatem. In Perſide lapidum tãta copia eſt, tantaq; diuerſitas, ut lõgum pœnè ſit ipſis uocabuli simmmorari. Mitridax ſole percuſſa colo

 ribus

ribus micat uarijs. Tecolithos nucleo oliuæ ſimilis, ſpernitur cum uidetur, ſed remedijs bonus uincit aliorum pulchritudinem. Solutus quippe, & hauſtus pulſis calculis renum dolores, ac ueſicæ leuat. Ammochryſos harenis auro intermixtis, nunc bractearũ, nunc pulueris habet quadrulas. Aëtites & fuluus eſt, & tereti poſitione, alterum lapidem intrinſecus cohibens, cuius crepitu ſonorus eſt, cum mouetur, quamlibet tinnitum illum non internnm ſcrupnlum facere, ſed ſpiritum ſcientiſſimi dicant. Hunc Aëtitem Zoroaſtres præfert omnibus, maximamq́; illi tribuit poteſtatem. Inuenitur autem in nidis aquilæ, aut in littoribus Oceani. In Perſide tamen plurimus. Subnexus ſpem uteri defendit à fluxibus abortiuis. Pyrrhites fuluus eſt, teneriq́; ſe uehementius non ſinit, ac ſi quando arctiore manu premitur, digitos adurit. Chalazias grandinis, & candorem præfert, & figuram, duritia robuſtiſſima, & inuicta. Echites uipereas habet maculas. Dionyſias fuſcus eſt rubentibus notis ſparſus. Idem ſi aqua mixtus conteratur, uinum flagrat & quod in illo odore mirificum eſt, ebrietati reſiſtit. Gloſſopetra deficientibus lunis cœlo cadit. Linguæ ſimilis humanæ, non modicæ (ut Magi ferunt) poteſtatis, qui ex ea lunares motus excitari putant. Solis gemma percandida eſt ad ſpeciem fulgidi ſyderis, rutilóſque ex ſe iacit radios. Veneris crinis nitet nigro, internis ductibus oſtentans ruforum crinium ſimilitudinem. Selenites tranſlucet fulgore candido, melleoq́;, continens lunæ imaginem, quem iuxta curſum aſtri ipſius perhibent diebus ſingulis uel minui uel augeri. Meconites papauera exprimit. Mirmecites reptantis formicæ effigie notatur. Calcophongos reſonat ut pulſata æra. Pudicè habitus ſeruat uocis claritatem. Siderites à contemplatione ferri nihil diſſonat. Verum maleficus quoquo inferatur di-

ſcordias

ſcordias excitat. Phlogites oſtentant intra ſe quaſi flammas æſtuãtes. Anthracias coruſcat uelut ſcintillã tibus ſtellis. Enydros exudat, ut clauſam in eo putes fontaneam ſcaturiginem.

Indicorum lapidum in Adamãtibus dignitas prima, utpote qui lymphationes abigãt, uenenis reſiſtãt, pauitantium mentium uanos metus pellant. Hæc primum de ijs prædicari oportuit, quæ reſpicere ad utilitatem uidebamus. Nunc reddemus quot, quęue Adamantum ſint ſpecies, & quis color cuique eximius. In quodam Cryſtalli genere inuenitur, materię, in qua naſtitur adæque ſimilis, ſplendore liquidiſſimo in mucronem ſexangulum utrinq; ſecus leuiter turbinatus, nec unquam ultrà magnitudinem nuclei auellani reperitur. Huic proximus in excellentiſſimo auro depręhenditur. Secundus pallidior, ac magis ad argenti colorem renitens. Tertius in uenis Cypri apparet, propior ad aëriam faciem. Quarrus in metallis ferrarijs legitur, pondere cæteros antecedens, nõ tamẽ & poteſtate. Nã & hic, & q in Cypro depræhendunt, frãgi queunt, plærinq; etiã Adamante altero perforantur. At illi, quos primos diximus, nec ferro uincuntur, nec igni domãtur. Verũtamen ſi diu ſanguine hircino macerentur, nec aliter, q̃ ſi calido, uel recenti: malleis aliquot antè fractis, & incudibus diſſipatis, aliquando cædunt, atq; in particulas diſſiliunt. Quæ fragmenta ſculptoribus in uſum inſigniendę cuiuſq; modi gemmæ expetuntur. Inter Adamantem, & Magnetem eſt quædã naturæ occulta diſſentio, adeò ut iuxta poſitus non ſinat Magnetẽ rapere ferrũ. Vel ſi admot⁹ Magnes ferrũ traxerit, q̃ſi prædã quandã quicqd Magneti hæſerit, Adamas rapiat, atq; auferat. Lychnitẽ deinde fert India, cuius lucis uigorem flagrantia excitat lucernarum, qua ex cauſa λυχνίτην Græci uocauerunt. Duplex ei facies, aut in purpuream emicat claritatem

aut

aut meracius suffunditur cocci rubore. Per omne intimum sui, siquidem pura fit, inoffensam admittit perspicuitatem. At si excanduit radijs solis incita, uel ad calorem digitorum attritu excitata est, aut palearum cassa, aut chartarum fila ad se rapit, contumaciter scalpturis resistens. Ac si quando insignita est, dum signa exprimit, quasi quodam animati morsu partem cęrę retentat. Beryllos in sexangulas formas Indi atterunt, ut hebetem coloris leuitatem angulorum repercussu excitent ad uigorem. Beryllorum genus diuiditur in speciem multifariam. Eximij interuirente glauci & cæruli temperamento, quandam præferunt puri maris gratiam. Infrà hos sunt Chrysoberylli, qui lãguidius micantes aurea nube circumfundũtur. Chrysoprasos quoq; ex auro, & Porraceo mixtam lucem trahentes, æquè Beryllorum generi adiudicarũt. Hyacinthizontas scilicet qui hyacinthos propè referant, & ipsos probant. Eos uerò, qui Crystallo similes capillamentis intercurrentibus obscurantur (hoc enim uitio illorum nomen est) scientissimi lapidum plæbi dederunt. Indici reges hoc genus gemmarum in longissimos cylindros amant figere, eosq; perforatos elephantorum sectis subligant, ac monilia habẽt, aut plærunq; ex utroq; capite insertis aureis umbilicis, ut marcentem faciem ad nitelam incendãt pinguiorem, quo per industriam metallo hinc inde addito, fulgentiorem trahant lucem. Conchæ sunt in quibus hoc genus lapidum requiritur, quę certo anni tempore luxuriante conceptu sitiũt rorem uelut maritum, cuius desiderio hiant. Et cũ lunares maxime liquũtur aspergines, oscitatione quadam hauriunt humorem conceptum. Sic concipiunt, grauidæq; fiunt, & de saginæ qualitate reddunt habitus unionum. Nam si purũ fuerit, quod acceperint candicant orbiculi lapillorum. Si turbidum, aut pallore languescunt, aut rufo innubilã-

tur

tur. Ita magis de cœlo, quam de mari partus habent. Deniq; quotiens excipiunt matutini aëris semē, fit clarius margaritum, quotiens uesper, fit obscurius. Quā to magis hauserit, tanto magis proficit lapidum magnitudo. Si repente micauerit coruscatio, intempestiuo metu comprimuntur, clausæq; subita formidine, uitia contrahunt abortiua. Aut enim perparuuli fiūt scrupuli, aut inanes. Conchis ipsis inest sensus, partus suos maculari timent. Cumq; flagrantioribus radijs excanduerit dies, ne fuscētur lapides solis calore subsidunt, & se profundis ingurgitant, ut ab æstu uendicentur. Huic tamen prouidentiæ ætas opitulatur. Nā candor senecta disperit, & grandescentibus conchis flauescunt margaritæ. In aqua mollis est unio, durat euisceratus. Nunquam duo simul reperiuntur. Inde unionibus nomen datum. Vltrà semunciales inuentos negant. Piscantium insidias timent conchæ. Inde est, ut aut inter scopulos, aut inter marinos canes plurimum delitescant. Gregatim natāt. Certa examini dux est. Illa si capta sit, etiam quæ euaserint in plagas reuertuntur. Dat & India Margaritas: Dat etiam litus Britannicum, sicut D. Iulius thoracem, quem Veneri genitrici in templo eius dicauit, è Britannicis margaritis factum subiecta inscriptione testatus est.

Origenes in Matthæum cap. decimotertio De margaritis.

RVrsum simile est regnum cœlorum homini negociatori, quærēti pulchras margaritas. Quin regnum cœlorum simile est nulli quidē cæterorum negociatorum, quum multi sint multa commercātes, sed ei tantum qui quærit pulchras margaritas, quiq; posteaq̄ inuenit, unum multis alijs æquiparandum preciosum margaritum, pro omnibus emit, locus postulat, ut de natura margariti disquiramus. Obserua uerò diligenter, quod non dixit, uendidit omnes

quas

quas habebat. Non enim solas eas, quas is qui quærebat pulchras margaritas emerat, uendidit, uerū etiam uniuersas facultates suas distraxit, ut emeret margaritum illud. Inuenimus igitur apud eos qui de gemmis tractarunt, de margaritæ natura hæc. Margaritarum alias esse terrestres, alias maritimas. ac terrestres quidem apud solos Indos nasci, quæ congruunt sigillis, anulis, ac monilibus: Maritimas autem si quæ sunt insignes, apud eosdem Indos inueniri, quæ etiam optimæ in mari rubro nascūtur. Proximum autem in margaritis locum habent, quæ ex oceano Britannico capiuntur. Tertij autem ordinis inferiores sunt, non solum primis illis, uerū etiam secūdis, q̃ in Bosphoro iuxta Scythiam inueniuntur. Insuper & hæc dicūtur de Indico margarito, quod conchis innascitur, quæ similem habent naturam cum prægrandibus cochleis, quę narrantur ueluti turmatim in mari pasci, uelut armenti duce quopiam exploratore, qui referat, qualis aut quanta sit regio, atque hanc aiunt præminere cæteris sub ipsa degentibus, ut res similitudinem habeat cum examine quod dicitur apum. Narrant autem & de ratione capiendi præstantiores, hoc est, eas quæ in India reperiuntur, quod incolæ posteaq̃ magnum littoris ambitum retibus cinxerunt adnatāt urinantes, studentes ducem agminis, unum ex omnibus appræhendre: Siquidem hoc capto ferunt nullo negocio capi huic subditum agmen, quippe nulla iam subsistente ex toto grege, sed unaquaq; ceu loro uincta sequente gregis ducem. Dicitur autem & generatio margaritarum Indicarum temporum spacijs confici, animali multas uersiones ac mutationes capiente, donec p̄ficiatur. Quin illud narrant, concham animantis ferentem margaritū diduci, in morem oscitātis, ac diductā, cœlestem in se rorem recipere, quo si puro lympidoq; fuerit expletum, lucidum fit margaritum, concipitq;

concha

concha grandem & concinnam gēmam. Quod si quā do turbidum, inęqualem, & hybernū rorem acceperit, nubilum concipit margaritum, & uarijs obnoxiū maculis. Quin & illud comperimus, si concha procedens, ut impleatur gemma qua solet esse grauida, interim corripiatur à fulmine, contrahitur, ac ueluti metu cōstringitur, fœtum eijciens in ea quæ dicuntur φυσήματα hoc est, inflationes: nonnunquam uelut abortiuæ generantur breues ac nebulę nonnihil habentes, tametsi concinnæ. Iam & illud habet Indicum margaritū prę ter alia, colore tandidum est, argento pellucenti assimile, sic ut splendor subuiridis paulum subluceat, cæterum undiq; figuram habens rotundam, siue turbinatam. Est autem colore blando, & omnino tenerius q̄ pro lapidis natura. Insuper est adeò iucūdum aspectu, ut quemadmodum tradit is qui scripsit de natura gemmarum, admotū illustrioribus laudem auferat. Præterea est & illud optimi margariti signū, ambitum habere sculptū, præterea colorem habere cādidissimū, maximeq; pellucidum: postremò grauiditate maximū esse. Hactenus igitur de margarito Indico. Cæterū quod apud Britanniam aiūt inueniri, summo quidem colore accedit ad auri speciem, cæterū nebulosum ac turbidū, luceq; obtusiore. Iam quod inuenit in portu iuxta Bosphorū, obscurius est ac liuidū, & omnino luce carens, tenerumq;, & ingenti magnitudine. Nascitur autem in sinu iuxta Bosphorum, non in conchis, quod est testæ genus, ferens margaritas, sed in his qui uocantur mures: de his loquor, qui iuxta Bosphorum in palustribus pascuntur. Fertur autem & quartum esse margaritarū genus circa Acarnaniam in ostreorū cōchis. Verū hę nō admodū probant, sed & incōpositæ sunt, tum figura, tum colore: deniq; turbidæ undiq; ac sordidę. Sūt aūt & alię iuxta eandē Acarnaniā, oībus nominibus reijciendæ. His itaq; collectis

ex eorum libris qui de gemmis tractarunt, dico Seruatorem scientem differentiam margaritarum, quarum in gñe sunt & bonæ, & rursus aliæ uiles, hæc dixisse. Simile est regnum cælorum homini negociatori quęrenti bonas margaritas. Nisi enim essent in margaritarum generibus etiam malę, nequaquam dictum esset, quærenti bonas margaritas. In omnigenis autem sermonibus, qui ueritatem profitentur, & gēmas ferunt, quærunt margaritas. Ac sint, ut ita uocem, quæ ex rore cælesti concipiunt conchæ; uerboq́ ueritatis grauidæ fiunt cælitus, prophetæ, qui ijdem sunt illæ pulchræ margaritę, quas iuxta id quod proposuimus dicere, quęrit homo negociator. Quòd uerò ducit agmē margaritarum, quo inuēto, simul & reliquæ inueniuntur, uidelicet illud preciosum margaritum est Christus dei uerbū, quod superat preciosas literas, sensusq́ legis ac prophetarum, quo inuento simul & omnia cętera facile capiuntur. Loquitur autem Seruator discipulis omnibus ut hominibus negociatoribus, qui nō solum quærunt pulchras margaritas, uerum etiam & inueniunt eas, & possident, dum ita dicit: Ne projicite margaritas uestras ante porcos. Quod autem hæc discipulis dicta sunt, liquet ex eo, quod hos sermones præcedit illud. Videns autem turbas, ascendit in montem, & quum consedisset, accesserunt ad eum discipuli ipsius. Conuenit enim hic sermo cum eo, Nolite sanctū dare canibus, neq́ projciatis margaritas ante porcos. Proinde uide ne qui non habet margaritas, aut q non habet preciosum illud margaritum, nec discipulus sit Seruatoris. At margaritas inquam bonas, nō nubilas, non sordidas ac turbidas, quales sunt sermones ab Ecclesiæ decretis dissentientium, quę nascuntur nō ad orientem, sed ad occasum ac Boreā, si tamen & has oportet adiungere, ob eam quā inuenimus differentiā margaritarum diuersis in locis nascentium. Fortassis

autem

autem turbidi sermones,& in operibus carnis uoluta-
tæ hæreses,nubilæ sunt & in limo palustri nascentes
margaritæ non bonæ. Adaptabis autem quærenti bo
nas margaritas & illud,Quærite & inuenietis. Item
illud:Omnis qui quęrit,inuenit. Quid enim quæritis,
aut quid omnis qui quærit,inuenit? Dicam audacter.
Margaritas,& illud margaritum,quod diuenditis o-
mnibus,ac omnium iactura facta,possidet. Ob hãc di-
cit Paulus. Omnium iacturam feci,ut Christum lucri
facerem. Quum omnia dicit,sentit bonas margaritas,
quumque dicit, ut Christum lucrifaciam,sentit unicum
illud preciosum margaritum. Itaque preciosa res est lu
cerna ijs qui sunt in tenebris, & opus habent lucerna,
donec oriatur sol. Preciosa uerò & gloria, quæ fuit in
facie Mosi. Ego uerò puto& prophetarum preciosam
esse gloriam ac pulchrum esse conspectum, per quem
inducimur ad hoc ut possimus uidere gloriam Chri-
sti,cui testificatus pater dicit: Hic est filius meus dile-
ctus,in quem mihi complacui. Verum ne glorificatũ
quidem fuit,quod glorificatum erat in hac parte,pro
pter eminentem gloriam. Et prius opus est nobis ea
gloria,quę recipit abolitionem pro eminenti gloria,
quemadmodum opus est cognitione,quæ est ex parte
quæ aboletur,quum uenerit quod perfectum est. Oĩs
igitur anima quæ uenit ad adolescentiam,pergens ad
perfectionem,opus habet donec accesserit ipsi plenitu
do temporis,pędagogo,dispensatoribus& actoribus,
ut post hæc omnia,qui prius nihil differebat à seruo,
quum esset dominus omnium,liber factus , recipiat à
pædagogo,œconomis & actoribus bona paterna,quę
respondent pretioso margarito,& ei quod perfectum
est uẽturo,per quod aboletur id quod ex parte est,quũ
eminentiam cognitionis Christi capere quis potuerit,
prius exercitatus in cognitionibus succumbentibus,
ut ita loquar,cognitioni Christi. Sed plerique non intel

ligẽtes pulchritudinem plurium margaritarum legalium, & quæ adhuc ex parte est scientiam omnem prophetarum, credunt se sine illis haustis ac compræhensis omnino inuẽturos unicum illud preciosum margaritum, contemplariq́ꝫ eminentiam scientiæ Christi Iesu, cuius comparatione cuncta quæ ante talem ac tantam scientiam fuerunt, quum non sint suapte natura stercora, tamẽ apparent esse stercora, quæ quidem fortasse sunt illa, quæ à cultore uineæ ficui admouentur rudera, efficiẽtia ut ea fructum adferat. Omnia igitur tempus habent, & oportunitas est om̃i rei quæ est sub cælo. Est aliquod tempus colligendi pulchras gemmas, & tempus est post harum collectionem, inueniẽdi unum preciosum margaritum, quo reperto conueniet abire quempiam, ac uendere cuncta quæ possidet ut emat margaritum illud. Quemadmodum enim eũ qui futurus sit sapiens in sermonibus ueritatis, prius oportet elementis institutum esse, & hinc ad maiorem pergere institutionem, magniq́ꝫ facere elementariã institutionem, non tamen in hac oportebit permanere, ueluti qui iam eam in precio habuerit initio, sed progressum ad perfectiõem habere gratiam, hactenus utiliter factæ institutioni: Sic ad plenum intellecta quę sunt legis ac prophetarum, institutio quædam elemẽtaris est ad intelligendum Euangelium, adq́ꝫ omnem sensum dè Christi Iesu factis ac dictis.

Origenes in Hieremiam homilia 3.

De Adamante.

REfert autem de adamante historia, quia fortior sit omni cædenti se malleo, incontritus & incõuincibilis permanens. Licet supra stet malleus, Zabulus, & suppositus sit draco, quoniam est quasi incus indomabilis, nihil tamen in manu dei, & in conspectu eius consistens Adamas perpetitur. Duo itaque cõtraria sunt adamanti isti, malleus & incus impre

producibilis. Iam quoddam est & apud nationes tritum uulgi sermone prouerbium: ut de his, qui anxietatibus & ingentibus ma lis premuntur, dicant: Inter malleum sunt & incudem Tu autem hoc refers ad Zabulum & draconem, qui istiusmodi semper in scripturis, pro uarietate causarum nominibus insigniuntur, & dicis, quia sanctus, qui quasi murus adamantinus, uel in manu domini adamas est, non curet neque de malleo neque de incude, sed quanto plus cæsus fuerit, tanto plus eius uirtutem splendescere. Aiunt eos qui mercimonia lapidum exercent, cum uoluerint probare adamantem, ignorantes, utrum sit adamas an nõ sit, quamdiu malleum & incudem non inuenerint: tunc autem persuaderi esse uerissimum adamantem, si indomitus lapis inter incudem & malleum perseuerat, se percutiente desuper malleo, & incude supposita durior lapidum natura compingit.

Idem homilia in Exodum nona.

SEd ne diutius per singularum demoremur species uirtutũ, possumus breuiter dicere illa significari per hæc, quibus ornaretur Ecclesia: Fides enim auro conferri potest, sermo prædicationis eius argento, lapidibus preciosis æs patientiæ, lignis imputribilibus, scientia quæ per lignum uenit, aut incorruptio castitatis, quæ nunquam ueterascit, bysso uirginitas, cocco confessionis gloria, purpuræ charitatis fulgor, Hyacintho spes regni cælorum. Istæ sint interim materię ex quibus omne tabernaculum construatur. Induantur sacerdotes, ornetur & pontifex.

Idem in Eandem Homilia decimatertia.

HOc est uerbum quod præcepit dominus, dicens: Sumite à uobis ipsis redemptionem domino omnis qui concepit corde, offerat initia domino aurum, argentum, æramentum, iacynthum,

purpuram, coccum duplicatum & byssum tortam. Pilos caprarum & pelles arietum rubricatas, & pelles iacynthynas, ligna imputribilia, & lapides sardinos, & lapides ad sculpturam, in humerali & podere, & omis sapiens in uobis ueniat, & operetur omnia quæ præcecepit dominus. Cum considero meipsum primum, & discutio, piget ad hæc aperienda manum mittere.

D. Basili⁹ homilia in sanctam Christi natiuitatem.

Vt enim lumen per crystallinas bracteas: Ita p̄ humanum corp⁹ diuina uis relucet, illustrãs eos, q puros hñt cordis oculos.

BAsilius homilia prima de ieiunio. Est lapis eius naturę, quem hinc Amiantõ Gręci appellãt, ut inquinari non possit. Hic ab igni nõ uincitur, sed impositus igni uidetur ignescere, & in prunam uerti: rursum exemptus igni, perinde quasi fuisset aqua candidatus, apparet purior. Huiusmodi erant illorū puerorum corpora apud Babylonios illud cõsequuta, ut nulla possint ui inquinari. Siquidem uehementi fornacis flamma, quasi natura fuissent aurei, ita apparuerũt innoxia, ui ignis superiores, quin potius auro potentiores declarati sunt. Neque enim illos liquefecit ignis, sed integros illos seruat.

Gregorius Nazianzenus oratiõe de seipso.

SIquidem illud idem uobis propter nos accidisse uidetur, quod ferro ob lapidem Magnetem, ut à me & inter nos quoq; pendeatis, ac unum sentiamus, deiq; sumus omneis, ex quo sunt omnia. Proh catenam admirandam, quam spiritus nectit sanctus uinculis indissolubilib. compaginatã. Idem in dictũ Euangeliũ. Crede Trinitatem margaritam esse unam, undiq; similem, & æqualiter splendentem. Margarita enim si in aliqua parte deturpatur, tota eius grã euanescit. Ita quum filium ignominia afficis, quo patrem uenereris, nequaquam honorem tuum suscipit, ob filij deho

dehonestationem pater minimeglorificatur. Si sapiēs filius lætificat patrem, quanto magis filij honor, honor erit patris. Idem in Apologetico.

Qui non aurem meam prius aperuissem eruditiōi domini, ita ut mererer addi mihi aurem quæ non grauiter audiret, & esset sardium preciosum inauris in aure mea, quod est sermo sapientis in aure obedientis.

Gregorius Nyssenus de homine cap. 1. Differt sane & lapis à lapide uirtute quadam, sed Magnetes occulte attrahendo ad se ferrum, & detinēdo ueluti escā suam id facere uolens, aliorum lapidum potentiam & uirtutem excellere uidetur: quod quidem non modo in ferro facit, sed & aliud per aliud tenet, iunctis atque attractis omnibus suam uirtutem communicando. Nā ferrum à magnete detentum, aliud ferrum detinet.

Hilarius in Psalmum 118. Vt quædam metalla atque gemmæ naturæ suæ fulgorem in ea, quæ sibi proxima, refundunt, & æmulātem speciem ex intima sui specie præstant. Et ut Moses ex contemplatione gloriæ dei lumen accepit, ita ut honorem gloriæ suæ populus sustinere non posset: Sic & Propheta seruum dei se illuminari, precari, & iustificationes dei doceri, ut à se non ex parte, neq; per legis umbram, sed facie ad faciem, & spirituali contemplatione cernatur.

Ioannes Crysostomus in Genesim Homilia 8.

NOn uidetis, quod ij, q preciosos lapides in mari quærūt, nō sedent iuxta littus maris, fluctus numerantes: sed in profundum se dimittūt, & (ut ita dicam) quasi in ipsos sinus abyssi descendentes, assequuntur quod tanta opera exquirunt: quamuis qd magnę utilitatis uitæ huic attulerit illorum lapidum inuentio? Vtinam non magna damna & incommoda inferrent. Ex insania enim & rabie, quæ est in pecunias, innumera sequi uidemus mala. Attamen licet tanta inde nascantur mala & damna, non est tamen quod

grauet, ac deterreat eos qui in his occupati sunt, sed & laborem subeunt, & periculis se exponunt, ut inueni-re possint quod quærunt. In diuinis autem scripturis, & in spiritualibus, & preciosis illis lapidibus neque periculum suspicari licet, neque multus est labor, sed lucrum ineffabile, tantum quæ nostra sunt cum ala-critate afferamus.

Idem super Matthæum
Capite 7.

Nolite sanctum dare canibus, neque mittatis mar-garitas uestras ante porcos. Mysteria autem ueritatis margarita sunt, quia sicut margaritæ inclusæ cochle-is positæ sunt in profundum maris. Sic mysteria diui-na uerbis inclusa posita sunt in altitudine sensum sa-cræ scripturæ. Mysteria ueritatis, id est, margaritæ nõ sunt dandæ nisi desiderantibus ueritatem, & cum ra-tione humana uiuentibus.

Chrysostomus Homilia in Genesim 15. De mar-garitis non obijciendis porcis.

IOANNES CHRY-
sostomus Homilia in
Genesim 13.

ET quod hoc uerum sit, audi beatum Dauid di-centem: Desiderabilia eloquia tua, super aurum & lapidem preciosum multum. Vides quòd cum in medium attulerit materias, quæ preciosiores reputantur, non solum hac comparatione non con-tentus fuit, sed & apposuit multum, & postea excel-lentiam, quæ inde est nobis manifestauit. Super au-rum, inquit, & lapidem preciosum multum, non quòd in tantum duntaxat sint desiderabilia eloquia dei, sed quia solas hasce materias uidit apud homi-nes in maiori precio haberi præ alijs, propter hoc

adductis

adductis illis in medium, ita excellentiam monstrauit. quòd desiderium & eloquiorum spiritus uehementius sit. Et ut sciatis, quòd semper hic mos sit sacræ scripturæ utilitatem, quæ huic est, sensibilibus rebus conferre, & sic excellentiam ostendere, audi, & quæ deinceps subdit: Et dulciora super mel & fauum. Et hic non quod tantam & non maiorem possit præbere uoluptatem, sed quia nihil aliud habetur in rebus sensibilibus, quod diuinorum uoluptati eloquiorum apponeret. Et idcirco cum hoc commemorasset, iterum sic excellentiam docuit, & maiorem dogmatum uoluptatem esse docuit spiritualium doctrinarum. Eadem regula inuenies & CHRISTVM in Euangeliis usum. Nam cum discipulis loquebatur cupientibus discere interpretationem parabolæ eius, qui seminauit bonum bonum semen in agro suo, & inimici zizania inter triticum seminantis, particulatim omnem edisseruit parabolam: quis fuerit qui seminauit bonum semen, & quis ager, & quæ sint zizania, & qui alia interserit, & qui messores, & quæ messis, & quando omnia eis manifesta detexit: tunc dixit: Iusti fulgebunt, sicut sol in regno cælorum, non quòd non maiorem claritudinem habituri sint iusti, sed monstrat quod multo maiorem. Tantum autem dixit, quum maiorem hac similitudinem in rebus uisibilibus inuenire non licebat.

CHRYSOSTOMVS
Homilia decimaquarta, priore ad Timotheum Epistola.

QVemadmodum Vnionum magna differentia est, licet omnes appellentur: Ita & complures uiæ uirtutis: sed unus quidem candens est,

atq; omni ex parte rotũdus, alius uero huiusmodi specie. cæterum alio decore nitescit. Nam ad imitationẽ coralij ueluti quadam arte effictum oblongam præfert lineam, angulosq́; tornatos, habetq́; quiddam albo colore uenustius praxinum, sed omni uirore: alius coloris amœnitate præfert sanguinis speciem, alius mare cæruleo colore superat, alius purpurei coloris est æmulus, solisq́; colores inuenies. Huiusmodi & sancti sunt: alij seipsos exercent, alij & ecclesias secum.

Chrysostomus Homilia 20. Diuersæ sunt ad uirtutem uiæ. Siquidem & margaritæ inter se differunt plurimum, uel si om̃es idem sint nomen sortitę, tamẽ hæc fulgentior est rotunda, illa uero haud parem habet decorẽ, sed alium quendam & uarium. Quemadmodum coralium artificio quodam productas in lõgum lineas aliquando habet, circũcisosq́; angulos & expolitos, coloremq́; à cãdido etsi diuersum, longè tamen delectabiliorem, uiridis etiã iniectus color, præter omnem uiriditatem iuuat. Item & flos quiddã cõiunctum habet cum innata fragrantia, & sanguinis colorem: & istiusmodi alius aut glaucus fuerit, glaucitate ipsa mare uincit, alius etiam erit purpureo colore splendidior, & istiusmodi plęrosq́; alios uidemus. Insuper & solis colores uarios esse, inuenire facile quis poterit: Sic & his similes dici uiri sancti possunt, quorum nonnulli propria quadam exercitatione & industria sibi ipsis, plæriq; uerò ecclesię profuere. Chrysostomus Sermone contra hæreticos. Est lapis quidam quem chrysoconion uocãt, quo probatur aurum adulterinum & nothum, si illi atteratur, ostẽditurq́; purum & immixtum numisma.

Hieronymus ad Fabiolam de uestitu sacerdotum.

SEptimum uestimẽtum est mẽsura paruum. Et quę sequnntur, habẽtur in ipsa statim frõte huius libri.

Ex scho-

Vel colorem lap.v.p.]Nam Onychini dicti à colore unguis, qui Græce dicitur Onyx. Et smaragdus à lucido uirore dr̃ μάιρω, Græce luceo, additur σ uelut in σμικρὸς pro μικρὸς, futurum μαρῶ, inde deriuatiuum uerbum μαράσσω & σμαράσσω, hinc nomen uerbale σμάραγ⊕, & additione δ. σμάραγδ⊕. Ita Græcum Etimologicum in dictione σμαραγῶ. Sardonyces autem à patria dictę uidentur, Hieronymo à Sardinia, cum Plinius libro 37.cap.7.palam autumet dictas, quasi Sarconychas. Nam σάρς caro & ὄνυξ unguis, quod uelut unguem hominis carni impositum reprę sentent.

Patriam de patria.]Hæc uerba, de patria, non uideo quid ad rem pertineant. Singulis uersiculis] Versiculos seriem & ordinem uocat, quod uulgo deprauatè uocant lineam seu regulam. Sardius]Hunc ipsum opinor, quam Plinius Sardam uocat, testaturq; à Sardibus primum repertam, quãuis Theophrastus Sardij mentionem faciat. Apparet ex Plinio candidum esse. Topazius uiridis est teste Plinio.] Quidam dictã putant à Topazio insula rubri maris, quæ quoniã est nebulosa, cum à nauigantibus sæpe quęsita esset, hinc nomen accepit. Nam τοπάζειν lingua Troglodytarum quęrere significat. [Smaragdus]Et hęc gemma uiret, etiamsi uaria sunt genera [Ceraunius.] A colore fulmineo nomen habet. [Carbunculus] Carbonis ardentis siue igniti specie est. Vnde & Græce ἄνθραξ siue ἀνθράκιον id est carbo siue carbunculus [Sapphirus]Cœli colorem habet, Græci σάπφειρον uocant. Iaspis.]Huius uarius est color, sed probatissima, cui purpureus est. [Ligurius.] Haud dubium est, quin lyngurius sit legendum. Hieronymus ingenuè fatetur se gemmã hãc non potuisse reperire apud autores, qui de his tradiderunt, nec mirum est hominem tantum, tantulum suffugisse lapillum, cum aliquoties non uideamus & id in

quod incurrimus. Quanquã meminit Lyngurij Theo phrastus in libello περὶ τῶν λίθων, & hunc secutus Plinins libro 37. cap. 4. Hanc ferunt nasci ex urina lyncis, unde & nomen habet, λύγξ animal est, 'οὖρος urina. Ea protinus concrescit in gemmam. Sed inuidum animal protinus egestam urinam terra operit, ne possit ab homine inueniri, ad multa efficax medicamēta. Valere enim ad elidendos uesicæ calculos, & aduersus morbum regium, si gestetur aut ex uino bibatur. Non est dissimilis electro, siue succino. Non enim soliũ attrahit festucas & lignum, uerum ferrum si sit tenuius. Theoprastus huiꝰ rei citat autorē Dioclem. At Plinius neutri credit hac quidē in re: & negat unquã hoc nomine gemmam uisam [Achates] A flumine Sciciliæ iuxta quod primum reperta est, nomē inuenit. Et huius quoq; uaria genera tradit Plinius. [Amethystus] Ab effecte ctu nomen habet. Obsistit ebrietati si gestetur, ut autor est Plutarchus, μέθυσος ebrius, & 'α particula priuatiua. Quanquam non credit Plinius. Est colore candoris purpurei, pellucentis [Principis Tyri] Apud Ezechielem cap. 28. [Ob pulchritũ. fist.] Ego pro fistulis, fibulis legendum arbitror.

Hieronymus ad Damasum in epistola, cuius initium, Septuaginta.

Videtur mihi sermo diuinus calculi appellatione signari. Sicut em̄ calculus genꝰ est lapidis durissimi & rotundi & omni puritate leuissimi: ita sermo dei, qui neq; hæreticorum, neq; omnium aduersariorum potest contradictionibus cedere, calculus dicitur. De hoc calculo Sephora filium circuncidit, & Iesus populum purgat à uitijs, & in Apocalypsi dominus pollicetur uincentibus: ut accipiant calculũ & scribatur super eum nomen nouum. Videntur autē mihi & Septuaginta in eo quod 'ἄνθρακα transtulerũt: idem sensisse quod cæteri 'ἄνθραξ: quippe quē nos carbunculum

bunculum interpretamur, genus est lapidis fulgidi atque nitentis: quem etiam in duodecim lapidibns inuenimus. Siue igitur calculum siue carbunculum lapidē accipimus, in calculo diuini sermrnis ueritas & rigor: in carbūculo, lucēs doctrina & manifesta mōstrat. Eloquia em̄ dn̄i, eloquia casta, argentum igne probatū terræ, purgatum septuplum. Et alibi, Mandatum domini lucidum, illuminans oculos.

De Crystallo uide Hieronymum in primum Ezechielis caput.

Idem lib. 9. commentarioꝝ in Ezechiel. cap. 28.

ECce ego præparo carbūculum lapidem tuū, & fundamenta tua sapphirū, & ponā propugnacula tua iaspidem & portas tuas lapide crystallo, & murum tuum lapidibus electis, & omnes filios tuos doctos à deo, & in multa pace filios tuos, & in iustitia ædificaberis. Super quo quid nobis uideretur, in eiusdē prophetę explanationib⁹ diximus. De huiuscemodi lapidib⁹ & uicesimus psalmus canit: Dn̄e in uirtute tua lætabitur rex, & super salutare tuum exultabit uehementer. Desiderium animæ eius tribuisti eis, & uoluntate labiorum eius non fraudasti eū. Quoniā præuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso. Istę sunt margaritæ prophetarum, & apostolorū, quæ cōparatione Christi, oēs uenundantur in euangelio, ut emat preciosissimū margaritū, & lapis de q̊ Zacharias scribit: ꝙ septē habeat oculos. i. septē gratias spiritusſcti. Lege Esaiā. Et ponitur per apl'm Paulū in fundamēto ecclesiæ: sup quo ædificentur aurū, argentū, & lapides preciosi: Quoꝝ colores atq; naturas & efficientias singulorū non est huius tēporis disserere, sed propriū uolumen desiderant: ita ut in Ezechiel, & in Exodo, & Apocalypsi, & in Esaia, sibi omnes lapides & lapidum ordines comparati, magnā & legēti & disserēti

faciant

faciant quæstionem. Super quibus & uir sanctus Epiphanius episcopus, proprium uolumen mihi præsens tradidit. Et tricesimusseptimus liber Plinij Secũdi naturalis historiæ, post multiplicem omnium rerũ scientiam, de gemmis & lapidibus disputat: Ad quorum noticiam, diligens à nobis mittendus est lector.

Idem libro primo commentariorum in Zachariam, Capite tertio.

Idem in 16. Ezechielis cap. Et calceaui te ianthyno, Aquila & Symmachus, anthina, LXX. & Theodotio hyacinthina transtulerunt, pro quo in Hebræo scriptum est Et pulchrè, quia ad Hierusalem sermo dirigitur, & sub persona fœminæ omnis eius ornatus exprimitur. Hyacinthina & ianthina calceamenta narrantur, quæ uirorum personæ non conueniũt. Deniq; facturis pascha præcipitur absq; ulla coloris uarietate, ut accinctis lumbis, & pedibus calceatis sint. Ista sunt calceamenta, de quibus & Apostolus scribit, Calceati pedes in præparatione euangelij pacis. Philo uir disertissimus Iudæorum hyacinthon in uestibus pontificis aëri comparat, per quem superna atque cœlestia significari arbitratur. Nec prius Hierusalem calceat hyacinthinis, nisi lauetur aqua. Et mox, Calceantur hyacinthinis siue ianthynis, quod utrunq; aërij & κυανὲ coloris est.

Idem in primum Ezech. cap. Et in medio eius quasi species electri. In medio, inquit, ignis, & tormentorum dei electri similitudo est, quod est auro argẽtoq; preciosius, ut post iudicium atq; tormenta, quæ patiẽtibus tristia uidebantur & dura, preciosus electri fulgor appareat, dum prouidentia dei omnia gubernantur, & quæ putatur pœna, medicina est.

Idem libro 2. commentariorũ in Amos, ca. 4.

ET quomodo sol iste quem cernimus annuũ cursum, donec ad pristinam metam redeat, duodecim

tim explet mensibus, qui singuli tricenis uoluũtur diebus: & luna quæ Hebraice Græce μήνη dicitur, iuxta utranq; linguam ex suo nomine mẽsibus nomẽ dedit, & solis illustratur radijs ab ea parte, qua ei uicina est, uel plus uel minus pro uarietate temporum lumen accipiens: Sic & ecclesia ueri solis splendore decorata, duodecim implet apostolorum numerum, unde duodecim in Israël appellãtur tribus, & in testimoniũ ęterne de Iordanis alueo duodecim lapides afferũtur, ut ponantur in loco secundæ circuncisionis.

Hieronymus libro commentariorum nono in Ezechielem, cap. 28.

QVorum colores atq; naturas & efficientias singulorum, non est huius temporis differere, sed propriũ uolumẽ desiderãt: ita ut in Ezech. & in Exodo, & in Apocalypsi, & in Esaia, sibi oẽs lapides & lapidum ordines comparati, magnam & legẽti & differenti faciant quæstionẽ. Super quibus & uir sanctus Epiphanius episcopus proprium uolumen mihi præsens tradidit.

Idem commentariorum lib. 15. in Esaiã cap. 54.

DE natura autem duodecim lapidum, atq; gemmarum, non est huius temporis dicere, cum & Græcorum plurimi scripserint, & Latinorum, è quibus duos tãtum nominabo, uirum sanctę & uenerabilis memoriæ episcopum Epiphaniũ, qui insigne nobis ingenij, & eruditionis suæ reliquit uolumen, quod inscripsit περὶ λίθων. Et Plinium Secundum, eundem apud Latinos, oratorem & philosophum, qui in opere pulcherrimo naturalis historiæ tricesimumseptimum librum, qui & extremus est, lapidum atque gemmarum disputatione compleuit. Hi duodecim lapides scribuntur per ordinem in Exodo, in Ezechiele, id est ἐν τῷ λογίῳ pontificis, & in corona atque diademate principis Tyri. Dicamus primum de Exodo.

do. Quatuor ordines intexti erant lapidum. Ordo primus habuit lapidem sardium, topazion, smaragdum. Ordo secundus, carbunculum, sapphirum, iaspidem. Ordo tertius, lyncurium, achatem, amethystum. Ordo quartus, chrysolithum, beryllum, onychinum, auro circundatos, & inscripti erant ex nominibus duodecim tribuum filiorũ Israël. In quo notandum quòd secũdus ordo lapidum etiam in praesenti scriptura sit positus, carbunculus, sapphirus, & iaspis. Necdum enim perfecta retinemus, nec ad patriam peruenimus: quia nunc per speculum uidemus in ęnigmate. Porrò in Ezechiele sic scriptum reperimus, Tu es signaculum similitudinis & corona decoris, in delitijs paradisi dei fuisti. Omni lapide primo indutus es, sardio, topazio, & smaragdo, carbunculos, & sapphiro, & iaspide: argento quoque & auro, & lyncurio, & achate, & amethysto, & chrysolitho, & beryllo, & onychino. Auroque replesti thesauros tuos & apothecas tuas in te. A qua die conditus es, cum cherubim posui te in monte sancto meo: fuisti in medio lapidum ignitorum, immaculatus in diebus tuis ex quo conditus es: donec inuentae sunt in te iniquitates tuae. Quis enim tam stultus, & uęcordis ingenij, ut in paradiso dei positum principem Tyri, quẽcunq; illum esse crediderit, & conditum inter Cherubim, & inter igneos lapides conuersatum, quos haud dubie angelos intelligimus, cœlestesq; uirtutes, putat fuisse eum qui terrenis lapidibus ornatus sit, & habuerit similitudinem & signaculum dei? De natura igitur omnium lapidum, & per partes singulorum, non est huius temporis dicere; neque enim semper dicenda sunt omnia.

Nunc tantum de carbunculo, sapphiro, & iaspide disseramus. Carbunculus qui paratur, siue per ordinem sternitur, uidetur mihi ignitus sermo doctrinae

doctrinæ: qui fugato errore tenebrarum, illuminat corda credentium. Hic est quem unus de Seraphim tulit forcipe compræhensum, ad Esaiæ labia purganda, qui nascitur iuxta Geneseos fidem in terra Henilath, ubi est aurum optimum, lapisq; carbunculus & prasinus.

Porrò Sapphirus qui ponitur in fundamentis, cœli habet similitudinem, & supra nos aëris: qui talis est, ut possit Aristophanium dicere cum Socrate: ἀεροβατῶ καὶ περιφρονῶ τὸν ἥλιον, quod nos in latinum sermonem uertere possumus, Scando aërem, solemque despicio. Siue cum Paulo apostolo: Nostra autem conuersatio in cœlis est. Ezechielis quoque scriptura commemorat: quòd locus in quo thronus dei sit, sapphiri habeat similitudinem, & gloria domini in hoc colore consistat, qui portat imaginem Supercœlestis. Sed propugnacula urbis dominicæ, hoc est, murorum mœnia iaspide roborantur, qui possunt omnem altitudinem eleuantem se contra scientiam dei destruere, atque conuincere, & mendacium subijcere ueritati. Qui ergo in disputando fortissimus est, & sanctarum scripturarum testimonijs roboratus, iste propugnaculū ecclesiæ est. Iaspidum multa sunt genera. Alius est enim smaragdi habēs similitudinem, qui reperitur in fontibus Thermodoontis fluminis: & uocatur N. quo omnia phantasmata fugari autumant. Alius uiridior mari, & tinctus quasi floribus: hunc in Phrygiæ monte Ida, & in profundissimis specubus eius nasci referunt. Alium uero iuxta Iberos, Hyrcanosque, & mare Caspium reperiri, & precipue iuxta locum Neusin. Est & alius iaspis niui & spumæ marinorum fluctuum similis, & clementer quasi mixto cruore subrutilans. Hoc diximus, ut uniuersas gratias spirituales in

ecclesiæ

Ecclesiæ propugnaculis cognoscamus, quas qui habu erit, uanos timores fugat, & potest cum sponsa dicere: Fratruelis meus candidus, & rubicundus. Portę autem istius ciuitatis, de lapide sunt Crystallo: qui scalpitur uarijs modis, quo lapide nihil puriꝰ est. Denique uehementissimis alpium frigoribus, & inaccessis soli speluncis, concrescere aquę dicuntur in Crystallum: & tactu quidem lapidem, uisu aquam esse. Per quæ ostēditur eos qui in foribus Ecclesię sunt, nulla debere sorde maculari, sed fidei esse purissimę: & dicere cum propheta: A mādatis tuis intellexi. Et illud audire: Beati mūdo corde: quoniā ipsi deū uidebunt. Muri autem ciuitatis siue termini & περίβολος, lapidibus electis extruuntur.

Idem in Matthæum Cap. 9.

CErte fulgor ipse, & maiestas diuinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat: ex primo ad se uidentes trahere poterat aspectu. Si enim in Magnete lapide & succinis hæc esse uis dicit, ut anulos & stipulam, & festucas sibi copulent: quanto magis dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat, quos uolebat.

Idem in Epistola ad Damasum Papam, cuius initium, Septuaginta.

VIdetur mihi sermo diuinus calculi appellatiōe signari. Sicut em̄ calculus genus est lapidis durissimi & rotundi & omni puritate læuissimi: ità sermo dei, qui neque hæreticorum, neque omuium aduersariorum potest cōtradictionibus cedere, calculus dicitur. De hoc calculo Sephora filium circumcidit, & Iesus populum purgat à uitijs, & in Apocalypsi dominus pollicetur uincentibus, ut accipiant calculum, & scribatur super eum nomen nouum. Videntur autem mihi & Septuaginta in eo quod ἄνθρακα transtulerunt: idem sensisse quod cæteriꝰ ἄνθραξ: quippe quem nos carbunculū interpretamur, genus est lapidis fulgidi atque niten

nitentis, quem etiam in duodecim lapidibus inueni- mus. Siue igitur calculum siue carbunculum lapidem accipimus, in calculo diuini sermonis ueritas & rigor, in carbunculo lucens doctrina & manifesta monstra- tur. Eloquia enim domini, eloquia casta, argentum i- gne probatum terræ, purgatum septuplum. Et alibi: Mandatum domini lucidum, illuminans oculos.

Idem Comment. in Esaiam lib. 3. Cap. 6.

ET calculus iste qui à solis lxx. ἄνθραξ .i. carbun- culus est interpretatus, potest non carbonem si- gnificare uel prunam, ut plærique existimant, sed ἄνθρακα .i. carbunculum lapidem, qui ob coloris flam- mei similitudinem igneus appellatur. Ex quo intelli- gimus, & altare dei plenum esse carbunculis, hoc est i- gnitis calculis, & prunis peccata purgantibus, unde scriptum de deo legimus. Carbones succẽsi sunt ab eo. Et de ipso domino dicitur, quod ignis consumens sit. Et Saluator in Euangelio: Ignem ueni mittere super terram, ut baptizaret in spiritu sancto & igni: uniuscuiusque enim opus quale sit ignis probabit.

Idem in Aggeũ. Cap. 3.

ISti sunt lapides de quibus extructurum se Hierusa lem dominus repromittit: Ecce ego præparabo ti- bi carbunculum lapidem tuum, & fundamenta tua sapphirum, & ponam propugnacula tua iaspidem, & portas tuas de lapide Crystallo, & murum tuum de la pidibus electis. Neque enim putãdum est secundum Iu- daicas fabulas & iuxta figmenta, deum auro & gem- mis ędificaturum Hierusalem, & non uiuis lapidibus, qui nunc uoluuntur super terram, & iuxta naturas la pidum, uel agniti fide sunt ut carbunculus, uel toti cæ lestes in thronum dei reducti, ut sapphirus, uel innocẽ tia & bonorum operum simplicitate lucentes, ut cry- stallus. Idem in Esaiam Ca. 54.

Ipse ueniat, ipse descendat, & ædificet in terris cæ-

lestem Hierusalem, quæ in Apocalipsi Ioannis uocatur sponsa & uxor agni, habens lumen simile lapidis preciosi sicut Iaspidis & Crystalli, & murum magnū, & portas duodecim inscriptas matribus tribuum Israel, quarum tres erant ab oriente, & tres ab aquilone, & tres ab austro, & tres ab occasu solis, murusq́ꝫ fultus duodecim fundamentis, cuius om̄is ædificatio ex lapide Iaspide, & singula fundamēta murorum habebant singulos lapides, primum Iaspidem, secundum sapphirum, tertium chalcedoniū, quartū smaragdū, quintum sardonycē, sextum sardium, septimum chrysolithum, octauum beryllum, nonum topazium, decimum chrysoprasum, undecimum hyacinthum, duodecimum amethystum, ꝙ legentes exclamamus illud & dicimus: O profundum sapientiæ & scientiæ dei, q̃ inscrutabilia iudicia eius, & inuestigabiles uiæ eiꝰ. Quis enim cognouit sensum dn̄i? aut quis consiliarius eius fuit? Et item, Quis sapiēs & intelliget hæc? intelligēs & cognoscet ea? Hiero. ad Dama. Nos possumꝰ & duodecim lapides altaris, quos ferrū nō tetigit, duodecim gemmas, ex quibus sacerdotis diadema constructum est accipere, quos & Ezechiel memorat, & Apoc. non tacet. Idē ad Demetriadē de uirginitate seruāda.

Vt taceam de inaurium pretijs, candore margaritarum, rubri maris profunda testantium, smaragdorū uirore, cerauniorum flammis, hyacinthorum pelago, ad quæ ardent & insaniunt studia matronarum.

Idē lib. 3. Cōment. in Amos, capite 7.

Diximus ut potuimus qd ab Hebræis nobis iuxta historię sit traditū ueritatē: trāseamus ad anagogē, de Xenocrate, q scribit sup lapidū gēmarūq́ꝫ naturis pauca uerba ponētes. Adamas sui noīs lapis est, quē latinè indomitū possumus appellare, eò ꝙ nulli cedat materiæ, nec ferro qdē: Nā si ponat̄ sup incudē, & graui ictu feriat̄ mallei, antea incus & malleus uulnus accipiunt, q̃

sunt,q̃ adamas cõterat. Cũq; ignis oĩa domet,& uniuersa metalla cõsumat,reddit Adamãtẽ duriorẽ,ut ne paruulũ qdẽ angulũ uis nimij ardoris obtũdat. Vidi & in auro adamãtẽ magnitudine milij,cũq; uicinũ cõsumat aurũ lõgo usu ac nimia uetustate,solus adamas nõ atteritur,& nulla lima imminui põt,sed ecõtrario limã terit & qcqd attigerit,lineis sulcat. Hic lapis durissimus & indomabilis,solo hircorũ cruore dissoluitur,& missus in calidũ sanguinẽ pdit fortitudinẽ suã. Est autẽ paruus & indecorus,ferrugineũ habẽs colorẽ,& splẽdorẽ crystalli. Quatuorq; adamãtis gña describuntur. Primus Indicus, 2. Arabicus, 3. Macedonicus, 4. Cyprius,p q̃litate regionũ plus uel minus duritiã possidẽtes. Dr̃ q̊q; in electri similitudinẽ uenena dephẽdere,& maleficis resistere artibus.

Idẽ in Zachariã. Cap. 7

Porro quod dicitur iuxta Hæbraicũ: Et cor suum posuerunt adamantẽ,duritiam cordis ostendit,& cor lapideũ,q nouerint uerba dei suscipere. Adamas enĩ lapis fortissimus,q Hæbraicè dicitur intantũ durus est,ut omnia metalla confringat,& ipse nõ cõfringatur ab ullo. Vnde à Græcis ἀδάμας indomabilis dicitur. Ab hoc Adamante induratum est cor Pharaonis, ne dimitteret populum dei.

Idem In Esaiam Cap. lxvi.

Cõmentariorũ lib. 18.

Aiunt qui de animãtiũ scripsere naturis, oĩm qdẽ bestiarũ,& iumentorũ, & pecudum auiumq; ingenitũ esse in filios,pullosq; suos affectum,sed maximũ eẽ amorẽ aqlarũ,q̃ in excelsis & inaccessis locis nidos collocãt,ne coluber factus uiolet. Amethyston q̊q; inter pullos eius lapidẽ reperiri,q̃ oĩa uenena superent. Si hoc uerum est,rectè affectus dei in suas creaturas aquilis comparatus est, qui omni custodia protegit liberos suos, ne draco & coluber antiquus, diabolus & satanas obrepat nouellis fœtibus, ut ad nomen

lapidis, qui ponitur in fundamentis Sion, omes aduer sariorum frangantur insidiæ.

Commentariorum lib. 3. in Lamentatiões Hieremię. Caput. 4.

SApphiro pulchriores. Et aëri quippe coloris est sapphirus. Et quia præcedentes multos, atq; ad superna tendentes. per cælestem conuersationem uidentur uincere, narrantur sapphiro pulchriores extitisse. Idem in 17. Hieremiæ Cap.

Peccatum Iuda scriptum est stylo ferreo in ungue Adamantino. Lapis, inquit, Adamantinus, q indomitus sit & infrangibilis, hoc nomen accepit: tantum nitorem habet & lęuitatem, ut absq; ullo impedimento in eum scribi possit stylo ferreo, ut dura ferri materies scribat in tabula adamantina, & duret quod scriptum est in perpetuum. Ipsi enim dixerunt: Sanguis eius super nos & super filios nostros.

D. Ambrosius in psalmū cxviij. Sermone. xvi.

PRopter hoc dilexi mandata tua super aurum & topazion. Diximus continentiam sensus, nūc de topazio lapide exprimamus historiam. De quo inuenimus scriptū in historia Xenocratis: qui scripsit quasi lithosnomon, nasci eum uel inueniri circa Thebaidis ciuitatem: alabastrum uel topaziō, ut aliqui putant, unī & nominatus est ab eo loco in quo gignit. Sūt autem qui putauerunt insulam nuncupari Topazion, ad quam appulsos Troglodytas, orta subita commotione maritima, q nauium usum non haberent reuerti nequiuisse. Deinde plurimo immorantes tempore, in insula inuenisse lapidem, & delectatos colore eius repetisse domum: & Arabiæ negotiatoribus aduenientibus uendidisse, ab illis emisse Philonem, & ad matrem Ptolemæi secundi, cui nomen erat Beronice, ab ipso eē perlatum. Illam autem quamuis regalibus ornamentis abundaret, supra modum tamen coloris eius stupe

factam

factã, elaborasse ut diuti⁹ species tam preciosi lapidis non lateret, ideoq́ʒ studio eius quęsitum lapidem in usus frequentiores uenisse. Diximus quomodo innotuerit topazion lapis: nunc expressius de eius qualitate dicamus. Duorum colorum est in hoc lapide κρᾶσις, hoc est, tẽperata permixtio, πρασοειδὴς & chrysopa, similis chrysopraso, secundum utrunqʒ uelut quasdam extendens colorum figuras, & plenius quidem à peritis fertur extendere. Est autem parychrus & satis purus, & chrysochrus, & pinguis resplendenti similis, maximè cum solis splendore percutitur. Est etiam pulcherrimus & mirabilis super omnes chrysoprasos, magnitudine, ut dixi, usu pinguior. Natura huiusmodi, ut si polire & leuigare eum uelis, asperetur magis, usu minuitur. Est autem quodam genitali opere naturę euglyphus, hoc est bene insignitus, mirabilis, summo studio dignus habetur. Difficilè inuenitur, & repert⁹ insignitur, rarò tamen in usu hominum est, quasi is quem diues regina mirata sit. Sed iam sicut Troglodytę illi q̃si præcisi ora mansionis, lapide inuento repetierunt domum: ita & nos emolumento moræ huius recepto redeamus eò, unde diuertimus. Nec par est nos ornamẽtis regijs diutius sermonis nostri quædam admouere brachia, cum habeamus in manibus crucem Christi, quam admonet propheta super aurum & topazion p̃ferendam, quæ ab omni errore culpaq́ʒ reuocat & corrigit. Quis enim iustorum non ambiat Christi in morte solatium, in resurrectione consortium? Quis non reflectat gradum, quando audit sibi superiora om̃ia peccata donari? Hoc enim plærîqʒ ad conuersationis studium reuocari solebant, quod delictorum suorum cõscij nullam spem ueniæ præsumerẽt, & Ecclesiæ quanto sanctiora præcepta, tanto magis sine uenia putarẽt esse præcepta. Idem lib. de Helia & ieiunio ca. 7.

Adamãtius nullo consumitur igni, imposit⁹ focis

ignescit,subtractus de flamma mundus resplendet.

Idem lib.de Helia & ieiunio,Ca.7.Est,inquit, quę dam creaturæ natura,quã Adamantinam uocãt,quæ nulla face ignis consumitur,quæ imposita focis ignescit,ilico sublata de flamma tanq̃ aquarũ fusione munda resplendet. Talia erant Hebræorum puerorũ corpora,quæ de ieiunio adamanti transformata natura,uapore ignis non ad dispendium sui,sed ad gratiam mutabantur. Deniq; cum furerent fornacis incendia,ut ultra quadraginta cubitos flamma per circuitum funderetur,consumens plures quos repererat Chaldęorum q naphtha,pice,& stupa,atq; farmẽto alimenta ignib. ministrabãt,ubi cum ieiunio ingressi sunt discusso ardore flammarum in medio fornacis tepore statim roris spiritu refrigerantis humescere: ita ut eorum nullus capillus capitis exureretur,quia illa quoq; ieiunia comam pauerant.

Augustinus in Psalmum 86.Fundamenta eius in montibus sanctis.

ET in Apocalypsi scriptum est. Et murus ciuitatis habens fundamenta duodecim,& in ipsis duodecim,nomina duodecim apostolorũ & agni. Et infra:Et fundamẽta muri ciuitatis oĩ lapide p̃cioso ornata,& fundamentũ primum Iaspis &c. Et fundamenta,inquit,muri ciuitatis,qui est Ap̃li omni lapide p̃cioso ornata.i.oĩ gñe uirtutũ,& fundamentũ primũ Iaspis.i.Petrus Chr̃i uicarius, q dr̃ Iaspis ob fidei uirorẽ iã marcescẽtẽ.Scd̃m Sapphirus.i.coloris cęlestis, & Paulũ significat,q raptus fuit usq; ad tertiũ cælũ, q similis fuit sereno cælo,q p̃cussus radijs solis.i.Chr̃i,q illũ è cælis uocauit,ardentem emisit fulgorem , cuius conuersatio in cęlis fuit.Quia uero sole innouatus,ardentius æterna quæsiuit,& alios quærere docuit.Tertium Chalcedonius,qui colorem habet pallentis lucernæ,qui fulget sub diuo,in domo obscurius,omni-

um

tum sculpentium argumentis, resistit radio solis uel digitorum attritu excandens paleas ad se trahit. Significat ergo D. Ioannem, qui flamma internæ charitatis semper fuit accensus, qui foris despectus in occulto lucebat, & bona in abscondito agebat. Sed cum alijs prodesse putabat, tunc apparebat, quid intus fulgoris habebat. Sculpentibus resistit, quoniam inter aduersa seculi fortis & insecabilis fuit, & à nullo uinci potuit: & calefactus radijs solis, id est, Christi, uel digiti, id est, spiritussancti, paleas ad se traxit, id est, peccatores. Quartus Smaragdus, qui nimiæ est uiriditatis, omnes in uiriditate superans herbas ac frondes, ut & aërem circum fluuium uiridem reddat: Et Iacobum significare potest Apostolum, qui miræ fuit uiriditatis, & tantæ uirtutis, ut propter ipsius mortem putauerit Iosephus Hierusalem penitus esse destructam.

Quintum Sardonyx, qui nigredinem in imo, candorem in medio, & ruborem in summo habet: significans Iacobum Maiorem, qui per humilitatem niger, id est, despectus fuit, sed candidus in medio, id est, in corde, & in summo rubeus per martyrium. Nam primus inter Apostolos martyrio coronatus est.

Sextum, Sardius qui est sanguinei coloris, martyrium significans, & Andream significat, qui uidens à longe crucem sibi paratam, ait: O bona crux, diu desiderata, & iam concupiscenti animo præparata: securus & gaudens uenio ad te. Nam & hic lapis hominem lætificare timore expulso dicitur.

Septimum Chrysolithus, qui aureum habet fulgorem, & scintillas ardentes uidetur emittere, & nocturnos timores pellere asseritur: significans Matthæum Apostolum & Euangelistam, qui fuit aurei fulgoris in Euangelio, & scintillas emisit ardentes prædicationum, & miraculorum, quibus populos Aethiopum ad fidem conuertit.

b Octauum Beryllus, qui lucet ut aqua sole percussa, & manum urit tenentis, quanquam nonnulli asserant uiridis & pallentis esse coloris, & reddere hominem (ut dicitur) mitem atque benignum: & significat Simonem fratrem Iudæ, qui tam uita, quàm prædicatione luxit ac splenduit, ut multos cum fratre ad Christum conuerteret sua mãsuetudine, & benignitate, quamuis exterius pallidum uideretur habere colorem. i. contemptibilem esse hominem. Nonum Topazius, qui habet

t aureum colorem, & æthercam habet claritatem, & quum splendore solis tangitur, omnium superat claritatem gemmarum: & significat Bartholomęum, q aurei coloris fuit ob sapientiam, & æthercam habuit claritatem ob orationum frequentiam: centies enim in die, & centies in nocte flexis orabat genibus, cuius candida uestimenta nunquam ueterauerunt, nũquam

c sordes contraxerunt. Decimum Chrysopassus uiridis coloris, & aureæ mixturæ, siue ut alij asserũt, purpurei coloris cum guttis aureis, & significat Thomã, qui uiridis fuit fidei, postquam latus tetigit. Nam clamauit tacto lactere: Dominus meus & de⁹ meus. Guttæ aureæ fuerunt eleemosynæ pecuniarum, quas habuit à rege pro ædificando palatio. Vndecimum Hyacinthus, qui in sereno est pspicuus, & in nubilo obscu-

a rus, significãs Philippum. Duodecimus Amethystus qui est purpurei coloris mixto colore uiolæ & rosæ, significans Iudam fratrem Simonis.

Augustinus in enarratione Psalmi 147.

Mittit crystallum suam sicut bucellas.

Est, inquit, crystallum species quędam in modum uitri, sed candidum est. Hoc autem genus traditur ab eis, qui nouerunt, unde dubitare non debemus, quoniam fidelissima scriptura testimonium dicit. Traditur enim crystallus durata per multos annos, & non resoluta, niue ita congelascere, ut resolutio non facilis

lis sit: niues præteritę hyemis facile dissoluit æstas adueniens: non enim ad cōfirmandum duritiam accessit annositas. Vbi autem niues multæ per multos annos missæ fuerint, & copia sua uiolētiam æstatis euicerint, non æstatis unius, sed multarum, præsertim in his terræ partibus .i. in Aquilonia plaga, ubi nec æstate sol perferuētissimus inuenitur, ipsa diurna & annosa duritia reddit hanc speciem, quam crystallum dicimus.

Augustinus lib. 2. de sermone dñi in monte.

Margaritæ sunt quæcunq; spiritalia magni æstimanda sunt, quæ in abdito latent tanquam de profundo eruuntur, & allegoriarum integumentis quasi apertis conchis inueniuntur.

Augustinus de ciuitate dei lib. 21. cap. 5.

Legimus Asbeston Arcadiæ lapidem, propterea sic uocari, q̃ accensus semel iam non possit extingui. Pyriten lapidem Persicum, tenentis manum, si uehementius prematur, adurere, propter quod ab igne nomen accepit. In eadem Perside gigni etiam lapidem Selenitem, cuius interiorem candorem cum luna crescere atque deficere.

Augustinus lib. 21. cap. 4. de ciuitate dei.

Magnetem lapidem nouimus, mirabilem ferri esse raptorem, quod cum primum uidi, uehementer inhorrui. Quippe cernebam à lapide ferreum annulum raptum atq; suspensum, deinde tanquam ferro quod rapuerat uim dedisset suam, cōmunemq; fecisset, idē quoq; annulus admotus est alteri, eumq; suspendit, atq; ut ille prior lapidi, sic alter annulus priori annulo cohærebat. Accessit illi eodē modo tertius, accessit & quartus. Iamq; sibi per mutua connexis circulis nō implicatorum intrinsecus, sed extrinsecus adhærentium, quasi catena pependerat annulorum. Quis istam uim lapidis non stuperet, quæ illi non solū inerat, uerum etiam per tot suspensa transibat, & inuisibilibus

ea uinculis subligabat? Sed multo est mirabilius quod à fratre & coëpiscopo meo Seuero Milleuitano de isto lapide cognoui. Seipm nanq; uidisse narrauit, quemadmodũ Bathanus quondã comes Africę, cũ apud eũ cõuiuaretur episcopus, eundem protulerit lapidẽ & tenuerit sub argento, ferrumq́; super argentum posuerit, deinde sicut subter mouebat manum, quà lapidem tenebat, ita ferrum desuper mouebatur, atq; argento medio, nihilq́; patiente, cõcitatissimo cursu ac recursu infra lapis ab homine, supra ferrum rapiebatur à lapide. Dixi quod ipse conspexi, dixi quod ab illo audiui, cui tanquam ipse uiderim credidi. Quid etiam de isto magnete legerim, dicam: quando iuxta eum ponitur Adamas non rapit ferrum, & si iam rapuerat, ut ei appropinquauerit mox remittit. India mittit hos lapides. Sed etsi eos nos cognitos iam desistimus ad mirari, quanto magis illi à quibus ueniunt, si eos facillimos habent: sic forsitan habent ut nos calcem, quã miro mõ aqua feruescentẽ, qua solet ignis extingui, & oleo non feruescentem, quo solet accendi, qa in promptu nobis est: non miramur præterea æs, ferrum argentum, terra atque harena obtegi, uerum qui auri uenas argentiue rimantur, metalla quidem effodiunt, ramenta uero sibi & minutias colligunt: postquam uerò impressis notis aurum iam signatum est, incussumq́; imperatoris characterem accepit, non illud aurei loculi, sed thecæ uel ex corio ex marmore confectæ inditum seruant. Iure igitur factum est, ut uerissimas de diuinis humanisq́; rebus traditiones, non illustres eloquentia tumidique sermone, sed simplices, humilesq́; ac omnibus mortalibus noti prædicent, magnumq́; adeo ineffabilem thesaurum uiles ad modum thecæ despicabilesq́; circumferant.

Theodoritus Cyrenensis Episco. De curatione infidelium Græcorum Ser. 5.

De na

DE natura huius lapidis quē Magnetem uocãt, eam esse uim cõstat, ut omnē aliã materiã quietam esse, immotãq; dimittat, ferrum uerò dũtaxat ad sese trahat, nonnunquam uerò alte à se sublatum quasi ostentet, tametsi nullis idipsum rebus ab inferiori loco suffulciatur, nec supernè aliquo nexu uisibili colligetur, sed eius lapidis incubante uirtute, occulta nobis ratione suspensum sit. Tale uerò qppiam & in diuinis scripturis, & in uerbis quæ de deo fiunt, solet contingere, ut facile is cognoscet, qui diligenter aduertet. Plurimi enim, imò, ut ita dicam, cuncti ferè mortales aurem illis accommdant, soli uerò capiuntur, qui alumni sunt fidei. cum tamen ab inferiori loco nullius terrenæ felicitatis solatio teneãtur, neq; quicquàm appareat unde à superiori loco uincti dependeant, sed ad occultas duntaxat rerum spes, mētem, animumq; accommodent.

Sermo. 9. de legibus. Vos quidem uiri Græci elegãtes compositosq; sermones audire percupitis, quærentes his quàm maxime permulceri. Vbi uerò tales non inueniatis, risu effuso eos contemnitis, ac maledictis incessitis, quin obstructis auribus, quæ dicuntur, audire non uultis. Contra uero animaduertere uos oportuit, ita usue uenire, ut ea quæ sunt quàm maxime preciosa. cuncta ferè uili materia integantur. Videre siqdem est preciosum unionē, quales ampli ac magnifici uiri apud se eē desiderãt, aspnabili admodũ testæ innasci, eademq; nutriri, augescere, occultari. Qui uerò eũ sibi coēmunt, auri plurimũ persoluētes, missam faciũt testã. Pręterea uerò pellucētes gēmas, ornãdisq; regijs capitib. destinatas, aliud gen⁹ lapidis extrinsec⁹ circũuestit, despicabilis ille qdē atq; inutilis. Qui ergo eas gēmas expoliunt, ad ornatũq; cõcinnant, superfluã illam testã nihil q; pendendã circũputãtes abradētesq;, nitorem lucentium lapillorum detegunt & expediũt.

Aurum

Aurum quoq; quod passim à multitudine peramatur, iam purgatum à fecibus, non in loculis aureis circum fertur, sed in uili corio: Ita erat eruditio in Apostolis, & quæ sequuntur.

Marsilius Ficinus Florentinus de uita cælitus comparanda lib. 3. cap. 12.

HAc utiq; ratione smaragdus, hyacinthus, sapphirus, topazius, rubinus, unicorni cornu, præcipue uero lapis bezaar apud Arabes appellatus, occultis gratiarum proprietatibus prædita sunt: Et idcirco non solum intus assumpta, sed etiam si carnem tangant, ibiq; calefacta uirtutem suam promant, uim inde cœlestem spiritibus inserunt, qua se contra pestem tuentur atq; uenena. Quod autem hæc similia que tale aliquid agant uirtute cœlesti, id argumento est, quia etiam exiguo pondere sumpta non exiguum habent in agendo momentum. Quod elementari qualitati uix unquã est concessum, igni uidelicet ualde cœlesti. Materialis enim uirtus ut agat multũ, materiam desiderat multam. Formalis autem, etiamquum minima materia ualet plurimum. Simili uirtute in primis Phœbea Pæonia carnem tangens, contra caducũ morbum spiritus armat uapore ad eos intus infuso. Simili corallus & chalcidonius aduersum atræ bilis illusiones, Iouis præcipue Venerisq; uirtute: cæteraq; similiter. Eiusmodi quadam proprietate myrobalani iuuẽtutem seruãt, acuuntq; sensus, & ingenio prosunt atq; memoriæ, propter Iouem in primis Saturni temperatorem, atq; Mercurium sensus amicum. Quam quidẽ arborem forte aliquis in paradiso ad uitam prorogandam extitisse putabit. Mercurio lapidem achatẽ consecrant: Vnde Physici conueniũt, ad facundiã uisumq; & contra uenena ualere. Serapio scribit eum qui hiacynthum uel ex eo sigillum gestat, esse à fulgure tutũ, atq; hanc uirtutem eius esse latissime diuulgatã: quam

si ha-

si habet, ab Ioue putamus habere. Lapis aetites uel aquilinus habet à Lucina, id est Venere atque Luna, ut ad motus uuluae, partū mox & facilime citet. Quod Rasis confirmante Serapiōe frequenter se dicit expertū. Forsan & à Phoebo qui transfixit Pythonem.

Idem eodem libro cap. 15.

A Lterum uero recēset lapillum, Helioselinō cognomento, qui Solis Lunaeque coniunctae Soli naturaliter habet imaginem. Hunc ergo quisquis argento inclusum deaurato similibus collo filis admouerit, quando Luna in domicilio suo uel Solis in eodem minuto cum Sole congrediiur, suosque teneat angulos, Solarem simul atque Lunarem spiritum reportabit, aut saltem talem qualis euadit Luna per cētrum copulata Soli. Hic uero tu uides dispsas Phoebi dotes, uelut Osyridis mēbra, sororem eius Phoebem uelut Isidem cōgregare. Sed utinam Solarem alicubi lapidem facile reperiremus uel Lunarem, adeò in eorum ordine praepotentem, quemadmodū sub serie Septentrionalis poli Magnetem habemus & ferrum. Solarem profecto ferunt inuenisse apud Indos Apollonium Theaneum, lapidem scilicet nomine Pantauram, ignis instar micantem, sub terra passus quatuor nascentem, cui tantum spiritus insit ut tumeat, & plerunque scindatur terra, ubi eiusmodi lapis concipitur: ita caeteros ad se lapillos trahens, sicut Magnes ferrū. Sed lapis hic Herculeus ad se contemplandū uehementius adhuc nos in praesentia rapit. Videmus in specula naturarum indice poli libratum acum affectum in extremitate Magnete moueri ad Vrsam, illuc uidelicet trahente Megnete: quoniam & in lapide hoc praeualet uirtus Vrsae, & hinc transfertur in ferrum, & ad Vrsam trahit utrunque. Virtus autem eiusmodi tum ab initio infusa est, tum continue Vrsae radijs uegetatur. Forsitan ita se habet Succinum ad polum alterum & ad

ad paleas. Sed dic interea, Cur Magnes trahit ubique ferrum? non quia simile, alioquin & Magnetem Magnes traheret multo magis, ferrumq́; ferrum. non qa superior in ordine corporum, imò superius est lapillo metallum. Quid ergo? Ambo quidem ordine Vrsam sequente clauduntur, sed superiorem in ipsa Vrsæ proprietate gradum tenet Magnes, inferiorem uero ferrum: Superius autem in eodem rerum contextu trahit quidem quod est inferius, & ad se conuertit, uel aliter quomodolibet agitat, aut efficit uirtute prius infusa. Inferius uicissim eadem ad superius infusione conuertitur, uel aliter agitatur, uel prorsus afficitur. Sic in serie Solis inferior homo admiratur superiorem: In ordine Iouio ueneratur: In Martio timet: In Venereo inferior ad superiorem rapitur amoris ardore, deseritq́; seipsum: Mercuriali semper hic discit, uel persuadetur ab illo: In Lunari motum hic ab illo sæpius exorditur: In Saturnali quietē. Ego autem quū hæc explorata hactenus habuissem admodum gratu labar, cogitabamq́; iuuenis adhuc Magneti pro uiribus insculpere cœlestis Vrsæ figuram, quando Luna melius illuc aspiciat, & ferreo tunc filo collo suspendere. Sperabam equidem ita demum uirtutis me sideris illius compotem fore Sed quum diutius explorassem, inueni tandē sideris illius influxus Saturnales esse plurimum atq; Martiales. Accepi à Platonicis malos dæmonas plurimum Septentrionales existere, quod etiam Hebræorum astronomi confitentur, noxios Martiosq́; dæmonas in Septentrione ponentes: Propitios autem & Iouios, in meridie. Didici à Theologis, & à Iamblicho, imaginum fictores à dęmonibus malis occupari sæpius atq; falli. Vidi equidem lapillum Florentiam aduectum ex India, ibi è capite draconis erutum, rotundum ad nummi figuram, punctis ordine quamplurimis quasi stellis naturaliter insignitum, q

aceto

aceto perfusus admouebatur parumper in rectum, imò obliquum, mox ferebatur in gyrum, donec exhalaret uapor aceti. Existimaui equidem lapillum eiusmodi cœlestis draconis habere naturam, atque quasi figuram, motum quoque illius accipere, quatenus per aceti seu uini ualentioris spiritum draconi illi siue firmamento familiarior redderetur. Hunc igitur qui gestaret, & aceto sæpe perfunderet, uim aliquam forte draconis illius acciperet, qui geminis anfractibus hinc quidem Vrsam maiorem implicat, inde minorem. Extat & prope Scorpionem serpentarius quasi homo serpente cinctus, manu dextra caput serpentis tenens, sinistra caudam, genibus quasi flexis, capite paulum resupino. Legi equidem magos Persarum regi cōsuluisse, ut imaginem hanc lapidi imprimeret Hæmatiti, quem aureo clauderet anulo, ita tamen ut inter lapillum atque aurum serpentariæ radicem insereret. Hoc enim anulo gestantem contra uenenum morbosque uenenosos tutum fore, uidelicet si Luna serpentarium aspiciente feceris. Hanc imaginem Petrus Aponēsis cōfirmauit. Ego uero, si hanc anulus ille uim habet, arbitror non tam per figuram quàm per materias eiusmodi, & hoc pacto temporeque compositas sibi cœlitus uēdicare. Memento lapillos nascētes in animalibus nec inde languentibus, ut in dracone, gallo, hirundine, cæterisque, efficaces existere fermè, ut lapilli in terra nascētes, atque ad easdem referri stellas, ad quas hæc animalia pertinent. Hinc Alectorius ex uentriculo galli ueteris tractus pollet potestate Solari, per quem Dioscorides ait sæpe compertum esse, eum pugnare inuictum qui lapillum hunc ore gestaret. Idem ait, Chelidoniū erutum ex hirundiue rufum, curare melancholicum, & amabilē idoneūque reddere. Quod quidē habet ex Ioue, p ea quæ diximus, scilicet res ubique infra Lunā stellares existere. Ex parabolis siue similibus Erasmi.

Quidam

a QVidam Amethystum adhibent in compotationibus aduersus ebrietatem. Multo magis in audiendis poetis præcepta sunt adhibēda, ne quid inficiant animum. Vt Pyrites gemma non aperit uim igneã, nisi si atteras, tum enim digitos adurit: Ita quorundam malitiam non sentias, nisi cum illis cõsuetudinem aut commertium habueris, aut nõ sentias philosophiæ uim nisi exerciueris: Ita succina attritu uim attrahendi & odorem produnt. Quemadmodum gemma Chalazias, etiam si in ignem conijciatur, tamen natiuum frigus suum retinet: Ita quidam sic frigēt ad literas ac uirtutem, ut nullis exemplis, aut hortatibus inflammare possis. Sicut Alexãder Magnus uetuit, ne quis se pingeret præter unum Apellem, aut ne quis se fingetet ære, præter Lysippũ, aut gemma sculperet prę ter Pyrgotelem, summos uidelicet artifices: Ita non cõuenit Christum à quouis prædicari, aut uirtutem à quouis laudari. Vt gemma minutula quędam res est, sed ingentibus tamē saxis anteponitur: Sic homo pusillus, sed ingenio ualēs, aut sic philosophia, seu uirtus ostentatione minimumquiddam est, sed pretio maximum. Vitrum mire Crystallum imitatur, res uilissima rem longe preciosissimam. Ita assentatio amicitiam imitatur, res pessima lõge optimam. Vt crystalli fragmēta sarciri nullo modo possunt: Ita difficillimum eos reconciliare, qui exarctissima familiaritate in mutuum odium uenerunt. Vt natura gemmas altissime recondidit, uilia passim obuia sunt: Ita quæ sunt optima, paucissimis nota sunt, nec nisi summo studio eruuntur. Vt Succina paleas ad se trahũt, Magnes ferrum, Chrysocolla aurum: Ita quisque asciscit sibi suis aptum moribus.

Vt indomita uis Adamanti, unde & nomen additum gēmæ, adeò ut nec calescat igni, nec ferro cedat, quin magis ictum ita respuens, uti ferrum simul & incudes

cudes diſſiliant:Sic ſapiẽtis animus aduerſus omnem fortunæ ſæuientis impetum inuictus. Quemadmodum Adamas aduerſus omnia inuictus: hircino ſanguine eoq; calido,ac recenti maceratus,malleo frangitur:Ita quædam ingenia nulla ui peruincas,blanditia emolliẽda ſunt. Adamas una re molleſcit ad ictus ferri,alias indomitus:Ita nullum eſt ingenium tam ferũ, quod non aliqua ratione queat expugnari. Quemadmodum ſi ferrum inter adamantem ponas & magnetem,diuerſo niſu,nunc huc,nunc illuc fertur:Ita dubius animus nunc ad honeſta rapitur,nũc ad diuerſa trahitur affectibus. Vt adamas ſi iuxta magnetem ponatur,non patitur abſtrahi ferrum, aut ſi admotus magnes apprehenderit adamas ediuerſo,rapit,atque aufert:Ita pecuniæ ſtudium diſſidet cum Chriſtiana pietate,& modis omnibus auocat, nec ſinit adhæreſcere Chriſto. Sicuti Nero princeps gladiatorum pugnas Smaragdo ſpectabat: Ita quidam malunt diuorum imagines,q̃ ipſos diuos animo contemplari. Vti ferrũ aut chalybs,cætera quidem duritię rigoreq; ſuperat, ab adamante uincitur:Ita res quidem potens eſt amor in liberos,ſed hunc quoq; ſuperat pietas in deum.

Vt Adamas ſi frangi contingat malleis,in minutiſſimas diſſilit cruſtas,adeò ut uix oculis cerni queãt:Ita arctiſſima neceſſitudo,ſi quando contingat dirimi, in ſummam uertitur ſimultatem,& ex arctiſſimis fœderibus,ſi ſemel rumpantur,maxima naſcuntur diſſidia: Aut ſupra modũ incandeſcit ſemel uicta lenitas.Quẽadmodum in opalo gemma multarum gemmarum dotes eminent:Nempe carbunculi tenuior ignis,amethyſti fulgens purpura, ſmaragdi uirens mare, cunctaq; hæc pariter incredibili mixtura lucẽtia: Ita multorum uirtutes in uno hoc eminent, aut in ſacris literis ſimul inuenitur quicquid apud illos Ethnicos ſcriptores placere poteſt.Opalum gemma indiſcreta ſimi

litudine adulterant Indi. Experimentum in ſole tan-
tum: Ita uirtutes quædam uitia ſic imitantur, ut diffi-
cilimum ſit dignoſcere, niſi ad ſummam lucem profe-
rantur. Carbunculi ignis & nomen & ſpeciem ha-
bent, cum ignem non ſentiant, unde & Apyruſtæ di-
cti. Ita quidam pietatis opinionem & imaginem ob-
tinent, cum à re ſint alieniſſimi. Anthraciti carbun-
culorum generi peculiare eſt, ut coniectus in ignem,
uelut intermortuus extinguatur, contra aquis perfu-
ſus exardeſcat. Ita quoſdam contraria mouent, ſi ex-
horteris magis langueſcunt, ſi dehorteris magis accē-
duntur, ſi bene merearis redduntur inimici, ſin male,
pluris te faciunt. Iris gemma nō niſi in opaco reddit
colores arquus cæleſtis, nec ita ut ipſe habeat in ſe, ſed
parietibus illidat, in ſole coloribus caret: Ita quidam
uaria uirtutum ſimulachra præ ſe ferunt, ſed in obſcu
ro, & quod in ſe non habent, tamē in aliorum animis
ueluti repræſentant, ac gignunt. Vt his gemmis ſum-
mum eſt p̄cium, quæ nō modo uarietate colorum dele
ctant oculos, & nares odore, uerum etiam ad remedia
ſunt efficaces: Sic his libris ſummum eſt precium, q̄ nō
ſolum habent orationis illecebras, uerum & ſalubri-
bus præceptis nos liberāt animi uitijs. Vt quidam gē
mas quaſdam ſecum ubiq; circūferunt aduerſus mor-
bos, maleficia, ebrietatē, tonitrua, ruinas, cæteraq; ma
la: Ita quædam Philoſophiæ decreta ſemper ad manū
habenda aduerſus incurſuros animi morbos, libidinē,
iracundiam, ambitionem, auaritiam & his cōſimiles.
Draconites nec poliri poteſt, nec artem admittit, alioq;
elegans ac tranſlucens: Ita diuina ſcriptura ſuū habet
nitorem, nec artificiū philoſophię, aut rhetorices ad-
mittit. Quædam gēmæ aceto maceratæ niteſcunt, plę
ræq; melle decoctæ: Ita quoſdā meliores reddit acris
obiurgatio, quoſdam admonitio blādior. Facilius in-
ſculpes gemmis quę uoles ſi terebra ferucat: Ita magis
mouebit

mouebit orator, si non solum acriter dicat, sed ferueat
& amet id quod laudat, oderit quod uituperat. Vti Magnes non quiduis ad se trahit, sed ferrum duntaxat, cum sint alia multo leuiora: Ita quorundam oratio non mouet omnes, sed iam propensos ad id, quod illi suadent. Vt quidam magnetes ferrum attrahunt: at Theamedes, qui in Aethiopia nascitur ferrum abigit, respuitqué: Ita est Musices genus, quod sedet affectus, est quod incitet. Vti Magnes occulta quadam & incognita ui ferrum ad se trahit: Ita sapientia secreta quadam ratione trahit ad se animos hominum. Vt magnes ad se trahit omne ferrum, sed Aethiopicus magnetem quoque alium ad se rapit: Ita rex populũ quod iubet cogit: at ingenio aliquis rex etiam regibus cæteris uim facit. Vt Gagates aqua infusa incenditur, oleo restinguitur: Ita quidam quo magis roges, magis frigescunt: si negligas, ultrò cupiunt: Aut sunt quos officijs alienis, neglectu prouoces ad amorem. Vt lapis è Scyro fluctuat integer, sidit comminutus: Sic res discordia pessum eunt, concordia sustinentur. Siphnius lapis oleo excalefactus durescit, alioqui mollissimus: Ita quosdam benefactis reddas deteriores. Vt uitrum quia pellucidum nihil cælat: Ita quidam nihil tegere, nihil dissimulare norũt, quicquid in animo est, id protinus omnibus palam est. Vt uitrum copia uiluit, alioqui nec auro, nec argento cessurum: Ita sacerdotes ob turbam minoris fiũt, magno in precio futuri, si singulæ ciuitates singulos haberent sacerdotes, ut olim.

Hadrianus pontifex sextus. Quæst. Quotlib. 7.

Hoc est adhærere deo, de quo Apostol⁹ dixit: Qui adhæret deo, unus spiritus est cum eo, primæ ad Corinthios sexto. hoc est per amorem in deum transformari: ut Diony. 4. de diuinis nominib⁹ loquitur, & ita absorptum esse in deum, ut nullum pondus ipm aliorsum trahat, sed solũ põdus diuini amoris ipm ꝓpellat

 ad

ad finem, instar ferri, quod sua grauitate nihil magneti ponderis adijcit. Nam ferunt naturales: si magnes aliquis fortis in libra appensus fuerit, & post ad se attraxerit ferrum, nihil ultra ponderis quàm antea ex solo magnete, iam ex ferro & magnete insimul erit. ita quasi absorpta, & ab effectu mouendi grauitas ferri uirtute magnetis impedita erit.

Augustinus Steuchus Eugubinus in recognitione in uetus testamentum, in secundum Geneseos cap.

Ibiq́ꝫ inuenitur bdellium & lapis onychinus.] Ex Hebræo ducta uox, nempe bdolach. Maxima autē incertitudo huius significati: Septuaginta enim hoc loco carbunculum interpretati sunt, qui lapis est fulgidus ac lucens, ut etiam testatur Hieronymus. Iidem alibi Crystallum interpretati sunt: alij smaragdum Hebræi hodie communiter dicunt eē crystallum. Hebræus autem Agaen sentit bdolah lapillos esse perexiguos ac rotundos, qui ex aquis prodeant. Plinius autem bdelium gummi esse scribit destillans ex arbore eiusdem nominis, unde cōgelascere, lapidēq́ꝫ fieri, at quomodo in fluminibus tamen nascitur, ut hic traditur. Nicolaus sentit arborem esse aromatitē, neq́ꝫ aliud addit. Itidem uariatur in eo, qui mox sequitur Shoham, quem Aquila Symmachus & Theodotion onychinum sunt interpretati, Septuaginta lapidem Prasinum. Sic in Exodo autem Smaragdum Iosephus dicit esse Sardonychen. Ego autem existimo bdellium uniones significare, quia manna Nume. 11. huic comparatur, ubi dicitur: Species eius erat, sicut species dolah, māna uero sicut margaritum est. Et lapis onychinus] Heb. Shoham, de hoc modo quid interpretati sint diximus. Cum Hieronymo autem sentiunt præter recitatos aliqui Hebræorum, præsertim Agon sic scribens: Shoham lapis preciosus est candidus & permistus. Deinde addit Auen Ezra. Nos aūt hæc ignoramus. Fatentur

itaq́ꝫ

itaq; etiam Hebræi ingenuè se propriè quales hi lapides sint ignorare. Pagninus item in Thesauro onychē interpretatur. Augustinus Steuchus in recog. ueteris testamēti in 28. Exo. cap. Quatuor ordines lapidum] Cum in his lapidibus interpretandis Hiero. semp Septuaginta sequatur, & eorum in ca re approbaret ædi tionem, nō mihi uisum est afferre in medium, quæ de his lapidibus ab Hebræis dicuntur, cum & ipsi uehementer à Septuaginta & Hieronymo discrepent, & leuior apud eos de hisce rebus inueniatur cognitio, quā omnes alias gentes. In tanta igitur rerum ambiguitate tantaq; discrepantia magis erat septuaginta adhibenda fides, quam omnibus Hebræis & Chaldæis interpretibus, cum istos etiam & mendacij & inconstantiæ arguere possimus. Hæc quidem necessaria & uera excusatio. Exēpli causa: lapis is qui Hæbraice appellatur pitedah, quem Septuaginta & Hieronym' topaziū interpretantur, ab alijs creditur eē smaragd', ab alijs prasinus uocat̃, hoc est porraceus. Aliter Theo dotion, aliter Aquila eum interpretatus est. Quare Septuaginta & Hieronymo standum.

Franciscus Georgius Venetus Minorita de Harmo nia mundi totius Cant. 2. to. 3. Cap. 4.

Septimum uestimentum est mēsura paruū, sed cunctis prædictis celebrius: quod Hebraicè dicitur hossen, Græcè λόγιον. Hinc latinè traductū est rationale. Pannus quidem breuis ex quatuor antedictis colorib. intextus, habēs magnitudinem spithamę per quadrū, & duplex ne facile rūperetur. Habebatq; quatuor ordines, uel lineas, in quorū quolibet erant tres lapides pretiosi. In primo sardius, topazius, & smaragdus. In secundo carbūculus, sapphirus, & iaspis. In tertio lyn gurius, achates & amethystus. In quarto uerò crysoli thus, onychinus, & beryllus. In quibus cælata erāt du odecim nomina duodecim filiorum Israhel, In cuius

rationalis quatuor cingulis erant quatuor anuli aurei correſpondentes quatuor anulis, qui erant in ſuperhumerali copulati uittis Hyacinthinis, & catenis aureis, ut ligatura firma eſſet, & una textura uideretur. Erat quoque (quod maxime importat) in ipſo rationali iudicij, iuſſu dei poſitum, haurim uel tumim, quod nos habemus interpretatum, doctrinam & ueritatem. Et hæc erant ſuper cor Aaron, pro quo nos habemus ſuper pectus Aaron: quando ingrediebatur in templum coram domino, ut portaret Aaron iudicium filiorum Iſraël ſuper cor ſuum, quando ingrediebatur coram domino ſemper. ¶ Rythmica explicatio autore incerto de 12 lapidib. rõnalis.

Ciues cæleſtis patriæ, regi regum concinite:
Qui eſt ſupernus opifex ciuitatis Vranicæ,
In cuius ædificio talis extat fundatio.

12 De Iaſpide.

Iaſpis colore uiridi præfert colorem fidei,
Quę in perfectis hominibus nunq̃ marceſcit penitus.
Cuius forti præſidio reſiſtitur diabolo.

5 De Sapphiro.

Sapphirus habet ſpeciem cæleſti throno ſimilem:
Deſignat cor ſimplicium ſpe certa præſtolantium,
Quorum uita operibus delectatur & moribus.

De Chalcedonio.

Chalcedonius pallidam ignis habet effigiem,
Subrutilat in publico, fulgorem dat in nubilo.
Virtutem fert fidelium occultè famulantium.

4 De Smaragdo.

Smaragdus uirens nimium, dat lumen oleaginum,
Eſt fides integerrima ad omne bonum facula, pacula
Quæ nunquam ſcit deficere à pietatis opere.

De Sardonyche.

Sardonyx conſtans tricolor, homo fertur interior,
Quem denigrat humilitas, in quo albeſcit caſtitas.

Ad

Ad honestatis cumulum rubet quoq; martyrium.

De Sardio.

Sardius est puniceus: cuius color sanguineus,
Ostentat & martyrium rite agonyzantium.
Sextus est in catalogo, crucis hæret mysterio.

De Chrysolitho.

Auricolor Chrysolithus scintillat uelut Clibanus,
Prætendit mores hominum perfectè sapientium,
Qui septiformis gratiæ sacro splendescunt iubare.

De Beryllo.

Beryllus est lymphaticus, ut sol in aqua lympidus,
Figurat uota mentium ingenio sagacium,
Quîs magis libet sumere pulchrę quietis otium.

De Topazio.

Topazius quo rarior est, tanto pretiosior.
Nitore rubet roseo, & aspectu æthereo.
Contemplatiuæ solidum uitæ monstrat officium.

De Chrysoprasso.

Chrysoprassus purpureus, auricolor, & flammeus,
Cuius splendor in tenebris, flammas euibrat oculis.
Hic est perfecta charitas, quam nulla sternit feritas.

De Hyacintho.

Hyacinthus est cęruleus, uirore medioximus,
Cuius acuta facies mutatur ut temperies.
Vitam sumit angelicam, discretione præditam.

De Amethysto.

Amethystus præcipuus, colore uiolaticus,
Flammas emittit roseas, & uiolas purpureas.
Prætendit cor humilium Christo commorientiũ.

Quid significent ij lapides pretiosissimi.

Hi pretiosi lapides carnales signant homines.
Colorum est uarietas, uirtutum multiplicitas.
Quicunq; his floruerit, congruus esse poterit.
Hierusalem pacifica, hæc tibi sunt fundamina:
Felix & deo proxima quæ te meretur anima

Custos tuarum turrium non dormit in perpetuū.
Concede nobis ἅγιε rex ciuitatis cœlicæ,
Post cursum uitæ labilis, consortium cum superis.
Amen.

FINIS.

ALARDVS
lectori.

PLurima non alio miramur nomine signa:
Quam quòd ab ignotis sint ea uecta locis.
Adducta extremis ueneramur pharmaca ab īdis
Adducta è Solymis fragmina suscipimus.
Sutilis externo transmittitur orbe coralla:
Aut lapis, aut Tophus, aut ebur, atq; cyphus.
Sic nihil in pretio est, nisi sint exotica plane,
Pluris & hoc fiunt, quo peregrina magis.
Hoc plus suspicimus, plus demiramur, & hoc plus
Per fas per'q; nefas quisquis habere studet.
Mille per imposturas, mille per insidias'q;
Alterius manibus nitimur eripere.
Nescio quid plus est, quod donet præmia rebus,
Siue loci Genius Barbaricumúe solum.
Nobile longinquis adductū hoc symbolon oris,
Et paruo prostans, quin tibi lector emis?

Aliud.

Quod si rara iuuant, & raris maior habetur
Gratia, sic grata est quam rosa prodit hyems.
Ecquid in immenso deprehendas rarius orbe?
(Omne solum penetres, omne'q; littus ares)
Omnigenis quàm farta nitentibus arcula gemmis,
Quas hoc è calatho iam licet accipias.

Aliud

Si magis illa iuuant semper quæ pluris emuntur,
Eruta non summa gemma iuuabit ope.

Aliud

Aliud.

Non eſt è putridis hæc eruta gemma lacunis,
Barbarico naſcens Vandalicoúe ſinu.
Sed dedit aut Oriens,dedit aut Aegyptia tellus,
Indicus aut lapides hos dedit Oceanus.
Multum crede mihi refert,è litore carpas
Quod fuit, an pigro quæ ſtetit unda lacu.

Aliud.

Indica ſi fuluum condat formica metallum,
An gemmas gnauus non cumulabit homo?

Aliud.

Oebalis Herculeo debet quoq; purpura multum:
Plus Marbodaico gemma ſed ingenio.

Aliud.

Impiger extremos currit mercator ad Indos,
Pauperiem fugiens per mare,perq́; niues.
Rugoſum piper,& pallentis grana Cymini
Vt legat,& merces ampliet exiguas.
Tu nuce nec caſſa medioúe nec emeris aſſe
Has tot opes? an quod merx putet ultronea?
An quod & Aeſopi gallus plus paucula malit
Hordea, quam gemmas Perſidos omnigenas?

Aliud.

Si cupis immenſo nitidos ex orbe lapillos,
Quem Marbodæus dat cito prænde librum.

Aliud.

Vt totum quoq; peruageris orbem,
Et uaſtum penetres ſubinde pontum,
Quid uis,& patiens,agensq́;,& audens,
Quo ſis & cito ſis abunde diues,
Et mercis uariæ,reconditæq́;,
Lautæ,& multiiugę ſupellectilisq́;,
Et ſudes ſatis,& ſatis fatiſcas,
Prorſus nil tamen eruas licebit,
His quod ſit pretioſius lapillis.

Si tanti uitra, margarita quanti?
Nam quod continet æquor, atque terra,
Et Thetis gremio fouet potenti.
Marbodæus in hoc habet libello.

Aliud

ἕσπερος ὡς κάλλιστος ἐν οὐρανῷ ἵσταται ἀστήρ.
Indicus irradiat sic lapis inter opes.

Alopecius Lectori.

QVoniam prius cœpta sunt excudi Alardi Scholia, quàm nobis Pictorij libellus exhiberetur: ob id non potuit eodem, quo digessit ordine formulis committi. Vale.

PROOEMIVM PICTORII VILLING. IN MARBODÆUM.

VEtustum sane institutum, ut poëtam interpretaturus, illius nominis & uitæ mentionem faciat. Deinde libri titulum, carminis qualitatem, librorum numerum, & poëtæ intentionem enarret. Poëtæ igitur nomen est Marbodæus Gallus. Nam sic nostri exemplaris initium habuit. At de uita illius multa scribere ambiguum est, quia uel propter materiam in eo contentam, uel temporum uetustatem, neglectus ita latuit, ut uix tãdem in nostri seculi commodum prodierit, tametsi non dubito eum à doctissimis ad limam rectiorem esse politum, etiam nostris tẽporibus. Quoniam illius poëtæ uersus crebrò apud Vincentium in speculo naturali, & apud Bartholomæum Anglicum lib. 16 citatos inuenio. Non tamen bene admodum sonantes, & ad poëticas regulas emendatos, ut hi sunt: Qui quidem

dem Enchiridion hoc lapidarium sæpiuscule appellitant. Cui cordi est uerum perscrutari, tale speculum libro 9. ferè singulis capitibus euoluat, & in multis Anglicum, qui ut suas rerum proprietates autoritate roboret, frequenter citat hoc manuale.

Libello nomen Enchiridion, quod pugionem aut manuariam tabellam, teste A. Gellio libro 20. uocant inditum reperi.

Carminis qualitas est, non grandiloqua neq; sublimis. Nam de lapidibus scripsisse humili genere, uniformi, & puro heroico satis esse quis inficias iret?

Vnicus est liber poëtæ animum & beneuolentiam in amicos referens, quem tribus ut multis communicaturum se ostendit in præfatione sua, propter frugem & commodum, quæ omnia ex hoc Enchiridio uenari licet. Quoniam multos in se contentos habet lapides, quibus si rite utaris, facile omnigenis morborum generibus medebere. Reliqua ex scholijs nostris colligas.

INDEX

Gaga-

FINIS

